HEINRICH MANN

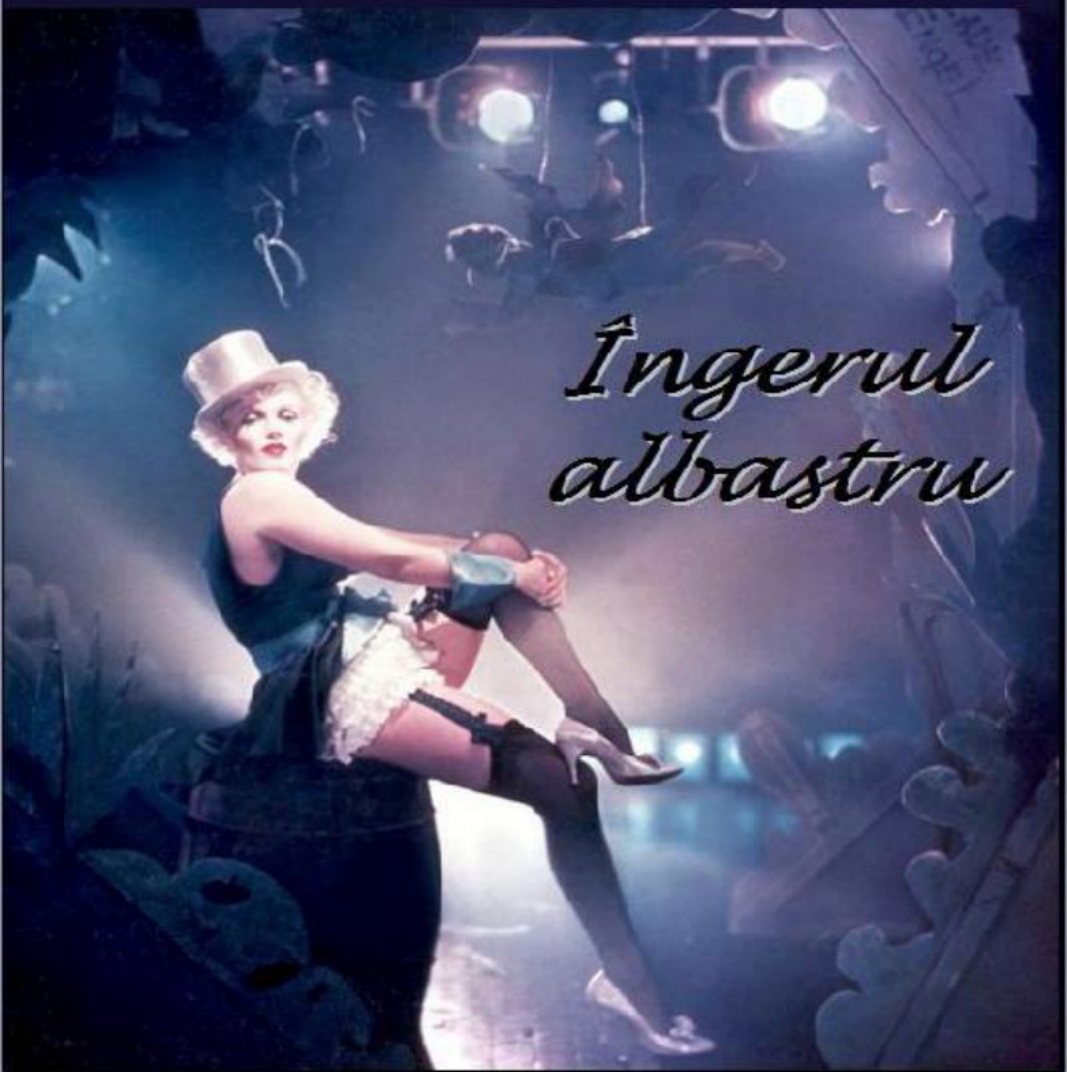

HEINRICH MANN

Îngerul albastru

Traducere de Eugen Filoti

Professor Unrat oder Das Ende eines Tyrannen
1905

EDITURA EMINESCU
1970

CUPRINS

CAPITOLUL ÎNTÂI
CAPITOLUL AL DOILEA
CAPITOLUL AL TREILEA
CAPITOLUL AL PATRULEA
CAPITOLUL AL CINCILEA
CAPITOLUL AL ŞASELEA
CAPITOLUL AL ŞAPTELEA
CAPITOLUL AL OPTULEA
CAPITOLUL AL NOUĂLEA
CAPITOLUL AL ZECELEA
CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA
CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA
CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA
CAPITOLUL AL PAISPREZECELEA
CAPITOLUL AL CINCISPREZECELEA
CAPITOLUL AL ŞAISPREZECELEA
CAPITOLUL AL ŞAPTESPREZECELEA

CAPITOLUL ÎNTÂI

Fiindcă-l chema Raat, toată şcoala îi zicea Unrat – Scârnăvie. Nimic mai simplu şi mai natural. Se întâmpla câteodată ca unul sau altul dintre profesori să capete o altă poreclă decât avusese înainte. O nouă serie de elevi ajungea în clasă, descoperea, cu ferocitate, la profesor cine ştie ce aspect comic neluat în seamă îndeajuns de promoţia precedentă şi-i spunea necruţător pe nume. Unrat însă îşi purta porecla de multe generaţii, tot oraşul era deprins cu ea; colegii lui o foloseau în afară de liceu şi chiar între zidurile acestuia, de îndată ce întorcea spatele. Cei care luau şcolari în gazdă, ajutându-i şi la învăţătură, ori de câte ori vorbeau cu ei despre profesor, îi spuneau numai Unrat. Deşteptul care ar fi încercat să descopere ceva nou la dirigintele clasei a şasea şi să-i aplice o nouă pecete nu ar fi izbutit nici când, aceasta şi pentru că numele consacrat continua să producă asupra bătrânului dascăl acelaşi efect ca acum douăzeci şi şase de ani. Era de ajuns ca în curtea şcolii un elev să strige altuia în momentul în care profesorul trecea.

— Parcă miroase a scârnăvie!

Sau:

— Văleu! Simt în nări duhoarea de scârnăvie! Şi îndată bătrânul ridica nervos din umărul drept, aruncând pieziş, prin ochelari, o privire verzuie, pe care elevii o considerau prefăcută, dar care era speriată şi răzbunătoare; privirea unui tiran cu conştiinţa încărcată, care caută să descopere în faldurile mantiilor pumnalele ascunse. Bărbia lui ţeapănă, cu cioculeţul firav cenuşiu-gălbui se mişca în jos şi în sus. Nu putea „dovedi nimic” elevului care strigase şi era silit să se furişeze mai departe, pe picioarele-i subţiri, îndoite din genunchi, şi cu pălăria lui soioasă de zidar pe cap.

Cu prilejul jubileului său din anul trecut, liceul organizase o retragere cu torţe. Unrat ieşise pe balconul locuinţei sale şi luase cuvântul. În timp ce toate capetele se îndreptau în sus, spre el, un glas neplăcut, sugrumat izbucnise:

— Se simte scârnăvie în aer!

Alţii repetară:

— Se simte scârnăvie! Se simte scârnăvie!

Colo sus, profesorul începu să se bâlbâie, deşi prevăzuse incidentul, privind ţintă în gura căscată a fiecărui zurbagiu. Alţi domni stăteau pe aproape; simţi că nici de data aceasta nu putea „dovedi nimic", dar reţinu numele tuturor. Chiar de a doua zi, cel cu glasul sugrumat, neştiind să spună care a fost locul naşterii fecioarei din Orléans, dădu profesorului prilejul să-l asigure că-i va sta încă deseori în cale în cursul vieţii. Într-adevăr, acest Kieselack nu luă note de trecere la Paşti. Împreună cu el rămaseră repetenţi cei mai mulţi dintre cei care strigaseră în seara jubileului; printre ei era şi von Ertzum. Lohmann nu strigase, şi totuşi rămase şi el repetent. Acesta din urmă înlesni însă răzbunarea profesorului Unrat prin trândăvia lui, iar cel dintâi, prin mintea lui înceată. În toamna următoare, într-o dimineaţă, la unsprezece, în recreaţia dinainte de lucrarea scrisă despre Fecioara din Orléans, von Ertzum, care nici de data aceasta nu citise nimic despre fecioară şi prevedea o catastrofă, deschise brusc fereastra într-un acces de grea deznădejde şi mugi la întâmplare, cu o voce sălbatică, în ceaţa de afară:

— Scârnăvie!

Nu ştia dacă profesorul era în apropiere, şi puţin îi păsa de asta. Spătosul iuncăr fusese, bietul, împins fără putinţă de împotrivire, numai de nevoia de a-şi mai dezmorţi mădularele, înainte de a fi silit să se cocoşeze timp de două ore în faţa unei coli albe şi goale, spre a o acoperi cu cuvinte scoase din capul lui, de asemenea gol. De fapt, Unrat tocmai trecea prin curte. Când strigătul de la fereastră ajunsese până ia el, făcu un salt colţuros. Prin ceaţă, el desluşi sus, silueta noduroasă a lui von Ertzum. În curte, nu era niciun elev căruia să i se fi putut adresa von Ertzum. „De astă dată – îşi spuse Unrat plin de bucurie – m-a ţintit pe mine. De astă dată i-o pot dovedi."

Urcă scara în cinci salturi, deschise brusc uşa clasei, trecu repede printre bănci şi se săltă, cu unghiile înfipte în catedră, pe postament. Aci se opri, tremurând din tot corpul, şi fu nevoit să răsufle adânc. Elevii clasei a şasea se sculaseră să-l salute şi larma neţărmurită se înecă deodată într-o tăcere de-a dreptul năucitoare. Îşi priveau dirigintele ca pe o vită turbată care, din nefericire, nu putea fi ucisă şi care, deocamdată, câştigase chiar un avantaj dureros asupra lor Pieptul lui Unrat se agita violent; în cele din urmă, rosti cu vocea lui înăbuşită:

— Mi s-a strigat adineauri din nou un cuvânt, o denumire, în sfârşit, un nume pe care nu sunt dispus să-l accept. Nu voi tolera niciodată această batjocură din partea acelui soi de oameni pe care am avut, din nefericire, prilejul să-l cunosc prin dumneavoastră. Ţineţi minte ce vă spun: vă voi urmări oriunde voi putea. Ticăloşia dumitale, von Ertzum, nu numai că-mi inspiră dezgust, dar ea se va sfărâma ca sticla de tăria unei hotărâri pe care ţi-o anunţ acum. Chiar astăzi voi raporta

domnului director, şi tot ce stă în puterea mea va fi făcut – de bună seamă, doară – pentru ca instituţia să fie dezbărată măcar de drojdia cea mai infamă a societăţii omeneşti.

După aceea îşi smulse paltonul de pe umeri şi şuieră;

— Staţi jos!

Clasa se aşeză, numai von Ertzum rămase în picioare. Capul lui gros, pistruiat, era acum tot atât de stacojiu ca şi părul ţepos de pe creştet. Vru să spună ceva, începu de câteva ori, dar renunţă din nou. În cele din urmă izbucni:

— Nu am fost eu, domnule profesor!

Câteva glasuri solidare şi gata de jertfă îl sprijiniră.

— N-a fost el!

Unrat bătu din picior:

— Tăcere!… Iar dumneata, von Ertzum, ţine minte că nu eşti primul din familia dumitale pe care, vezi numai, l-am stânjenit în cariera lui şi că în ceea ce te priveşte pe dumneata, îţi voi îngreuna mult înaintarea şi pe viitor, dacă nu cumva n-o voi zădărnici chiar cu totul, aşa cum am procedat pe vremuri şi cu unchiul dumitale. Vrei să devii ofiţer, nu-i aşa, von Ertzum? Şi unchiul dumitale dorea asta. Cum nu a ajuns niciodată să treacă clasa, iar certificatul de maturitate pentru serviciul cu termen redus – bagă bine de seamă – i-a fost mereu refuzat, a fost pus la un aşa-numit teasc{1} dar, pare-se, fără mai mult succes, astfel încât numai printr-un act special de clemenţă al suveranului a obţinut de bine de rău, accesul la cariera ofiţerească, pe care a trebuit însă, pe cât se pare, s-o întrerupă din nou, foarte curând. Ei bine! Soarta unchiului dumitale sau una asemănătoare, von Ertzum, te aşteaptă şi pe dumneata. Îţi doresc noroc, von Ertzum. Părerea mea despre familia dumitale, von Ertzum, este fixată de cincisprezece ani. Şi acum – aci vocea lui Unrat crescu din adânc – nu eşti vrednic să-ţi ascuţi pana lipsită de duh de sublima figură de fecioară la care vom trece. Piei de aici, la zdup!

Von Ertzum, greoi la minte, continua să asculte. Din cauza încordării atenţiei, el imita inconştient din fălci mişcările pe care profesorul le făcea cu ale lui. Pe când Unrat vorbea, bărbia, din a cărei margine superioară răsăreau câţiva ţepi galbeni, îi aluneca între cutele încremenite ale gurii, ca pe şine, iar saliva lui împroşca până în prima bancă. Strigă:

— Mai ai îndrăzneală, flăcăule? Pleacă, îţi zic, la zdup!

Speriat, von Ertzum se grăbi să iasă din bancă. Kieselack îi şopti:

— Apără-te, măi omule!

În spate, Lohmann mormăia înăbuşit:

— N-avea grijă, pe ăsta ţi-l mai muiem noi.

Condamnatul se strecură pe lângă catedră şi intră în cămăruţa care servea clasei drept vestiar şi în care era întuneric beznă. Unrat oftă

uşurat când uşa se închise în urma acestei namile spătoase.

— Acum – spuse el – să recâştigăm timpul pe care netrebnicul ăsta ni l-a răpit. Angst, iată tema, scrie-o pe tablă.

Şeful clasei privi biletul cu ochii lui miopi şi se apucă încet, de scris. Toţi urmăreau cu încordare literele care luau fiinţă din cretă şi care erau atât de pline de urmări pentru ei. Dacă tema privea o scenă pe care, din întâmplare, nu o „preparaseră", însemna că „n-aveau habar" şi că „o sfecliseră". Din superstiţie, mai spuneau repede, înainte ca silabele de pe tablă să capete un înţeles:

— O, Doamne, intru la apă!

În sfârşit se putea citi sus:

„Ioana: Trei rugăminţi ai înălţat, Delfine;
Ia seama, dacă ţi le voi numi!

(*Fecioara din Orléans*,
actul întâi, scena a zecea).

Temă: A treia rugăminte a Delfinului.."

Când citiră acestea, se priviră unii pe alţii. Căci toţi intraseră la apă. Unrat îi „băgase la apă". El se aşeză cu un zâmbet prefăcut în fotoliul de pe catedră şi-şi răsfoi carnetul de notiţe.

— Ei – întrebă el fără a ridica privirea, ca şi cum totul ar fi fost limpede – mai doriţi ceva?… Daţi-i drumul!

Cei mai mulţi se încovoiară peste caietele lor, ca şi cum ar fi început să scrie. Câţiva stăteau cu privirile pierdute.

— Mai aveţi cinci sferturi de ceas, observă Unrat pe un ton nepăsător, deşi era plin de o bucurie lăuntrică.

Această temă de compunere nu fusese găsită până atunci de niciunul dintre belferii neînchipuit de lipsiţi de conştiinţă, care, prin compendii tipărite, întindeau acestor ticăloşi, punţi de măgar, pentru a le înlesni să ticluiască, fără trudă, analiza oricărei scene de dramă.

Mulţi dintre elevi îşi aminteau scena a zecea din actul întâi şi cunoşteau oarecum primele două rugăminţi ale lui Carol. Despre a treia nu ştiau nimic, li se părea că nu o citiseră niciodată. Şeful clasei şi alţi doi sau trei, printre care şi Lohmann, erau chiar siguri de acest lucru. Delfinul nu ceruse profetesei decât să-i repete două din rugăminţile lui; acest lucru îi fusese de ajuns pentru ca să creadă în misiunea divină a Ioanei. A treia rugăminte era pur şi simplu trecută sub tăcere. Ea se afla deci, desigur, în alt pasaj, sau reieşea undeva, indirect din context, sau se împlinea chiar de-a dreptul, fără să se poată şti că acolo se împlinea ceva. Angst, şeful clasei, recunoştea pe tăcute el însuşi că putea exista un punct căruia nu-i acordase niciodată atenţie. În orice caz, trebuia să fie ceva de spus despre această a treia

rugăminte, ba chiar despre a patra sau a cincea, dacă Unrat le-ar fi cerut un asemenea lucru. Să acopere un număr de pagini cu fraze despre lucruri de a căror existenţă erau departe de a fi convinşi, cum ar fi spiritul de datorie, binefacerile învăţăturii şi dragostea de a servi sub arme, era o treabă pentru care elevii fuseseră pregătiţi de mulţi ani prin exerciţiile de compunere. Tema nu-i privea, dar scriau. Această operă poetică însă, din care fusese ales fragmentul şi care de câteva luni folosea ca să-i „bage la apă", le era profund nesuferită; scriau totuşi cu avânt.

Cu *Fecioara din Orléans* clasa se ocupa de la Paşti, de trei sferturi de an. Repetenţii o cunoşteau bine încă de anul trecut. O citiseră de la cap la coadă, şi iarăşi de la coadă la cap. Învăţaseră scene pe dinafară, dăduseră explicaţii istorice, îi studiaseră poetica şi gramatica, transpuseseră versurile ei în proză şi proza iarăşi înapoi în versuri. Pentru cei care la prima citire simţiseră vraja şi strălucirea în aceste versuri, ele deveniseră de mult serbede. În cântecul de flaşnetă care se repeta în fiecare zi, nu mai desluşeau nicio melodie. Niciunul nu auzea glasul feciorelnic, de o stranie blândeţe, în care severe luciri de spadă se înalţă sclipitoare; armura nu mai acoperă nicio inimă, şi aripi de înger se întind larg, luminoase şi necruţătoare. Cel care, dintre tinerii aceştia, s-ar fi cutremurat cumva mai târziu de nevinovăţia tulburătoare a acestei păstoriţe, cel care ar fi iubit în ea triumful slăbiciunii, cel care s-ar fi înduioşat cândva de maiestoasa fecioară, care, părăsită de ocrotirea cerească, se transformă într-o biată fetiţă, îndrăgostită fără leac, nu va mai încerca curând asemenea emoţii. Îi vor trebui peste douăzeci de ani pentru ca Ioana să poată fi din nou pentru el altceva decât o pedantă colbuită.

Peniţele zgâriau hârtia; privirea profesorului Unrat căta fără niciun alt gând lăturalnic, peste cefele aplecate. Era plăcută ziua în care izbutea să „prindă" pe unul dintre ei; mai ales când era unul care „pronunţase numele", se bucura tot anul de pe urma acestui lucru. Din nefericire, trecuseră doi ani de când nu mai putuse „prinde" pe vreunul dintre cei de la care porneau strigătele perfide. Fuseseră ani răi. Un an era bun sau rău, după cum Unrat „prindea" pe câţiva, sau nu putea „să le dovedească nimic".

Unrat, care se ştia duşmănit, tras pe sfoară şi urât de elevi, îi trata la rândul lui ca duşmani ereditari, dintre care cât mai mulţi trebuiau „băgaţi la apă", sau împiedicaţi să ajungă la „capătul clasei". Întrucât îşi petrecuse toată viaţa în şcoli, nu avea darul să-i privească pe băieţi şi treburile lor din perspectiva experienţei vieţii. Îi vedea atât de aproape ca şi cum ar fi fost şi el unul din mijlocul lor, învestit pe neaşteptate cu autoritate şi înălţat pe catedră. Vorbea şi gândea în limba lor, folosea jargonul lor, şi spunea vestiarului „zdup". Îşi pronunţa alocuţiunile în stilul pe care şi ei l-ar fi adoptat în astfel de

cazuri, anume, în perioade latinizante întreţesute cu „doar numai”, „neapărat, vezi bine” şi alte asemenea împerecheri neroade de cuvinte de umplutură, deprinderi ale lecţiilor sale din clasa a opta, despre Homer; căci graţioasele locuţiuni circumstanţiale ale elinei trebuiau traduse şi ele în formulări din cele mai greoaie. Cum mădularele sale înţepeniseră, el ar fi vrut să impună acelaşi lucru şi celorlalţi din instituţie. Neîncetata nevoie de a goni, de a face zgomot, de a înghionti, de a provoca suferinţă, de a face pozne, de a cheltui fără rost curajul de prisos şi puterea fără întrebuinţare a mădularelor şi creierelor tinere de băieţi – ca nişte căţeluşi – Unrat o uitase şi nu o pricepuse niciodată. Când aplica pedepse, nu o făcea gândind în sinea lui cu superioară înţelegere: „Sunteţi ştrengari, cum e firesc, dar disciplina trebuie păstrată” ci pedepsea serios şi cu dinţii încleştaţi. Ceea ce se petrecea în şcoală avea pentru Unrat seriozitatea şi realitatea vieţii. Lenea era asemeni cu stricăciunea unui cetăţean netrebnic, neatenţia şi râsul însemna rezistenţa împotriva autorităţii de stat, o pocnitoare era început de revoluţie, o „tentativă de înşelăciune”, care dezonora pe veci pe cel vinovat. În asemenea ocazii, Unrat pălea. Când trimetea pe un elev la „zdup”, se simţea ca un autocrat care deportează încă un grup de răzvrătiţi într-o colonie de pedeapsă şi care-şi dă seama, cu teamă şi cu bucuria izbânzii, de întreaga sa putere, dar şi de râcâitul neliniştitor care roade temeliile acestei izbânzi. Pe cei ieşiţi de la „zdup”, ca şi pe toţi ceilalţi care-i aduseseră vreodată o atingere, Unrat nu-i ierta niciodată. Cum aparţinea instituţiei de un sfert de veac, oraşul şi împrejurimile lui erau pline de foşti elevi ai săi, dintre cei pe care-i „prinsese” pronunţându-i porecla, sau dintre cei cărora „nu putuse să le-o dovedească” şi care cu toţii, îl numeau şi acum aşa. Şcoala nu se sfârşea pentru el la zidul ce împrejmuia clădirea, ci ea se întindea dincolo de casele dimprejur şi asupra locuitorilor de orice vârstă. Pretutindeni se găseau băieţi îndărătnici, nemernici, care nu-şi „preparaseră” lecţia şi duşmăneau pe profesor. Vreun elev nou, încă neştiutor, în locuinţa căruia rude mai vârstnice râseseră fără răutate de profesorul Unrat, ca despre o amintire hazlie din tinereţe, şi care ajunsese cu promoţia de la Paşti în clasa lui Unrat. Îl putea auzi pe acesta pufnind către el, la prima greşeală:

— Am mai avut aci trei din neamul dumitale. Urăsc toată familia asta.

Pe locul său, înălţat deasupra tuturor acestor capete, Unrat îşi gusta presupusa sa siguranţă, dar între timp, o nouă nenorocire era pe cale să izbucnească. Ea veni de la Lohmann.

Lohmann îşi mântuise repede compunerea, pe care o făcuse foarte scurtă, şi trecuse apoi la o ocupaţie particulară. Aceasta nu înainta însă, căci cazul prietenului său von Ertzum îl rodea. Îşi arogase

oarecum rolul de protector moral al zdravănului fecior de nobil şi considera ca o poruncă a onoarei poprii să descopere, oriunde putea, cu mintea lui superioară, slăbiciunea intelectuală a prietenului său. În momentul când von Ertzum era gata să spună vreo prostie fără seamăn, Lohmann îşi dregea zgomotos glasul şi îi sufla după aceea răspunsul corect. El dădea în ochii colegilor un aspect respectabil celor mai neînchipuite răspunsuri ale lui von Ertzum, afirmând că acesta nu urmărise decât „să-l facă să turbeze" pe profesor.

Lohmann era o făptură cu părul negru, care îi creştea răzvrătit deasupra frunţii, căzând apoi într-o şuviţă melancolică. Avea paloarea lui Lucifer şi o mimică expresivă. Făcea versuri în stilul lui Heine şi iubea o cucoană de treizeci de ani. Absorbit de dobândirea unei culturi literare, el nu putea acorda decât puţină atenţie şcolii. Colegiul profesorilor, pe care îl izbise faptul că Lohmann începea totdeauna să înveţe abia în ultimul trimestru, îl lăsase repetent în două clase, cu toate răspunsurile sale mulţumitoare de la sfârşit. Aşa se făcea că Lohmann, întocmai ca prietenul său, se mai găsea la şaptesprezece ani numai printre elevi de paisprezece şi cincisprezece. Şi dacă von Ertzum, din cauza trupului său dezvoltat, arăta ca de douăzeci de ani, vârsta lui Lohmann părea sporită prin faptul că suflul inspiraţiei coborâse asupra lui.

Ce impresie putea să-i facă acum lui Lohmann paiaţa aceea ţeapănă de acolo, de pe catedră, nerodul acesta suferind de o idee fixă? Când Unrat îl chema la lecţie, el se despărţea fără grabă de lectura lui străină de clasă şi, cu fruntea lată, palidă-gălbuie, brăzdată de cute exprimând mirare, scruta pe sub pleoapele coborâte cu dispreţ, ticăloasa îndârjire a dascălului, praful din porii pielii lui, mătreaţa de pe gulerul hainei. Apoi, arunca o privire asupra propriilor sale unghii lustruite. Unrat îl ura pe Lohmann aproape mai mult decât pe ceilalţi pentru că era încăpăţânat şi dârz, pentru că Lohmann nu-i striga porecla; simţea nedesluşit că acest fapt ascundea intenţii mai rele. Lohmann nu era în stare, oricât ar fi încercat, să răspundă urii bietului bătrân decât printr-un dispreţ plictisit, la care se adăuga şi puţină milă presărată cu dezgust. Prin jignirea adusă lui von Ertzum, el se vedea însă provocat personal. Singur printre cei treizeci de elevi, el socotea descrierea publică a vieţii unchiului lui von Ertzum făcută de către Unrat ca o faptă josnică. Nu trebuiau îngăduite prea multe nenorocitului care stătea cocoţat acolo sus. De aceea, Lohmann luă o hotărâre. Se sculă, îşi propti mâinile pe marginea băncii, privi în ochii profesorului, observându-l cu curiozitate, ca şi cum ar fi urmărit o experienţă ciudată, şi declamă cu calmă distincţie:

— Nu mai pot lucra aci, domnule profesor. Miroase prea tare a scârnăvie!

Unrat tresări pe fotoliu, întinse o mână rugătoare şi clămpăni din

fălci, fără a scoate o vorbă. Nu se aşteptase la una ca asta, după ce abia ameninţase pe un netrebnic cu eliminarea. Să „prindă” acum şi pe acest Lohmann? Nimic nu i-ar fi convenit mai mult. Dar putea el să „i-o dovedească?”… În acest moment de nehotărâre, măruntul Kieselack ridică degetele sale albastre, cu unghiile roase, plesni din ele şi bombăni cu glas sugrumat:

— Lohmann nu ne lasă să cugetăm în linişte; spune mereu că miroase a scârnăvie.

Se auzi un chicotit, iar unii prinseră să tropăie. Atunci Unrat, care începea să simtă în obraji vântul răscoalei, fu cuprins de panică. Sări în sus, îndreptă peste pupitru lovituri stângace în toate direcţiile, ca împotriva unei mulţimi de năvălitori, şi strigă:

— La zdup! La zdup!

Dar zgomotul nu se potoli. Unrat socoti că nu poate scăpa decât printr-un gest violent. Se aruncă asupra lui Lohmann, mai înainte ca acesta să-şi dea seama, îl apucă de braţ, îl scutură şi strigă înăbuşit:

— Pleacă de aici, nu mai eşti demn să trăieşti în rândurile oamenilor!

Lohmann se supuse plictisit şi penibil impresionat. La urmă. Unrat îl îmbrânci şi încercă să-l izbească de uşa vestiarului fără însă a izbuti. Lohmann îşi scutură haina în locul pe care Unrat i-l atinsese şi intră cu paşi liniştiţi la „zdup”. Profesorul se întoarse spre Kieselack, dar acesta se strecurase pe lângă el şi, schimonosindu-se, intrase, neobservat, la arest. Şeful clasei fu nevoit să explice profesorului unde se afla Kieselack. Unrat ceru îndată ca incidentul să nu distragă niciun moment atenţia clasei de la Fecioară.

— De ce nu scrieţi? Mai aveţi cincisprezece minute! Nu voi pune, vezi numai, nicio notă pe lucrările neterminate!

În urma acestei ameninţări, celor mai mulţi nu le mai veni nimic în minte şi teama se întipări pe feţele lor. Unrat era prea agitat pentru a putea simţi o bucurie reală. Era stăpânit de pornirea de a frânge orice rezistenţă posibilă, de a zădărnici toate atentatele viitoare, de a impune în jurul lui o tăcere şi mai mare, de a stabili o linişte de mormânt. Cei trei răzvrătiţi erau înlăturaţi, dar caietele lor deschise, pe bănci, păreau încă să exale duhul revoltei. Le adună şi se îndreptă cu ele spre catedră.

Lucrarea lui Kieselack era o înşiruire chinuită şi stângace de fraze, care dovedea totuşi multă bunăvoinţă. La Lohmann sărea în ochi de la prima vedere faptul de neînţeles că nu făcuse niciun plan, nicio împărţire a expunerii sale în A, B, C, a, b, c, şi 1, 2, 3. Nu izbutise să scrie decât o pagină, fapt de care Unrat luă cunoştinţă cu o indignare din ce în ce mai profundă. Se spunea acolo:

„A treia rugăminte a delfinului (Fecioara din Orléans, 1, 10).

Tânăra Ioana, mai dibace decât lăsau să se creadă vârsta şi trecutul ei ţărănesc, izbuteşte, printr-un şiretlic de scamator, să pătrundă la curte. Ea redă Delfinului un rezumat al cuprinsului celor trei rugăminţi pe care el le îndreptase spre cer cu o noapte în urmă şi produce, fireşte, prin iscusinţa ei de a citi gândurile, o impresie adâncă asupra dregătorilor neştiutori. Am spus: cele trei rugăminţi; dar de fapt, ea nu repetă decât două; de a treia o scuteşte Delfinul, gata convins. Aceasta, spre norocul ei, căci pe a treia ar fi ştiut-o cu greu. Îi spusese doar, încă din primele două, tot ce putuse el cere Dumnezeului său şi anume: dacă ar mai exista vreun păcat neispăşit al părinţilor săi, să-l primească pe el însuşi ca jertfă în locul poporului său şi, dacă este sortit să-şi piardă ţara şi coroana, să-i lase cel puţin mulţumirea de a-şi păstra prietenul şi iubita. În felul acesta el şi renunţase la ce este mai important: domnia. Ce ar mai fi putut cere deci? Să nu cercetăm prea mult: nici el însuşi nu ştie. Ioana nu ştie nici ea. Schiller nu ştie nici el. Poetul nu a omis nimic din ce ştia, spunând totuşi «şi aşa mai departe». La aceasta se reduce toată taina, iar pentru cel oarecum familiarizat cu firea puţin speculativă a artistului, ea nu conţine nimic surprinzător."

Punct. Asta era tot – şi Unrat, pe care îl cuprinse un spasm, ajunse brusc la hotărârea de a-l înlătura pe acest elev, de a scăpa omenirea de acest germene de contagiune, lucru mult mai urgent decât îndepărtarea prostănacului de von Ertzum. Totodată el aruncă o privire asupra foii următoare, pe care mai erau nişte mâzgălituri şi care, pe jumătate ruptă din cotor, atârna în caiet. Deodată însă, în clipa când înţelese, ceva ca un nor trandafiriu flutură peste obrajii colţuroşi ai profesorului. Închise caietul repede şi pe furiş, vrând parcă să nu fi văzut nimic, dar îl redeschise, pentru ca imediat să-l arunce din nou sub celelalte două, respirând anevoie. Simţi că sosise momentul să-l „prindă" pe acest netrebnic. Un om care decăzuse până într-atât încât încerca – probabil, chiar sigur – să cânte pe această artistă Rosa-Rosa. Întinse a treia oară mâna spre caietul lui Lohmann. În clipa aceia sună clopoţelul.

— Predaţi lucrările, se grăbi să strige Unrat, cuprins de via îngrijorare că vreun elev, care nu terminase până atunci lucrarea, ar mai putea ajunge în ultimul moment să obţină o notă satisfăcătoare. Şeful clasei adună caietele; câţiva elevi asediară uşa vestiarului.

— La o parte! Aşteptaţi! strigă Unrat plin de o nouă teamă. I-ar fi plăcut să încuie uşa aceea, să ţină închişi pe cei trei mizerabili până când le va fi asigurat pieirea. Lucrul nu putea fi făcut în pripă, era nevoie de o reflecţie logică, serioasă. Cazul Lohmann îl mai orbea deocamdată prin depravarea fără margini pe care o dezvăluise.

Câţiva dintre cei mai mici, jigniţi în simţul lor de dreptate se înfipseră în faţa catedrei:

— Hainele noastre, domnule profesor!

Unrat fu nevoit să permită deschiderea „zdupului”. Din învălmăşeală se desprinseră rând pe rând cei trei surghiuniţi, gata îmbrăcaţi cu paltoanele. Încă din prag, Lohmann constată plictisit că Unrat pusese mâna pe caietul lui şi regretă excesul de zel al bătrânului nătărău. Acum era poate nevoie ca tată-său să se pună în mişcare pentru a vorbi cu directorul.

Von Ertzum se mărgini să ridice ceva mai sus sprâncenele roşcovane în obrazul pe care prietenul său Lohmann îl numea „luna beată”. Kieselack, la rândul lui, îşi pregătise la „zdup” o apărare.

— Domnule profesor, nu este adevărat, nu am spus că se simte miros de scârnăvie. Am spus numai că el zice mereu!…

— Taci din gură! se răsti Unrat la el, tremurând. Îşi împinse gâtul înainte şi înapoi, îşi recâştigă stăpânirea de sine şi adăugă potolit: Oricum, soarta voastră atârnă acum drept deasupra capetelor voastre. Plecaţi!

Cei trei elevi plecară la masă, fiecare cu soarta lui atârnată chiar deasupra capului.

CAPITOLUL AL DOILEA

Unrat prânzi şi el şi se întinse apoi pe canapea. Dar, cum se întâmpla totdeauna, tocmai în momentul când era gata să aţipească, menajera lui scăpă alături o cratiţă din mână. Unrat tresări şi apucă imediat din nou caietul de compunere al lui Lohmann.

Se îmbujoră la faţă ca şi cum ar fi citit pentru prima oară lucrurile de ruşine scrise acolo. De altfel, caietul nici nu se mai închidea bine, atât era de îndoit în afară la foaia unde găsea titlul: *Omagiu sublimei artiste, domnişoarei Rosa Fröhlich*. Titlul era urmat de câteva rânduri şterse cu grijă, apoi de un interval şi pe urmă de versurile:

„Stricată eşti până-n adâncul firii,
Dar plină de al artei sacru har;
Şi de-ai purta sub sân rodul iubirii…”

Rima mai rămânea să fie găsită de elev. Dar condiţionalul din versul al treilea era semnificativ. El dădea de bănuit că Lohmann ar fi avut un rol activ în această… enunţare. Poate că versul al patrulea avea rostul să confirme răspicat acest lucru.

Pentru a ghici acest al patrulea vers absent, Unrat făcu sforţări tot atât de încordate ca acelea cheltuite de clasa lui pentru descoperirea rugăminţii a treia a Delfinului. Elevul Lohmann părea să-şi bată joc de Unrat prin acest al patrulea vers şi Unrat se lupta cu elevul Lohmann cu patimă sporită şi copleşit de nevoia imperioasă de a-i dovedi că la urma-urmei tot el era cel mai tare. Avea să-l bage la apă.

Proiectele, încă lipsite de formă, ale acţiunilor viitoare se agitau în mintea lui Unrat şi nu-i mai dădeau pace. Simţi nevoia să îmbrace vechiul său palton cu pelerină şi să iasă. Cădea o ploaie deasă şi rece. Cu mâinile la spate, cu fruntea plecată şi cu un surâs veninos în colţurile gurii, se furişă printre băltoacele străzii periferice. Nu întâlni decât o căruţă cu cărbuni şi câţiva copii. La prăvălia de mărunţişuri din colţ era atârnat un afiş al teatrului orăşenesc: Wilhelm Tell. Străfulgerat de o idee, Unrat se repezi, cu genunchii îndoiţi, spre el… Nu, pe afiş numele de Rosa Fröhlich nu apărea. Totuşi, se putea ca această femeie să fie şi ea angajată la acel aşezământ artistic. Domnul

Droge, negustorul de mărunţişuri care atârnase programul la geamul său, era de bună-seamă cunoscător al acestor lucruri. Unrat apucase să pună mâna pe clanţă, dar o retrase speriat şi porni mai departe. Să întrebe de o artistă, pe propria lui stradă! Nu se cuvenea, să nesocotească pofta de trăncăneală a unor cetăţeni atât de inculţi, de necunoscători ai ştiinţelor umaniste. Era dator să procedeze pe ascuns şi cu dibăcie la demascarea elevului Lohmman… Coti spre aleea care ducea în oraş.

Dacă acţiunea reuşea, Lohmann avea să tragă după sine în cădere, pe von Ertzum şi pe Kieselack. Unrat nu voia să reclame prea devreme directorului că elevii îi strigaseră porecla. Se va vedea de la sine că acei care fac acest lucru sunt în stare şi de orice altă faptă imorală. Unrat ştia aceasta; o văzuse la propriul său fiu. Îl avusese cu o văduvă care, pe vremuri, când era tânăr, îi ajutase să-şi continue studiile şi pe care, în schimb, potrivit înţelegerii, o luase de nevastă de îndată ce fusese numit în funcţie. Era o femeie osoasă, severă; între timp murise. Fiul nu era mai frumos decât tatăl, ba, pe deasupra, mai era şi chior. Cu toate acestea, ca student, cu ocazia vizitelor sale în oraş, se arătase în piaţa publică cu femei de moravuri îndoielnice. Şi dacă, pe de o parte, cheltuia mulţi bani în tovărăşia unor stricaţi, pe de altă parte, căzuse la examen nu mai puţin decât de patru ori. Ar fi putut totuşi să mai ajungă un funcţionar util, dar numai dacă ar fi posedat certificatul de bacalaureat. O distanţă penibilă îl despărţea deci de omul superior care îşi trecuse examenul de stat. Unrat, care se lepădase categoric de acest fiu, înţelesese cele petrecute, ba le şi prevăzuse aproape din clipa când, odinioară, îşi surprinsese fiul desemnându-l pe propriul său tată cu porecla cunoscută, într-o conversaţie cu colegii săi.

Putea deci să spere că o soartă asemănătoare îi aştepta pe Kieselack, pe von Ertzum, şi pe Lohmann, mai cu seamă pe Lohmann, de care, mulţumită artistei Roşa Fröhlich, sorocul părea să se apropie. Unrat simţea că trebuie să se răzbune cât mai grabnic pe Lohmann. Ceilalţi doi dispăreau aproape, alături de acest individ, cu atitudinile lui de indiferenţă şi cu acea compătimire plină de curiozitate cu care îl privea pe profesor când acesta era înfuriat. Ce fel de elev era de fapt acesta?… Unrat îl diseca în minte pe Lohmann cu o ură răscolitoare. Sub poarta cu acoperiş ţuguiat a oraşului, el se opri brusc şi spuse cu glas tare:

— Ăştia sunt cei mai păcătoşi!

Un elev era o fiinţă cenuşie, supusă şi perfidă, lipsită de o altă viaţă decât aceea a clasei lui şi luptând veşnic pe ascuns împotriva tiranului: aşa era Kieselack; sau un vlăjgan stupid ca von Ertzum pe care, tiranul îl ţinea într-o permanentă spaimă. Acest Lohmann, însă, părea a se îndoi de puterea tiranului! Unrat începu, cu încetul, să fiarbă, cugetând asupra situaţiei umilitoare la care e supusă

autoritatea prost retribuită, în faţa căreia oricare subaltern se putea lăfăi în haine noi, zornăindu-şi banii. Înţelesese deodată că toate acestea nu erau decât obrăznicii, nimic mai mult! Că Lohmann nu părea niciodată că are hainele prăfuite, că purta totdeauna manşete curate şi că făcea mutre, astea nu erau decât obrăznicii. Compunerea de azi, cunoştinţele pe care acest elev le culegea în afară de şcoală şi din care cea mai condamnabilă era artista Rosa Fröhlich: obrăznicii. Şi tot ca obrăznicie apărea – neîndoielnic acum – şi faptul că Lohmann nu-i spunea lui Unrat pe nume!

Unrat urcă apoi mai departe strada povârnită, printre casele vechi cu frontoane înalte, ajunse la o biserică unde vântul sufla cu putere şi, înfăşurându-şi paltonul în jurul corpului, coborî iarăşi o bucată de drum. Se deschidea acum o stradă laterală şi, în faţa uneia din primele clădiri, Unrat şovăi. La dreapta şi la stânga uşii atârnau două cutii de lemn cu reţele de sârmă, îndărătul cărora se vedea programul cu Wilhelm Tell. Unrat îl citi întâi în faţa uneia dintre cutii, apoi în faţa celeilalte, în cele din urmă uitându-se cu teamă în jurul său, pătrunse în gang şi în vestibulul deschis. Printr-un geam mic, la lumina unei lămpi, zări un om care părea să şadă; în emoţia lui, Unrat de-abia putea desluşi lucrurile. Nu mai fusese, desigur, de douăzeci de ani aci, şi era îngrijorat ca un stăpânitor care şi-a părăsit ţinutul: putea fi confundat, putea fi jignit din neştiinţă sau silit să se simtă om.

Stătea de câtva timp în faţa gemuleţului şi tuşea uşor. Cum nimic nu se mişca, bătu încet, în geam, cu vârful arătătorului său cocârjat. Capul din spatele geamului tresări şi se ivi îndată la ghişeu.

— Ce doriţi? întrebă răguşit.

Unrat mişcă la început numai buzele. Se priveau amândoi, el şi fostul actor cu faţa brăzdată de dungi vinete, adânci, cu vârful nasului subţiat de strânsoarea ochelarilor. Unrat reuşi să spună:

— Aşadar, jucaţi pe Wilhelm Tell. Bine faceţi.

Casierul răspunse:

— Dacă credeţi că o facem de plăcere…

— Nu m-am gândit să vă atribui un asemenea gând, îl asigură Unrat, temându-se de complicaţii.

— Nu vine nimeni la teatru. Numai că reprezentaţiile clasice sunt prevăzute în contractul de concesie pe care-l avem cu oraşul.

Unrat găsi că e cazul să se prezinte.

— Sunt profesorul Un… profesorul Raat, dirigintele clasei a şasea a liceului de aci.

— Îmi pare bine de cunoştinţă. Numele meu este Blumenberg.

— Aş asista cu plăcere cu elevii mei la reprezentaţia unei drame clasice.

— Prea amabil din partea dumneavoastră, domnule profesor. Nu mă îndoiesc o clipă că voi avea cel mai mare succes aducând această veste

directorului nostru.

— Dar – şi Unrat ridică degetul – ar trebui, negreşit, vezi bine, să fie aceea dintre dramele lui Schiller pe care o citim în clasă, adică, vreau să zic, *Fecioara din Orléans*.

Actorul lăsă buza în jos, îşi plecă încet capul şi îndreptă, pe sub gene, spre Unrat o privire întristată şi mustrătoare.

— Îmi pare nespus de rău, căci, vedeţi, ar trebui s-o punem mai întâi din nou în repetiţie. Credeţi într-adevăr că Tell nu v-ar satisface? E şi el destul de potrivit pentru tineret.

— Nu – hotărî Unrat – nu merge în niciun caz; ne trebuie Fecioara. Şi anume, ar depinde, atenţie, mă rog…

Unrat răsuflă adânc. Inima îi bătea.

— …ar depinde, întâi şi întâi de interpreta Ioanei. Căci aceasta trebuie să fie o artistă minunată, care să facă – fără doar şi poate – accesibilă elevilor nobila figură a Fecioarei.

— Desigur, desigur, spuse actorul cu adâncă înţelegere.

— M-am gândit deci la una dintre artistele din ansamblul dumneavoastră, despre care am auzit – şi sper că pe bună dreptate – cele mai elogioase aprecieri.

— Nu mai spuneţi…

— M-am gândit la domnişoara Rosa Fröhlich.

— Cum aţi zis?

— Rosa Fröhlich, şi Unrat îşi ţinu respiraţia.

— Fröhlich? Nu avem aşa ceva.

— Sunteţi sigur? întrebă Unrat zăpăcit,

— Vă rog, vă rog, doar nu m-am ţicnit.

Unrat nu mai îndrăzni să-l privească pe casier.

— Atunci nu pot să-mi…

— Trebuie, desigur, să fie o confuzie, îi veni celălalt în ajutor.

— Da, desigur, spuse Unrat cu copilăroasă recunoştinţă. Vă rog să mă scuzaţi.

Şi pe când se retrăgea, se ploconea întruna.

Casierul rămase înmărmurit. La urmă, strigă după el:

— Dar, domnule profesor, în acest caz s-ar putea totuşi sta de vorbă. Cam câte bilete aţi lua? Domnule pro…

Unrat se mai întoarse o dată pe pragul uşii. Zâmbetul lui era schimonosit de teama urmăritorului.

— Scuzaţi, vă rog, scuzaţi!

Şi dispăru.

Fără să-şi dea seama, coborî strada şi ajunse în port. În jurul lui se auzea tropăitul greu al hamalilor care cărau saci, şi strigătele prelungi ale altora, care îi trăgeau pe scripeţi până la lucarnele magaziilor. Stăruia un miros de peşte, de smoală, de ulei, de spirt. Catargele şi

coşurile vapoarelor de pe fluviu se pierdeau în amurgul ce cobora. În mijlocul hărniciei care se înteţea înainte de lăsarea întunericului, Unrat trecea mânat de gândurile lui sfredelitoare: „să-l prindă” pe Lohmann, să descopere locul unde se găsea artista Fröhlich.

Fu înghiontit de bărbaţi purtând haine englezeşti, care alergau cu scrisori de trăsură, şi de muncitori care urlau la el: „Păzea!” Goana generală puse stăpânire pe el; înainte de a-şi da seama apăsă pe clanţa unei uşi deasupra căreia erau scrise cuvintele: „Tocmitori de marinari”, alături de o inscripţie oarecare în suedeză sau daneză. În prăvălie erau înşirate odgoane încolăcite, lăzi cu pesmeţi de vapor şi butoiaşe care răspândeau un miros pătrunzător. Un papagal striga în dialectul de pe litoral: *Dun supren* (Să bem). Câţiva marinari stăteau la un pahar de vin, alţii cu mâinile în buzunarele pantalonilor, vorbeau stăruitor unui uriaş cu barbă roşie. Acesta se desprinse încet din norii de fum care umpleau fundul încăperii, se înfipse în dosul tejghelei, astfel încât reflectorul de tinichea al felinarului de perete îi lumina violent chelia, îşi sprijini labele pe muchia scândurii şi-l întrebă grosolan:

— Ai vreo treabă cu mine, domnule?

— Daţi-mi – răspunse Unrat fără prea multă chibzuinţă – un bilet de intrare pentru teatrul de vară.

— Cum ai zis? întrebă omul.

— Ei da, pentru teatrul de vară. De vreme ce anunţaţi la geamul dumneavoastră că vindeţi bilete pentru teatrul de vară…

— Ce-ţi veni, domnule? şi omul rămase cu gura căscată. Crezi că teatrul de vară joacă iarna?

Unrat stărui asupra dreptului său.

— Dar ai un afiş în geam, omule.

— N-are decât să rămână acolo!

Tocmitorul de marinari nu se putuse stăpâni; îndată însă luă un ton mai respectuos faţă de domnul cu ochelari. Căută argumente care puteau convinge pe străin că teatrul de vară era închis acum. Pentru a-şi ajuta şi fiziceşte anevoiosul efort mintal, el mângâia grijuliu, cu înfiorătoarea lui mână acoperită cu păr roşu, tăblia tejghelei. În sfârşit găsise:

— Asta o ştie şi cel mai prost băiat de şcoală – spuse el cu blândeţe – că iarna nu e teatru de vară.

— Dă-mi voie, stimabile, obiectă Unrat cu un gest de superioritate.

Omul chemă pe alţii în ajutor:

— Hinnerich! Laurenz!

Marinarii se apropiară.

— Nu ştiu ce l-o fi apucat pe ăsta; vrea morţiş să meargă la grădina „Wilhelm”.

Marinarii mestecau tutun. Împreună cu tocmitorul îl priviră,

încordaţi, pe Unrat, ca şi cum ar fi fost o fiinţă venită din cine ştie ce meleaguri, un fel de chinez cu care trebuia să-şi bată capul ca să-l înţeleagă. Unrat simţi aceasta; căută grăbit să pună capăt situaţiei.

— Atunci îmi poţi spune cel puţin, omule, dacă în vara trecută a jucat în teatrul amintit o anume domnişoară Fröhlich, Rosa Fröhlich?

— De unde vrei să ştiu asta, domnule? spuse omul cu totul uluit. Crezi dumneata că mă ocup de muierile de la circ?

— Sau poate – spuse Unrat grăbit – dacă numita doamnă ne va desfăta din nou – ca să zic aşa – anul viitor cu creaţiile ei.

Tocmitorul păru speriat; nu mai înţelegea nimic. Unul dintre marinari îl dumiri:

— Ăsta-şi bate joc, Peter, te ia peste picior!

Apoi îşi lăsă capul pe spate şi râse, gâlgâind şi tunând din gâtlejul său negru, larg deschis. Ceilalţi îşi dădură coate şi făcură apoi la fel. Tocmitorului nu i se păru nicidecum că străinul îşi bătea joc de el, dar simţea primejduit respectul pe care trebuia să-l aibă faţă de el clienţii: oamenii ăştia pe care-i tocmea pentru căpitani, pe care-i îmbarca pe vapoare, împreună cu pesmeţii şi rachiul. Luă brusc un aer înfuriat, deveni roşu la faţă, îşi umflă gâtlejul, bătu în masă şi întinse un deget poruncitor.

— Ascultă, domnule! Crezi că sunt maimuţa dumitale? Eu am treabă! Uite aşa e la pupa!

Şi cum Unrat mai rămase O clipă pe loc, ameţit, omul se pregăti să iasă de după tejghea. Unrat deschise repede uşa. Papagalul strigă după el: „Să bem!" Marinarii urlau de râs. Unrat închise uşa.

Coti grăbit pe după primul colţ şi scăpă din zona portului în străzi liniştite. Chibzui asupra celor petrecute.

„A fost o greşeală. Aa fost – neîndoios, vezi bine – o greşeală".

Artista Fröhlich trebuia descoperită pe altă cale. Unrat începu să privească pe trecătorii cu care se întâlnea pe drum, întrebându-se dacă nu cumva or fi ştiind ceva despre ea. Erau hamali, servitoare, lampagiul, o vânzătoare de ziare. Cu oameni ca ăştia nu te puteai înţelege: o ştia din experienţă. De altfel, ultima lui păţanie îl îndemna să fie cu băgare de seamă când intra în vorbă cu necunoscuţi. Mai cuminte era să caute vreun chip cunoscut dinainte. Din cea mai apropiată „groapă" se ivea tocmai o asemenea fiinţă, căreia abia cu un an înainte Unrat îi mai uriaşe în ureche, scandându-le cu furie, versuri latineşti. Elevul, care „nu-şi pregătise" niciodată lecţia, părea a fi acum practicant de birou într-o casă de comerţ. Se apropie cu un aer înfumurat, ţinând în mină un pachet de scrisori. Unrat se îndreptă spre el, deschizând gura şi aşteptând salutul tânărului. Dar aşteptarea fu zadarnică. Fostul elev îl privi sfidător drept în ochi şi trecu pe lângă el, atingându-i aproape umărul strâmb. În acest timp, un rânjet înfricoşător îi schimonosea faţa lui bălană.

Unrat dispăru repede în „groapa” din care venise celălalt. Era una dintre străzile care coborau spre port; şi cum era mai povârnită decât celelalte, nenumăraţi copii se adunaseră aci ca să coboare panta cu cărucioare mici, zgomotoase. Mamele şi servitoarele stăteau pe trotuar, ridicau braţele şi chemau copiii la cină. Dar ştrengarii, stând în genunchi sau cu picioarele în sus, în cărucioarele lor, cu fularele fâlfâind în vânt, cu bonetele trase peste urechi, cu gurile deschise, chiuind, se precipitau neîncetat la vale, uruind pe pavajul de bazalt. În timp ce tăia strada, Unrat fu nevoit să facă nenumărate salturi spre a se feri de oiştile cărucioarelor. Din toate părţile, băltoacele îl împroşcau. Dintr-un cărucior care trecea în goană, o voce stridentă strigă deodată:

— Scârnăvie!

Unrat tresări. Îndată alţi câţiva repetară cuvântul. Aceşti elevi de şcoală primară aflaseră, se vede, numele lui de la liceeni, iar alţii, care nici nu ştiau despre ce era vorba, strigau şi ei. Înfruntând furtuna care se dezlănţuise împotriva lui, Unrat fu silit să urce panta. Gâfâind, ajunse în piaţa din faţa unei biserici.

Toate acestea desigur, erau lucruri obişnuite pentru el; foştii elevi care nu-l salutau, ci îi rânjeau în obraz, copii de stradă care, în urma lui, îi strigau porecla. Numai că astăzi, în zelul lui, nu se aşteptase la aceasta: căci acum oamenii îi datorau un răspuns. Dacă înainte nu ştiuseră niciodată versurile din Vergiliu, acum trebuiau să ştie cel puţin unde putea fi găsită artista Rosa Fröhlich!

Unrat ajunse în piaţă şi trecu prin faţa prăvăliei unui negustor de ţigări, fost elev al lui cu douăzeci de ani în urmă, de la care cumpărase uneori câte o cutie de ţigări de foi – numai uneori, căci fuma puţin, bea rareori, nu avea niciunul dintre viciile burgheze… Facturile acestui debitant purtau totdeauna adresa: „Domnului profesor U” – şi numai după aceea litera U era schimbată cu R. Unrat nu putuse stabili niciodată dacă acest fapt se datora unei intenţii rele sau unei neatenţii, dar pierdu deodată curajul să intre în prăvălie, cu toate că şi pusese un picior pe prag. Omul dinăuntru era un elev răzvrătit, care nu putea fi „prins”.

Se furişă, grăbit, mai departe. Ploaia încetase; vântul gonea norii. Lumina roşie a felinarelor de gaz pâlpâia. Deasupra coamei câte unui acoperiş ţuguiat se zărea uneori luna nouă, galbenă: un ochi batjocoritor, care se grăbea sa închidă pleoapa, astfel că batjocura nu putea fi „dovedită”.

Ajuns în piaţă îl izbiră deodată în ochi luminile orbitoare de la „Cafe central”. Unrat fu cuprins de pofta să intre şi să comande o băutură neobişnuită. Se simţea astăzi scos, în chip ciudat, din făgaşul îndeletnicirilor sale zilnice. Acolo, în cafenea, se putea desigur, afla ceva despre artista Rosa Fröhlich; acolo se vorbea despre orice. Unrat

ştia aceasta din trecut, căci pe timpul când trăia nevastă-sa el îşi permisese uneori – o, foarte rar – să petreacă un ceas liniştit la „Cafe central”. De când murise ea, găsea acasă toată liniştea pe care şi-o putea dori şi nu mai avea nevoie de cafenea. Pe lângă aceasta, vizitele la cafenea îi fuseseră îngreunate şi de prezenţa noului proprietar, tot un fost elev, întors după mulţi ani în oraş. Acesta îl servise personal pe fostul lui dascăl, numindu-l neîncetat „profesor Unrat”, pe un ton nespus de politicos, astfel încât Unrat nu-l putuse dovedi cu nimic.

Clienţii cafenelei făcuseră mult haz; Unrat avusese senzaţia că, venind mai des acolo, ar servi drept reclamă localului.

Trecu deci mai departe, căutând în gând alte locuri unde să-şi poată rosti întrebarea. Fără niciun rezultat, însă. Feţele cunoscute care-i veneau în minte aveau toate aceeaşi expresie pe care o avusese adineauri fostul său elev, practicantul de birou. Magazinele iluminate ascundeau, la fel ca prăvălia debitantului de ţigări sau cafeneaua, numai elevi răzvrătiţi. Unrat începu să se înfurie, se simţea obosit şi-i era sete. Prin marginile ochelarilor săi, arunca spre prăvălii, spre casele pe ale căror uşi erau scrise numele unor foşti elevi ai clasei a şasea, privirile verzui pe care clasa lui le numea veninoase. Toţi băieţandrii îl sfidau.

Chiar şi artista Fröhlich, care se ascundea desigur, într-una dintre casele acestea şi făcea pe unul dintre elevii lui să se ocupe cu îndeletniciri lăturalnice, se sustrăgea autorităţii lui şi îl sfida! Pe alocuri, tăbliţa de la intrarea vreunei case purta numele unui profesor al liceului. Unrat îşi întorcea atunci privirea. Unul dintre ei îi pronunţase porecla chiar în faţa clasei sale, şi faptul că, după aceea, se îndreptase nu repara nimic. Altul îl zărise pe fiul lui Unrat plimbându-se prin târg cu o muiere şi povestise în tot oraşul ceea ce văzuse.

Ameninţat din toate părţile de vrăjmaşi, Unrat străbătea străzile. Se prelingea pe lângă case cu o senzaţie de încordare în creştetul capului; căci în orice moment, asemenea unei găleţi de apă murdară pe care cineva i-ar fi turnat-o în cap, porecla lui putea să răsune din oricare fereastră. Şi cum nu putea să-l vadă pe cel care ar fi strigat, nu putea nici să-i „prindă”.

O clasă răzvrătită de cincizeci de mii de elevi se agita în jurul lui Unrat.

Astfel, înainte de a-şi da seama, ajunsese în cartierul cel mai părăsit din partea de jos a oraşului, unde, la capătul unei uliţe lungi şi liniştite, se afla azilul domnişoarelor bătrâne. Locul era cufundat în întuneric. Câteva fiinţe purtând „mantile” până la mijloc şi câte o broboadă pe cap se strecurau cu un foşnet uşor, întorcându-se târziu de la vreo reuniune de femei, sau de la vecernie. Sunau, pe furiş, la intrare, se topeau în deschizătura unei uşi. Un liliac zbura în cerc deasupra pălăriei lui Unrat.

Privind cu coada ochiului spre oraş, Unrat îşi spuse în gând: „Atunci aici nu e nimeni, nimeni”.

Şi rosti:

— Vă mai prind eu, netrebnicilor!

Cum îşi simţea însă neputinţa, ura din el îl făcu să tremure, scuturându-l de-a binelea: ura împotriva acestor mii de elevi leneşi şi vicleni, care nu-şi învăţaseră niciodată lecţiile, care îi strigau totdeauna porecla şi nu se gândiseră niciodată decât la năzbâtii, iar acum îl necăjeau cu artista Fröhlich, o tăinuiau pe ea şi pe elevul Lohmann şi se purtau ca o clasă „păcătoasă”, solidară împotriva profesorului. Ura pe toţi aceştia care şedeau acum liniştiţi la cină, silindu-l însă pe el să rătăcească pe aici, ei care – abia acum începea să-şi dea seama – îl aduseseră în halul acesta, chinuindu-l în lungul şir de ani petrecuţi în mijlocul lor.

El, care de douăzeci şi şase de ani avea înainte clasa, clasa cu aceleaşi feţe perfide, nu observase niciodată că aici, afară, aceste feţe păstrau un timp o expresie cu totul indiferentă când cineva amintea de profesorul Unrat şi că mai târziu această expresie devenea chiar binevoitoare. Trăind mereu în încordarea luptei, nu era în stare să înţeleagă că oamenii mai bătrâni din oraş, chiar dacă-i zvârleau cu glas tare porecla în faţă, nu o făceau cu gândul de a-l jigni, ci de dragul amintirilor din tinereţe, care în perspectiva timpului li se păreau nevinovate. Nu înţelegea nici de ce în oraş, era privit ca o figură comică, în ochii multora de un comic duios. Nu auzea schimbul de păreri dintre doi foşti elevi din prima generaţie trecută prin mâna lui, care se opreau la un colţ de stradă urmărindu-l cu priviri după cum i se păreau lui, batjocoritoare:

— Ce-o fi oare cu Unrat? Îmbătrâneşte.

— Şi e din ce în ce mai murdar.

— Nu l-am cunoscut niciodată decât murdar.

— O, poate nu-ţi aduci aminte. Ca suplinitor era încă destul de îngrijit.

— Aşa? Ce ţi-e şi cu numele! Nici nu pot să mi-i închipui curat.

— Ştii ce cred? Că nici el nu se poate închipui altfel. Unui nume ca ăsta nimeni nu-i poate rezista la nesfârşit.

CAPITOLUL AL TREILEA

Unrat urcă din nou, în grabă, uliţa liniştită, căci îi venise o idee a cărei temeinicie voia s-o verifice imediat, dar imediat. Printr-o intuiţie bruscă înţelesese că Rosa Fröhlich nu putea să fie decât dansatoarea desculţă despre care se vorbea acum atât de mult. Urma să sosească şi să-şi arate talentele în sala „Societăţii pentru cultivarea simţului obştesc". Unrat îşi amintea limpede că profesorul Wittkopp, unul dintre membrii societăţii, vorbise despre acest spectacol. Se apropiase în cancelaria profesorilor de dulăpiorul lui, îl descuiase, pusese în el un teanc de caiete de teze, spunând în acest timp:

— Vom vedea deci aici şi pe celebra Rosa Fröhlich, care dansează desculţă dansuri antice greceşti.

Unrat îl vedea parcă pe Wittkopp cum îşi dădea importanţă, aruncând priviri de jur împrejur, peste marginea ochelarilor şi ascuţindu-şi buzele spre a pronunţa: „Rosa Fröhlich". Nu încăpea nicio îndoială că spusese „Rosa Fröhlich". Unrat auzea lămurit cele patru silabe, rostite în graiul afectat al lui Wittkopp care susura r-urile. Ar fi trebuit să-şi amintească mai devreme acest lucru! Dansatoarea desculţă Rosa Fröhlich sosise desigur, între timp, iar elevul Lohmann intrase în relaţii cu ea. Unrat era acum pe cale să-i „prindă" pe amândoi.

Ajunsese în strada Sienenberg şi o străbătuse în grabă pe jumătate, când un oblon fu tras cu zgomot peste o vitrină. La câţiva paşi de ea, Unrat se opri împietrit, căci recunoscuse oblonul negustorului de articole muzicale Kellner, care vindea biletele în asemenea ocazii. Se părea că Unrat nu avea să le mai poată ajunge astăzi din urmă pe cele două fiinţe pe care le urmărea.

Cu toate acestea, nu concepea cu niciun chip că ar putea să se întoarcă acum acasă şi să-şi ia cina. Îl apucase un fel de patimă vânătorească. Mai zăbovi câteva minute spre a face un ultim ocol. Pe uliţa Rosmarin se opri înmărmurit în faţa unei scărişoare repezi, de lemn, cu trepte tocite. O urcă în doi paşi, ajungând în faţa unei uşi înguste, cu inscripţia: „Johannes Rindfleisch, pantofar". Prăvălia nu avea vitrină; la geamurile celor două ferestre erau aşezate ghivece cu flori. Şi Unrat regreta că o soartă prielnică nu-l mânase de mult aici, la

locuinţa unui om cumsecade şi inofensiv, un pietist, care nu rostea niciodată o vorbă de ocară, nu se strâmba niciodată în chip jignitor şi care, fără să şovăie, îi putea da informaţii despre artista Fröhlich.

Deschise uşa. Un clopoţel porni să se agite şi ecoul lui se prelungi voios. Atelierul rânduit cu grijă era cufundat în semiîntuneric. Încadrat de pervazul uşii, în încăperea din fund, se zărea într-o lumină blândă, tabloul familiei cizmarului adunată la cină. Calfa şedea lângă fata mai mare a meşterului şi mesteca. Copiii mai mici mâncau salam cu cartofi. Tatăl lor aşează sticla pântecoasă cu bere brună lângă lampă şi se întoarse spre client.

— ’nă seara, domnule profesor. (Înghiţi mai întâi pe îndelete îmbucătura.) Cu ce vă pot servi?

— Ei, răspunse Unrat, frecându-şi mâinile şi înghiţind de asemenea, dar în sec.

— Să ne iertaţi – adăugă cizmarul – că e cam întuneric aci. Când sună de şapte, lăsăm lucrul. Restul serii aparţine Domnului. Căci munca târzie e lipsită de binecuvântarea lui.

— Asta ar putea, pe de o parte, să fie destul de exact, bâigui Unrat.

Cizmarul era cu un cap mai înalt decât Unrat. Avea umeri osoşi şi un pântec ascuţit care ieşea la iveală de sub şorţul lui de piele. Un şir de bucle încărunţite, puţin unsuroase, îi încadrau faţa alungită, plumburie, ai cărei obraji se pierdeau într-o barbă în formă de ţăcălie. Rindfleisch îşi tot împreuna degetele pe pântec, le desfăcea şi le împreuna din nou.

— Dar, fireşte, pe de altă parte, nu acesta este scopul venirii mele, explică Unrat.

— Domnule profesor, ’nă scara, domnule profesor, spuse soţia cizmarului stând pe prag şi făcându-i o mică reverenţă. Ce stai aci pe întuneric cu domnul profesor, Johannes; pofteşte-l să intre. Nu vă supăraţi, domnule profesor, mâncăm şi noi ce mezeluri avem.

— Departe de mine acest gând, doamnă.

Unrat se hotărî să facă un sacrificiu.

— Meştere Rindfleisch, îmi pare rău că-ţi întrerup cina, dar tocmai treceam pe-aici şi mi-a venit gândul să-ţi cer, atenţie, mă rog! să-mi iei măsura pentru o pereche de ghete.

— La dispoziţie, domnule profesor – şi femeia făcu o nouă reverenţă – la dispoziţie!

Rindfleisch se gândi puţin, apoi ceru lampa.

— Atunci rămâneam cu toţii în întuneric la masă, spuse femeia. Nu, domnule profesor, intraţi, vă rog, o să aprind pentru dumneavoastră lumina în odaia albastră.

Îi arătă drumul spre o încăpere în care era frig, şi aprinse, în cinstea lui Unrat, cele două lumânări trandafirii neîncepute, care, înconjurate jos de rotogoale de hârtie încreţită şi având de o parte şi de alta două

scoici mari, îşi răsfrângeau lumina în oglindă. Lângă pereţii de un albastru ţipător era aşezat, într-o aliniere sărbătorească, un mobilier bătrânesc de mahon. Pe cuvertura croşetată care acoperea masa din faţa sofalei, un Crist de porţelan mat îşi întindea braţele în semn de binecuvântare.

Unrat aşteptă până când doamna Rindfleisch ieşi din odaie. Când uşa se închise şi cizmarul rămase astfel cu totul la discreţia lui, el îşi dădu drumul.

— Aşadar, dă-i înainte, meştere, acum e momentul să arăţi că dumneata, care ai dus la bun sfârşit câteva lucrări mai mici spre deplina satisfacţie a prof… spre deplina mea satisfacţie, eşti în stare să creezi şi o pereche reuşită de ghete.

— O, desigur, domnu' profesor, o-o-o, desigur, răspunse Rindfleisch, umil şi zelos ca un elev premiant.

— Chiar dacă mă şi aflu în posesia a două perechi, umezeala care domneşte acum face totuşi să avem nevoie cu toţii de cât mai multă încălţăminte solidă, călduroasă.

Rindfleisch stătea în genunchi şi lua măsura. Ţinea creionul între dinţi şi grohăia numai.

— Pe de altă parte, anotimpul acesta care aduce de obicei ceva nou în oraş înseamnă, de bună seamă, oarecum şi puţină recreaţie spirituală. E tocmai ceea ce îi trebuie omului.

Rindfleisch îşi ridică privirea.

— Mai spuneţi asta o dată, domnule profesor. Da, da, e trebuitoare omului. Şi comunitatea noastră frăţească ştie aceasta.

— Bine, bine, zise Unrat. Mă gândesc însă la vizita unor personalităţi de seamă, care se deosebesc de restul oamenilor.

— La asta mă gândesc şi eu, domnule profesor, şi la asta se gândeşte şi comunitatea noastră. Ne întruneşte mâine seară pe noi, fraţii, la o rugăciune cu un misionar vestit. O, da, da.

Unrat îşi dădea seama că e greu să ajungă cu discuţia la artista Fröhlich. Căută câtva timp şi când nu mai găsi nicio cale ocolită, apucă drumul direct:

— Şi la „Societatea pentru cultivarea simţului obştesc" ni se va prezenta în curând, mă rog, vreau să zic, o celebritate. O artistă. Trebuie să fi auzit şi dumneata de ea, ca toată lumea, meştere!

Rindfleisch tăcea, iar Unrat aştepta înfrigurat. Era convins că ceea ce voia să afle trebuia să fie ascuns în omul care stătea la picioarele lui şi că nu atârna decât de el ca să scoată taina la lumină. Artista Fröhlich fusese anunţată în ziare, fusese comentată în cancelaria profesorilor, era afişată în vitrina lui Kellner. Tot oraşul ştia despre ea, numai el, Unrat, nu. Oricare altul avea mai multă cunoştinţă despre lume şi despre oameni decât el, Unrat: ideea aceasta era adânc înrădăcinată într-însul, fără ca măcar să-şi dea seama; şi cu deplină

încredere, el se adresa unui cizmar pietist pentru a obţine lămuriri despre o dansatoare.

— Ea dansează, meştere. Dansează la „Societatea pentru cultivarea simţului obştesc”. Să vezi ce o să mai alerge acolo oamenii.

Rindfleisch dădu din cap.

— Oamenii nu-şi dau seama poate, domnule profesor, unde aleargă, spuse el cu glas potolit şi plin de înţeles.

— Dansează cu picioarele goale; e o artă ciudată aceasta, meştere.

Unrat nu mai ştia cum să-l îndemne pe acest om.

— Gândeşte-te: cu picioarele goale!

— Cu picioarele goale, repetă cizmarul. O-o-o! Aşa dănţuiau şi femeile amaleciţilor, în faţa idolilor.

Şi râse fără pricină, un râs pornit dintr-un sentiment de umilinţă, pentru că el, omul neînvăţat, îndrăznea să se fălească cu cuvintele Scripturii.

Unrat se clătină, chinuit, pe scaun, încolo şi încoace, întocmai ca în faţa unui elev care traduce bâlbâindu-se, gata să se împotmolească. Lovi cu degetele spătarul scaunului şi se sculă brusc.

— Destul cu măsuratul, meştere, şi spune-mi, haide, deci numai! dacă dansatoarea desculţă, Rosa Fröhlich, a şi sosit! ar trebui să ştii!

— Eu, domnule profesor? Şi Rindfleisch rămase uluit: Eu – despre o dansatoare?

— Nu devii mai rău prin aceasta, afirmă Unrat, cu nerăbdare.

— O-o-o! Departe de mine trufia spiritului şi lauda de sine! Şi sunt gata, domnule profesor, să port dragoste întru Domnul şi dănţuitoarei desculţe, da, şi să mă rog ca Domnul să facă pentru ea ce a făcut pentru păcătoasa Magdalena.

— Păcătoasă? întrebă Unrat cu un aer superior. De ce o socoteşti păcătoasă pe artista Rosa Fröhlich?

Cizmarul privi ruşinat spre podeaua unsă cu ulei.

— Da, desigur – urmă Unrat din ce în ce mai nemulţumit de meşter – dacă soţia dumitale sau fiica dumitale ar dori să înceapă o viaţă de artistă, acest lucru, fireşte, vezi bine, nu s-ar cuveni. Există însă sfere de viaţă şi legi morale… dar destul cu acestea.

Şi făcu un gest cu mâna, care voia să arate că era ca şi cum s-ar discuta în clasa a şasea un subiect care ar fi la locul lui cel mult în clasa a opta.

— Şi femeia mea este o păcătoasă, spuse cizmarul încet, încrucişându-şi degetele deasupra pântecului şi ridicând ochii, cu o privire pocăită. Şi eu însumi, trebuie să mărturisesc: Doamne, stăpânul nostru. Căci păcătoşi intru ale cărnii suntem cu toţii.

Acum Unrat fu cuprins de mirare:!

— Dumneata şi soţia dumitale? Doar sunteţi căsătoriţi în lege?!

— O-o-o… da, asta da. Dar tot rămâne un păcat trupesc, şi

Dumnezeu nu-l îngăduie decât…

Pietistul îşi îndreptă spinarea ca să spună ceva important. Ochii lui căpătară o culoare misterioasă.

— Ei? întrebă Unrat cu indulgenţă.

— Oamenii ceilalţi nu ştiu că Dumnezeu nu-l îngăduie decât ca să capete mai mulţi îngeri acolo sus, în cer.

— Aha – făcu Unrat – ce e drept, e foarte nostim ce spui.

Şi privi cu un surâs prefăcut în sus, spre chipul transfigurat al cizmarului.

Îşi înfrână însă curând batjocura şi se pregăti să plece, începea să creadă că Rindfleisch nu ştia într-adevăr nimic despre artista Rosa Fröhlich. Cizmarul se întoarse cu gândurile pe pământ şi întrebă cât de înalte să fie ghetele. Unrat dădu un răspuns evaziv şi îşi luă rămas bun de la familia Rindfleisch cu o politeţă grăbită. Apoi se îndreptă spre casă.

Îl dispreţuia pe Rindfleisch. Dispreţuia odaia albastră, îngustimea de spirit a acestor oameni, sufletele lor smerite, exaltarea lor pietistă şi morala lor obtuză. Şi locuinţa lui Unrat părea să fie sărăcăcioasă; în schimb, el avea putinţă să discute cu câţiva vechi prinţi ai spiritului – în limba în care au scris – despre gramatica din operele lor, dacă aceştia s-ar mai fi întors cumva printre cei vii. Era sărac şi neapreciat. Nimeni nu înţelegea însemnătatea muncii pe care o făcea de douăzeci de ani. Trecea nebăgat în seamă, ba chiar luat în râs în mijlociii acestei mulţimi, dar aparţinea în conştiinţa lui, clasei stăpânitorilor. Niciun bancher, niciun monarh nu era mai interesat în menţinerea ordinii stabilite decât Unrat. Susţinea cu patimă tot ce însemna autoritate, se înfuria în taina camerei lui de studiu împotriva muncitorului, care, dacă şi-ar fi atins ţelurile, ar fi obţinut, probabil ca şi Unrat să fie mai bine retribuit. Punea în gardă, prin cuvinte sumbre, pe suplinitorii tineri, mai timizi încă decât el – cu care îşi lua curajul să vorbească deschis – cu privire la nenorocita tendinţă a spiritului modern de a zgudui temeliile ordinii existente. Aceste temelii el le dorea puternice; o biserică influentă, o sabie tăioasă, o supunere oarbă şi moravuri rigide. Cu toate acestea era absolut lipsit de credinţă şi capabil, în tot ce privea persoana sa, de o totală libertate de cugetare. Ca tiran, ştia însă cum se menţin sclavii, cum trebuiau îmblânziţi: vulgul, duşmanii, cei cinzeci de mii de elevi rebeli care îl încolţeau. Lohmann părea să întreţină relaţii cu artista Fröhlich; că lui Unrat i se urca sângele în obraz numai la acest gând, e pentru că nu putea fi altfel. Dar purtarea elevului Lohmann nu devenea criminală decât prin faptul că, gustând plăceri oprite, el se sus trăgea sancţiunii aspre a profesorului. Nu puritatea concepţiei morale îl făcea pe Unrat să se înfurie…

Ajunse la locuinţa sa şi se furişă în vârful degetelor prin faţa

bucătăriei, în care menajera, supărată de întârzierea lui, zvârlea gălăgios cu cratiţele. I se servi apoi masa, cârnaţi cu cartofi. Aceştia, deşi fierseseră prea mult, erau totuşi reci. Unrat se feri să se plângă de acest lucru; femeia şi-ar fi proptit îndată mâinile în şold. Unrat voia s-o scutească de a se răzvrăti împotriva stăpânului.

După masă, se înfipse în faţa pupitrului sau de scris. De hatârul miopiei lui Unrat, acest pupitru era peste măsură de înalt, şi sforţarea făcută timp de treizeci de ani ca să-şi aşeze pe el braţul drept strâmbase umărul lui Unrat. „Adevărate nu sunt decât prietenia şi literatura", spuse el ca de obicei. Prinsese de undeva şi-şi însuşise această maximă, şi acum se socotea dator să şi-o repete în gând ori de câte ori se apuca de lucru. Ce trebuia înţeles prin prietenie nu aflase niciodată. Cuvântul nu însoţea decât din întâmplare aforismul. Literatura însă! Aceasta era opera lui însemnată, despre care oamenii nu ştiau nimic, care creştea de mult timp în tăcere, aici, şi care, spre uimirea tuturor, avea să-şi întindă poate o dată crengile înflorite de pe mormântul lui Unrat. Lucrarea trata despre particulele în versurile lui Homer!… Caietul lui Lohmann se află însă alături şi-i stânjenea inspiraţia. Se simţi împins să-l ia în mână şi să se gândească la artista Fröhlich. Un lucru îl neliniştea mult: nu mai era sigur că celebra dansatoare desculţă se numea Rosa Fröhlich. Femeia asta Fröhlich, era poate cu totul altceva. Da, era altceva; acest gând, frământat fără încetare, devenise o certitudine. Mai rămânea acum să o găsească, pentru a-i putea „dovedi" elevului Lohmann. Se vedea din nou zvârlit înapoi în lupta cu acest mizerabil şi gâfâia de o emoţie neîmpărtăşită.

Deodată îşi puse grăbit paltonul şi o zbughi afară. Poarta casei fusese prinsă cu lanţul; Unrat trase de el ca un deţinut care vrea să evadeze. Menajera ocăra; o auzi apropiindu-se cu paşii ei grei. În spaima ultimei clipe, făcu o mişcare nimerită, poarta se deschise, iar el trecu în grădiniţa din faţa casei şi apoi în stradă. Până la poarta oraşului, înaintă când în trap, când în marş grăbit; apoi îşi mai potoli mersul, dar inima îi bătea puternic. Avea o senzaţie stranie, ca şi cum ar fi umblat pe căi oprite. Străbătea şirul de străzi pustii, ba urcând, ba coborând, mereu înainte. Arunca priviri în uliţele laterale şi în „gropi", se oprea în faţa hotelurilor şi privea cu bănuitoare încordare, în sus, spre ferestre, prin ale căror perdele lăsate părea să se zărească o rază de lumină. Umbla pe partea întunecată a străzii; cealaltă parte era scăldată în lumina lunii. Cerul era presărat cu stele, vântul se potolise şi paşii lui Unrat răsunau pe pavaj. La primărie, coti spre piaţă şi făcu înconjurul ei pe sub bolţile umbrite. Arce, turnuri, fântâni îşi înălţau profilurile tivite cu arabescuri în gotica noapte cu lună. O nedesluşită agitaţie puse stăpânire pe Unrat; de câteva ori îşi spuse:

„S-ar putea mai apoi… fireşte" şi „înainte, deci numai!"

În acest timp, el scruta cu atenţie fiecare fereastră a poştei şi a

poliţiei. Cum i se păru puţin probabil ca artista Fröhlich să se ascundă în aceste clădiri, se întoarse pe strada pe care o părăsise adineauri. La câţiva paşi strălucea geamul lat al unui local, în care mulţi dintre colegii lui Unrat se adunau seară de seară, la bere.

Pe perdeaua trasă, se profila silueta neagră a unui cap clămpănind din fălci şi a unei bărbi ascuţite. Era a unuia dintre cei mai înrăiţi profesori, care nu-l respecta pe Unrat, imputându-i că provoacă slăbirea disciplinei în şcoală, şi care se indignase de purtarea fiului lui Unrat. Din stradă, Unrat privi îngândurat pe acest doctor Hübbenett: vorbea de parcă şi-ar fi scos cuvintele din barbă. Ce zelos se mai arăta la băutură, ce om de duzină, era! Unrat nu avea nimic cu oamenii din local, nimic; îşi dădea acum limpede seama de aceasta, spre marea lui satisfacţie. Oamenii ăia stăteau acum adunaţi în jurul mesei şi erau cu toţii la locul lor; el însă se socotea oarecum dubios şi, ca să-i zicem astfel, izgonit. Şi gândul la ăia de acolo încetă să-l roadă. Dădu din cap spre umbra profesorului, încet şi cu dispreţ – şi-şi urmă calea.

Ajunse curând din nou la marginea oraşului. Se întoarse şi coti pe Kaiserstrasse. La consulul Breetpoot părea să fie bal; încăpătoarea lui casă era toată scăldată în lumină şi neîncetat trăgeau cupeurile la intrare. Servitorul şi mai mulţi feciori alergau, deschideau portierele ajutau pe oaspeţi să coboare. Rochii de mătase treceau, foşnind, pragul. O doamnă se opri, întinse mâna, cu un surâs binevoitor unui tânăr care sosea pe jos. Unrat recunoscu în simpaticul bărbat cu joben pe tânărul profesor Richter. Auzise că Richter umbla după o partidă bogată dintr-o familie distinsă, spre care de obicei profesorii de liceu nu cutezau să-şi ridice privirea. Şi dincolo, în întuneric, Unrat rânji de unul singur:

„Ehei, ambiţios tânărul – negreşit, doară."

Unrat râdea de acest bărbat bine primit în lume, plin de perspective frumoase.

În paltonul său, cu pelerină, stropit de noroi, semăna cu un diavol meschin, care nevăzut, dar ameninţător, priveşte batjocoritor din umbră lumea bună, pregătind în gând, asemenea unei bombe, pieirea acesteia. Se simţea infinit superior lui Richter, era plin de voioşie. Râse tăcut şi spuse fără a-şi înţelege cuvintele:

„Pot să te mai stânjenesc mult în calea dumitale. De bună seamă, o să te bag la apă, ţine minte aceasta!"

Şi, urmându-şi drumul se distra de minune. Când dădea iarăşi de o tăbliţă cu numele vreunui coleg sau a unui fost elev, îşi spunea în gând, frecându-şi mâinile: „Şi pe dumneata te mai prind eu o dată". Totodată îndreptă surâsuri pline de misterioasă complicitate spre venerabilele case cu frontonul înalt şi ţuguiat, fiind convins că într-una dintre ele trebuia să se afle artista Fröhlich. Ciudat cum îl îmboldise, stârnindu-l şi scoţându-l din sărite, fiinţa aceasta. Între ea şi

Unrat, care în această raită nocturnă o urmărea pe furiş, se stabilise un fel de legătură. Elevul Lohmann era al doilea vânat, ca să zicem aşa: un indian din alt trib. Când pleca în excursie cu clasa lui, era uneori silit să ia parte la jocul „de-a hoţii şi gardiştii”. Stătea pe o movilă, întindea pumnul spre cer şi comanda: „Loviţi zdravăn, daţi-i mereu! Agitându-se grozav în timpul încăierării care urma. Căci era o treabă serioasă. Şcoala şi jocul erau viaţa… Iar în noaptea aceasta Unrat se juca „de-a indienii”, furişându-se pe urmele duşmanului.

O dorinţă din ce în ce mai pătimaşă punea stăpânire pe el, încordându-i simţurile. Formele nedesluşite din întuneric stârneau în el teamă şi poftă; fiecare colţ de stradă îl ademenea înfiorându-l. Se strecura în uliţe dosnice, înguste, ca în căutarea unei aventuri, îşi oprea paşii, cu emoţie, la auzul vreunei şoapte care venea dintr-o fereastră. Ici şi colo, se închidea încet câte o uşă când se apropia; o dată, un braţ într-o mânecă roză se întinse după Unrat. Fugi înfiorat şi se trezi, fără să-şi dea seama, în port – pentru a doua oară astăzi, când altminteri nu călca eu anii pe aici.

Vapoare se înălţau negre printre reflexele luminoase ale lunii. Lui Unrat îi trecu prin gând că artista Fröhlich s-ar afla pe unul dintre vapoare, dormind într-o cabină; înainte de zorii zilei sirena avea să urle, iar artista Fröhlich avea să plece spre ţări îndepărtate. Această închipuire trezi în Unrat o nestăpânită pornire spre acţiune, spre intervenţie. Doi muncitori se apropiau tropăind greoi, unul din dreapta, celălalt din stânga. La doi paşi de Unrat, ei se întâlniră şi unul spuse în dialect:

— Ei, încotro, Klaas?

Al doilea răspunde posomorât, cu o voce de bas:

— *Dun supen.*

Unrat frământa în gând această expresie: unde o mai auzise astăzi şi ce o fi însemnând? Căci în douăzeci şi şase de ani nu învăţase dialectul din nord. Se ţinu după cei doi proletari, cu tezaurul lor lingvistic. Trecură prin două uliţe noroioase, se îndreptară – mergând pe o a treia stradă, mai largă – spre o clădire mare, cu o poartă uriaşă ca de şură, unde un felinar se legăna deasupra chipului unui înger albastru. Dinăuntru se auzea muzică. Muncitorii se pierdură în gang; unul dintre ei începu să cânte şi el aceeaşi melodie. Unrat zări la intrare un afiş colorat şi-l citi.

Afişul anunţa o „serată”. Când Unrat ajunse cu cititul la mijlocul afişului, începu să gâfâie şi simţi că-l trec sudorile. Temându-se, şi totodată sperând că se înşelase, citi din nou de la început. Deodată se desprinse şi se repezi în clădire, ca şi cum s-ar fi aruncat într-o prăpastie.

CAPITOLUL AL PATRULEA

Încăperea de la intrare, enorm de lată şi de lungă, fusese cândva vestibulul cinstit al unei vechi case burgheze, în care se petreceau acum „lucruri lăturalnice”. Din stânga, printr-o uşă întredeschisă, venea zgomot de tingiri şi se zăreau sclipiri de foc. Deasupra intrării din dreapta, se afla inscripţia „Sala”, iar în spatele ei se auzea un amestec confuz de sunete, din care se desprindea din când în când câte unul foarte strident. Unrat şovăi înainte de a apăsa pe clanţă; simţea că dincolo de uşă se petreceau lucruri grave. Un om scund, foarte gras şi cu totul chel, care ducea căni cu bere, îi ieşi înainte. Profesorul îl opri:

— Iartă-mă – îngână Unrat – aş putea oare să vorbesc cu artista Fröhlich?

— Dar ce vreţi să vorbiţi cu ea? întrebă omul. Acum n-are timp de vorbă; cântă. Puteţi s-o ascultaţi.

— Eşti probabil patronul localului „Îngerul albastru”. Foarte, foarte frumos! Eu sunt profesorul Raat de la liceu şi vin din pricina unui elev care se zice că ar fi aici. Ai putea să-mi spui unde se află?

— Mda, domnule profesor, faceţi bine atunci şi duceţi-vă niţeluş în odaia din dos la artişti; acolo stau de obicei domnişorii.

— Vezi? spuse Unrat cu asprime. Mi-am închipuit eu. Trebuie să recunoşti, domnule, că asta nu se cade.

— Mda – şi birtaşul îşi încreţi fruntea – mie nu-mi pasă cine plăteşte masa fetelor… Domnişorii au comandat şi vin; mai mult nu putem cere, credeţi-mă. Dacă mi-aş bruftui clienţii, nu mi-ar merge prea bine.

Unrat deveni mai împăciuitor.

— Să lăsăm, deci, doară. Du-te acum, însă, frumos înăuntru, omule, şi adu-mi-l pe flăcău.

— La naiba, domnule, duceţi-vă singur!

Dar lui Unrat îi pierise pofta de aventuri. Dorea să nu fi descoperit niciodată locul unde se afla artista Fröhlich.

— Atunci trebuie să trec prin sală? întrebă el cu teamă.

— Mda, altfel nu-i chip. Şi apoi, în camera din dos, acolo unde se vede fereastra cu perdeaua roşie.

Îl însoţi pe Unrat câţiva paşi înspre fundul vestibulului şi-i arătă un

geam destul de mare acoperit pe dinăuntru cu o draperie roşie. Unrat încercă să privească pe sub perdea; între timp birtaşul se întoarse cu cănile de bere la uşa sălii şi o deschise. Unrat alergă spre el cu braţele întinse şi cu un aer deznădăjduit îl rugă:

— Dragul meu, fii bun şi adu-mi aici pe şcolar!

Birtaşul, care intrase în sală, se întoarse spre el supărat.

— Pe care anume din ei? Sunt trei acolo, la un pahar… căzătură bătrână, adăugă el şi-l lăsă pe Unrat singur.

— Trei? voi să întrebe Unrat; dar ajunsese şi el în sală, ameţit de zgomot, orbit de aburii fierbinţi care i se aşezau pe sticlele ochelarilor.

— Uşa! Nu vezi că trage? strigă un glas lângă el.

Căută speriat să găsească clanţa, nu o nimeri şi auzi cum lumea râdea.

— Se joacă de-a baba-oarba, spuse acelaşi glas.

Unrat îşi scoase ochelarii; văzu că uşa fusese închisă, simţi că era prins şi aruncă în toate părţile priviri năucite.

— Mă omule, ăsta-i caraghiosul de azi după-amiază. Nu-ţi aminteşti, Laurentz? Ala de-a vrut să-l ia peste picior pe vătaf.

Unrat nu înţelegea; simţea numai agitaţia din jur îndreptată împotriva lui. Când totul părea să-l copleşească, descoperi un scaun liber de la o masă din apropiere. Nu avea decât să se aşeze. Îşi scoase pălăria şi întrebă:

— Îmi daţi voie?

Aşteptă câteva clipe răspunsul, apoi se aşeză. Se simţi numaidecât cufundat în mulţime, scos din nefireasca lui poziţie care-l obosea. Nimeni nu se mai uita la el.

Muzica începu iar să cânte; vecinii lui cântau şi ei. Îşi şterse ochelarii şi încercă să se orienteze. Prin fumăria pipelor, aburul trupurilor şi al paharelor de grog văzu o mare de capete, stăpânite toate de aceeaşi sumbră încântare, care se clătinau greoi în ritmul muzicii. Legănatul acestor capete cu părul şi faţa stacojii, brune sau cărămizii trezite din nou de muzică la viaţa instinctelor, străbătea toată încăperea, făcând-o să semene cu un câmp de lalele în bătaia vântului, până când mişcarea se pierdea în fumul dens din fundul sălii. Acolo se vedea apărând ceva strălucitor, ceva în plină mişcare, o făptură care dădea din mâini, din umeri, din picioare, arătându-şi carnaţia albă, intens luminată de razele unui reflector, şi deschizând larg o gură imensă. Cântecul acestei fiinţe era acoperit de sunetele pianului şi de glasurile clienţilor. Lui Unrat, însă, i se păru că femeia aceasta nu e ea însăşi altceva decât un ţipăt. Scotea uneori câte un sunet ascuţit, pe care nici tunetul nu ar fi putut să-l acopere.

Birtaşul aşeză un pahar cu bere în faţa lui Unrat şi porni mai departe. Unrat îl trase de haină:

— Atenţie, mă rog, omule! Cântăreaţa de acolo e cumva domnişoara

Fröhlich?

— Mda, fireşte că e dânsa. Vedeţi dacă vă place acum, de vreme ce aţi intrat.

Şi birtaşul se depărtă.

Unrat ar fi dorit, împotriva oricărei evidenţe, să nu fie ea şi ar fi dorit ca Lohman să nu fi pus niciodată piciorul în casa aceasta, pentru ca el, Unrat, să fie scutit de a acţiona. Întrevăzuse brusc posibilitatea ca versurile din caietul de compunere al lui Lohman să fie pură poezie, căreia să nu-i corespundă nimic real, şi ca artista Fröhlich nici să nu existe. Unrat se agăţă de acest gând mângâietor şi se miră că îi venise atât de târziu.

Bău puţină bere.

Vecinul său îi spuse „noroc!”. Era un cetăţean mai bătrân, pântecos, cu o cămaşă de lână sub vesta larg deschisă. Unrat îl observă îndelung cu coada ochiului. Cetăţeanul îşi sorbea berea şi îşi trecea tacticos mâna peste mustaţa alb-gălbuie, umezită. Unrat îşi luă inima în dinţi:

— Aşadar, aceasta e domnişoara Rosa Fröhlich, aia care ne cântă, nu-i aşa domnule?

Tocmai atunci răsună aplauze, cântăreaţa terminându-şi cântecul. Unrat fu silit să aştepte şi să-şi repete apoi întrebarea.

— Fröhlich? răspunse cetăţeanul. Dar de unde vrei dumneata să ştiu eu cum le zice fetelor ăstora? Doar la fiecare pas răsare aici câte una nouă.

Unrat vru să-i obiecteze ca un fel de reproş că numele era afişat afară, dar în clipa aceia se auzi iarăşi pianul, de astă dată puţin mai încet, astfel că Unrat putu să înţeleagă câteva cuvinte, la pronunţarea cărora muieruşca bălţată îşi ridica volanul fustei şi-l ducea cu un aer jucăuş şi ruşinat la obraz:

„Fiindcă-s încă micuţă şi nevinovată.”

Unrat găsi stupide aceste cuvinte care se adăugau la răspunsul îmbufnat pe care i-l dăduse vecinul său. Fu cuprins de nemulţumire, de sentimentul că-i aruncat într-o lume care era însăşi negaţia lui. Simţea o repulsie izvorâtă din adâncul fiinţei sale faţă de aceşti oameni care nesocoteau slova tipărită, care asistau la un concert fără a fi citit programul! Îl rodea faptul că aci erau adunate mai multe sute de persoane care nu „erau atente”, nu „gândeau clar”, ci, dimpotrivă se ameţeau şi se dedau fără ruşine sau frică celor, mai zadarnice „îndeletnici lăturalnice”. Sorbi o înghiţitură zdravănă din paharul lui. „Dacă oamenii ăştia ar şti cine sunt”, gândi el apoi, în timp ce conştiinţa lui de sine se dezbăra de orice împotrivire, devenind blajină, împăcată şi puţin confuză, aburită de caldele emanaţii umane, de această încălzire centrală al cărei combustibil era sângele omenesc.

Lumea se retrăgea într-o pâclă deasă, plină de gesturi nedesluşite…

Îşi trecu mâna peste frunte; i se păru că femeia de acolo, de sus, cântase de mai multe ori, că e micuţă şi nevinovată. Acum isprăvise şi asta, iar sala aplauda, urla, chicotea şi tropăia. Unrat bătu deodată de câteva ori din palme, ridicându-le aproape de ochii săi, care-i priviră gestul cu mirare, îl cuprinse o poftă vie, necugetată, greu de stăpânit, de a lovi podeaua cu amândouă picioarele. Era destul de tare să n-o facă. Dar această ispită nici nu-l supăra măcar. Zâmbea mulţumit şi visător, constatând că: „La urma urmei, doară – aşa e omul" Şi adăugă: „Desigur, vezi numai, să-ţi ieşi din piele. Da, negreşit."

Cântăreaţa coborî în sală. Lângă estradă se deschise o uşă. Unrat observă deodată că cineva îl privea de acolo. Un singur om avea faţa îndreptată spre el şi acest om stătea în picioare şi râdea, şi era – fără doar şi poate – nimeni altul decât elevul Kieselack!

Îndată ce stabili aceasta, Unrat ţâşni în sus. Socotea că avusese o clipă de neatenţie – şi iată că elevii profitau ca să-şi facă de cap. Se strecură printre doi soldaţi, despărţindu-i, şi înaintă spre fundul sălii. Mai mulţi muncitori i se împotriviră, iar unul dintre ei îi smulse pălăria din cap aruncând-o jos. Unrat o ridică şi şi-o puse din nou la loc, murdară cum era. Se auziră strigăte: „Ia te uită ce pălărie!"

Acolo în fund, Kieselack râdea, îndoindu-se de mijloc, până într-atât îl scutura râsul. Unrat mai dădu un asalt; clămpănea din fălci, simţindu-se din ce în ce mai strâmtorat. Dar fu oprit din spate. Răsturnase paharul cu grog al unui marinar, care-i cerea să i-l plătească. Se supuse cererii. Acum avea trecerea liberă, pe distanţă de câţiva paşi. Se aruncă înainte, ţinându-şi neîncetat privirea – înspăimântată de nemăsurata ticăloşie care îşi dădea frâu liber aci – aţintită asupra lui Kieselack care tot mai râdea. În aceeaşi clipă se izbi de ceva moale, şi o femeie înaltă, foarte grasă, sumar îmbrăcată sub un mantou de seară cafeniu care se desfăcuse, întoarse spre el o faţă înfuriată. Un bărbat, nu mai puţin voluminos, cu o freză îngrijită, dar purtând numai un tricou şi o haină veche pe deasupra, se apropie ocărind şi el. Unrat se izbise de farfuria cu care femeia făcea cheta, şi mai multe monede căzuseră pe jos. Oamenii se puseră să caute. Unrat se aplecă şi el, buimăcit, dezorientat. Căută şi el de-a lungul podelii, în timp ce oamenii târşeau din picioare în jurul capului său, care se mişca dintr-un loc într-altul; din toate părţile i se aruncau acuzaţii, cuvinte batjocoritoare, blesteme, ba unii chiar întindeau spre el mâini ameninţătoare. Unrat se ridică, congestionat, ţinând între degete o monedă de doi pfeningi. Respira anevoie, plimba priviri oarbe peste toate aceste feţe duşmănoase. Simţea pentru a doua oară astăzi vântul răscoalei biciuindu-i obrazul, începu să îndrepte lovituri fără de rost în toate direcţiile, ca împotriva unei mulţimi de agresori.

În clipa aceea îl zări pe Kieselack stând cu braţele întinse peste cutia

înaltă a pianului şi scuturându-se de râs. Acum îl auzea chiar râzând. Unrat fu copleşit de o panică ameţitoare, ca un tiran care vede mulţimea pătrunzând în palat şi se simte pierdut. În clipa aceea, orice violenţă îi părea îngăduită; nu mai cunoştea margini. Strigă, şi vocea lui se umflă poruncitoare:

— La zdup! La zdup!

Kieselack, care-l vedea cum se apropie, se supuse. Dispăru pe uşa care se deschisese lângă estradă.

Fără să-şi fi putut da seama, Unrat intră şi el acolo. Zări o draperie roşie şi un braţ care ieşea de după ea. Vru să înainteze într-acolo; dar tocmai atunci se produse o săritură. Aruncându-şi privirea afară, îl văzu pe Kieselack străbătând în trap bătut vestibulul. În faţă, în gangul de la intrare, Unrat zări dispărând pe un altul; mai avusese timp să-l recunoască: era contele Ertzum. Unrat se înălţă în vârful picioarelor, dar fereastra era prea sus.

Încercă să se aburce până la ea. În timp ce stătea atârnat cu coatele îndoite, auzi din spatele său un glas ascuţit:

— Curaj, curaj, doar eşti om tânăr şi zdravăn!

Unrat se lăsă, greoi, să cadă şi se întoarse; o avea în faţă pe muieruşca bălţată.

Unrat o privi câtva timp; fălcile lui se mişcau mute. În cele din urmă, izbuti să spună:

— Dumneavoastră sunteţi, aşadar, deci, artista Fröhlich?

— Ei, da, răspunse muieruşca.

Unrat avusese dreptate.

— Şi vă prezentaţi talentele în acest local?

Avea pretenţia ca şi acest lucru să-i fie confirmat de ea însăşi.

— Originală întrebare, observă ea.

— Deci doară…

Unrat respira adânc; făcu semn cu mâna spre fereastra din spatele lui, prin care fugiseră Kieselack şi von Ertzum.

— Spuneţi-mi, acum, de asemenea: aveţi voie să faceţi asta?

— Adică ce? întrebă ea mirată.

— Sunt elevi – spuse Unrat, repetând apoi din fundul pieptului cu o voce care tremura – sunt elevi.

— N-au decât. Pentru mine e tot aia!

Ea râse. Unrat izbucni cumplit:

— Şi dumneavoastră sustrageţi pe aceşti tineri de la şcoală şi de la datorie? Îi ademeniţi!

Artista Fröhlich îşi opri râsul; îşi înfipse degetul arătător în piept.

— Eu? Se vede că nu ţi-e bine!

— Vreţi poate să negaţi? întrebă Unrat gata de luptă.

— Faţă de cine? Slavă Domnului, nu am nevoie. Sunt artistă, nu-i aşa? N-o să-ţi cer dumitale voie ca bărbaţii să-mi ofere buchete de

flori.

Arătă spre colţul încăperii unde două buchete mari erau înfipte la dreapta şi la stânga unei oglinzi de toaletă aplecată înainte. Apoi ridicând din umeri:

— Dacă nu mă pot alege nici cu atât… dar, la urma urmei, cine eşti dumneata?

— Eu sunt profesorul, spuse Unrat, ca şi cum ar fi dat glas legii şi înţelesului existenţei.

— Păi atunci – zise ea pe un ton împăciuitor – atunci ar trebui să nu-ţi pese nici dumitale, aşa cum nu-mi pasă nici mie, de ce fac tinerii ăştia.

Concepţia aceasta a vieţii nu găsi înţelegere la Unrat.

— Vă sfătuiesc – spuse el – să părăsiţi împreună cu compania dumneavoastră acest oraş, să vă îndepărtaţi în marş forţat, căci altfel – şi ridică din nou glasul voi pune totul în mişcare ca să vă îngreuneze cariera, dacă nu chiar să v-o zădărnicesc. Mă voi îngriji, în adevăr, clară, ca poliţia să se ocupe de îndeletnicirile dumneavoastră.

La auzul acestor cuvinte, pe faţa artistei Fröhlich se oglindi de îndată cel mai nemărginit dispreţ.

— Ia seama să nu ai dumneata de furcă cu poliţia, îmi pari făcut pentru asta. Eu nu am de ce să mă tem. De altfel, zău că mi-e milă de dumneata! (Totuşi, în loc de milă, ea-şi arăta din ce în ce mai limpede mânia.) Îţi mai dai aere în halul în care eşti? Pesemne că nu-ţi ajunge cum te-ai făcut de râs adineaori? N-ai decât să te duci la poliţie, da! O să te aresteze chiar pe dumneata. Ce purtare la omul ăsta! Te apucă mirarea când eşti deprinsă să ai de-a face numai cu cavaleri. Ce-ai zice dacă a-şi asmuţi împotriva dumitale pe unul dintre domnii ofiţeri pe care-i cunosc? Ţi-ar trage o cotonogeală!

Vorbea cu un zâmbet plin de compătimire.

Unrat mai încercase la început s-o întrerupă. Treptat însă frazele lui gata făcute, care dădeau să-şi facă drumul printre fălci fură împinse înapoi, de voinţa ei năvalnică, până în adâncul făpturii lui, unde el însuşi le pierdea urma. Încremeni: făptura din faţa lui nu era un şcolar fugar care căuta să se împotrivească şi care trebuia ţinut din scurt pe tot restul vieţii: aşa cum de altfel erau toţi oamenii din oraş, toţi cetăţenii. Dar ea, ea era ceva nou. Miezul celor spuse de ea de când o întâlnise se desprindea şi se aduna abia acum; simţea cum îl mângâie şi îl tulbură. Femeia aceasta era o putere străină şi, după toate aparenţele aproape egală în drepturi cu el. Dacă i-ar fi cerut, la sfârşit, un răspuns, el nu ar fi ştiut ce să spună. În el se trezi deodată ceva deosebit, ceva care semăna cu stimă.

— Dar ce să mai vorbim! spuse ea cu dispreţ, întrerupându-şi şirul şi întorcându-i spatele.

Pianul îşi reluase activitatea. Uşa se deschise, făcând loc femeii

grase, cu care Unrat avusese ciocnirea din sală, şi bărbatului ei, apoi se închise repede din nou. Femeia aşează farfuria pe masă în timp ce faldurile mantoului se agitau mânioase.

— Nici patru franci, spuse bărbatul. Canalii cărpănoase!

Artista Fröhlich li se adresă pe un ton rece şi muşcător:

— Ia uitaţi-vă la domnul care vrea să ne reclame la poliţie!

Unrat îngăimă ceva, speriat de aceste forţe superioare. Femeia grasă se întoarse cu o mişcare bruscă şi-l măsură cu privirea. Expresia ei i se păru de o viclenie nespusă; roşi, îşi plecă privirea, dădu cu ochii de pulpele femeii acoperite cu ciorapi de culoarea pielii, şi tresări speriat, întorcându-şi repede privirea în altă direcţie. În acest timp interveni bărbatul, reducând cu un efort vizibil puterea vocii lui la jumătate:

— Scandal a făcut aici doar unul singur, nu-i aşa? Ei, i-am prezis de mult Rosei că cine face aici pe gelosul şi nu lasă şi pe alţii să se bucure, ăla zboară afară din templu. Şi tocmai dumneata – gelos pe băieţi! Pesemne că la poliţie eşti cunoscut ca moşneag libidinos.

Femeia lui îi făcu însă semn cu cotul; îşi formase cu totul altă părere despre Unrat.

— Taci din gură, ăsta nu face rău nimănui.

Şi către Unrat:

— Ţi-ai pierdut poate puţin cumpătul. Ce să-i faci? Se întâmplă să ne ieşim din sărite. Kiepert ar face bine să nu vorbească de gelozie, mă chinuie destul când îşi închipuie că-l înşel. Hai, şezi jos şi trage o duşcă.

Strânse de pe unul dintre scaune fustele şi pantalonii coloraţi, luă o sticlă de pe masă şi umplu un pahar. Unrat bău ca să ocolească discuţiile. Femeia îl întrebă:

— De când o cunoşti pe Rosa? Nu te-am văzut niciodată pe aici.

Unrat spuse ceva, da; – zgomotul pianului îi înghiţi cuvintele. Artista Fröhlich lămuri:

— E profesorul băieţilor care vin din când în când aici în cabină.

— Aha, eşti profesor? spuse artistul. Bău şi el, plescăi zgomotos şi-şi recâştigă jovialitatea naturală. Ascultă – urmă el – eşti omul meu. Votezi şi dumneata, desigur, în viitoarele alegeri, pe social-democraţi. Să ştii că dacă nu o facem noi, poţi să aştepţi pân' la paştele cailor urcarea lefii dascălilor. Cu arta liberă e la fel: numai şicane poliţieneşti şi sărăcie. Ştiinţa – şi arată spre Unrat – şi arta – şi se arătă pe sine – sunt tot un drac.

Unrat rosti:

— Fie acestea cum or fi, te înşeli totuşi în prima dumitale presupunere, omule, dat fiind că nu sunt învăţător de şcoală primară, ci profesorul doctor Raat de la liceul local.

Omul zise numai:

— Hai noroc!

Fiecare îşi dă titlul care îi convine şi dacă ăstuia îi place să facă pe profesorul, nu era motiv ca să-l duşmănească.

— Vasăzică, eşti profesor? interveni prietenos femeia. Grea pâine şi asta. Şi câţi ani ai dumneata?

Unrat răspunse fără şovăială, ca un copil:

— Cincizeci şi şapte de ani.

— Da urât te-ai mai murdărit! Dă-mi pălăria dumitale ca s-o curăţ cât de cât.

Îi luă pălăria cu borul lat, de pe genunchi, o şterse, îi netezi chiar marginea şi o potrivi cu grijă pe capul lui Unrat, Apoi îşi examină opera, bătându-l glumeţ pe umăr. El spuse cu un surâs prefăcut:

— Foarte bine ai făcut treaba asta, vezi doară, doamnă dragă.

De astă dată simţi însă altceva decât recunoştinţa pe care stăpânitorul o arată în silă celor ce-şi îndeplinesc datoria faţă de el. Se vedea înconjurat aci, cu o ciudată căldură, de către oameni pentru care, cu toate că-şi declinase titlul, rămânea încă un necunoscut. Nu putea fi supărat pe ei pentru lipsa lor de respect. Le găsea scuze; acestor oameni le lipsea, desigur, orice unitate de măsură. Prin această scuză el justifica şi dorinţa care-l cuprindea de a trece o dată cu vederea, împotrivirea lumii, de a se desprinde puţin din încordarea sa obişnuită, de a dezarma, fie şi numai pentru un sfert de ceas.

Grăsunul scoase de sub o pereche de izmene, două drapele germane de marină, gâfâind în acest timp şi clipind din ochi spre Unrat, ca şi cum ar fi fost înţeles cu el. Femeia cea grasă pierduse expresia ei înfricoşătoare; Unrat avusese răgazul să observe că viclenia aparentă a privirii ei era produsă artificial cu fard negru. Numai faţă de artista Fröhlich, Unrat nu izbutea să găsească o atitudine cât de cât nesilită. Aceasta stătea deoparte, preocupată de ea însăşi; cosea pe fusta ei sumeasă o ghirlandă de flori de stofă.

Pianul din sală îşi termina zgomotos bucata. Un clopoţel sună. Artistul spuse:

— Trebuie să ieşim, Guste.

Şi cu un ton protector către Unrat:

— Domnule profesor, puteţi să priviţi cum lucrăm.

Îşi dezbrăcă haina veche, femeia îşi lepădă mantoul de seară şi-l ameninţă pe Unrat cu degetul:

— Să fii drăguţ cu Rosa. Nu aşa de aprins ca adineauri.

Uşa fu deschisă pe jumătate de afară şi Unrat văzu cu mirare cum cei doi grăsani porniseră deodată să ţopăie într-un fel graţios.

Proptindu-şi braţele fiecare pe spatele celuilalt şi dându-şi capul înapoi, arborau un surâs încântat de ei înşişi, surâs care îmbia la aplauze. Şi într-adevăr, de îndată ce apărură în faţa sălii, se dezlănţui o larmă voioasă.

Uşa se închise; Unrat rămase singur cu artista Fröhlich. Se simţea

neliniştit de ceea ce avea să urmeze şi rotea priviri sfioase prin toată încăperea. Prosoape murdare erau împrăştiate pe podea. Între oglinda toaletei încadrate de buchete şi masa lângă care şedea. Afară de cele două sticle de vin, masa era încărcată de multe pahare şi borcănaşe cu tot felul de alifii, care miroseau. Paharele de vin stăteau pe foi răzleţe de note muzicale. Unrat depărtă, cu teamă, paharul său de lângă un corset pe care femeia grasă îl aşezase alături.

Pe când cosea, artista Fröhlich îşi sprijinea piciorul pe unul dintre scaunele acoperite cu cele mai stranii obiecte de îmbrăcăminte. Unrat nu o privea direct: îndrăzneala lui nu mergea atât de departe; o vedea doar în oglinda spre care ea stătea întoarsă. Aruncând o primă privire speriată într-acolo, observă pe ciorapii ei negri, lungi, foarte lungi, o broderie liliachie. Câtva timp, Unrat nu mai îndrăzni să privească. Apoi descoperi cu spaimă că rochia ei de mătase, ale cărei reflexe albastre apăreau printre ochiurile unei reţele negre, nu ajungea nici chiar până la subsuori şi că, de câte ori trăgea în sus acul cu aţa, în scobitura de sub braţ apăreau fire blonde. Şi Unrat nu se mai uită într-acolo.

Tăcerea îl apăsa. Chiar şi afară liniştea era mai mare decât înainte. Nu pătrundeau de acolo decât sunete scurte, gemute, cam răguşite şi înecate în grăsime, ca ale unor oameni buhăiţi care se căzneau. Apoi tăcere deplină, întreruptă de un geamăt şi de zăngănitul unui obiect metalic, pe care îl îndoia cineva. Urechea prindea greu ceva de definit, ca respiraţia unei mulţimi. Deodată, se auzi cuvântul „jos” şi două căderi grele în succesiune rapidă. Iar printre aplauzele dezlănţuite, se desluşeau exclamaţii de: „Ei drăcie!” şi „Straşnic!”

— Gata şi cu asta, spuse artista Fröhlich, luându-şi piciorul de pe scaun. Terminase.

— Ei, şi dumneata? Nu mai spui nimic?

Unrat fu obligat să se uite la ea; dar ea îl zăpăci iarăşi prin amestecul ei de culori. Părul îi era roşiatic, mai bine zis bătea în trandafiriu, aproape în liliachiu, şi era împodobit cu câteva bucăţi de sticlă verde şlefuită, încrustate într-o diademă arcuită. Sprincenele, deasupra ochilor ei de un albastru uscat, erau foarte negre şi îndrăzneţ arcuite. Dar strălucirea multicoloră a obrazului ei – roşu, albăstrui, alb ca mărgăritarul – suferise din cauza prafului. Coafura părea prăbuşită şi pierduse parcă, în fumul gros din sală, ceva din luminozitatea pe care o avusese. Funda albastră de la gâtul ei atârna veştedă, florile de ştofă de pe tivul fustei îşi plecau în jos capetele moarte. Lacul de pe ghetele ei înalte se cojea, pe ciorapi se vedeau două pete, iar mătasea rochiei ei scurte lucea palid. Carnea prea puţin rotunjită, slabă, a braţelor şi umerilor, părea ofilită, cu toată albeaţa ei, care se desprindea în nori subţiri de pudră la fiecare mişcare mai grăbită. Faţa ei se arătase adineauri lui Unrat foarte aprinsă, cu o expresie

duşmănoasă, care încă mai putea fi ghicită, dar la care artista renunţase între timp, uitând supărarea. Izbucni în râs; râdea de lume, de ea însăşi.

— Şi adineauri mai erai aşa de vioi! adăugă ea.

Unrat îşi încorda auzul. Deodată făcu un salt neîndemânatic, ca o pisică bătrână. Artista Fröhlich sări într-o parte cu un ţipăt ascuţit. Unrat deschise brusc fereastra cu perdeaua roşie… Nu, capul a cărui formă o observase în spatele draperiei dispăruse din nou.

Se întoarse.

— Dumneata sperii lumea, spuse ea.

El, fără să se scuze, cu totul absorbit:

— Cunoaşteţi probabil mulţi tineri din acest oraş?

Ea se legănă uşor, încoace şi încolo, din mijloc.

— Sunt politicoasă cu oricine se poartă cumsecade cu mine.

— Da, desigur. Nici vorbă, mă rog. Şi elevii liceului au, în general, vezi bine, purtări foarte delicate.

— Dumneata crezi poate că stau zi de zi aici, cu toată clasa dumitale? Doar nu sunt educatoare la grădiniţă.

— Asta, ce e drept, iarăşi nu. Şi adăugă, ca pentru a-şi aduce aminte: De obicei, ei poartă şepci.

— Când poartă şepci, îi recunosc. De altfel, nu sunt lipsită de orice experienţă.

El interveni:

— Nu, de bună seamă că nu sunteţi.

Ea se împotrivi numaidecât:

— Ce ai vrut să spui cu asta?

— Am vrut să spun că dumneavoastră cunoaşteţi oamenii.

Speriat şi dorind s-o împace, întinse spre ea palma mâinii sale ridicate:

— Darul de a cunoaşte oamenii, vreau să zic. Nu oricine îl are. El se câştigă greu şi cu suferinţă.

Pentru a nu-i pierde bunăvoinţa, pentru a şi-o apropia, căci avea nevoie de această femeie, simţindu-se totodată înfricoşat în faţa ei, se hotărî să-i dezvăluie ceva din existenţa lui, ceva mai mult decât arăta de obicei mulţimii.

— E o experienţă amară. Dar trebuie, într-adevăr, să cunoaştem oamenii pentru a ne servi de ei şi pentru a-i domina, dispreţuindu-i.

Ea înţelesese.

— Nu-i aşa? Mare lucru să obţii ceva de la păcătoşii ăştia!

Îşi apropie un scaun şi se aşeză.

— Ce ştii dumneata despre viaţă? Oricine intră aici crede că numai el era aşteptat. Toţi doresc ceva, şi după aceea – nici nu ai crede – te ameninţă cu poliţia! Dumneata – şi-i atinse cu vârful degetului genunchiul – dumneata mă ameninţi chiar dinainte… Nu e rău.

— Nu am vrut nicidecum să nesocotesc prin aceasta respectul datorat unei doamne, explică el.

Nu se simţea la largul lui. Muieruşca asta bălţată vorbea despre lucruri pe care el nu le putea pătrunde cu obişnuita sa luciditate. Afară de asta, genunchii ei se aflau acum între ai lui. Ea îşi dădu seama că era pe cale să-i displacă şi luă deodată o expresie liniştită, cuminte.

— Mai bine să te lepezi de noroiul ăsta şi să rămâi cumsecade.

Cum el nu obiectă nimic, ea mai spuse:

— Ţi-a plăcut vinul? Trebuie să ştii că l-au oferit elevii dumitale. Îşi dau silinţă băieţii, nu glumă! Unul dintre ei e plin de biştari.

Îi mai turnă un pahar. Şi zise, cu dorinţa de a-i plăcea:

— Ce-o să mă strâmb de râs dacă băieţii s-or întoarce mai târziu şi-or vedea că le-ai băut tot vinul. Pe mine mă bucură câteodată când unul suferă vreo pagubă. Aşa te înrăieşti cu timpul.

— Negreşit, doară, gângăvi Unrat şi, ţinând paharul în mână, se simţi ruşinat de a fi băut din vinul lui Lohmann.

Căci elevul care plătise vinul era Lohmann. Fusese aci şi o ştersese înaintea celorlalţi. Pesemne că mai era undeva prin apropiere. Unrat se uită cu coada ochiului la fereastră; draperia purta încă întipărirea cam nedesluşită a unui obraz. Ştia că dacă se va repezi la perdea, obrazul o să dispară. Acolo se afla Lohmann. Unrat simţi acest lucru printr-o adâncă intuiţie. Lohmann, cel mai păcătos, cu împotrivirea lui de neînfrânt, Lohmann care nici măcar nu-i respecta porecla: acesta era duhul nevăzut cu care Unrat se lupta. Ceilalţi doi nu erau de fapt duhuri, şi Unrat simţea că ei l-ar fi adus cu greu aici, până la acţiunile neobişnuite pe care le săvârşea el acum, până acolo încât să şadă într-o odaie dosnică, unde mirosea a fard şi a veştminte dubioase – la artista Fröhlich. Din cauza elevului Lohmann, însă, Unrat era silit să rămână. Dacă ar pleca, Lohmann ar şedea din nou aici şi ar privi obrazul vopsit al artistei Fröhlich, care şi-ar trage scaunul lângă el. La gândul că, din fericire, acest lucru era exclus acum, Unrat dădu pe gât, înainte de a-şi da seama, tot paharul. Vinul îi încălzea plăcut măruntaiele.

Perechea grasă din sală terminase gâfâind, încă un număr din programul ei.

Acum pianul intonă cu un zgomot ca de fanfară un şir de acorduri marţiale şi îndată după aceea cele două voci izbucniră cu putere convingătoare, duduind de cinstit entuziasm patriotic:

„Negru-alb-roş, steagul măreţ
Catargul străjuieşte;
Dar vai de duşmanul semeţ
Ce-aste culori urăşte!”

Artista Fröhlich spuse:

— Ăsta e numărul lor de atracţie; face să-l vezi.

Deschise cu băgare de seamă uşa având grijă să nu fie văzuţi de către publicul din sală, şi-l lăsă pe Unrat să se uite prin crăpătura dintre balamale. El văzu pe cei doi grăsani încinşi peste pântece cu câte un drapel negru, alb şi roşu, stând pe o bară fixă de gimnastică, fiecare din ei sprijinit de unul dintre stâlpi şi urlând victorios cât îi ţinea gâtlejul:

„Oriunde al mărilor noian
Catarge îl brăzdează,
preamândrul pavilion german
toţi oamenii-l stimează.”

Se simţea că publicul era răscolit de sentimente lăuntrice impetuoase. Într-o înfierbântare ameninţătoare câte unul bătea, trosnind, din palmele lui noduroase.

După fiecare strofă, aplauzele puteau fi numai anevoie potolite de oamenii mai cumpătaţi. La sfârşitul cântecului, entuziasmul sparse toate gâtlejurile. Artista Fröhlich spuse, cuprinzând cu un gest larg sala:

— Acum spune şi dumneata dacă toţi ăştia nu sunt maimuţe patentate! Fiecare din ei e în stare să cânte mai bine decât biata Guste şi cu Kiepert al ei, răsuflatul cântec al flotei. Şi cel puţin simte ceva. Pe când Kiepert şi Guste ştiu prea bine că nu fac decât tot felul de fasoane de hatârul meseriei, voce nu au deloc, şi ureche şi mai puţin. E de ajuns să-şi înfăşoare însă drapelul peste burtă, ca oamenii să ia foc, de-ţi vine să-ţi iei lumea în cap dacă eşti mai simţit. Iar grăsanii noştri trebuie să biseze. Acum zi şi dumneata!

Unrat îi dădu dreptate. El şi artista Fröhlich dădeau din cap cu un egal dispreţ pentru popor.

— Bagă de seamă acum la ce-o să se-ntâmple, spuse ea, şi-şi băgă brusc capul în sală, înainte ca perechea cea grasă să fi început bucata ei suplimentară.

— Ho-ho-ho-ho-ho! se auzi de afară.

— Ai auzit? întrebă ea mulţumită. Ăia de-acolo şi-au holbat ochii la mine cât e seara de lungă, dar ajunge să le arăt vârful nasului când ei nu se aşteaptă la asta, pentru ca să înceapă a mugi ca vitele.

Unrat se gândi la sunetele asemănătoare care izbucneau în clasă îndată ce se întâmpla ceva neaşteptat. Hotărî:

— Aşa sunt ei totdeauna!

Artista Fröhlich oftă:

— Acuşica îmi vine iarăşi rândul şi trebuie să mă duc în menajeria

asta.

Unrat fu cuprins de nerăbdare.

— Închideţi, deci, uşa!

O închise el însuşi.

— Ne-am depărtat de subiectul nostru. Trebuie să mărturisiţi adevărul despre elevul Lohmann. Tăgăduiala dumneavoastră nu poate decât să-i agraveze situaţia.

— Iar începi cu asta? Trebuie să fie o idee fixă la dumneata.

— Eu sunt profesorul! Elevul ăsta e aşa făcut, încât merită cele mai grele pedepse. Daţi-vă seama de datoria dumneavoastră de a împiedica un criminal să se sustragă justiţiei.

— Păcatele mele! Dumneata vrei, desigur, să-l tai în bucăţi pe omul ăsta. Cum zici că-l cheamă? Nu am de altfel memoria numelor. Cum arată?

— Are o faţă gălbejită, fruntea lată şi păr negru. E de talie mijlocie şi mişcările îi sunt – ca să zicem astfel – leneşe şi mlădioase; mişcări care, prin ele însele, sunt o dovadă a minţii sale desfrânate.

Unrat schiţă chipul cu mâinile. Ura făcea din el un portretist.

— Şi? întrebă artista Fröhlich, lipindu-şi două degete de colţul gurii. Dar îl şi recunoscuse pe Lohmann.

— Este, negreşit, vezi bine, foarte sclivisit şi găseşte cu cale să dea, printr-o atitudine de melancolică indiferenţă impresia că eleganţa lui ar fi înnăscută şi nicidecum produsul unei înfumurări vrednice de dispreţul omului cu minte.

Ea îl întrerupse:

— Ajunge. Regret, dar cu aşa ceva nu pot să vă servesc.

— Gândiţi-vă bine! Haide!

— Păcat! pe ăsta nu vi-l dau, şi se strâmbă ca un clovn.

— Ştiu că a fost aici; am dovezi!

— Atunci poţi să-l apuci singur de cravată şi să-l gâtui, fără să ai nevoie de mine.

— Am aici, în buzunarul meu, caietul de compunere al lui Lohman; dacă vi l-aşi arăta, sunt sigur să aţi mărturisi îndată că-l cunoaşteţi. Aşadar deci, artistă Fröhlich, să vă arăt caietul?

— Mă-nnebunesc după aşa ceva.

Unrat băgă mâna în buzunarul hainei, şovăi ruşinat, trase afară mâna goală, apoi îndrăzni din nou… În sfârşit, ea citi versurile lui Lohmann, încordându-se ca un copil în faţa abecedarului. Apoi izbucni:

— Asta-i o mârşăvie! „Şi de-ai purta sub sân rodul iubirii.” Să-l poarte cine vrea.

Şi apoi, căzând pe gânduri:

— La adică, nici nu e atât de prost pe cât credeam.

— Vedeţi, îl cunoaşteţi!

Ea, foarte repede:

— Cine a spus? Nu, nenişorule, pe mine nu mă prinzi.

Unrat o privi răutăcios. Deodată bătu din picior; atâta stăruinţă în minciună îl scotea din sărite. Fără a se gândi minţi şi el.

— Ştiu bine. Doar l-am văzut!

— Atunci totul e în regulă… spuse ea cu sânge rece. De altfel, acum aş vrea şi eu să-l cunosc.

Îşi aplecă pe neaşteptate pieptul spre Unrat, pipăi cu degetele ei uşoare petele pleşuve dintre firele bărbii lui şi îşi ascuţi buzele ca şi cum ar fi vrut să sugă.

— Mi-l prezinţi, nu-i aşa?

Şi-i veni să râdă, pentru că Unrat făcea o mutră ca şi cum degetele ei uşoare l-ar fi strâns de gât.

— De altfel elevii dumitale sunt băieţi veseli. Asta se datoreşte, desigur, faptului că au un profesor atât de zglobiu.

— Şi care din aceşti tineri vă place, deci, adică mai mult? întrebă Unrat cu inexplicabilă încordare.

Ea îi dădu drumul şi luă brusc din nou o expresie liniştită, cumpănită:

— Cine-ţi spune dumitale că vreunul dintre aceşti băieţandri îmi place? De-ai şti, de m-ai cunoaşte, pe toţi aceşti filfizoni i-aş da cu plăcere pe un om mai serios, mai copt, care nu caută numai distracţii uşoare, ci pune mai mult preţ pe suflet, pe fond… Dar băieţii nu ştiu asta, adăugă ea cu uşoară tristeţe.

Perechea cea grasă se întoarse. Încă înainte de a fi răsuflat bine, femeia întrebă:

— Ei, cum s-a purtat?

Pianul intonă imediat numărul următor.

— Gata acum. E rândul meu!

Şi artista Fröhlich îşi aruncă un şal pe umeri devenind astfel şi mai bălţată.

— Vrei desigur să te duci acasă, spuse ea. Te înţeleg, nici aici nu-i tocmai raiul pe pământ. Dar mâine – ştii dumneata? — trebuie să vii din nou, căci altminteri elevii dumitale îşi fac de cap aici – îţi dai singur seama de asta.

Şi ieşi.

Unrat era încă tulburat de sfârşitul ciudat al convorbirii cu dânsa şi lăsă, fără împotrivire, pe ceilalţi să hotărască în locul lui. Artistul deschise uşa.

— Ţine-te mereu după mine şi ai să treci fără tărăboi.

Unrat îl urmă, făcând ocolul sălii pe un interval liber, pe care nu-l nimerise adineauri. La câţiva paşi de ieşire, artistul îl lăsă să treacă. Unrat mai zări o dată, în fundul sălii, două braţe, un umăr, o porţiune de piele violent luminată strălucind în mijlocul unui vârtej de culori

pestriţe deasupra fumului, deasupra zgomotului… Ajunsese afară. Birtaşul tocmai venea iarăşi cu un rând de căni cu bere:

— ’nă seara, domnule profesor, şi vă rog să ne mai onoraţi curând!

În gangul dinspre poartă, Unrat mai întârzie puţin căutând să-şi vină în fire. Simţi cum aerul rece îi limpezea gândurile şi îşi spuse că fără vin şi bere întreagă această întâmplare, la o oră atât de neobişnuită, nu ar fi fost posibilă… Făcu un pas pe ulicioară şi tresări: de-a lungul zidului clădirii dădeau târcoale trei umbre. Aruncă într-a colo o privire piezişă prin colţul ochelarilor şi recunoscu pe Kieselack, pe von Ertzum şi pe Lohmann.

Unrat schimbă brusc direcţia; în urma lui auzi un gâfâit care ieşea din cel mai larg din cele trei piepturi, pieptul lui Ertzum, şi care suna a revoltă. Atunci se auzi vocea sugrumată a lui Kieselack:

— Se pare că în casa din care tocmai a ieşit un individ se petrec tot felul de scârnăvii.

Unrat tresări; cuprins de furie şi de teamă, scrâşni din dinţi.

— Am să vă zdrobesc pe toţi. Mâine, vezi numai, voi depune reclamaţie despre tot ce s-a petrecut!

Nimeni nu răspunse. Unrat mai făcu o dată stânga împrejur şi se furişă, încet, mai departe, în mijlocul unei tăceri ameninţătoare. Atunci, aproape pe şoptite Kieselack rosti – şi ceafa lui Unrat se încreţi la auzul celor două cuvinte:

— Şi noi!

CAPITOLUL AL CINCILEA

Lohmann, contele Ertzum şi Kieselack făcură unul în urma celuilalt, înconjurul sălii. Când trecură prin faţa scenei, Kieselack scoase un fluierat strident.

— La zdup! porunci el, şi toţi trei se strecurară în cabina artiştilor.

Femeia cea grasă cârpea ceva.

— Ei? întrebă ea. Dar unde aţi fost, domnilor? Profesorul dumneavoastră ne-a ţinut de urât.

— Cu ăla nu avem reiaţii, lămuri Lohmann.

— Dar e un om foarte învăţat şi uşor de băgat în buzunar.

— Bagă-l dumneata!

— O, eu nu, domnii mei. Vreţi desigur, să mă luaţi peste picior. Dar cunosc pe cineva…

Nu ajunse să continue, căci Kieselack o gâdilă subsuoară. Se convinsese mai întâi că ceilalţi nu se uitau.

— Nu ai voie să faci asta, micule, şi îşi scoase ochelarii cu arc de pe vârful nasului. Dacă mai încerci vreodată, Kiepert s-ar putea răţoi la dumneata.

— Muşcă? întrebă Kieselack privind pe sub gene, şi femeia dădu din cap, încreţindu-şi fruntea în chip misterios, ca şi cum ar fi vrut să convingă pe un copil că „ucigă-l toaca” există.

Lohmann spuse, din fundul odăii, de lângă masa de toaletă unde stătea tolănit pe un scaun, cu mâinile în buzunare:

— Măi Kieselack, neastâmpăratule, ai mers prea departe cu Unrat. Ce nevoie să-l mai întăriţi când ieşea de aici. E om şi el şi nu trebuie să-i punem pe seamă ticăloşii care întrec puterea lui. Acum poate să ne facă mizerii.

— Îi arăt eu lui! se lăudă Kieselack.

Ertzum stătea în mijlocul odăii cu coatele pe masă; se mărginea să mârâie şi faţa lui blond-roşcată, sub o boltă de ţepi roşii, pe care lampa atârnată deasupra mesei îi făcea să lucească, rămânea îndreptată neclintit spre uşă. Deodată bătu cu pumnul în masă.

— Numai o dată să mai apară aici animalul ăsta şi-i rup oasele!

— Minunat! spuse Kieselack. Atunci nu mai poate să ne aducă tezele. A mea tot nu e plină decât de prostii.

Lohmann privea zâmbind.

— Micuţa pare într-adevăr să te fi dat gata, Ertzum.

Astfel de accente nu pot izvorî decât dintr-o dragoste adevărată.

Şi cum aplauzele de afară se stinseră şi uşa se deschise, urmă:

— Stimată domnişoară, cineva e gata să facă moarte de om pentru dumneavoastră.

— Trăncănelile ţi le poţi păstra pentru dumneata, răspunse Rosa supărată. Am vorbit cu profesorul dumitale: nici el nu e tocmai încântat de dumneata.

— Dar ce vrea berbecul ăla bătrân?

— Să pună mâna pe dumneata şi să te facă pastramă, nimic altceva!

— Domnişoară Rosa, bâigui Ertzum.

De la intrarea ei în odaie îşi încovoia smerit spinarea şi o implora cu privirea.

— Nici dumneata nu eşti mai breaz, declară ea. Mai simplu era să fi rămas în sală şi să fi aplaudat cum trebuie. Sunt acolo câteva haimanale care voiau să se lege de mine.

Ertzum sări.

— Unde sunt golanii? Unde sunt golanii?

Ea îl opri.

— Ia te rog! Mai fă şi scandal! Atunci mă dă afară numaidecât. Poţi oare să-mi pui la dispoziţie palatul dumitale, domnule conte?

— Sunteţi nedreaptă, stimată domnişoară, interveni Lohmann. Chiar astăzi s-a dus iar, din pricina dumneavoastră, la tutorele lui, consulul Breetpoot. Dar burghezul ăsta nu are nicio înţelegere pentru marile pasiuni şi nu dă niciun ban. Ertzum ar vrea, în ceea ce-l priveşte, să pună totul la picioarele dumneavoastră; numele lui, un viitor strălucit, o avere mare. Are, slavă Domnului mintea destul de simplă ca să facă acest lucru. Tocmai de aceea, stimată domnişoară, ar fi nedrept din partea dumneavoastră să abuzaţi de o simplitate atât de simpatică. Cruţaţi-l!

— Cred că ştiu mai bine ce am de făcut, limbutule… şi dacă prietenul dumitale nu ştie să dea din plisc ca dumneata asta nu-l face decât să aibă mai multe şanse de a ajunge la mine, la…

— Capătul clasei, completă Kieselack.

— Te cunosc eu pe dumneata. Eşti un prefăcut, şi se apropie de Lohmann. Aici îţi dai aerul că totul te lasă rece, iar pe ascuns îmi închini versuri murdare.

Lohmann râse încurcat.

— De altfel, eşti cel din urmă căruia-i voi da motive, cât de cât temeinice, să creadă că a-ş putea ajunge să port sub sân rodul dragostei. Mă înţelegi? Cel din urmă!

— Prea bine. Cel din urmă. Voi aştepta până atunci, spuse Lohmann plictisit. Şi pe când ea îi întorcea spatele, el se întinse şi-şi ridică ochii

spre tavan. Doar şedea aici fără vreun interes personal, numai ca spectator ironic. Persoana asta îl putea lăsa indiferent. Treburile inimii lui erau mult mai serioase decât va avea să afle vreodată lumea… Îşi făcea, din batjocură, o platoşă…

Pianul se odihnise destul.

— Rosa, valsul dumitale preferat! spuse femeia cea grasă.

— Cine vrea să danseze? întrebă Rosa. Începuse să se legene şi surâse lui Ertzum. Dar Kieselack i-o luă înainte iuncărului spătos. O apucă pe Rosa de mijloc ca pentru o poznă ştrengărească, o învârti încet cu viclenie şi făcu deodată o fandare în lături. Artista aproape că se răsturnă. În acelaşi timp Kieselack îi arătă limba şi o ciupi de spate, neobservat de nimeni. Ea se sperie şi spuse supărată şi totodată drăgăstoasă:

— Dacă mai faci o dată asta, scârbosule, am s-o i-o spun şi o să te snopească.

— Ba să nu-i spui! strigă Kieselack, şoptindu-i apoi la ureche: căci atunci îi spun şi eu ceva.

Râseră fără să-şi mişte un muşchi pe faţă. Ertzum se uită la ei cu privirea rătăcită. Faţa lui roşcovană era acoperită cu picături de năduşeală.

Între timp, Lohmann poftise la dans pe femeia cea grasă. Rosa lăsă deoparte pe Kieselack şi privi pe Lohmann, care dansa bine. În braţele lui, femeia cea grasă devenise uşoară ca un fulg.

Când i se păru că dansase de-ajuns, el se înclină cu condescendenţă şi, fără a se uita la Rosa, se întoarse la locul lui. Rosa veni după dânsul.

— La urma urmei aş putea, din parte-mi să dansez cu dumneata chiar dacă nu eşti bun la nimic altceva.

El ridică din umeri, îşi exprimă nepăsarea printr-o strâmbătură teatrală şi se scula. Ea valsă îndelung într-o dăruire plină de voluptate.

— Vă ajunge? întrebă el în cele din urmă politicos. Şi când ea îşi veni în fire: Atunci…

— Ce sete mi-e! strigă ea gâfâind. Domnule conte, dă-mi ceva de băut sau leşin.

— Nu se ţine nici el prea bine pe picioare, observă Lohmann. Arată ca o lună beată.

Ertzum răsufla din greu, ca şi cum numai c-l s-ar fi învârtit tot timpul dansând cu fata. Întoarse cu gâtul în jos, o sticlă care tremura în mâna lui şi din care nu se mai scurgea decât un rest. Apoi, privi nedumerit pe Rosa. Ea râse. Femeia cea grasă spuse:

— Profesorul dumneavoastră are, pe cât se pare, gâtlej încăpător.

Ertzum pricepu; privirea îi rătăci ameţită. Apucă deodată sticla goală ţinând-o de gât ca pe o măciucă.

— Oho, făcu Rosa. Şi după o clipă, în timpul căreia îl observase:

Batista mea a căzut sub masă. Ridică-mi-o, te rog.

Ertzum se aplecă, îşi vârî capul sub masă, şi vru să întindă mâna, dar genunchii i se îndoiră; înaintă pe brânci spre batistă – în timp ce fata îl urmărea cu privirea – o ridică cu dinţii de jos şi se întoarse în patru labe până la marginea mesei. Acolo rămase pe loc cu ochii închişi, moleşit de gustul unsuros de parfum rânced al peticului alb-cenuşiu, mânjit de fard. Aici, chiar în faţa pleoapelor sale închise stătea deci inaccesibilă femeia pe care el o visa zi şi noapte, în care credea, pentru care şi-ar fi dat viaţa! Şi pentru că era săracă, iar el nu o putea încă ridica până la sine, ea era silită să-şi expună puritatea ei primejdiilor şi să intre în relaţii cu oameni murdari, chiar şi cu Unrat. Destin groaznic, fără seamăn. După ce îşi admirase opera, ea îi luă batista dintre dinţi şi-i zise:

— Bravo, aşa e bine, căţeluşul meu.

— Minunat, observă Lohmann.

Iar Kieselack care îşi rodea unghiile şi arunca priviri piezişe când spre unul, când spre celălalt dintre camarazii lui, spuse:

— Nu vă faceţi iluzii. Tot nu treceţi la timp clasa.

Apoi făcu Rosei semn cu ochiul. El o trecuse.

Lohmann spuse:

— Zece şi jumătate. Ascultă, Ertzum, pastorul tău se întoarce de la berărie, trebuie să te bagi sub plapumă.

Kieselack îi şopti ceva Rosei, ghiduş şi ameninţător. În timp ce ceilalţi doi se pregăteau de plecare, el dispăruse. Prietenii se îndreptau spre poarta oraşului.

— Te pot însoţi până acasă, declară Lohmann. Bătrânii mei sunt la bal la consulul Breetpoot. Cum găseşti faptul că noi ăştia, nu am fost invitaţi? Gâştele alea care au luat lecţii de dans au şi început să danseze acolo.

Ertzum clătină furios din cap.

— O femeie ca asta tot nu e acolo! În ultima vacanţă de vară am întâlnit, la serbarea familiei noastre, toate fetele din neamul, Ertzumilor şi atâtea altele din familiile încuscrite: Püggelkrook, Ahlefeldt, Katzenellenbogen…

— Şi aşa mai departe.

— Dar crezi că măcar una dintre ele avea asta!

— Ce anume?

— Ei, asta. Ştii tu. Ea are ceea ce o femeie trebuie să aibă înainte de orice, cu alte cuvinte, ca să-i zicem aşa, suflet.

Ertzum spunea „ca să-i zicem aşa”, pentru că se ruşina de cuvântul „suflet”.

— Şi apoi, batista ei, completă Lohmann. O astfel de batistă nu se întâlneşte la niciuna dintre fetele Püggelkrook.

Ertzum înţelesese, după un timp, aluzia. Se trudi să scoată la lumină

instinctele tulburi care adineauri îl împinseseră la un gest atât de ciudat.

— Nu trebuie să crezi – spuse el – că fac aşa ceva fără intenţie. Vreau să-i arăt că, în ciuda originii ei modeste, îmi este superioară şi că doresc în mod serios s-o ridic până la mine.

— Dar zici că-ţi este superioară,

Ertzum se miră singur de această contradicţie. Bâlbâi:

— Să vezi ce am să fac!… Câinele de Unrat n-o să mai intre a doua oară viu în cabina artiştilor.

— Mi-e teamă că şi el ar vrea să ne taie pofta, la fel cum am dori să i-o tăiem şi noi lui.

— Să îndrăznească…

— Nu-i decât un laş.

Erau totuşi îngrijoraţi; dar nu mai atinseră acest subiect.

Treceau printre pajiştile acum goale de oameni unde în timpul verii se dădeau serbările populare. Ertzum, pe care nemărginirea înstelată a nopţii îl făcea să se simtă mai uşor, descoperea în mintea lui posibilităţi strălucite de a evada din acest cuib de burghezi, din instituţia prăfuită în care trupul lui voinic, de om de la ţară, era ferecat în cătuşe umilitoare. Căci acum, de când iubea, îşi dădea seama că avea un aer caraghios pe băncile şcolii, bâlbâia răspunsuri greşite, înfundându-şi între umeri ceafa de taur, neputincios, pentru că slăbănogul strâmb de pe catedră se chiora veninos la el suflând pe nări. Toţi muşchii lui, ţinuţi în frâu aci, jinduiau să-şi arate puterea; îl împingeau să lovească în jurul său cu spada sau cu îmblăciul, să rotească o femeie deasupra capului, să apuce unu taur de coarne. Simţurile lui tânjeau lacome după vorba simplă şi plină de haz a ţăranilor, după noţiuni palpabile, pe alt tărâm, mai accesibil decât acela al spiritualităţii clasice, în faţa căruia i se tăia respiraţia; râvnea la atingerea cu brazda goală, neagră, care se lipeşte de tălpile vânătorului, şi cu vântul care izbeşte în faţă pe călăreţul ce zboară în galop; ducea dorul zgomotului cârciumilor pline de lume, al lătratului haitei de câini legaţi laolaltă, al aburelii ce se înalţă toamna deasupra pădurilor sau din trupul unui cal năduşit care se balegă… Cu trei ani înainte, o rândăşoaică, pe care o apărase de un văcar vânjos, îl răsplătise trântindu-l lângă ea pe o căpiţă de fân. Prin prisma amintirii acestei fete, o simţea astăzi pe şanteza Rosa Fröhlich. Ea trezea în el imaginea unui cer înalt, cenuşiu, cu un amestec de sunete şi de mirosuri violente. Trezea în el tot ce era, de fapt, sufletul lui propriu. De aceea el îi făcea cinstea să vadă în toate acestea sufletul ei, să-i atribuie mult, mult suflet, şi s-o aşeze foarte sus.

Cei doi elevi ajunseră la vila pastorului Thelander.

Avea câte un balcon la mijlocul etajului întâi şi al celui de-al doilea,

între pilaştri înconjuraţi de tulpini noduroase de viţă sălbatică.:

— Pastorul tău s-a întors acasă, spuse Lohmann arătând o lumină ce ardea la etajul întâi. Se apropiară; lumina se stinse.

Ertzum privi posomorât şi înfrânt spre fereastra întredeschisă de la etajul de deasupra, la care trebuia să se suie. În spatele acestei ferestre, hainele şi cărţile lui răspândeau din nou miros de şcoală. Aerul şcolii îl urmărea zi şi noapte.

…Plin de mânie, făcu un salt, se căţără, ajutându-se de tulpina viţei, până sus, se opri pe balustrada primului balcon şi îşi mai ridică o dată privirea spre fereastra lui.

— Mult timp n-o să mai îndur asta, spuse el de sus. Apoi se urcă mai departe, împinse fereastra cu piciorul şi se lăsă să alunece în cameră.

— Visuri plăcute, spuse Lohmann cu blândă batjocură şi porni înapoi fără să înăbuşe scârţâitul paşilor săi pe alee.

Pastorul Thelander, care îşi stingea lumina ca să nu fie obligat să observe ceva, nu era omul care să facă scandal din pricina escapadelor nocturne ale unui conte Ertzum, pentru găzduirea căruia i se plăteau patru mii de mărci pe an…

Şi abia ieşit din grădiniţa din faţa vilei, Lohmann se gândi din nou la Dora.

Aşadar, Dora dădea acum marele ei bal. Râdea în clipa aceasta, ascunzându-şi obrazul în dosul evantaiului, cu râsul ei straniu, languros şi crud de creolă. Ajutorul de judecător Knust, râdea poate şi el; poate că astăzi sorţii cădeau în favoarea lui Knust. Căci cu locotenentul von Gierschke lucrurile păreau a se fi isprăvit…

Lohmann îşi adânci gâtul între umeri, îşi apăsă dinţii pe buza de jos urmărindu-şi zbuciumul suferinţei…

Iubea pe doamna consul Breetpoot, o femeie de treizeci de ani. O iubea de trei ani de când reuniunea de dans se ţinuse o dată iarna, în casa ei. Ea îi prinsese pe piept o decoraţie – o, numai pentru că dorea să-i măgulească pe părinţii lui; ştia aceasta. O vedea de atunci în casa lui părintească – serbări la care nu era admis – o vedea cu curtezanii ei: el! Uşa ar fi putut fi deschisă în orice clipă, şi atunci ar fi fost văzut stând acolo, nimicit, sfâşiat de durere; toată taina ar fi fost dată în vileag. Dacă aceasta s-ar fi întâmplat, Lohmann era ferm hotărât să-şi pună capăt zilelor. O puşcă veche cu care vâna şobolanii în hambarul de grâne stătea pregătită…

Arăta o prietenie protectoare fiului ei, elev în clasa a treia a liceului, căruia îi dădea să copieze vechile sale compuneri. Îi iubea copilul! Odată, când sărise în ajutorul elevului Breetpoot, într-o încăierare a băieţilor, întâmpinase pe buzele multora un surâs îndoielnic. Ţeava puştii se şi îndrepta spre pieptul lui… Nu, nimeni nu ştia, şi Lohmann putea continua să se zbuciume, să se îmbete cu castitatea sălbatică, cu amărăciunile voluptoase, cu sfiosul, trufaşul, mângâietorul dispreţ

pentru lume al celor şaptesprezece ani ai săi şi cu versurile pe care le mâzgălea noaptea pe spatele unei vechi decoraţii de bal…

Şi tocmai lui, lui, care era pătruns până în măduva oaselor de acel sentiment chinuitor, îi pretindea o fată ca aceasta, Rosa Fröhlich să se lase aţâţat de ea la dragoste.

O mai mare ironie era greu de închipuit. E drept că făcea versuri închinate ei – ei, da. Artei îi este indiferent obiectul. Dacă ea socotea că asta ar fi o dovadă… Făcea pe ofensata, iar el îi râdea în obraz; asta o făcea, firește, să fie şi mai nebună după el, ceea ce, zău, nu era în intenţia lui.

Era oarecum departe de a se gândi să cerşească dragostea şantezei de la „Îngerul albastru”. Se aflau, desigur, acolo în sală marinari şi funcţionari comerciali pe care, în schimbul sumei de trei până la zece mărci, ea îi fericise.

Poate că totuşi se simţea măgulit? De ce să nege? Erau clipe când dorea s-o vadă pe fata aceasta la picioarele lui, când o râvnea ca s-o umilească, ca să întineze prin acest desfrâu, propria lui dragoste, înjosind, în târfa care-l implora în genunchi, pe ea, pe Dora Breetpoot însăşi, pentru ca apoi să se prăbuşească în faţa ei şi să izbucnească într-un plâns izbăvitor.

Cutremurat de aceste gânduri, Lohmann merse în Kaiserstrasse, în faţa casei iluminate a consulului Breetpoot, şi aşteptă, printre umbrele care lunecau pe geamuri, să vadă o singură umbră.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

În dimineaţa următoare, Ertzum, Kieselack şi Lohmann se întâlniră, palizi la faţă. În mijlocul clasei zgomotoase, fiecare dintre ei se simţea ca un criminal care ştie că o scrisoare conţinând numele lui este pe drum, spre procuror, fără ca lumea din jurul lui să bănuiască. Răgazul se număra numai cu minutele… Kieselack trăsese cu urechea la uşa cancelariei directorului şi afirma că auzise glasul lui Unrat. Nu mai sfida, ci şoptea pe după mână, cu gura strâmbă, la urechea lui Ertzum: „Vai de noi, omule!” Lohmann ar fi făcut cu plăcere schimb, pentru ora ce avea să urmeze, cu ori care dintre cei mai săraci cu duhul.

Unrat intră grăbit şi se apucă imediat, fără să răsufle, de Ovidiu. Ceru să i se recite versurile învăţate pe dinafară, începând cu şeful clasei, Angst. Urmară elevii cu litera B. Ajuns la E, Unrat sări la M. Ertzum oftă uşurat. Kieselack şi Lohmann constatară surprinşi că literele K şi L fuseseră cruţate.

La traducere, nicio întrebare nu fu adresată vreunuia dintre ei. Sufereau din pricina aceasta, cu toate că nu-şi pregătiseră lecţia. Aveau impresia că sunt excluşi din societatea omenească, că sunt condamnaţi la moarte civilă. Ce plănuia oare Unrat? În timpul recreaţiei cei trei se ocoliră reciproc, de teamă că s-ar putea bănui că erau legaţi printr-o taină fatală.

Trei ore cu alţi profesori trecură, întrerupte de dese tresăriri înfricoşate. Un pas în curte, un scârţâit al scării, directorul… Dar nimic nu se petrecu. Şi Unrat lăsă ora de greacă să treacă la fel ca ora de latină. Kieselack era din ce în ce mai îngrijorat şi ridică mâna, deşi nu ar fi putut da răspunsul. Unrat îl trecu eu vederea. Atunci el începu să agite în aer, la toate întrebările, laba lui vânătă, plesnind totodată din degete. Lohmann renunţă să mai aştepte şi deschise sub pupitru *Zeii în exil.* Ertzum, subjugat din nou de şcoală şi cu trufia pierdută, se silea ca totdeauna, năduşind, să urmărească lecţiile şi rămânea ca totdeauna în urmă.

La plecare, se aşteptau să fie chemaţi, de custode, cu un surâs prevenitor de rele, la director. Dar nu, omul cu clopoţelul îşi scoase foarte liniştit şapca în faţa domnişorilor. Ajunşi în stradă se priviră între ei cu o bucurie care se temea să izbucnească. Kieselack fu primul

care-i dădu frâu liber.

— Vedeţi! Am spus de la început că nu are curajul!

Lohmann era supărat că se lăsase intimidat.

— Dacă omul ăsta crede că poate să mă ducă de nas…

Ertzum zise:

— Mai e timp să se întâmple. Şi cu bruscă vehemenţă: N-are decât să se întâmple! Ştiu eu ce am de făcut!

— Îmi închipui, spuse Lohmann. Îi tragi o bătaie lui Unrat. Apoi o iei pe Rosa şi vă aruncaţi amândoi în apă.

— Nu, asta nu, spuse Ertzum uimit.

— Oameni buni, aţi căpiat, spuse Kieselack. Şi se despărţiră.

Lohmann mai declară:

— De fapt nu mă mai interesează nimic la „Îngerul albastru”. Dar nu mă las intimidat: acum mă duc dinadins acolo.

Seara, el şi Ertzum sosiră aproape în acelaşi timp în faţa localului. Îl aşteptară şi pe Kieselack. Îl lăsau întotdeauna pe el să intre înainte, să pătrundă el cel dintâi în cabina artiştilor, să deschidă el cel dintâi gura, să se aclimatizeze el cel dintâi. Fără Kieselack, toate astea n-ar fi mers; aveau nevoie de el şi de obrăznicia lui. Nu avea bani şi erau siliţi să plătească pentru el, dar Kieselack avea grijă să nu-i lase să observe tot ce plăteau şi să nu bănuiască că dacă Rosa primea de la ei flori, vin şi daruri, era tocmai pentru plăcerile ascunse ale lui Kieselack. În sfârşit, el sosi, fără a se grăbi de hatârul lor şi intră în local. Aflară însă de la patron că în cabina artiştilor se găsea profesorul lor. Se priviră atunci speriaţi şi o şterseră.

Noaptea trecută, când Unrat sosise cu bine acasă îşi aprinsese lampa de lucru şi se apropiase de pupitrul de scris. Soba mai încălzea, ceasornicul îşi depăna tic-tacul. Unrat îşi răsfoia manuscrisul spunându-şi:

„Adevărate nu sunt decât prietenia şi literatura.”

Se simţi scăpat din mrejele artistei Fröhlich şi găsi deodată că „îndeletnicirile lăturalnice” ale elevului Lohmann îi sunt profund indiferente.

Dar trezindu-se dimineaţa, înainte de a se lumina, el îşi zise că lucrurile nu vor fi în regulă, până când nu-l va fi prins pe elevul Lohmann. Se apucă totuşi din nou de particulele din stilul lui Homer, dar prietenia şi literatura nu mai reuşiră să-l capteze. Şi n-aveau să-l mai capteze – simţea el – atâta timp cât Lohmann stătea nestingherit la artista Fröhlich!

Un mijloc pentru a împiedica un asemenea lucru îi fusese indicat de însăşi artista Fröhlich. Ea spusese: „Dar trebuie să vii mâine din nou, altminteri elevii dumitale îşi fac de cap aici…” Amintindu-şi aceste cuvinte, Unrat roşi. Căci cuvintele aduceau cu ele şi glasul artistei Fröhlich, privirea ei aţâţătoare, toată faţa ei dată cu fard şi cele două

degete delicate cu care-l pipăia sub bărbie… Unrat îşi întoarse sfios privirea spre uşă şi se aplecă din nou, cu zel prefăcut, asupra lucrării lui, ca un şcolar care tăinuieşte „îndeletniciri lăturalnice”.

Cele petrecute acolo fuseseră văzute prin perdeaua roşie – fireşte, vezi bine – de cele trei lichele. Şi dacă Unrat se hotăra să-i tragă la răspundere în faţa tribunalului domnului director, ei erau în stare, văzându-se pierduţi şi lepădând ultimul rest de ruşine, să destăinuie în mod public ceea ce văzuseră. Pe lista crimelor lui Lohmann era înscris şi vinul plătit de el – din care Unrat băuse… Îl trecură sudorile. Se vedea prins în laţ. Adversarii vor afirma că nu Unrat l-a „prins” pe Lohmann, ci Lohmann pe Unrat… Şi conştiinţa de a se afla singur de tot, într-o luptă mai aprigă decât oricând, împotriva oştirii elevilor răzvrătiţi, îi dădea lui Unrat puteri şi certitudinea că va mai stânjeni cariera multora, dacă nu cumva o va zădărnici cu totul.

Cu o hotărâre pătimaşă porni spre şcoală.

Prilejurile de a „băga la apă” pe cei trei criminali nu lipseau. În ce-l priveşte pe Lohmann, era cu totul suficientă compunerea sa obraznică. În săptămâna dinainte de darea notelor de sfârşit de an, Unrat avea să le pună întrebări care să-i facă să cadă. Se şi gândea la unele din ele… După ce trecu de poarta oraşului, îl cuprinseră îndoieli şi cu cât se apropia mai mult de clădirea şcolii, cu atât viitorul ce se deschidea privirilor lui îi apăru mai ameninţător. Cei trei răsculaţi răzvrătiseră probabil acum toată clasa, povestind despre „Îngerul albastru”. Cum aveau să-l privească elevii pe Unrat? Izbucnea revoluţia!… Panica de tiran ameninţat îl străbătea din nou cruciş şi curmeziş, ca o ceată de călăreţi puşi pe fugă. Se uita cu coada ochiului pe după colţul străzilor cu teamă plină de răutate, în căutarea de elevi, de atentatori.

Când puse piciorul în clasă nu mai era în ofensivă. Aştepta: căuta să se salveze, negând în mod tacit întâmplările din seara precedentă, tăinuind primejdia, ignorând pe cei trei criminali… Unrat se stăpânea bărbăteşte. Nu bănuia spaima prin care treceau Kieselack, Ertzum şi Lohmann; dar nici ei nu bănuiau nimic din spaima lui. După sfârşitul orelor de curs, el îşi recăpătă, la fel ca şi ei, curajul. Lohmann nu trebuia să jubileze! Trebuia ţinut la distanţă de artista Fröhlich; a veghea la aceasta era pentru Unrat o chestiune de autoritate şi de respect de sine. Cum spusese ea? „Trebuie să veniţi mâine din nou.” Nu rămânea altceva de făcut. Când Unrat îşi dădu seama de aceasta, se sperie. Dar în spaima lui era şi oarecare dulceaţă.

Din pricina tulburării sale, nu fu în stare să cineze. Şi în ciuda menajerei, el părăsi numaidecât casa pentru a fi primul la „zdup” – în cabina artistei Fröhlich. Nu putea îngădui ca Lohmann să şadă acolo şi să bea vin: asta ar fi răzvrătire şi Unrat nu răbda acest lucru. Nu-şi dădea seama de nimic altceva.

Cum se furişa grăbit spre „Îngerul albastru”, nu zări imediat afişul

colorat de la intrare şi-l căută câteva secunde, aiurit… Slavă Domnului, iată afişul. Aşa dar, artista Fröhlich nu plecase brusc cu trenul, nu fugise, n-o înghiţise pământul, aşa cum tocmai se temuse Unrat. Mai cânta, mai era acolo, cu îmbrăcămintea-i pestriţă, mai gâdila simţurile cu privirea ei. Şi din bucuria lui faţă de această certitudine, Unrat trase o concluzie fulgerătoare. A-l ţine pe Lohmann departe de ea nu era totul; Unrat dorea el însuşi să şadă lângă artista Fröhlich… Dar această idee pieri repede din mintea lui.

Sala era încă goală, aproape cufundată în întuneric, neliniştitor de mare, iar nenumăratele scaune şi mese, de un alb murdar, erau împrăştiate în dezordine ca o turmă de berbeci pe câmp.

Lângă sobă, la lumina unei mici lămpi de tablă, şedea birtaşul cu alţi doi bărbaţi: jucau cărţi. Unrat dorind să nu fie văzut, se furişă asemenea unui liliac de-a lungul peretelui întunecos.

Era gata să se strecoare în cabina artiştilor, când birtaşul strigă cu o voce care răsună înfiorător:

— ’nă, seara, domnule profesor, îmi pare bine că localul meu v-a plăcut.

— Voiam numai… credeam numai… artista Fröhlich…

— Intraţi, vă rog, şi aşteptaţi-o, e tocmai ora şapte.

Vă aduc şi o bere.

— Mulţumesc – strigă Unrat – nu am de gând să beau… Dar – şi scoase capul pe uşă – mai târziu voi face probabil o comandă mai mare, închise apoi uşa şi înainta bâjbâind în bezna din cabină.

După ce izbuti să aprindă lumina, dădu la o parte corsetele şi ciorapii de pe un scaun, se aşeză la masa pe care zăceau aruncate toate lucrurile rămase din ajun, scoase agenda sa de profesor din buzunarul hainei, pe baza numerelor notate în dreptul fiecărui elev, să scrie calificativele provizorii. Ajuns la litera E, sări repede la M, întocmai cum făcuse de dimineaţă în clasă. Se răzgândi după aceea, întoarse foile şi puse lângă numele lui Ertzum un furios „insuficient”. Veni apoi rândul lui Kieselack şi în sfârşit al lui Lohmann. Încăperea era liniştită şi singură, iar gura lui Unrat strâmbată de setea răzbunării.

După o vreme, primii vizitatori începură să se aşeze în sală. Unrat fu cuprins de nelinişte. Femeia cea grasă de aseară intră în cabină. Purta o pălărie neagră cu bor extravagant. Cum îl văzu, exclamă:

— Ei, dar ce surpriză! Dumneata, domnule profesor? S-ar zice că ai petrecut noaptea aici!

— Doamnă dragă, vin pentru anumite treburi, o lămuri Unrat.

Ea însă îl ameninţă cu degetul:

— Cunosc eu treburile dumitale!

Îşi scoase gulerul de blană şi jacheta.

— Acum îmi dai voie să-mi scot corsajul.

Unrat bâigui ceva şi-şi întoarse privirea. Ea se apropie, într-un capot care-şi pierduse de mult culoarea, şi-l bătu pe umeri.

— Ca să fiu sinceră, nu mă mir câtuşi de puţin, domnule profesor, că te-ai instalat din nou aici. Nici nu ne aşteptăm la altceva când e vorba de Rosa. Cine o cunoaşte bine trebuie s-o iubească, n-are încotro. Şi pe bună dreptate, căci e într-adevăr o fată grozav de frumoasă.

— Asta poate fi – fireşte, vezi doară – foarte exact, doamnă dragă, dar nu pentru asta…

— Nuuu… Dar şi pentru inima pe care o are fata asta. E chiar lucrul principal, Doamne, aşa zic eu!

Ea puse mâna pe propria ei inimă, sub capotul căscat. Totodată îşi dădu ochii peste cap, iar bărbia ei dublă se clătină de înduioşare.

— Din pură iubire de oameni e în stare să-şi taie din propria ei carne! A moştenit asta, pesemne, de la tatăl ei, care a fost infirmier. Poţi să mă crezi sau nu, dar Rosa a avut totdeauna o slăbiciune pentru domni mai vârstnici. Şi nu numai pentru asta – ea frecă arătătorul de degetul mare – ci pentru că inima ei e făcută aşa. Căci domnii mai vârstnici au mai mare nevoie de a fi trataţi cu dragoste… Uneori e chiar mai bună şi mai drăgălaşă zău, decât îngăduie poliţia. Vezi dumneata, o cunosc din fragedă copilărie. Ştiu deci bine ce spun.

Se aşeză pe marginea mesei, îl înghesui pe Unrat între masiva ei persoană şi spătarul scaunului acestuia, părând că vrea să pună cu totul stăpânire pe el, şi să-l învăluie cu atmosfera celor povestite de ea.

— Când fata nu avea încă şaisprezece ani, se şi ducea la panopticum şi la artiştii care lucrau acolo. Înţelegi dumneata, când eşti născut pentru artă… Ei, acolo era un domn mai vârstnic, care voia s-o dea la studii. Cunoaştem noi studiile astea! încep de la Adam şi Eva şi de la mărul cel acru. Când a înghiţit mărul, m-am trezit cu ea la mine, urlând. Eu îi spun, fireşte: „Fetiţo, bătrânului îi punem noi zăbala. Mai ai încă trei săptămâni până să-mplineşti şaisprezece ani; o să plătească până i s-o tăia suflarea.” Ea însă nu voia! îţi închipui aşa ceva? Prea îi era milă de moşneag, n-am putut s-o conving. Dimpotrivă, s-a dus singură din nou la el; asta spune multe. Mi l-a arătat pe stradă: adevărată căzătură. Dar nicio asemănare, nicio umbră de asemănare cu dumneata, domnule profesor.

Îl atinse uşor cu două degete drept în obraz şi cum nu-i păru încă destul de însufleţit, ea stărui asupra celor spuse.

— Nici umbră, zic eu! Şi apoi era o scârbă. Curând după aceea a murit, şi ce crezi că a lăsat moştenire Rosei? Fotografia lui, închisă discret într-o casetă. Să crăpi de fericire, nu altceva! Şi atunci, zic eu, un om generos, bine păstrat încă şi care să aibă în adevăr suflet pentru o fată, trebuie negreşit să-i facă o impresie şi mai adâncă.

— De bună-seamă, doară. Dar Unrat era în căutarea unui prilej greu de găsit, pentru a trece la altceva. Fie, vezi, numai, cum o fi, dar toate acestea – surâsul lui stingherit luă o expresia răutăcioasă – nu sunt un motiv pentru ca un flăcău care nu este cu totul lipsit, pe de o parte de spirit, iar pe de altă parte de simţire, să nu placă totuşi mai mult.

Femeia interveni cu aprindere:

— Dacă asta-i tot ce te doare, să n-ai nici-o grijă. De tineri, Rosa noastră e sătulă până aici, te rog s-o crezi!

Îl scutură pe Unrat tare de umăr pentru a-l face să simtă trupeşte adevărul. Apoi sări cu zgomot de pe masă şi spuse:

— Uite cum m-am întins la vorbă! E timpul să mă apuc de lucru, domnule profesor. Altădată o să mai discutăm.

Se aşeză în faţa mesei de toaletă şi-şi unse faţa cu alifie.

— E mai bine să te uiţi acum în altă parte, căci nu e prea frumos ce vezi. Unrat îşi întoarse ascultător privirea. Auzi pianul intonând câteva acorduri. Sala vuia confuz ca şi cum ar fi fost pe jumătate plină.

— Iar elevii dumitale – adăugă femeia ţinând ceva între dinţi – nu au decât să întindă gâtul şi să necheze.

Unrat cedă impulsului de a se uita spre fereastră.

Din sală se auzi un prelung „ho-ho-ho-ho”. Artista Fröhlich stătea pe prag şi, în spatele ei, deschizătura uşii fu imediat astupată de statura spătoasă a artistului Kiepert. După ce amândoi intrară, acesta strigă:

— E foarte măgulitor, domnule profesor, că aţi venit din nou.

Artista Fröhlich zise la rândul ei:

— Uite-l! Ei, bravo!

— Vă miraţi poate… îngăimă Unrat.

— Pe dracu, declară ea. Ajută-mă să-mi scot paltonul.

— …că-mi reînnoiesc atât de repede vizita.

— Dar ce-ţi veni?

Ţinea braţele ridicate, ca două torţe şi-şi scotea acele din pălăria ei roşie, cu pene, surâzând hoţeşte, pe sub gene, lui Unrat.

— Dar… continuă el încurcat. Chiar dumneavoastră aţi fost de părere că trebuie să revin.

— Ei, da! şi îşi agită pălăria ca o roată de foc. Apoi izbucni: Să-ţi vie nebunia!… Doar n-o să te las să pleci, moşulică!

Şi, în acelaşi timp, cu mâinile în şold îşi plecă faţa spre obrazul lui.

Unrat avea aerul unui copil care se sperie tare pentru că zâna de pe scenă a pierdut deodată o cosiţă de păr fals. Artista Fröhlich îşi înăbuşi îndată accesul de veselie. Suspină, lăsându-şi capul pe umăr.

— Dar nu trebuie să-ţi închipui că am vrut să spun că nu pot să renunţ. Ţi-ai făcut idei greşite. Dimpotrivă, am spus întotdeauna Gustei: „Doar e doctor şi profesor, iar eu nu sunt decât o biată neştiutoare. Ce pot să ofer unui astfel de bărbat?…” Madam Kiepert,

nu-i aşa că ţi-am spus?

Femeia cea grasă confirmă.

— Ea însă – spuse artista Fröhlich, şi ridică nevinovat din umeri – a crezut mereu că te vei întoarce… Şi asta aşa a fost!

Din colţul odăii unde-şi schimba hainele, artistul scotea sunete nearticulate. Nevastă-sa îi făcu semn să se potolească.

— De altfel, de unde pot eu să ştiu – continuă artista Fröhlich – că vii aici de dragul meu… Nici măcar nu mă ajuţi să-mi scot pardesiul… Poate că nu vii decât din cauza scârbelor de mucoşi pe care vrei să-i faci pastramă?

Roşind, Unrat spuse încurcat:

— În primul rând… de fapt, ce-i drept… la început…

Ea dădu din cap cu o expresie îndurerată.

Femeia cea grasă se sculă de la masa de toaletă ca să le vină în ajutor. Îşi punea tocmai o bluză roşie, decoltată. Îşi terminase găteala şi-şi recăpătase tenul „minunat” din ajun.

— De ce n-o ajuţi pe domnişoara să-şi scoată pardesiul? spuse ea. Aşa te porţi dumneata cu o cucoană care-ţi cere un serviciu?

Unrat începu să smucească una dintre mânecile ei. Aceasta nu cedă şi artista Fröhlich alunecă în braţele lui Unrat, ceea ce-l făcu să se oprească nedumerit.

— Să te învăţ eu cum se face, şi femeia cea grasă îi explică mişcările.

Bărbatul ei se apropie fără zgomot. Îşi pusese tricoul sub care un val de grăsime şerpuia de la un şold la celălalt: un neg păros i se vedea la gât. Întinse lui Unrat un ziar de format mic.

— Asta trebuie s-o citeşti, domnule profesor, îi pune la locul lor pe păcătoşii ăia.

Unrat luă imediat aerul expert pe care i-l impunea orice tipăritură. Recunoscu foaia social-democrată locală.

— Ia să vedem deci – exclamă el – cum se prezintă… vezi numai… această realizare.

— Vorbeşte de lefurile profesorilor, spuse artistul.

Tocmai aseară am pomenit de ele.

— Dă-i pace, hotărî femeia şi luă ziarul din mâna lui Unrat. Leafa-i ajunge; altceva îi lipseşte. Asta nu-i treaba ta. Treci dincolo, la vitele de afară.

Sala grohăia, mugea şi fluiera printre tunetele pianului. Kiepert se supuse. Luă brusc expresia de încântare de sine, care în ajun îl umpluse de mirare pe Unrat şi, cu paşi mici, jucăuşi, trecu pragul spre sala care-l înghiţi zgomotos.

— De ăsta ai scăpat, domnule profesor, spuse femeia cea grasă. Până l-or mistui pe el, o ajutăm pe Rosa să se îmbrace.

— Crezi că are voie să facă asta? întrebă artista Fröhlich.

— Doar nu-i strică să-nveţe cum trebuie dezbrăcată şi îmbrăcată o femeie. Cine ştie la ce o să-i mai folosească lucrul ăsta în viaţă!

— Atunci, dacă nu ai nimic împotrivă… şi artista Fröhlich îşi trase fusta în jos. Începu apoi să-şi descheie bluza şi Unrat observă cu un fel de spaimă că tot ce purta pe dedesubt era negru şi lucios.

Dar şi mai stranie fu pentru el constatarea că sub fustă nu purta jupon, ci o pereche de pantaloni scurţi, până la genunchi, negri şi largi. Artistei părea să nu-i pese: avea un aer foarte nevinovat. Unrat avu însă senzaţia că pe lângă urechea lui trece o şoaptă, o primă destăinuire a unor mistere şi situaţii delicate tăinuite în adâncuri, departe de suprafaţă, acea cinstită suprafaţă burgheză care se arată pe stradă în văzul poliţiei. Şi încercă o mândrie care nu era lipsită de teamă.

Dincolo, în sală, Kiepert avea mare succes şi începu un număr nou.

— Acum e mai bine ca profesorul să se întoarcă cu spatele – zise artista Fröhlich – căci acum cade şi restul.

— Vai de mine, fetiţo, dar e om cuminte, serios. Ce rău poate să-i facă?

Dar Unrat se şi întorsese grăbit. Trăgea încordat, cu urechea, la foşnetul din spate. Femeia cea grasă îi întinse repede ceva, fără să-l privească.

— Ţine, te rog, asta.

Unrat luă obiectul, fără a şti ce era. Era ceva negru, care putea fi strâns ca o batistă şi era cald la pipăit, cald ca un animal. Deodată lucrul îi căzu din mână, căci înţelesese de ce era aşa cald – erau pantalonaşii negri!

Totuşi îi ridică şi rămase nemişcat. Guste şi artista Fröhlich schimbară în grabă câteva aprecieri tehnice în timp ce îşi continuau treaba. Kiepert îşi isprăvise numărul.

— Trebuie să ies şi eu – spuse soţia lui – ajut-o dumneata să se îmbrace.

Şi cum Unrat nu se mişcă:

— Ce naiba, ai vată în urechi?

Unrat se întoarse brusc; „dormise” ca elevii lui, când lecţia li se părea prea lungă. Apucă nerăbdător şireturile corsetului. Artista Fröhlich îi surâdea peste umăr.

— De ce mi-ai întors spatele tot timpul? De mult sunt iarăşi îmbrăcată decent.

Purta acum un jupon portocaliu.

— De altfel – urmă ea – chestia cu întorsul am spus-o numai de hatârul Gustei. Cât despre mine, mi-ar plăcea să ştiu cum îmi găseşti corpul.

Unrat nu spuse nimic, iar ea îşi întoarse nemulţumită capul.

— Acum trage tare!… Ce naiba! Dă-ncoace, mai ai multe de învăţat.

Îşi strânse singură corsetul. Şi cum el îşi ţinea încă întinse, nedumerit, mâinile goale, adăugă:

— Nu vrei deloc să fii drăguţ cu mine?

— Desigur, vezi bine, bâlbâi el speriat. Căutându-şi cuvintele, în cele din urmă spuse că în… în veşmântul negru o găsise şi mai nostimă.

— Purcelule! exclamă artista Fröhlich.

Corsetul era în regulă… Guste avea şi ea succes împreună cu Kiepert.

— Acum e rândul meu, spuse iarăşi artista Fröhlich.

Mai am de aranjat numai obrazul.

Se aşeză în faţa oglinzii, mânui cu dibăcie cutiuţe, sticluţe, creioane colorate. Unrat nu vedea altceva decât braţele ei slabe descriind neîncetat mişcări repezi prin aer, şi în faţa ochilor lui zăpăciţi se desfăşura un joc întortocheat de linii trandafirii-gălbui care se formau, alternau şi, care, înainte de a se topi, erau, fiecare din ele, înlocuite cu altele noi. Fu obligat să ia de pe masă obiecte necunoscute lui şi să i le aducă. În mijlocul activităţii ei febrile, femeia mai avea răgaz să bată din picior, când el îi întindea greşit un lucru, şi să-i gâdile simţurile cu privirea când nimerea lucrul potrivit. Era chiar vădit că ochii ei dobândeau din ce în ce mai mult darul acesta de a gâdila. Unrat nu putu să se mai îndoiască că lucrul acesta se datora creioanelor pe care i le întinsese şi cu care ea se vopsea în jurul ochilor, petelor roşii din colţuri, dungilor roşii de deasupra sprâncenelor şi alifiei negre, grase, cu care îşi ungea genele.

— Acum să ne mai aranjăm guriţa, anunţă ea.

Şi deodată el revăzu faţa ei din ajun, faţa aceea atât de boită. Abia acum artista Fröhlich, cea autentică, şedea în faţa lui. O văzuse luând naştere şi îşi dădu seama de aceasta abia acum. I se deschisese priveliştea fugară a felului cum se ticluieşte frumuseţea, voluptatea, sufletul. Se simţea dezamăgit şi iniţiat.

Imediat după aceea, îşi spuse în gând: „Nu e decât atât?” şi: „Dar e minunat!” Inima îi bătea puternic. Între timp, artista Fröhlich îşi ştergea cu o cârpă degetele de alifiile colorate care îi dăduseră atâta emoţie lui Unrat.

Apoi, ea îşi prinse în păr diadema încovoiată din ajun… Alături, sala fierbea. Făcând semn cu umărul într-acolo şi încruntându-şi sprâncenele, îl întrebă:

— Poate ţi-a plăcut treaba asta?

Unrat nu auzise nimic.

— Să vezi acum cum îi întorc pe dos. Cânt astăzi ceva grozav de serios, de aceea îmi pun şi o rochie lungă. Ia dă-mi-o pe cea verde de colo.

Unrat fu nevoit să se caţere mai întâi când la dreapta, când la

stingă, peste diferite obiecte de îmbrăcăminte, fluturându-şi pulpana hainei. Sfârşi prin a zări rochia verde şi, cât ai clipi din ochi, artista Fröhlich i se înfăţişă învăluită în chip fermecător de faldurile ei, care nu se îngustau în jurul mijlocului, ci era numai uşor strânse pe şolduri şi coapse de o ghirlandă de trandafiri. Rosa îl privi; Unrat nu scoase un cuvânt; era însă mulţumit de expresia feţei ei. Cu paşi solemni, artista se îndreptă spre uşă. Ajunsă în dreptul ei, se întoarse, căci îşi adusese aminte de pata mare de grăsime de pe spatele rochiei, pe care Unrat tocmai o privea.

— Doar n-am voie s-o arăt maimuţelor, nu-i aşa? explică ea cu nemăsurat dispreţ. Apoi apăru maiestuoasă în uşa larg deschisă. Unrat se trase înapoi, de teamă să nu fie văzut.

Uşa rămase deschisă. De afară se auzi:

„Ei drăcie!" şi „O rochie de mătase verde!" şi „Ce-i lung… trebuie s-atârne!"

Se auziră şi râsete. Pianul începu să verse lacrimi. În notele înalte, hohotea de jale, în cele joase, parcă îşi sufla nasul.

Unrat o auzi pe artista Fröhlich intonând:

„O, ceru-i înstelat şi luna plină.
Pe când asculţi, la lacul argintiu.
Îţi stă iubirea şi adânc suspină…"

Sunetele se revărsau din sufletul îndurerat al cântăreţei ca nişte mărgăritare palide pe undele întunecate.

Unrat gândea: „Fireşte, mai apoi…" Valuri calde de duioşie îi năvăleau în suflet. Se furişă lângă crăpătura uşii, privind prin ea faldurile verzi ivindu-se încet şi topindu-se din nou… Artista Fröhlich îşi îndoi capul pe spate; în raza vizuală a lui Unrat apăru diadema încovoiată pe frizura ei roşcată şi un obraz boit, sub o sprinceană neagră arcuită. La o masă din faţă, o voce încântată, vocea unui om spătos de la ţară, îmbrăcat într-o haină albastră de lână, rosti:

— A naibii, frumoasă mai e! Când oi ajunge acasă, n-am s-o mai pot vedea în ochi pe muierea mea.

Unrat îl privi cu bunăvoinţă lipsită de consideraţie şi îşi spunea în gând: „Negreşit, vezi doară, omule". Nu fusese de faţă să vadă cum luase naştere artista Fröhlich, nu ştia ce înseamnă frumuseţea, nu avea căderea să hotărască în această privinţă, ei trebuia să ia lucrurile aşa cum i se ofereau, ba încă să se şi bucure că îl făceau să se dezguste de soţia sa.

Strofa se sfârşea jeluind:

„În tact cu pieptul tău, luntrea mea saltă
Eu plâng, şi stelele râd pe bolta naltă."

Dar şi în public, unul râdea din nou cu hohot gros.

Unrat, smuls din dispoziţia lui, căută în zadar să-l descopere în marea de capete. Artista Fröhlich începu şi strofa a doua cu: *„O, ceru-i înstelat”*. Când ajunse la: *„Şi luna plină”,* râsetele se întinseră la şase sau la şapte oameni. Un om din mijlocul sălii gângurea ca un negru. Unrat îl descoperi: era chiar un negru. Omul acesta de culoare molipsea pe cei din jurul lui. Unrat văzu alte feţe încreţindu-se de veselie. Se trezi în el pornirea să-şi înfigă mâna în muşchii aceia ce se strâmbau şi să-i îndrepte la loc.

Călca când pe un picior, când pe celălalt, un fel de chin îl străbătea…

Artista Fröhlich proclama pentru a treia oară: „*O, ceru-i înstelat…*”

— Se ştie acum, spuse cineva cu glas hotărât şi răspicat.

Câţiva oameni binevoitori protestară împotriva neliniştii care creştea. Dar râsetele molipsitoare ale negrului se întindeau nimicitor. Unrat văzu şiruri întregi de guri căscate, negre, cu câţiva colţi galbeni printre locuri goale, altele cu câte o semilună de os alb de la o ureche până la cealaltă, tivite cu bărbi pescăreşti ce se întindeau ca o cunună pe sub bărbie, cu mustăţi ţepoase deasupra buzei de sus. Recunoscu pe practicantul de birou, fostul lui elev din clasa a şasea, care în ajun îi rânjise în obraz lângă „groapa” povârnită, iar acum îşi descleşta fălcile cât putea, în cinstea artistei Fröhlich. Şi Unrat simţi cum mânia – mânia lui de tiran, biciuită de teamă – i se suia ameţitor la cap. Artista Fröhlich îl privea pe el personal! O aproba, îi urmărea din culise realizările, era legat de ea şi o prezenta oarecum el însuşi. publicului. Cei ce îndrăzneau să pună arta ei la îndoială îl atacau chiar pe el. Se apucă cu mâna de pervaz, căci altminteri s-ar fi simţit împins să se arunce în sală pentru a readuce – prin ameninţări, lovituri şi pedepse – la simţul disciplinei ceata răzvrătită de elevi fugiţi de la şcoală.

Treptat, el descoperise pe cinci sau şase dintre ei. Sala era împănată cu recalcitranţi din vechile promoţii! Grăsunul de Kiepert şi grăsana lui soţie treceau printre mese, beau din paharele oamenilor, căutând să-şi atragă popularitate. Unrat îi dispreţuia: în ochii lui, ei nu făceau decât să se cufunde în mocirlă.

Colo sus, neprihănită, stătea artista Fröhlich, în rochia ei de mătase verde, cu diadema ei încovoiată. Publicul o respingea însă strigând:

— Mai slăbeşte-ne cu asta!

Unrat nu putea face nimic! Teribil lucru! Putea să-i închidă pe elevi la „zdup”, să le impună compuneri despre lucruri inexistente, să supună acţiunile lor voinţei sale, să le prescrie credinţele, iar când unul dintre ei îndrăznea să aibă un gând propriu, să se răstească la el: „N-ai voie să gândeşti!” Dar nu-i putea sili să găsească frumos ceea ce, după părerea şi porunca lui era frumos, în asta stătea poate ultimul

refugiu al împotrivirii lor. Instinctul despotic al lui Unrat se ciocnea aci de limita extremă a putinţei omeneşti de supunere… Şi acest lucru era de neîndurat pentru el. Respira chinuit, căuta o ieşire din neputinţa lui, se zvârcolea sub impulsul de a crăpa o dată unul dintre aceste cranii şi de a orândui înăuntrul lui cu degetele lui strâmbe simţul frumosului.

Era de necrezut cum artista Fröhlich izbutea să rămână atât de încrezătoare şi de veselă şi să mai arunce bezele celor ce urlau şi şuierau! îşi purta înfrângerea cu o stranie măreţie!… Acum, ea se întorsese pe jumătate şi, aplecându-se, spuse câteva cuvinte pianistului. Şi iată că în adevăr expresia ei voioasă, îndatoritoare, se schimbă în chip cu totul neaşteptat, printr-o trecere bruscă, într-una amară şi rea, ca la cinematograf. Unrat avu impresia că ea prelungeşte voit convorbirea cu pianistul, întorcând, atât cât socotea că îi e cu putinţă, spatele către public. Dar mai mult decât atât nu se putea întoarce; pata de grăsime de pe spate ar fi ieşit la iveală… Deodată, ea se îndreptă cu vioiciune, îşi suflecă rochia de mătase verde, legănă juponul portocaliu, trăgându-i poalele în sus şi izbucni într-un ciripit voios:

„Fiindcă-s încă micuţă şi nevinovată…”

Buna ei dispoziţie fu răsplătită. Lumea aplauda, îi cerea să repete cântecul. Când se întoarse în cabină trântind uşa, ea întrebă cu respiraţia tăiată:

— Ei, ce zici? M-am descurcat bine, nu-i aşa?

Lucrurile se încheiaseră satisfăcător, toată lumea era mulţumită; numai în fundul sălii, lângă ieşire, Lohmann, rezemat de perete, îşi pleca palid privirea pierdută spre braţele sale încrucişate, cugetând că în clipa aceasta versurile lui, versurile acestea care evadaseră, sub râsetele unor mârşavi, pe străzile cufundate în întuneric, se îndreptau vibrând pe noptatice unde aeriene spre fereastra unui iatac. Aveau să bată acolo nespus de uşor în geam, dar nimeni dinăuntru nu va auzi chemarea.

Guste cea grasă intră cu Kiepert în cabină. Artista Fröhlich îşi lăsă capul pe spate şi spuse cu un ton jignit:

— Mai îndemnaţi-mă vreodată să cânt tâmpeniile mucosului ăluia!

Unrat auzi cuvintele, dar nu înţelese nimic din ele.

— Fetiţo – explică femeia – pe oamenii ăştia nu poţi să te bizui, asta e sigur. De n-ar fi fost negrul ăla, ei ar fi plâns în loc să râdă, aşa cum au râs.

— Nici capul nu mă doare! Numai de ne-ar da profesorul ceva de băut. Ce băutură crezi că ne dă?

Şi, ca în ajun, îl mângâie uşor cu două degete sub bărbie.

— Vin? propuse Unrat.

— Bine! aprobă ea. Dar din care?

Unrat nu se prea descurca în lista de vinuri. Ceru ajutor, cu privirea, ca un elev care s-a poticnit în răspuns.

Kiepert şi soţia lui îl priveau cu curiozitate.

— Începe cu ş, spuse artista Fröhlich.

— Şatò, încercă Unrat în timp ce-i treceau sudorile.

Nu era specialist în filologia modernă şi nu era dator să ştie cum se silabisesc termenii ăştia din limbajul chelnerilor. Repetă: Şatò.

— Da de unde, strigă ea. După „a" urmează un „m".

Unrat nu găsea.

— Şi apoi un „p"… Ei, Doamne, nimic nu ghiceşti. Curios lucru că nu e în stare să ghicească nimic.

Faţa lui Unrat se lumină deodată de fericire copilărească. Găsise:

— Şampanie!

— Ei, slavă Domnului! spuse artista Fröhlich. Guste şi Kiepert declarară şi ei că găsise soluţia potrivită. Artistul plecă să comande băutura. Când se întoarse din sală, patronul mergea înaintea lui, ducând o găleată din care răsăreau gâturile a două sticle. Kiepert, numai în tricou, îşi umfla obrajii în timp ce în jurul lui ceilalţi exclamau: „Aaa!" şi „Ohoho!"

Acum atmosfera din cabina artiştilor se înveseli. La fiecare pahar care se umplea, Unrat îşi spunea că ăsta e vinul lui şi că Lohmann nu putea să se amestece. Şi, deodată, artista Fröhlich zise şi ea:

— Băieţii dumitale nu s-au avântat niciodată aci până la şampanie. Privirea ei îi gâdila simţurile şi mai tare. Nici n-am să le-o cer.

Cum privirea lui Unrat rămânea inocentă, ea oftă.

Kiepert ridică paharul.

— Domnule profesor! În sănătatea celor pe care-i iubim!

Şi zâmbea, plimbându-şi privirea de la Unrat la artista Fröhlich. Ea mormăi îmbufnată:

— Ţi-ai găsit! Nici nu-i trece prin minte.

Femeia cea grasă era nevoită să se gătească pentru numărul ei următor, căci după cântec urma din nou gimnastică. Ea spuse:

— Dar cum îmi îmbrac eu tricoul, tot n-o să-i arătăm profesorului. Pân-aici cu prietenia!

Puse trei scaune unul peste altul, atârnă câteva rodiii peste spătarele lor şi trecu după ele. Peretele acesta era destul de înalt, dar lăţimea lui era depăşită de trupul Gustei. Ceilalţi zăreau în fiecare clipă câte o parte a trupului ei revărsându-se de după paravanul improvizat şi începeau să strige. Artista Fröhlich râdea, întinzându-şi braţele peste masă, şi reuşi atât de bine să-l molipsească şi pe Unrat cu râsul ei, împingându-l la zburdălnicii, încât acesta, întinzându-şi gâtul, trase de câteva ori cu ochiul spre ascunzişul Gustei. Aceasta îi striga „Ho" şi

„Cuş!”, Unrat se trăgea repede înapoi, dar puţin după aceea îşi repeta jocul timid.

Artista Fröhlich, însă, se ridică anevoie. Îşi ţinu respiraţia ca să poată spune:

— Cu mine n-ar face asta, sunt absolut sigură!

Apoi sughiţă.

Publicul din sală îi reclama pe artişti. Pianul nu reuşea să-l mai ţină în frâu. Guste şi Kiepert fură nevoiţi să iasă.

Rămasă singură cu Unrat, artista Fröhlich se reculese. Unrat devenise deodată foarte sfios. Păstrară câtva timp tăcerea, în timp ce dincolo se auzea un cântec. Ea făcu un gest plictisit:

— Iarăşi cântecul tâmpit al flotei, pe trapez. O să le tai pofta o dată… Dar dumneata nici n-ai observat ce s-a schimbat aici!

— Aici în zd…? Aici… bâlbâi Unrat.

— Las-o încurcată, nimic nu ghiceşti, Nu era aseară înfipt ceva aici, lângă oglindă? La dreapta cevaşilea şi la stânga cevaşilea?

— Ba da… fireşte doară… două buchete de flori?

— Şi dumneata, ingrat ce eşti, nici nu vrei să vezi că în cinstea dumitale am aruncat zarzavatul ăla la sobă.

Îl privea îmbufnată, pe sub gene. Unrat se uită cercetător la sobă şi roşi de mulţumire, căci artista Fröhlich arsese buchetele lui Lohmann. Deodată, fu cuprins de o mare nelinişte: în capul lui mijise gândul să înlocuiască buchetele lui Lohmann cu alte două, pe care să le aducă el însuşi artistei Fröhlich… Constată că draperia roşie nu ascundea pe nimeni şi cuprins de pofta de a se măsura cu Lohmann, spuse:

— Scumpa mea, ei da, totuşi, domnişoară, te-ai mai întreţinut aseară cu acei tineri?

— Cine te-a pus să pleci aşa curând? Ce vrei să fac dacă ceilalţi vin tiptil aici, peste mine? Le-am spus însă tot ce cred despre ei, mai ales ăluia…

— Vezi, asta-mi place… Şi astă-seară, la sosirea dumitale în local, ai întâlnit desigur, afară, negreşit, mai apoi, pe cei trei elevi?

— Mare fericire pe mine!

— Scumpă domnişoară, dacă nu te poţi lipsi de buchete de flori şi de şampanie, le vei primi de la mine. Este neîngăduit să primeşti asemenea lucruri de la elevi.

Şi, năpădit de un val de roşeaţă, înviorat, cu toate simţurile aţâţate într-un mod cinstit, Unrat înţelese deodată că „tâmpeniile mucosului”, pe care artista Fröhlich nu voia să le mai cânte, nu erau altceva decât cântecul de adineauri cu luna plină, şi că acest cântec era un produs al lui Lohmann! El declară:

— Nu numai cântecul cu luna plină nu trebuie să-l mai cânţi. Trebuie să nu mai cânţi niciun cântec de-al elevului Lohmann!

— Şi dacă nu mă pot lipsi de ele – întrebă ea – îmi vei face

dumneata altele?

La aceasta, Unrat nu se aşteptase. Totuşi o asigură:

— Voi vedea ce se poate face.

— Da, caută să vezi. De altminteri, şi în alte privinţe se poate face câte ceva. Trebuie numai să-ţi vină ideea.

Şi ascuţindu-şi buzele, ea îşi apropie faţa de a lui.

Dar lui Unrat nu-i venea ideea. O privea nedumerit şi cu neîncredere confuză. Ea îl întrebă:

— În fond pentru ce ai venit aici?

— Elevii nu au voie… Începu el.

— Ei, lasă asta. Şi începu să-şi înnoade panglicile. Trebuie să-mi pun o rochie scurtă. Ai putea să-mi fii şi dumneata de folos la ceva.

Unrat se supuse. Perechea cea grasă se întoarse însetată, din triumful ei. Numai într-una dintre sticle mai era vreo jumătate de pahar. Kiepert se oferi să aducă altă sticlă, iar Unrat îl rugă s-o facă. Artista Fröhlich mai bău repede puţin, pe urmă se duse să cânte. Se acoperi de glorie. Şampania devenise mai dulce, iar Unrat din ce în ce mai fericit.

Pentru numărul următor, artistul ieşi umblând în mâini şi recoltă aplauze nesfârşite. Din clipa aceea el se folosi de fiecare dată de acest mod de a se mişca. Temperamentul artistei Fröhlich se manifesta tot mai năvalnic la fiecare ieşire pe scenă, câştigând o apreciere din ce în ce mai furtunoasă din partea publicului. Unrat nu-şi mai putea închipui că va trebui o dată şi o dată să se scoale de pe scaun.

Ultimii vizitatori rămaşi în sală se pregăteau să plece. Artista Fröhlich, strălucind de mulţumire, mai apucă să spună:

— Aşa petrecem noi în tot timpul săptămânii, dăscălaşule. Duminica o facem mult mai lată.

Şi îndată după aceea începu să plângă cu sughiţuri. Unrat văzu cu mirare, ca printr-un văl, cum ea îşi turtea nasul între mâinile întinse pe masă, şi cum diadema încovoiată sălta în sus şi în jos.

— Ceea ce vezi nu-i decât învelişul sclipitor – îngăimă ea – înăuntru e numai mizerie cruntă…

Se jelui mai departe. Unrat se frământa să găsească o vorbă potrivită ca să-i spună. Intre timp, Kiepert sosi de afară, îl scula pe Unrat de pe scaun, propunându-i să-l însoţească până la ieşire. Ajuns în dreptul uşii, Unrat găsise cuvântul căutat. Se întoarse şi, cu greutate, dibuind cu mâna prin aer, se apropie din nou de artista Fröhlich care adormise, făgăduindu-i:

— Voi încerca să te trec.

Erau cuvintele pe care un profesor le putea spune unui elev căruia îi voia binele, sau pe care, cel puţin, putea să le gândească. Unrat, însă, nu le spusese încă niciodată vreunui elev şi nici nu le cugetase.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

Se făcuse opt şi un sfert, şi Unrat tot nu sosise. În nesaţiul lor de a-şi folosi libertatea, elevii se zbenguiau până la ameţeală, până la idiotizare. Toţi strigau, fără să ştie ce s-a întâmplat: „Scârnăvie! Scârnăvie!” Unii pretindeau că murise. Alţii jurau că-şi închisese acasă pe menajera lui, la „zdup”, lăsând-o să moară de foame şi că s-ar afla în acest moment la închisoare. Lohmann, Ertzum şi Kieselack păstrau tăcerea.

Pe neaşteptate, Unrat se strecură cu paşi mari spre catedră aşezându-se cu precauţie pe scaun ca şi cum l-ar fi durut oasele. Mulţi dintre elevi, nu observaseră încă prezenţa lui şi continuau să zbiere: „Scârnăvie”. Lui Unrat însă părea să nu-i pese că putea să „le-o dovedească”. Era cenuşiu la faţă şi aştepta cu răbdare să poată vorbi. În aprecierea răspunsurilor, el dădea dovadă de o ciudăţenie de-a dreptul bolnăvicioasă. Pe unul dintre elevi, pe care de obicei îl pândea cu patimă, îl lăsă să debiteze timp de zece minute cea mai aiurită traducere. Pe un altul îl întrerupse, plin de venin de la primele cuvinte. Pe Ertzum, Kieselack şi Lohmann îi trecu din nou cu vederea – gândindu-se totuşi numai la ei. Se întreba dacă în noaptea trecută aceştia nu se aflaseră cumva la un colţ de stradă pe lângă care trecuse, pipăind zidul, cu amândouă mâinile, în timp ce tocmai se simţea foarte puţin în apele lui. I se părea chiar că se ciocnise de ei şi spusese „pardon”. Dar şi atunci mintea lui rămăsese cu totul lucidă, nepierzând nicio clipă din vedere că nu tot ceea ce vedea şi simţea, în starea în care se găsea, trebuia să ajungă la cunoştinţa lumii.

Era nespus de îngrijorat, fiindcă lucrurile acestea nu-i păreau câtuşi de puţin limpezi. Ce ştiau oare cele trei puşlamale?… Şi ce putuse să se mai întâmple aseară, după ce Unrat, el însuşi, ieşise din acţiune? Se întorseseră ei la „Îngerul albastru”? Se înapoiase Lohmann la „zdup”? Artista Fröhlich plânsese; era probabil să şi fi adormit. Dar poate că Lohmann o deşteptase… Unrat ardea de poftă să-l pună pe Lohmann să explice pasajul cel mai greu al lecţiei. Dar nu îndrăznea.

Lohmann, contele Ertzum şi Kieselack îl priveau necontenit. Kieselack simţea tot ce era caraghios în această situaţie, Ertzum – tot ce era înjositor, Lohmann – tot ce era mizer; dar afară de aceasta, toţi

erau cuprinşi de un fel de groază, de sentimentul solemn şi înspăimântător al unei sinistre complicităţi cu tiranul.

În curtea şcolii, în timpul recreaţiei, Lohmann se rezemă de zidul scăldat în soare, îşi încrucişă braţele şi îşi plecă urechea aşa cum făcuse în ajun, lângă peretele afumat al sălii, asupra glasului lăuntric, revărsat în versuri, al nefericirii sale. Ertzum se apropie – ca din întâmplare – şi-l întrebă cu voce înăbuşită:

— Zăcea pe masă şi dormea? E cu neputinţă, Lohman!

— Dacă-ţi spun că sforăia… A îmbătat-o el.

— Hoţomanul! Când l-oi mai…

Ertzum se ruşină să-şi ducă până la capăt lăudăroşenia. Scrâşni tăcut din dinţi, sub povara jugului şcolii. Mai mult chiar decât Unrat, îl dezgusta propria lui neputinţă. Nu era demn de Rosa!…

Prin forfoteala elevilor, Kieselack se furişă prin faţa celor doi complici şi le şopti cu gura strâmbă, pe după mâna sa ridicată, vibrând de o înfiorătoare bucurie:

— Măi omule, ăsta se arde, ascultaţi-mă pe mine, se arde grozav!

Înainte de a se îndepărta, mai întrebă în grabă:

— Mai veniţi acolo?

Ceilalţi doi ridicară din umeri. Era doar un lucru care se înţelegea de la sine.

Pentru Unrat acest lucru era o datorie – o datorie care devenea din zi în zi mai plăcută, pe măsură ce el se deprindea cu atmosfera din jurul artistei Fröhlich. Pentru ca Lohmann să nu i-o ia înainte, el sosea totdeauna cel dintâi la „Îngerul albastru” Ajuns acolo, rânduia obiectele de toaletă, alegea jupoanele şi pantalonaşii cei mai curaţi, punea deoparte, pe un scaun, lucrurile care trebuiau cârpite. Artista Fröhlich apărea târziu, căci începuse să se încreadă în Unrat. Acesta îşi deprinsese în scurt timp degetele cenuşii să deznoade panglicile ei, să-i potrivească fundele, să scoată acele din ascunzişurile rochiilor cu care era îmbrăcată. Când se sulemenea, jocul culorilor trandafirii şi gălbui al braţelor ei sprintene căpăta treptat pentru el sensul unor mişcări pline de înţeles. Începu să se orienteze în paleta de pe obrazul ei, învăţase numele şi rostul creioanelor şi sticluţelor colorate, al săculeţelor şi cutiuţelor cu prafuri, al borcanelor şi ulcelelor unsuroase şi se exersa, tăcut şi zelos, la întrebuinţarea lor. Artista Fröhlich observa progresele lui. Într-o seară, se aşeză pe scaunul din faţa oglinzii şi, dând capul pe spate, îi spuse:

— Dă-i drumul.

Unrat îi fardă faţa în chip atât de desăvârşit, încât ea nu mai fu nevoită să-şi înmoaie degetele în nicio alifie.

Se miră de dibăcia lui şi încercă să afle cum de învăţase atât de repede. El roşi sfios şi bâigui câteva cuvinte; dar curiozitatea Rosei rămase nesatisfăcută.

Unrat se bucura de importanţa pe care o dobândise în cabina artistei. Lohmann nu mai putea spera să-l înlocuiască. Oare Lohmann ar fi ţinut minte că boleroul roz de colo trebuia dus la vopsit? Ehei, dacă Lohmann şi-ar fi antrenat memoria învăţând pe dinafară versurile lui Homer date de el! Acum urmările trândăviei ieşeau la iveală!… Şi, în mijlocul rufăriei, împrăştiată pe duşumea şi pe scaune, Unrat se strecura încoace şi încolo, ca un uriaş păianjen, negru, întinzând, eu îndemânare, în toate direcţiile, braţele sale subţiri şi strâmbe. Sub mâinile sale cenuşii, colţuroase, stofe mătăsoase se netezeau foşnind şi pârâind. Altele se desfăceau pe neaşteptate în forme pe care le păstraseră în taină – un braţ, un picior – iar Unrat, tulburat, le privea chiorâş, spunându-şi în gând: „Fireşte, vezi numai – orişicât”.

Apoi se furişa lângă crăpătura uşii şi căuta s-o zărească pe artistă, a cărei voce şuiera şi ţipa în tunetele pianului, în timp ce mădularele ei se agitau prin norii de fum înspre mulţimea de capete stupide, care unduiau ca o mare de lalele desfăcute în bătaia vântului şi holbau ochii la ea. Era mândru de ea şi dispreţuia sala când o aplauda, se umfla de ură împotriva ei când păstra tăcere. Era cuprins, faţă de aceşti oameni, de un sentiment cu totul ciudat, când chicoteau de plăcere pentru că artista Fröhlich se înclinase adânc în faţa lor, arătându-le, cu dărnicie, deschizătura corsajului. Îl încerca un fel de teamă care-l furnica prin tot corpul… Apoi, deodată, ca plutind pe valul aplauzelor, ea apărea în cabină, iar Unrat avea dreptul să-i pună o mantilă pe umeri şi să-i pudreze puţin gâtul.

Îi era dat atunci să-i cunoască toanele. După cum îi întindea, îngăduitoare, umerii, sau îi arunca puful de pudră în obraz, orbindu-l, Unrat putea să se aştepte la o seară bună sau la una rea. Avea astfel prilejul să arunce sub exteriorul femeiesc priviri ce pătrundeau mai adânc decât limita la care se opresc veşmintele. Înţelese că, odată cu stofele şi cu pudra se poate aproape pipăi şi mirosi şi sufletul, că pudra şi stofele nu sunt, în fond, mult mai puţin decât însuşi sufletul…

Artista Fröhlich se arăta faţă de el când nerăbdătoare, când prietenoasă. Şi când îi venea poftă să fie amabilă cu el, cu câte o mişcare bruscă, neprevăzută, îl scotea parcă din făgaşul său. Era mult mai nestingherit când îl ocăra… Dar din când în când, artista îşi aducea aminte de un plan pe care şi-l făcuse în legătură cu el şi a cărui executare o plictisea, de reguli de purtare pe care le învăţase de la alţii şi cărora li se supunea, dar fără multă convingere. Atunci devenea deodată potolită, cu o uşoară nuanţă de sentimentalism şi cu aerul că ar şedea la picioarele lui; aerul pe care trebuie să ţi-l dai când vrei să ajungi la un rezultat cu un om serios…

Numaidecât însă – şi aceasta îl uşura pe Unrat, fără ca să înţeleagă de ce – îl făcea din nou să se scoale de pe scaun, împingându-l ca şi

cum ar fi fost vorba de un maldăr de jupoane.

Odată îi trăsese chiar o palmă, retrăgându-şi apoi repede mâna, privind-o, mirosind-o şi exclamând speriată:

— Eşti unsuros!

El roşi, încurcat, iar ea izbucni:

— Se sulemeneşte! Să-ţi vie leşinul! De aia a dibuit atât de repede ce trebuie să facă. Se vede că învaţă pe ascuns pe obrazul lui! Vai, ce scârnăvie!

Unrat luă un aer consternat.

— Da! Scârnăvie! repetă ea, dansând în jurul lui.

Şi deodată el surâse fericit. Ea îi cunoştea porecla, o cunoştea de la Lohmann şi de la ceilalţi, o cunoscuse probabil tot timpul. Se cutremură, dar nu de plăcere, ci de o senzaţie de voluptate. Nu i se păru lucru curat şi simţi o uşoară ruşine văzând că artista Fröhlich, folosind faţă de el nemernicul lui nume, putea să-l facă fericit. Dar acesta era adevărul: se simţea fericit. De altfel nu avu răgaz să cugete, căci ea îl trimise să aducă bere.

Unrat nu se mulţumi s-o comande. Puse pe birtaş care ducea halbele, să străbată sala mergând înaintea lui, în timp ce el, acoperind din urmă transportul băuturilor, împiedica pe alţii s-o intercepteze pe drum. Într-un rând, patronul „Îngerului albastru” îi pretinse lui Unrat să ducă singur berea. Mirarea demnă cu care Unrat refuză îl împiedică pe birtaş să-şi repete greşeala.

Înainte de a bea, artista Fröhlich spuse:

— Noroc, Unrat, Apoi, oprindu-se: E curios că-ţi spun Unrat, nu-i aşa? Da, de fapt e curios. Doar nu e nimic între noi. Cât timp e de când ne cunoaştem? Ce ţi-e şi cu obişnuinţa… Nu, zău, am să-ţi spun ceva: de Kiepert şi de nevastă-sa mă pot lipsi oricând, n-aş plânge după ei. Cu dumneata însă e altceva…

Privirea ei devenise treptat, îngândurată şi fixă. Adâncită în gânduri, ea întrebă:

— Dar ce rost au toate astea, ce vrei dumneata?

CAPITOLUL AL OPTULEA

Întrebarea aceasta, Unrat nu şi-o punea niciodată; un singur lucru îl neliniştea când se despărţea seara, de artista Fröhlich: nesiguranţa cu privire la Kieselack, von Ertzum şi Lohmann. Frica de uneltirile lor ascunse îl făcea, încetul cu încetul, să găsească îngăduită orice măsură extremă, şi admisibilă, orice călcare a legilor omeneşti.

Afară, pe uliţa din faţa „Îngerului albastru", auzi o dată paşii lor în urmă-i. Se sili să calce cât mai uşor pentru ca ei să nu-l simtă când avea să se oprească. După colţul străzii, se puse la pândă şi le ieşi neaşteptat înainte cu capul plecat pe umăr. Se traseră înapoi; dar Unrat spuse încurajat, clipind din ochi răutăcios:

— Aşadar, văd, negreşit, mai apoi, că v-aţi acordat o plăcere artistică. Foarte frumos din partea voastră. Hai să discutăm o dată împreună despre cele auzite; voi avea astfel prilejul să-mi dau seama cât aţi progresat în această materie.

Cum cei trei elevi stăteau nemişcaţi şi erau vădit incapabili să se adapteze acestei înspăimântătoare intimităţi cu tiranul, el adăugă:

— Părerea pe care mi-o voi face în acest mod despre cultura dumneavoastră generală poate, fireşte, vezi numai, să exercite oarecare influenţă asupra viitorului dumneavoastră certificat.

Îl luă apoi pe Lohmann alături de el, lăsându-i pe ceilalţi doi s-o ia înainte; Lohmann îl însoţi cu dezgust; dar Unrat începu, fără înconjur, să comenteze versurile liceanului despre luna plină.

— „*Îţi stă iubirea şi adânc suspină*", spuse el. Iubirea, ca noţiune abstractă, nu ar putea desigur, să suspine. Dat fiind însă că vrei ca „iubirea" să fie privită ca o personificare a stării dumitale sufleteşti şi că această fiinţă poetică evadează acum din dumneata pentru a merge să suspine pe malul unui lac imaginar, putem admite formularea. Profesorul trebui însă să adauge că starea sufletească amintită nu se potriveşte unui elev din clasa a şasea de liceu şi încă unuia care are perspective îndoielnice de a fi promovat.

Lohmann, speriat şi indignat de faptul că Unrat răsucea o bucată din sufletul lui între degetele sale osoase, răspunse:

— Toate acestea, de la început până la sfârşit, nu sunt decât licenţe poetice, domnule profesor. O operă factice foarte frivolă, *„l'art pour*

l'art", dacă expresia vă este cunoscută. N-are nimic de-a face cu sufletul.

— În fine, deci, treacă-meargă, repetă Unrat. Meritul pentru efectul emotiv al cântecului revine prin urmare, de bună seamă, doară, numai şi numai artistei care-l recită.

Aluzia la artista Fröhlich stârni în el o mândrie, pe care o înăbuşi, reţinându-şi respiraţia. Schimbă imediat vorba. Îi reproşă lui Lohmann caracterul romantic al versurilor sale şi-i ceru să studieze cu mai multă râvnă pe Homer. Lohmann afirmă că puţinele pasaje, în adevăr poetice, din Homer au fost de mult întrecute. Moartea câinelui, la întoarcerea lui Ulise, le găseşti în termeni mult mai importanţi în *La joie de vivre* de Zola.

— Dacă cumva aţi auzit de ea, domnule profesor, adăugă el.

În cele din urmă ajunseră să vorbească despre monumentul lui Heine, şi Unrat strigă în noapte, cu glas poruncitor şi vrând parcă să se răzbune împotriva lui Lohmann:

— Nu! Niciodată!

Ajunseseră la poarta oraşului; Unrat ar fi trebuit acum să cotească. În loc de aceasta, trecând printre pajiştile întunecate, îl chemă lângă el pe Kieselack.

— Mergi deci, acum, cu prietenul dumitale von Ertzum îi spuse el lui Lohmann.

Deocamdată toată grija lui se concentra asupra lui Kieselack. Situaţia familiară a acestui elev nu prezenta nicio garanţie. Tatăl lui avea un serviciu de noapte la administraţia portului. Kieselack susţinea că locuieşte numai cu bunica lui. Cu o asemenea bătrână, socotea Unrat, libertatea nocturnă, de mişcare, a lui Kieselack era desigur, prea puţin stingherita. Iar poarta „Îngerului albastru" mai rămânea multă vreme deschisă.

Kieselack mirosi ce-l preocupa pe Unrat. Îl asigură:

— Bunica mă bate.

La câţiva paşi de ei, sub privirea vigilentă a lui Unrat, von Ertzum lăsă în jos pumnii strânşi cu îndârjire şi spuse cu glas înăbuşit lui Lohmann:

— Îl sfătuiesc să nu împingă lucrurile prea departe. Toate au o margine…

— Sper că nu încă, răspunse Lohmann. Povestea asta mi se pare din ce în ce mai suspectă.

Ertzum continuă:

— Am să-ţi mărturisesc ceva, Lohmann… Suntem destul de izolaţi aici. Cel mai apropiat felinar şi cel mai apropiat gardian se găsesc abia la casa văduvei Bloss. Dacă mă-ntorc şi dau de pământ cu omul ăsta, sper că n-o să mă împiedicaţi… Femeia – femeia asta în labele unui asemenea mizerabil, unui asemenea animal! Puritatea ei!… Măi, să ştii

că se-ntâmplă o nenorocire!

Von Ertzum devenea din ce în ce mai violent pentru că-şi dădea seama că vorbele lui provoacă mirare. Nu-i păsa însă de acest lucru şi nici nu se mai ruşina de ameninţările lui, căci astăzi se simţea în stare să le înfăptuiască pe toate.

Lohmann şovăi:

— Desigur că ar fi un mare eveniment dacă l-ai omorî – asta, ce-i drept, nu se poate îngădui, observă ei, în sfârşit, pe un ton obosit. Ar însemna că s-a găsit totuşi un ins care să aibă curajul unui gest, care să tragă cu putere de uşă, deschizând-o, în loc ca, aşa cum facem, să stea mereu ascuns după ea, de teama de a fi descoperit dacă s-ar deschide dinăuntru.

Lohmann tăcu şi aşteptă cu încredere ca celălalt să-i arunce în obraz că o iubeşte pe doamna Dora Breetpoot. Se juca în gând cu puşca pe care o ţinea pregătită pentru acest caz… Dar mărturisirea lui se topi în văzduh, neauzită.

— Rămâne, fireşte, de văzut – şi Lohmann îşi strâmbă gura – dacă tu ai s-o faci… Dar nici tu nu faci nimic.

Von Ertzum se dădu înapoi cu o mişcare sălbatecă. Felinarul văduvei Bloss nu mai era departe, şi Lohmann desluşi bine cum privirea prietenului său se învolbura. Îl apucă de braţ.

— Să nu faci prostii, Ertzum!

Apoi se arătă sceptic.

— Nici vorbă nu poate fi de aşa ceva, un lucru ca ăsta nu poate fi luat în consideraţie în mod serios. Uită-te la omul ăsta, te rog. Face să ucizi unul ca dânsul? Faţă de el nu poţi decât să dai din umeri. Ai poftă poate, ca, după ce vei fi săvârşit fapta să fii pomenit în ziare alături de bătrânul Unrat? Ce-poate fi mai compromiţător?

Izbucnirea înfierbântată a lui Erztum se potoli treptat. Lohmann îl dispreţui chiar puţin pentru că devenise din nou primejdios.

— Afară de asta – spuse el – ai fi putut face ceva mai puţin absurd, dar nu ai făcut-o. Ai cerut bani de la tutorele tău?

— N-nu.

— Vezi, aveai, de gând să te duci la tutorele tău, să-i mărturiseşti pasiunea ta şi să-i spui că eşti hotărât în această privinţă. Voiai să-i spui că eşti bărbat şi că preferi să faci doi ani de serviciu militar decât să vezi cum iubita ta se topeşte după un ticălos. Voiai să te liberezi de dragul ei: asta voiai!

Ertzum mormăi:

— La ce mi-ar fi servit?

— Cum aşa?

— Bani nu mi-ar fi dat. Mi-ar fi strâns mai tare zăbala. Nici n-aş mai fi putut s-o văd pe Rosa.

Lohmann. socotea, şi. el probabilă o asemenea comportare a

tutorelui.

— Pot să-ţi împrumut trei sute de mărci, spuse el cu nepăsare. Dacă vrei deci să fugi cu ea…

Ertzum răspunse printre dinţi:

— Mulţumesc.

— Nu vrei? Prea bine.

Lohmann îşi însoţi cuvintele cu un râs liniştit şi răutăcios.

— De fapt, ai dreptate. Trebuie să te gândeşti bine înainte de a ridica o femeie la rangul de contesă. Şi fără această condiţie, ea nu ar consimţi, desigur.

— Nici eu nu aş fi înţeles altfel, spuse von Ertzum pe un ton sfâşietor şi sincer. Ea nu vrea, însă… A, lucrul ăsta nu-l ştii. Nimeni nu ştie că de duminică încoace sunt un om nenorocit. E caraghios, de fapt, că mă trataţi ca şi cum aş mai fi acelaşi – şi că şi eu mă port aşa.

Tăcură. Lohmann era foarte nemulţumit; se simţea rănit în pasiunea lui pentru Dora Breetpoot, pentru că acum, din pricina acelei caraghioase de Fröhlich, Ertzum apărea şi el într-un rol tragic. Ertzum şi Rosa Fröhlich prea începeau să-l intereseze.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el încreţindu-şi fruntea.

— Să vezi, duminică, în timpul excursiei noastre cu tine, Kieselack şi Rosa… Gândul de a o avea pe Rosa numai pentru mine, de a scăpa o dată, în mod excepţional de Unrat, mă făcea să mă simt fericit. Eram, de altfel, absolut sigur că toate au să meargă bine.

— Adevărat. Erai la început într-o dispoziţie minunată. Ai devastat chiar, cât ai putut mai mult, mormântul preistoric.

— Ei, da. Dacă-mi aduc aminte, atunci când am devastat mormântul preistoric eram încă înainte, mai eram încă alt om… După gustarea de dimineaţă mă găseam singur, în pădure, cu Rosa; tu şi Kieselack dormeaţi. Mi-am luat inima în dinţi, căci în ultimul moment tot mă cuprinsese teama. Doar ea se purtase totdeauna bine cu mine, cu totul altfel decât cu tine, nu-i aşa?… şi se vedea bine că abia aştepta declaraţia mea. Luasem cu mine ce bruma de bani aveam şi eram convins că nici nu ne vom mai întoarce în oraş, ci vom fugi îndată, prin pădure, la gară.

Amuţi. Lohmann fu silit să-l tragă de braţ.

— Nu te iubeşte… îndeajuns?

— Spunea că nu mă cunoaşte destul. Crezi că era un pretext? Mai socotea că tot vom fi prinşi şi că atunci va fi trimisă la răcoare pentru coruperea unui… minor.

Lohmann se lupta din răsputeri cu râsul care sta să-l podidească.

— Atâta chibzuială rece – spuse el cu un efort – nu e semn de dragoste adevărată. În orice caz, dragostea ei nu e la înălţimea iubirii tale. Ar trebui, de partea ta, să chibzuieşti dacă nu ar fi mai bine să retragi o parte din valorile sentimentale ce i le-ai închinat… Nu ai

impresia că în urma convorbirii voastre de la mormântul preistoric, ea nu mai merită să-i dăruieşti tot viitorul tău?

— Nu, nu am impresia asta, spuse Ertzum, serios.

— Atunci nu e nimic de făcut, hotărî Lohmann.

Ajunseră la casa pastorului Thelander. Ertzum se căţără pe stâlp până sus pe balcon. Unrat stătea între Kieselack şi Lohmann, uitându-se după el. După ce Ertzum intră pe fereastră, Unrat se întoarse îngândurat, gata de plecare. Îşi spunea că nimic nu-l împiedica pe Ertzum să coboare din nou de-a lungul zidului, dacă acest lucru i-ar fi trecut prin minte. Dar nu se prea temea de Ertzum; îi dispreţuia naivitatea.

Îi însoţi pe ceilalţi doi elevi până în oraş şi-l duse pe Kieselack până în zona unde stătea bunică-sa.

Apoi merse cu Lohmann până în faţa casei lui părinteşti, auzi poarta închizându-se, văzu cum sus se aprinse lumina, aşteptă cu grijă până când se stinse din nou şi mai lăsă să treacă puţin timp. Nimic nu se mai petrecu.

Abia atunci Unrat avu curajul să meargă să se culce.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

Unrat gonea cu severitate pe toţi curioşii care se apropiau de uşa cabinei artiştilor. Marinarii străini credeau că el era „tocmitorul” care-i luase cu chirie pe artişti. Cei care nu vedeau în el pe directorul trupei, îl luau drept tatăl vreunui artist.

Printre ei şedeau şi acei care-l cunoşteau; aceştia rânjeau nedumeriţi.

În primele seri ei râseseră zgomotos de el, şi Unrat privise atunci pe deasupra capetelor lor cu un aer nepăsător şi plin de superioritate. Avea aci un prea mare avantaj faţă de ei. Îşi dăduseră curând seama de acest lucru, şi din clipa aceea se simţiră ei înşişi umiliţi, ci, e are şedeau aici pe gologanii lor şi holbau ochii, în timp ce Unrat deschidea, cu un aer de complicitate uşa în faţa artistei Fröhlich, spre care se îndreptau dorinţele tuturor. Începură, împotriva voinţei lor, să-l respecte pe Unrat, iar strădaniile lor de a-l mai găsi ridicol deveniră din ce în ce mai stingherite. În schimb, se răzbunau prin şoapte în birourile dosnice ale marilor case de comerţ. Primele zvonuri despre felul de trai al lui Unrat găsiseră acolo o poartă deschisă spre oraş. Oraşul nu le dădu crezare îndată. Căci elevii bătrânului Unrat afirmau astăzi despre el că şi-ar fi închis menajera la „zdup”, iar mâine cine ştie ce altă grozăvie. Aşa era obiceiul, şi oraşul se mulţumea să zâmbească.

Un tânăr profesor de liceu făcu, sub protecţia celui mai bătrân dintre profesori – un moşneag pe jumătate surd – o vizită la „Îngerul albastru” şi-şi putu da seama de adevăr. În dimineaţa următoare, în cancelarie, profesorul cel surd adresă lui Unrat câteva cuvinte în care-l imploră să respecte demnitatea tagmei educatorilor. Tânărul profesor surâdea sceptic. Ceilalţi colegi întoarseră capul; unii dădură din umeri. Unrat se sperie; se vedea în faţa unei intervenţii, pur şi simplu de necrezut, în libertatea lui de acţiune. Îi tremura bărbia; abia reuşi să spună:

— Asta, negreşit, mai apoi, nu vă priveşte.

Şi se mai întoarse o dată:

— Demnitatea mea, atenţie, vă rog! îmi aparţine numai mie.

Clămpăni de câteva ori din fălci şi se furişă afară, tremurând din tot

corpul. La jumătatea drumului spre casă, tot mai simţea nevoia de a se întoarce. Zile întregi îl urmări regretul că nu vorbise mai desluşit. Ar fi trebuit să declare răspicat că artista Fröhlich e mai demnă decât toţi dascălii de liceu, mai frumoasă decât profesorul surd, superioară directorului. Că e unică, şi că locul ei e alături de Unrat, cu mult deasupra omenirii, care săvârşeşte o nelegiuire deopotrivă de mare, fie că ridică mâna împotriva ei, fie că se îndoieşte de el.

Dar căile acestor judecăţi erau încă prea puţin netezite, prea tulburi şi prea adânci pentru ca Unrat să le poată face accesibile acestor oameni. Aceste judecăţi îl răscoleau lăuntric; în tăcerea camerei sale, avea izbucniri în care scrâşnea din dinţi şi scutura pumnii. Iar duminică se duse cu artistul Kiepert la întrunirea şi la alegerile de la sediul partidului social-democrat. Dădea urmare astfel unei hotărâri bruşte. Puterea castei căreia îi aparţinea Lohmann era – aşa descoperea el – prea copleşitoare. Până atunci el răspunsese tuturor momelilor artistului printr-un surâs superior, batjocoritor: surâsul despotului luminat, care sprijină biserica, armata, neştiinţa şi morala rigidă, preferind să nu se pronunţe asupra motivelor sale. Astăzi, el se hotărâse să se lepede de toate acestea, să se unească cu plebea împotriva înfumuraţilor suspuşi, să cheme plebea în palat şi să înece rezistenţa câtorva prin instaurarea unei anarhii generale. În atmosfera tulbure a locului de vot, Unrat se zăpăci şi văpaia unei pofte nemaipomenite de distrugere puse stăpânire pe el. Lovea congestionat, în masă, cu pumnul în mijlocul paharelor de bere, cerând:

— Înainte, aşadar! Nu sunt dispus să mai îngădui toate acestea!…

Era ca o beţie, de care se căi a doua zi. Pe lângă aceasta, află că în tot timpul pe care-l petrecuse la întrunire, artista Fröhlich dispăruse din oraş. Paralizat de spaimă, Unrat se gândi îndată la Lohmann.

Lohmann lipsise astăzi de la şcoală! Ce mârşăvii săvârşise el în răstimp? Fiecare clipă în care Unrat nu era de faţă, Lohmann o petrecea la artista Fröhlich. Fugise definitiv la ea! Se ascundea în odaia ei! Unrat simţi imboldul să vadă odaia artistei, s-o cerceteze în amănunt.

Trăi zile chinuitoare de îndoială. La şcoală dezlănţui o furie ucigătoare împotriva elevilor din clasa a şasea. În cabina artiştilor, acuză pe femeia cea grasă de a avea o influenţă nenorocită asupra artistei Fröhlich. Femeia râse cu îngăduinţă, iar artista Fröhlich răspunse ea însăşi:

— Decât să fac o excursie cu cei trei şcolari ai dumitale aş prefera să-mi dea cineva cu leuca-n cap, ca să nu mă plictisesc de moarte cu mucoşii ăştia.

O măsură îngrozit. Apoi, în dorinţa lui de a o privi ca iresponsabilă şi de a o găsi nevinovată, se repezi din nou la femeie:

— Te poftesc să dai socoteală! Ce ai făcut cu artista Fröhlich,

încredinţată dumitale?

Femeia răspunse fără a-şi ieşi din fire:

— Începi să devii prea caraghios!

Deschise uşa şi se mai întoarse o dată:

— De pe urma dumitale tot nu poate să se sature cineva.

Şi ieşind:

— Şi nici să fie fericit.

Unrat roşi, stingherit. Artista Fröhlich râse.

— Nu-i vine în minte, şi pace! declară ea, cu toate că era singură cu el. Pe urmă nu-şi mai spuseră nimic.

Ori de câte ori însă apărea perechea grasă, Unrat simţea că-l apucă o poftă nebună de harţă. Începuse de mult să-i trateze pe amândoi cu asprime. Cu cât artista Fröhlich ocupa mai mult loc în conştiinţa lui, cu cât o lua mai mult sub protecţie şi cu cât o socotea mai deosebită decât restul lumii, cu atât îngăduia mai puţin prezenţa rochiilor artistei celei grase şi a tricourilor lui Kiepert pe scaunele din cabină. Îi pizmuia pentru aplauzele recoltate şi pentru voioşia lor zgomotoasă. Îl dădu pe Kiepert afară din cabină după numărul lui de gimnastică, sub cuvânt că asudă prea mult şi că aceasta nu se cuvine în prezenţa unei doamne ca artista Fröhlich. Kiepert o şterse, fără împotrivire, în timp ce-şi zicea: „Te pomeneşti că o fi de unt, de vreme ce prinde miros”.

Nevastă-sa, în schimb, se simţi puţin jignită, dar râse şi-l atinse pe Unrat. cu cotul. Acesta îşi şterse mâneca. De astă dată ea se simţi într-adevăr jignită.

Artista Fröhlich chicotea în acest timp. Nu putea decât să se simtă măgulită. Cei doi pântecoşi o supărau şi aşa, prin succesele culese neîncetat cu cântecul flotei. Unrat pretindea mereu că numai ea e o adevărată artistă. Intrigant naiv, îi aţâţa gelozia, căutând s-o atragă cât mai mult spre sine: o făcea să se arate dispreţuitoare faţă de toată lumea şi o silea să se sprijine numai pe el, cavalerul gata la orice jertfă. Îi cerea să arate cel mai adânc dispreţ mulţimii din sală pentru aplauzele căreia se trudea ea, şi fiecărui spectator în parte care o plăcea. O ura pe femeia cea grasă, mai ales pentru că aducea totdeauna veşti din sală cu privire la impresia produsă de artista Fröhlich acolo.

— Cum! E cu putinţă? strigă el. Omul acela mai cutează să deschidă gura? El, acelaşi Meyer, care la nouăsprezece ani nu trecuse încă clasa şi care s-a văzut în cele din urmă silit să servească trei ani sub drapel!

Artista Fröhlich ascunse sub un surâs stingherealа pe care i-o pricinuia faptul că acest om inferior, acest Meyer nu-i displăcea. Ar fi dorit să-i displacă. Era docilă din fire şi sensibilă la faptul că un bărbat de nivelul intelectual al lui Unrat o socotea demnă de intervenţiile sale educative. Era pentru prima oară că i se întâmpla aşa ceva. Şi când Guste încercă să mai scoată un cuvânt în sprijinul lui Meyer,

furioasă, ea îi astupă gura cu mâna.

Uneori îl gâdila pe Unrat, cu flori, pe sub nas.

— Trandafirul ăsta cu foile roase – se alinta Rosa – este de la grăsunul ăsta mititel de-aici, din spatele pianului.

— Copil ce eşti – interveni femeia – ăsta-i negustorul de ţigări din piaţă. Un om bine. Kiepert îşi cumpără tutunul de la el. Minunată prăvălie.

— Dar Unrat ce spune? întrebă artista Fröhlich.

Unrat spuse că elevul acesta fusese unul dintre cei mai păcătoşi şi că nici ca negustor nu e bun de nimic; căci nu-i trimite nicio factură pe care numele lui să nu fie scris mai întâi cu o iniţială greşită. Femeia găsi că aceasta nu înseamnă nimic. Unrat minţi, spunând că negustorul nu se bucură de o prea bună reputaţie în afaceri.

Artista Fröhlich, care-l vedea scoţând foc pe nări, se suci din mijloc, mirosind trandafirul cu petalele roase.

— Nu e om căruia să nu-i găseşti cusur, observă femeia. La urma urmei ce urmăreşti prin asta? Ai putea să ne spui?

Şi cum Unrat tăcea:

— Nici dumneata nu eşti bun de nimic aici.

— Nu, nu-l taie capul, şi artista Fröhlich se lovi peste genunchi, în timp ce Unrat se îmbujora încurcat.

— Atunci trebuie să-l laşi să facă de unu singur pe deşteptul – ceru femeia – şi să te mulţumeşti cu alţii mai proşti. Sunt şi ei buni la ceva, cel puţin le vine câteodată în minte… lucrul cel mai simplu. Mă-nţelegi, Rosico dragă. Am şi eu motivele mele, nu-i aşa, să-ţi dau sfatul ăsta. Şi nu pot nici eu să aştept o veşnicie.

Apoi ieşi să cânte împreună cu Kiepert cântecul flotei. Artista Fröhlich rămase în urmă, amărâtă şi spuse pe un ton plângăreţ:

— Păcatele mele, femeia asta te pisălogeşte până te dor toate oasele! îşi strânse braţele. În adevăr, adăugă ea, venindu-şi în fire – muierea asta mă scoate din sărite.

Oprindu-se brusc, spuse apoi cu deznădejde:

— Să nu fii dumneata în stare să ai puţină milă!

Şi Unrat simţi deodată povara unei vinovăţii, care crescuse zi cu zi, aproape pe nesimţite, şi de care nu avea putere să scape.

Cât timp cântecul flotei răsună afară, artista Fröhlich se agita gemând, prin cabină.

— M-am săturat până în gât… Am spus eu c-o să-i tai o dată burtosului pofta să mai cânte tâmpenia asta. Nu-i aşa c-am spus-o? Acum s-a isprăvit.

Şi cum terminară soţii Kiepert cântecul eroilor germani ai mării, ea se repezi ca o vijelie în sala zguduită încă de patriotism, cântând cu glas strident:

„Bărbatul meu e căpitan
pe-un vas german fălos.
Şi când la urmă vine-acas'
Mă bate peste…"

La început toţi încremeniră; apoi protestară zgomotos; în cele din urmă se înveseliră în faţa contrastului. Gestul îndrăzneţ al artistei Fröhlich îşi atinsese scopul. Ea se întoarse încântată în cabină.

De astă dată femeia cea grasă era adânc revoltată.

— Noi doi ne dăm peste cap ca să-i ridicăm pe oameni la idei mai înalte, şi pe urmă vii dumneata şi iei peste picior bunurile noastre cele mai sfinte. E o ticăloşie!

Unrat tăgădui aceasta, în unire cu artista Fröhlich. Afirmă că orice concepţie este îndreptăţită în artă; artă este ceea ce fac artiştii mari, iar bunul cel mai sfânt este talentul artistei: Fröhlich. Şi ea completă lămuririle lui, adresând femeii numai câteva cuvinte:

— De altminteri, dumneata poţi să mă…

În clipa aceea Kiepert intră în cabină împingând înaintea lui un om scund, cu o barbă roşiatică în jurul unui obraz cărnos, stacojiu. Omul îşi ridică sprâncenele şi spuse:

— Pe legea mea, domnişoară, eşti dată dracului. Da, să ştii. Ha-ha! „Mă bate peste…" Sunt şi eu căpitan de vapor şi dacă ai vrea să bei ceva cu mine…

Unrat se repezi:

— Artista Fröhlich nu bea, negreşit, vezi bine, cu nimeni. Aici tenşeli, omule. Afară de aceasta, nesocoteşti în chip vădit caracterul privat al acestui zd… al acestei cabine.

— Se vede că glumeşti, domnule! şi căpitanul îşi înălţă şi mai mult sprâncenele:

— Nicidecum, lămuri Unrat. Mai curând vreau, să te fac să înţelegi că trebuie să ieşi de aici.

Soţii Kiepert îşi pierdură răbdarea.

— Domnule profesor – spuse artistul, ridicând jignit tonul – cred că e treaba mea dacă aduc aici un om cu care am legat prietenie adineauri la un pahar.

Nevasta lui izbucni, în sfârşit:

— Mi s-a urât cu dumneata! Nimeni nu câştigă aici niciun ban de pe urma lui. Numai de ceartă e bun şi ca să ne gonească oamenii. Rosa, fă bine şi du-te cu căpitanul!

Unrat era galben şi tremura.

— Artista Fröhlich – strigă el cu o voce care venea din adânc, aruncând spre ea priviri piezişe pline de venin – artista Fröhlich, omule, nu e dintre cele cărora să le convină să bea berea dumitale.

Privirea lui o pătrunse; ea oftă.

— Cred că e mai bine să pleci – spuse: ea marinarului – nu e nimic de făcut.

Iar Unrat, căruia conştiinţa triumfului îi îmbujorase, deodată obrajii, se repezi la ei:

— Ai auzit? Ţi-a spus-o chiar ea. Artista Fröhlich te surghiuneşte. Supune-te! Haide, deci numai!

Îl şi apucase pe căpitan, înfigându-şi degetele în haina lui şi târându-l spre uşă. Vânjosul bărbat răbdă, fără împotrivire, acest atac isteric. Se mărgini să se scuture când Unrat îi dădu drumul. Dar aceasta se petrecu abia dincolo de prag şi uşa se închise violent în faţa sprâncenelor sale uimite.

Artistul izbi cu putere în masă.

— Măi omule, se vede că eşti…

— Şi dumneata, domnule…

Unrat se apropie de el pufăind. Kiepert se sperie.

— …Ţine minte, aşadar, că artista Fröhlich se află sub protecţia mea şi că nu sunt dispus s-o las să fie insultată şi nici să admit să mi se atingă autoritatea. Repetă-ţi asta cât mai des! Înseamnă-ţi-o pe hârtie!

Artistul mormăi ceva, dar părea îmblânzit. Puţin după aceea ieşi din cabină. Artista Fröhlich îl privi pe Unrat şi râse zgomotos; urmă un râs mult mai liniştit, puţin batjocoritor şi afectuos. Părea să cugete asupra lui şi asupra ei însăşi, întrebându-se de ce era oare mândră de acest om pe care-l găsea ridicol?

Femeia cea grasă îşi învinse supărarea şi-şi puse mâna pe umărul lui Unrat:

— Acum te rog să mă asculţi, spuse ea.

Unrat, cu spatele pe jumătate întors şi cu totul potolit, îşi ştergea fruntea. Panica tiranului care întâmpină împotrivirea cu izbucniri de furie dementă, aproape că îl istovise.

— Carevasăzică, cel care a ieşit e Kiepert, şi aici e Rosa, aici dumneata, şi aici eu…

Cu glas stăruitor îi înfăţişă realitatea.

— Şi a mai fost aici căpitanul de vapor pe care l-ai dat afară. Trebuie să ştii că ăsta vine din Finlanda, unde a făcut o afacere strălucită; i s-a înecat vaporul, care era asigurat… Dumneata nu ai probabil niciun vapor asigurat. În fond, nici nu e nevoie. Ai în schimb alte daruri ale minţii. Numai de le-ai da la iveală, asta-i tot ce vreau să… Şi aici, uite-o pe Rosa! Mă-nţelegi? Căpitanul are bani, e un om cu vază şi-i place fetei.

Unrat se uită nedumerit la artista Fröhlich.

— Nu-i adevărat, interveni ea.

— Păi, chiar dumneata ai spus-o.

— Doamne! Cum ştie să mintă!

— Tăgăduieşte dacă poţi şi că unul dintre şcolarii domnului profesor – cel cu şuviţa neagră pe ochi – nu ţi-a făcut o cerere în căsătorie foarte serioasă.

Unrat sări în sus mâniat. Artista Fröhlich îl linişti.

— E o confuzie răuvoitoare. Să mă ia de nevastă nu vrea decât roşcovanul, ăl cu faţa ca o lună beată. E conte, dar la ce-mi foloseşte asta? Tot nu-mi place…

Surâse lui Unrat cu nevinovăţie.

— Ei, hai să zicem c-am minţit, spuse femeia, dar că-mi datorezi două sute şaptezeci de mărci, cred că e adevărat, ce zici, fetiţo? Vezi dumneata, domnule profesor, nu sunt aşa de obicei, şi mai curând mi-aş muşca degetele decât să aduc vorba despre asta în faţa dumitale. Dar la urma urmei, fiecare se gândeşte la nevoile lui, nu-i aşa? Iar pentru faptul că dai afară de-aici pe toţi ceilalţi, să nu-ţi fie cu supărare, domnule profesor – pentru asta nu oferi de-ajuns. Nici nu vreau să vorbesc despre parale; dar o fată tânără ca asta are nevoie şi de dragoste şi are dreptul s-o ceară. Dar aşa ceva nu se vede la dumneata. Nici nu-ţi trece măcar prin minte. Mă-ntreb dacă e de plâns sau de râs.

Artista Fröhlich strigă:

— De vreme ce eu însămi nu mă plâng, madam Kiepert, cred că-ţi poate conveni şi dumitale.

Dar femeia cea grasă îi respinse cuvintele cu un gest: avea conştiinţa de a fi apărat morala şi buna cuviinţa. Părăsi, cu capul ridicat, cabina.

Artista Fröhlich dădu din umeri:

— E numai incultă, dar altminteri cumsecade. — Ei, s-o lăsăm. Numai de n-ai crede că dormim amândouă sub aceeaşi plapumă şi că sunt înţeleasă cu ea ca să te amăgim.

Unrat, care stătuse cu capul plecat, îşi ridică privirea. Nu, o asemenea bănuială era străină de el.

— De altfel, nu dorm cu nimeni sub aceeaşi plapumă…

Surâse pe sub gene ironică şi sfioasă.

— Nici chiar cu dumneata…

Şi după o pauză:

— Nu-i adevărat?

Fu nevoită să repete de câteva ori întrebarea. Unrat nu-şi dădea seama de puntea pe care i-o întindeau cuvintele ei. Se simţea numai învăluit de atmosfera care se crease; era tulburat.

— Fie deci… spuse el şi întinse mâinile lui tremurătoare spre artista Fröhlich.

Ea i le întinse pe ale ei. Degetele ei mici, puţin cam cenuşii şi unsuroase, se strecurau molatice printre degetele sale noduroase. Părul ei, florile de stofă, faţa-i boită, toate se învârteau, ca o roată colorată, prin faţa ochilor lui şi Unrat îşi înfrânse în cele din urmă

reţinerea:

— Nu vreau să datorezi bani acestei femei. Sunt hotărât…

Înghiţi în sec. Se simţi cu spaimă năpădit de gândul că elevul Lohmann luase poate înaintea lui această hotărâre; elevul Lohmann care lipsea de la şcoală şi stătea poate ascuns în camera artistei Fröhlich.

— Vreau, negreşit, vezi bine, să-ţi plătesc locuinţa.

— Despre asta nici să nu vorbim, răspunse ea încet. E un lucru secundar pentru mine… De altfel, camera mea nu costă mult…

Şi cu pauze între cuvinte, urmă:

— E aicea sus… E destul de drăguţă… nu ai vrea s-o vezi?

Ţinea pleoapele închise şi părea zguduită, cum se cuvine să pari în faţa declaraţiei unui om serios. Şi se mira că nu simte nici urmă de poftă de râs şi că o uşoară agitaţie solemnă îi umfla inima…

Îndreptă spre el o privire neobişnuit de întunecată şi spuse:

— Hai, ia-o dumneata înainte. Măgarii din sală nu trebuie numaidecât să-şi dea seama.

CAPITOLUL AL ZECELEA

Kieselack deschise de afară uşa sălii, duse laba lui vânătă la gură şi scoase o şuierătură înăbuşită. Ertzum şi Lohmann ieşiră îndată.

— Repede, băieţi! le strigă Kieselack, dansând de-a-ndaratelea înaintea lor şi atrăgându-i cu gesturi de îndemn până la capătul culoarului, spre scară.

— În sfârşit, s-a făcut!

— Ce s-a făcut, Kieselack? întrebă Lohmann nepăsător, cu toate că ştia bine despre ce era vorba şi aştepta evenimentul cu nerăbdare.

— S-au suit sus, şopti Kieselack cu gura strâmbă până la ureche. Îşi scoase ghetele şi urcă tiptil treptele joase ale scării de lemn, cu balustradă galbenă, care scârţâiau. Chiar pe primul palier se afla uşa: Kieselack o cunoştea. Se pitulă în faţa găurii cheii. După câteva clipe, făcu în tăcere semne pătimaşe celorlalţi, fără a se despărţi de gaura cheii.

Lohmann dădu din umeri şi rămase la capătul de jos al scării, alături de Ertzum, care privea ţintă în sus, cu gura căscată.

— Ei, cum te simţi? întrebă Lohmann pe un ton înţelegător.

— Îţi jur că nu mai ştiu ce se petrece, spuse von Ertzum. Crezi oare că se-ntâmplă ceva? Desigur că Kieselack glumeşte.

— Desigur, întări Lohmann plin de compătimire.

Kieselack făcea semne tot mai sălbatice. Chicotea fără zgomot, privind prin gaura cheii.

— Ea trebuie doar să-şi dea seama că-l pot ucide pe omul ăsta, observă Ertzum.

— Iar începi?… De altfel asta face poale lucrul mai atrăgător pentru ea.

Von Ertzum nu mai pricepea nimic. Noţiunea lui de dragoste fusese modelată o dată pentru totdeauna de rândăşoaica aceea care, cu trei ani în urmă, acasă, îl trântise în claia de fân, după ce el ieşise învingător în lupta cu un văcar vânjos… Aci nu avea de-a face decât cu un slăbănog, cu umerii strâmbi; putea oare Rosa Fröhlich să creadă că von Ertzum se teme de el?

— Doar n-o fi crezând că mi-e frică de el? îl întrebă pe Lohmann.

— Şi nu ţi-e oare frică de el? întrebă Lohmann.

— Ai să vezi!

Şi Ertzum, cu gâtul întins, sări din doi paşi peste şase trepte. Dar Kieselack, care se depărtase de gaura cheii, executa în ciorapi un dans triumfal. Deodată, se opri:

— Măi, omule! şopti el. şi ochii îi scânteiau în obrazul gălbejit. Ertzum avea faţa aprinsă şi gâfâia. Privirile lor se măsurau, se luptau între ele. Privirea lui Ertzum parcă voia să spună că nu e cu putinţă ca lucrul să fie adevărat, pe când aceea a lui Kieselack răspundea prin uşoara ironic schiţată de colţul unei pleoape care se bătea puţin… Şi deodată Ertzum îngălbeni ca şi celălalt, se încovoie, ca şi cum ar fi primit o lovitură în stomac, şi gemu de durere. Coborî pe dibuite, clătinându-se, cele şase trepte. Lohmann îl întâmpină cu braţele încrucişate, cu gura strâmbată duşmănos. Ertzum se lăsă să cadă ca un sac, pe ultima treaptă, şi-şi prinse capul între mâini. După un timp de tăcere, el spuse de jos, cu glas stins:

— Lohmann, îţi dai tu seama? O femeie pe care o aşezasem atât de sus! Tot mai cred în scârba asta de zeu! O femeie care are atât, atât de mult suflet!

Kieselack se uită din nou prin gaura cheii…

— Pentru ceea ce face ea acum n-are tocmai nevoie de suflet. Procedează pur şi simplu ca o femeie.

Lohmann surâdea cu cruzime. Prin cuvintele acestea el târa în noroi şi pe Dora Breetpoot alături de cealaltă.

Dora Breetpoot, ceea dintâi dintre femei. Câtă plăcere îi făcea acest lucru!

Kieselack se uită din nou prin gama cheii…

Lohmann îl ţinea la curent pe Ertzum, care întorcea capul.

— Kieselack face acum semne cam năbădăioase…

Unrat ăsta e… ascultă, Ertzum, cred că e mai bine să ne vedem de treabă.

Îl ajută să se ridice pe prietenul său şi-l trase înspre poartă. Afară, Ertzum nu voi s-o mai ia din loc; se rezemă greoi, năucit, de casa dezamăgirilor lui. Lohmann îl îndemnă în zadar câtva timp. Îl ameninţă să-l părăsească; atunci se ivi Kieselack.

— Sunteţi anoşti. De ce nu intraţi? Unrat a şi coborât cu logodnica lui. Le-am spus celor din sală de unde veneau şi au fost primiţi cu mare alai. Mă, aşa ceva nu s-a mai pomenit: stau la „zdup”, ca nişte îndrăgostiţi. Mă prăpădesc de râs! Haide „ne facem acum tustrei intrarea la „zdup”.

— Ai înnebunit? făcu Lohmann.

Dar Kieselack îşi lua propunerea în serios.

— Sper că nu vă e frică de Unrat! observă el indignat. Unrat a intrat mesa până-n gât, ce mai poate face împotriva noastră? Putem acum să ne batem joc de el.

— Nu mă simt atras. Unrat e mai prejos de orie»
batjocură, declară Lohmann.
Kieselack îl implora furtunos:
— Nu fi broscoi. Ţi-e frică numai.
Ertzum hotărî deodată:
— Să mergem! La „zdup”!

O curiozitate sălbatică pusese stăpânire pe el. Voia s-o înfrunte pe femeia care căzuse de la o asemenea înălţime. Voia să arunce de sus de tot o privire asupra ei şi asupra nemernicului ei seducător şi să vadă dacă ea putea să-i îndure privirea.

Lohmann declară:
— Sunteţi lipsiţi de gust!
Totuşi îi însoţi.

În cabina artiştilor îi întâmpină zgomot de pahare. Patronul destupă îndată a doua sticlă de şampanie. Soţii Kiepert se plecau, cu feţe radioase, peste Unrat şi artista Fröhlich, care, strâns înlănţuiţi, tronau la masă.

Cei trei elevi făcură întâi înconjurul mesei. Apoi se înfipseră în faţa lui Unrat şi a femeii de lângă el, spunându-le bună seara. Numai soţii Kiepert le răspunseră şi le strânseră mâinile. Atunci Ertzum repetă singur şi cu glas răguşit salutul său. Rosa Fröhlich îşi ridică privirea şi spuse nevinovat, cu un glăscior care ciripea şi gângurea într-un chip necunoscut lui până atunci:

— Ei, iată-vă şi pe voi. Uite, scumpule, au venit. Aşezaţi-vă şi hai noroc!

Cu asta isprăvise. Privirea ei îl părăsi pe Ertzum cu atâta indiferenţă, încât acesta începu să tremure.

Unrat ridică îngăduitor mâna.

— Desigur, vezi bine, aşezaţi-vă şi beţi un pahar. Astăzi sunteţi invitaţii mei.

Se uita cu coada ochiului la Lohmann, care se şi aşezase şi îşi răsucea o ţigară… Lohmann, cel mai păcătos dintre ei, a cărui eleganţă era o umilire pentru autoritatea lui prost retribuită; Lohmann, care avea neruşinarea să nu vrea să-i rostească porecla; Lohmann, care nu era un şcolar oarecare şi nici prost, ci care, cu purtările sale indiferente, cu felul său plin de curiozitate de a privi izbucnirile de mânie ale profesorului, refuza să vadă în acesta un tiran; Lohmann, care, la toate îndeletnicirile sale lăturalnice încercase să mai adauge una şi anume pe artista Fröhlich. În această privinţă, însă, fusese înfrânt de voinţa de bronz a lui Unrat. N-avea să şadă la „zdup”, lângă artista Fröhlich: Unrat jurase aceasta. N-avea să aibă parte de artista Fröhlich – şi nu avusese parte. Şi nu numai că Lohmann nu şedea la „zdup” alături de artista Fröhlich, ci Unrat şedea el însuşi acolo… Acest rezultat depăşea ţinta pe care Unrat şi-o fixase

la început. El tresări simţind deodată o mulţumire şi mai caldă. O sustrăsese pe artista Fröhlich lui Lohmann şi celor doi tovarăşi ai lui, o sustrăsese elevilor fugiţi de la şcoală care şedeau dincolo, în sală, o sustrăsese întregului oraş de cincizeci de mii de elevi îndărătnici şi era stăpân absolut pe „zdup”!

Îl găsiră de-a dreptul întinerit. Cu cravata după ureche, cu câţiva nasturi descheiaţi, cu rămăşiţele de păr de pe creştet răvăşite, avea în înfăţişarea lui ceva zurliu, o nuanţă de depravare victorioasă, de beatitudine plină de stângăcie.

Cum şedea lipită de el, atârnând parcă peste masă, Rosa Fröhlich avea ceva copilăresc în ea, o moliciune caldă şi ostenită. Înfăţişarea ei era o jignire pentru orice nepărtaş, căci însemna o izbândă prea desăvârşită pentru Unrat.

Cei trei îşi dădură bine seama de aceasta; Kieselack începu chiar să-şi roadă unghiile. Kiepert, pentru care acest lucru era mai puţin limpede, îşi înfrângea stinghereala închinând zgomotos în sănătatea tuturor. Femeia cea grasă se minuna neîncetat de fericita schimbare a Rosei şi era încântată de această împăcare generală.

— Şi elevii dumitale, domnule profesor, se bucură şi ei. De neînchipuit cât de mult ţin la dumneata domnii aceştia tineri!

— Adevărat, mai apoi, grăi Unrat. Nu par cu totul lipsiţi de simţ pentru ce e bun şi frumos.

Şi râse batjocoritor.

— Ei, Kieselack, ai venit, deci, doară, şi dumneata? Mă miră numai că nu ai fost lipsit, prin vigilenţa bunicii dumitale, de putinţa de a ieşi din casă… Trebuie să ştii că bunica acestui elev nu se sfieşte să-i administreze câte o bătaie, se adresă el artistei Fröhlich, cu intenţia de a-l lovi pe Kieselack în demnitatea lui de bărbat.

Kieselack îşi amintea însă că trecuse acum câtva timp clasa la artista Fröhlich prin cu totul alte mijloace decât demnitatea de bărbat. Se frecă la şezut şi miorlăi, privindu-şi cruciş vârful nasului:

— Mama mare mă bate dacă nu-mi găsesc caietul de teme. Sunt sigur că mi-a căzut sub masă aici, la „zdup”.

Şi se lăsă brusc să alunece sub masă, unde, pipăind picioarele artistei Fröhlich în mijlocul larmei pe care o întreţineau soţii Kiepert, îi şopti, de dedesubt, pretenţiile sale. Altminteri avea să denunţe totul lui Unrat.

— Stârpitură mică! se mărgini ea să-i spună, privindu-l sub masă, şi-l dădu deoparte cu piciorul.

În acelaşi timp, Unrat se adresă celui de-al doilea şcolar.

— Aşa dar, Ertzum, din nou. Uitându-mă la chipul dumitale am impresia că nici aici capacitatea dumitale de percepere nu lasă mai puţin de dorit decât în clasă. Eşti dumneata acela care a avut îndrăzneala – atenţie acum! – să facă o propunere de căsătorie artistei

Fröhlich?… Din privirea dumitale neroadă îţi ghicesc răspunsul. De bună seamă, doară, artista Fröhlich te-a lămurit despre limitele impuse unui elev. Nu e nevoie să mai adaugi ceva. Scoală-n picioare!

Ertzum se sculă supus. Căci Rosa râdea, iar râsul ci îi lua tot ce-i rămăsese din puterea de a se revolta, tot restul conştiinţei de sine; îl paraliza.

— …şi ia să vedem dacă vizitele dumitale dese la „Îngerul albastru" nu te aduc poate pe dumneata, care – după cum se ştie – te numeri printre cei mai păcătoşi, nu numai să nu corespunzi cerinţelor pe care ţi le impune şcoala, ci şi să le calci în picioare cu inima uşoara.

Recită-mi din cartea de imnuri versurile pe care vi le-am dat de învăţat pe mâine!

Privirea lui Ertzum rătăcea, speriată, prin odaie. Fruntea îi era umedă. Se simţi pus la jug, plecă grumazul şi se opinti.

„Laud pe Domnul sfânt şi mare,
Imn de slavă îi închin,
Căci la orişice mişcare
Darurile lui îmi vin."

Aici Rosa începu să râdă strident. Madam Kiepert gângurea cu blândeţe. Rosa însă ţipa cu intenţia de ai jigni pe Ertzum şi scheuna potolit în semn de tandreţe pentru Unrat, al cărui braţ îl strângea. Voia să-l măgulească pentru autoritatea dovedită asupra roşcovanului spătos, care-şi recita, pe un ton stângaci şi supus, versurile pioase.

Von Ertzum mai rosti:

„Doar nu e decât iubire
Tot ce-i umple inima…"

Aici purtarea artistului îl scoase din sărite. Pe Kiepert, situaţia abia acum începuse să-l desfete. Se bătea peste pulpe, strigându-i lui Ertzum în obraz:

— I-ascultă! Ce tot îndrugi acolo? Poate că nu ţi-e bine?

Îi făcea lui Unrat semn cu ochiul, dându-i să înţeleagă că aprecia scena aceasta, în care contele Ertzum era pus să declame, în încăperea dosnică a „Îngerului albastru", versuri din cartea de imnuri, şi că se asocia cu toată convingerea acestei ridiculizări a nobilimii şi a religiei. Deschise uşa şi se prefăcu a cere pianistului să cânte un coral. În cele din urmă, îl intonă chiar el…

Dar Ertzum se opri.

Nici n-ar fi ştiut, de altfel, să recite continuarea. Independent de aceasta, se simţi deodată sugrumat de o furie fără seamăn împotriva pântecosului care râdea şi cânta. Văzu negru în faţa ochilor. Simţi că

nu mai poate trăi decât izbind cu pumnii pe acest om, proptindu-şi genunchii pe pieptul lui. Se zbătu de câteva ori pe loc, ridică pumnii strânşi la înălţimea umerilor…

Apoi se avântă.

Atletul avea răsuflarea tăiată de atâta râs şi nu se aştepta la nimic: aceasta îl puse în inferioritate faţă de îndârjirea lui Ertzum care se înviora în timp ce-şi potolea setea muşchilor. Se rostogoliră dintr-un colţ într-altul. În mijlocul zarvei, Ertzum auzi un strigăt uşor al Rosei. Ştia că ea se uită la el, şi de aceea răsufla mai puternic, strângea mai tare mădularele adversarului între picioarele sale, se simţea izbăvit şi ajuns la locul potrivit, căci se putea lupta sub ochii ei, aşa cum se luptase atunci cu văcarul pentru rândăşoaică.

Între timp, Unrat, care nu arătase decât un interes trecător pentru trânta aceasta, se adresase lui Lohmann:

— Dar ce-i cu dumneata, Lohmann? Stai acolo şi fumezi, mai apoi, o ţigară, iar azi-de-dimineaţă ai lipsit din clasă.

— Am fost indispus, domnule profesor.

— Pentru vizitele la „Îngerul albastru” eşti, însă, negreşit, vezi bine, totdeauna dispus.

— Asta e cu totul altceva, domnule profesor. Aveam dureri de cap azi-dimineaţă. Doctorul mi-a interzis eforturile intelectuale şi mi-a prescris să mă distrez.

— Aşa? Ei, fie deci şi aşa!

Unrat căscă întâi de câteva ori gura. Apoi găsi ce căuta:

— Stai aici şi fumezi, repetă el. Oare se cuvine aceasta din partea unui elev în faţa profesorului?

Şi cum Lohmann nu făcea nimic decât să-l privească pe sub pleoapele pe jumătate închise cu o curiozitate obosită, Unrat izbucni:

— Aruncă ţigara! strigă el încruntat.

Lohmann lăsă să treacă câteva clipe. Între timp, Kiepert şi cu Ertzum, în încăierarea lor, se ciocniră de masă; Unrat fu silit să se pună în siguranţă pe sine, pe artista Fröhlich şi câteva pahare şi sticle.

După ce termină:

— Ei! Haide, deci numai!

— Ţigara – răspunse Lohmann – corespunde situaţiei. Şi situaţia este neobişnuită pentru noi amândoi, domnule profesor.

Unrat, speriat de această rezistenţă, cu un tremur lăuntric:

— Aruncă ţigara, îţi zic!

— Regret, spuse Lohmann.

— Să îndrăzneşti numai!… Băiete!

Lohmann nu mai făcu decât un gest distins de refuz cu mâna lui subţire.

Atunci Unrat, apucat de ameţeala specifică tiranului ameninţat, sări de pe scaun.

— Ai s-o arunci, sau te voi stânjeni în cariera dumitale! Te zdrobesc! Nu sunt dispus…

Lohmann dădu din umeri:

— Ce regretabil, domnule profesor. Toate acestea nu mai sunt actuale. Cum e posibil să înţelegeţi atât de greşit situaţia?

Unrat făcea spume la gură. Avea privirea unui motan turbat. Îşi întinse gâtul, încât i se vedeau tendoanele noduroase; printre golurile gingiilor se iveau balele; degetul arătător, cu unghia lui galbenă, se îndreptă, la capătul braţului ridicat, spre inamic…

Artista Fröhlich, care, în gând, gusta încă plăcerile trecute, trezită brusc din această visare, se agăţă de Unrat, puţin zăpăcită, şi începu să-l ocărască orbeşte pe Lohmann.

— Dar dumneata ce vrei? Mai bine l-ai linişti, făcu Lohmann.

În acel moment, Ertzum şi Kiepert, răsturnându-se peste două scaune, care se rupseră în bucăţi, căzură în spatele perechii îmbrăţişate şi o izbiră cu nasul de masă. Din colţul destul de liniştit, aflat în dosul mesei de toaletă al Rosei Fröhlich, răsună râsul vesel al lui Kieselack. Se consola nestingherit, cu madam Kiepert.

După ce Unrat şi prietena lui se ridicară, continuară să ocărască.

— Pentru mine rămâi totdeauna cel din urmă, îi strigă ea lui Lohmann.

— Îmi aduc aminte, stimată domnişoară, că mi-ai mai făgăduit odată acest lucru şi aştept, cu plăcere evenimentul.

Şi deodată, în timp ce ea, ciufulită, cu rochia pe jumătate descheiată, cu sulimanul scurgându-i-se pe faţă, se cheltuia sălbatică şi răguşită în ocări împotriva lui, el simţi o poftă năvalnică de a o avea: era din nou pofta aceea de a-şi înjosi dragostea neîndurătoare prin mângâierile sumbre ale viciului!

Dar aceasta trecu repede, căci Unrat, în furia lui neputincioasă, se lăsă împins la ameninţări:

— Dacă nu arunci imediat ţigara, te duc pe loc la tatăl dumitale! Se nimerea că în seara aceea părinţii lui Lohmann aveau câţiva oaspeţi, printre care şi pe consulul Breetpoot şi soţia lui. Lohmann şi-l închipui pe Unrat dând năvală în salon… Putea, cu atât mai puţin, s-o expună pe Dora Breetpoot la o asemenea scenă, cu cât ştia de ieri că era însărcinată. Maică-sa descoperise faptul… Acesta era de altfel motivul lipsei lui de astăzi de la şcoală. Cu capul între mâini, chinuit de gândul – cristalizat în versuri – la acel copil pe care ea-l făcuse, cu ajutorul de judecător Knust, cu locotenentul von Gierschke, sau eventual chiar cu consulul Breetpoot, Lohmann stătea acum zile întregi închis în camera lui…

— Hai cu mine! strigă Unrat. Îţi ordon, elev Lohmann, să vii cu mine!

Lohmann aruncă plictisit ţigara. Atunci Unrat se aşeză satisfăcut.

— Vezi, negreşit, mai apoi. Aşa se cade unui elev care vrea să-şi mulţumească profesorul… Pe dumneata, Lohmann, profesorul te iartă, căci trebuie să fii considerat, desigur, vezi numai, ca un *mente captus*. Eşti doară stăpânit de o dragoste nefericită.

Lohmann lăsă braţele în jos. Sângele îi pierise din obraz şi ochii lui luceau atât de sumbru, încât artista Fröhlich îl ţinti cu o privire plină de admiraţie.

— Poate că nu-i adevărat? îl întrebă Unrat cu o bucurie veninoasă. Faci versuri fără ca totuşi pentru aceasta…

— …să ajungi să treci clasa? întrebă sfios artista Fröhlich, căci cunoştea această expresie de la Kieselack.

Lohmann îşi spuse: „Mizerabilul a aflat. Acum îi întorc spatele, mă duc acasă, mă urc în pod şi-mi îndrept puşca spre inimă.

Iar jos, Dora stă aşezată în faţa pianului. Cântecul dulce pe care Dora îl cântă se-nalţă uşor ca un fluture, iar pulberea de pe aripile lui sclipeşte până-mi dau sufletul…”

Artista Fröhlich rosti:

— Îţi mai aduci aminte de versurile pe care mi le-ai închinat?

Întreba blând de tot, cu un suspin. Dorea mai mult de la el. Îşi amintea acum că-şi dorise de fapt totdeauna mult mai mult de la el şi-l găsea crud şi destul de prost.

— *„Şi de-ai purta sub sân rodul iubirii…”* Ei, cine poartă acum rodul iubirii?

Şi asta! Ştiau şi asta. Lohmann le întoarse spatele şi se îndreptă spre uşă ca un condamnat. Pe când punea mâna pe clanţă, îl auzi pe Unrat spunând:

— Fireşte, vezi numai… Nutreşte o dragoste nefericită pentru artista Fröhlich, dar aceasta s-a hotărât să se lipsească de ea şi de aceea nu a corespuns nici dorinţei pe care ai exprimat-o în acea poezie neruşinată. Dumneata, Lohmann, nu stai acum lângă artista Fröhlich, la zdup. Nu ai avut parte de ea, Lohmann. Te poţi duce acum în sânul familiei, Lohmann.

Cu o smucitură, Lohmann se întoarse din nou. Aşadar, numai de asta fusese vorba?

— Da – spuse Rosa – aşa este, şi fiecare cuvânt e la locul lui.

Bătrânul prostănac nu-şi mai încăpea în piele, în înfumurarea lui de moşneag. Făptura cealaltă nu era decât o fată neatrăgătoare, nimic mai mult. Amândoi, cu totul inofensivi; amândoi, cu totul neştiutori. Tragedia ultimului sfert de ceas, Lohmann o trăise din greşeală şi fără temei. Nu mai pleca să se împuşte. Se socotea dezamăgit, aproape nerod, înjosit încă o dată de comedia împrejurărilor, trăind încă şi mişcându-se în „zdupul” acesta.

— Acum, von Ertzum, grăi Unrat. Fă bine, mai apoi, şi ia-ţi şi dumneata tălpăşiţa. Şi pentru că ai avut atâta îndrăzneală să dezlănţui

o încăierare în prezenţa profesorului, vei copia de şase ori versurile din cartea de imnuri pe care nu le-ai ştiut.

Ertzum încremeni, trezit la realitate, apăsat de constatarea că desfătarea muşchilor, pe care tocmai o simţise, nu fusese decât o iluzie, că izbânda lui asupra atletului nu-i folosise la nimic, că aici nu era decât un singur învingător: Unrat – şi privi cu spaimă faţa nepăsătoare a artistei Fröhlich.

— Pleacă de aici! strigă Unrat.

Kieselack vru să-l urmeze.

— Încotro? Profesorul nu ţi-a dat încă drumul.!.. Ai să înveţi pe dinafară patruzeci de versuri din Virgiliu!

— De ce? făcu Kieselack, răzvrătindu-se.

— Pentru că aşa vrea profesorul!

Kieselack îl privi repede, cu capul plecat, şi pierdu orice poftă să se mai măsoare cu el. O şterse fără să scoată un cuvânt.

Ceilalţi doi ajunseseră puţin mai departe.

Ertzum, simţind nevoia să dispreţuiască şi să respingă pe Rosa împreună cu craiul ei, rosti:

— Fata trebuie deci privită ca pierdută pentru noi. Încep să mă şi deprind cu ideea. Te asigur, Lohmann, că n-am să mă prăpădesc din cauza asta… Dar ce zici tu de acest Unrat? Ai mai întâlnit vreodată atâta neruşinare?

Lohmann zâmbi cu amărăciune. Înţelegea: von Ertzum era înfrânt şi se refugia jelind, în morala tradiţională: veşnicul adăpost al învinşilor. Lohmann respingea această morală, oricât de prost ieşise şi el astă-seară.

Spuse:

— A fost o greşeală că ne-am dus acolo, crezând că-l putem pune în încurcătură. Trebuia să ne dăm seama că s-a deprins cu asta. Ne are de mult drept complici. Am dat deseori peste el aici. Ne-a şi târât până acasă ca să nu-i facem concurenţă la Rosa Fröhlich. I se părea poate cu neputinţă ca vreun altul să-i facă între timp concurenţă la ea?

Ertzum gemu rănit.

— Căci ar fi nesănătos pentru tine, Ertzum, dacă te-am lăsa să păstrezi iluzii în această privinţă. Fii bărbat!

Ertzum îl încredinţă cu glas nu tocmai hotărât că nu-i pasă de Rosa şi că nu întreabă dacă e cinstită sau nu; numai Unrat îi revolta conştiinţa lui morală.

— Pe mine nu, declară Lohmann. Unrat ăsta începe să mă intereseze: e, în fond, o excepţie curioasă. Gândeşte-te numai în ce împrejurări face ceea ce face şi câtă opoziţie stârneşte împotriva sa. Pentru aşa ceva, e nevoie, cred, de multă siguranţă de sine… eu unul nu aş avea-o. Trebuie să ai în tine puţină stofă de anarhist.

Toate acestea depăşeau puterea de înţelegere a lui Ertzum. El

mormăi ceva.

— Cum? făcu Lohmann. Ei da, spectacolul de la „zdup” era dezgustător. Dar avea ceva grandios de dezgustător. Sau dacă preferi, ceva dezgustător de grandios. În orice caz, grandiosul nu lipsea.

Ertzum nu se mai putu stăpâni.

— Lohmann, crezi într-adevăr că nu era curată trupeşte?

— Ei, acum, în orice caz, s-a culcat cu Unrat. În aceste împrejurări, poţi face abstracţie de viaţa ei trecută.

— O socoteam cinstită. Îmi pare de altfel că visez. Ai să râzi, Lohmann, dar aş fi în stare să mă împuşc.

— Dacă doreşti, pot să râd.

— Cum să uit aşa ceva? I s-a mai întâmplat oare cuiva o asemenea deziluzie? O aşezasem atât de sus, şi – dacă mă gândesc bine – n-am sperat de fapt niciodată s-o cuceresc. Îţi aminteşti cât de agitat eram deunăzi, când am devastat mormântul preistoric. Ca să fiu sincer, n-am făcut-o din zburdălnicie. M-a împins numai teama de a lua o hotărâre. M-aş fi mirat dacă ea ar fi primit să plece cu mine. Cum puteam să-mi închipui aşa ceva? Are cu mult prea mult suflet pentru mine… Şi când apoi zarul fusese aruncat…

Lohmann îl măsură, privindu-l dintr-o parte. Ertzum trebuia să fie într-o stare nemaipomenită ca să vorbească de zaruri aruncate.

— …m-am simţit totuşi deznădăjduit, pot s-o spun. Dar ce-a-nsemnat durerea de atunci pe lângă cea de azi? Îţi dai tu seama, Lohmann, cât de jos a căzut acum?

— Până la Unrat.

— Dă-ţi seama! Nu acolo este locul ei. Doar e cinstită. Altminteri ar fi cea mai josnică dintre femei.

Lohmann renunţă. Ertzum ţinea morţiş ca Rosa Fröhlich să stea pe un tron inaccesibil, sus între nori. N-aveai ce-i face. Pe semne că avea nevoie de asta. Se prostea singur, făcându-se să creadă că nu îndrăznise niciodată să spere cu adevărat că o va cuceri pe Rosa Fröhlich.

Scopul acestei înşelări de sine era de a se convinge că Unrat putuse cu atât mai puţin să întindă, din mocirla lui, mâna spre ea. Experienţa vieţii, care purta chipul rândăşoaicei, rămăsese în urmă şi, din iuncărul roşcovan, ieşea acum un visător exaltat, căci amorul propriu al lui Ertzum trăgea foloase din aceasta… „Aşa e făcut omul…” îşi zicea Lohmann.

— Şi dacă-mi pun acum întrebarea: de ce? – adăugă Ertzum – nu găsesc în adevăr niciun răspuns. I-am oferit tot ce-i poate oferi un om… Dar, sincer vorbind, nu aveam dreptul să sper în dragostea ei. Doar nu m-a tratat mai bine decât pe tine! De ce m-ar fi iubit, de altfel, tocmai pe mine!… În schimb însă, pe Unrat! Poţi crede tu asta, omule? Unrat?

— Femeile sunt ciudate, declară Lohmann şi căzu pe gând un.

— Nu pot să cred. Bănuiesc că i-a făcut promisiuni înşelătoare; are s-o mai nenorocească.

Şi în mintea lui miji gândul:

„Poate… atunci…”

În clipa aceasta li se alătură şi Kieselack. Îi urmărise tiptil, încă de o bucată de vreme. Proclamă în gura mare:

— Mofturi. Unrat i-a dat zece mărci, am văzut cu ochii mei prin gaura cheii.

— Minţi, porcule! urlă Ertzum şi se năpusti asupra lui.

Dar Kieselack prevăzuse aceasta şi o luase într-o clipă la sănătoasa.

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

Kieselack minţise. Unrat era departe de a oferi bani artistei Fröhlich, şi aceasta nu din delicateţe, nici din zgârcenie, ci pentru că nu-i venea acest gând – lucru de care ea îşi dădea de altfel seama.

Fu nevoită să facă dese aluzii până când Unrat să ajungă a-şi aminti de locuinţa pe care voise s-o închirieze pentru ea. Când însă pomeni de o cameră mobilată, ea îşi pierdu răbdarea şi ceru răspicat o locuinţă cu mobilier propriu.

Unrat fu profund mirat.

— Dar întrucât eşti deprinsă să locuieşti împreună cu soţii Kiepert…

Spiritul lui era orientat spre conservare; trebuia să se dumirească întâi asupra unor răsturnări atât de radicale.

Se frământa în fel şi chip.

— Dacă însă, atenţie, acum! soţii Kiepert părăsesc oraşul?

— Şi dacă nu vreau să-i urmez? întregi ea. Ce fac atunci?

Unrat nu ştia ce să răspundă.

— Ei? Scârnăvică! Ce zici?

Ţopăia încoace şi încolo, în faţa lui, şi spuse triumfător:

— Atunci rămân aici!

Faţa i se lumină. Niciodată o asemenea idee nu i-ar fi trecut prin gând.

— Atunci rămâi… aici, repetă el de câteva ori, ca să se deprindă cu ea. – Asta, fireşte, e foarte frumos din partea ta, adăugă el în semn de apreciere. Era fericit, şi totuşi după câteva zile, ea fu nevoită să-şi pună din nou, în joc, tot talentul ei de insinuare pentru a-l face să priceapă că nu trebuia s-o mai lase să mănânce la „Îngerul albastru”, ci să-i plătească masa la restaurantul vreunui hotel bun.

Când înţelese despre ce e vorba, Unrat se oferi chiar să ia masa împreună. Ea refuză însă, şi el se simţi decepţionat. În schimb ea îi dădu voie să-i plătească la „Hotel Suedia” nu numai masa, ci şi o cameră, până când locuinţa proprie avea să fie aranjată.

Cu un adevărat zel de adolescent, Unrat se grăbi să se slujească de orice mijloc pentru a o face să iasă din mediul ei, şi a o apropia în mai mare măsură de el, scoţând cât mai mult în evidenţă pe artista Fröhlich. Îl ameninţă pe negustorul de mobilă, vorbindu-i de

nemulţumirea artistei Fröhlich, aminti, în magazinul de obiecte de porţelan şi în cel de lenjerie, de gustul exigent al artistei Fröhlich. Oraşul întreg aparţinea artistei Fröhlich; pretutindeni Unrat alegea ce era potrivit pentru ea, pretutindeni el îi rostea cu glas tare numele, fără a se sinchisi de privirile care-l dezaprobau. Era mereu în drum spre ea, cu braţele încărcate de pachete. Avea mereu capul plin de probleme însemnate şi urgente, care erau tot atât de importante şi pentru artista Fröhlich şi care trebuiau chibzuite şi discutate cu ea. Obrajii lui cenuşii erau acum, de obicei, îmbujoraţi de pe urma acestei activităţi care-l umplea de fericire. Dormea bine noaptea şi trăia zile pline.

Singurul lui necaz venea din faptul că artista nu ieşea niciodată cu el. Ar fi voit să o plimbe prin oraş, să o facă să-şi cunoască împărăţia, să o prezinte supuşilor ei, să o apere de răzvrătiri: căci departe de a se teme în vremea aceea de vreo răzvrătire, Unrat, dimpotrivă, o înfrunta.

Dar artista Fröhlich avea ba vreo probă, ba era obosită, ba nu se simţea bine, sau fusese necăjită de femeia cea grasă. Din pricina aceasta, el făcu o dată o scenă lui madam Kiepert, ceea ce-i dădu prilejul să afle că femeia nici n-o văzuse încă în ziua aceea pe artista Fröhlich.

Unrat nu pricepu. Femeia surâdea cu înţeles. Nedumerit, Unrat se întoarse înapoi la artista Fröhlich, şi aceasta fu iarăşi silită să-l ducă cu vorba.

Adevăratul motiv era foarte simplu: socotea că e încă prea devreme să se arate în public cu el. Simţea că clacă ar fi fost văzuţi alături lumea ar fi încercat să-l aţâţe împotriva ei. Nu era încă atât de sigură de influenţa ei asupra lui Unrat, încât să poată spulbera toate poveştile despre ea care i-ar fi ajuns la ureche.

La drept vorbind, nu se socotea imorală; însă orice femeie are fel de fel de chestii în trecutul ei – nici nu merită să te opreşti în fond asupra lor – dar un bărbat cu intenţii serioase nu are nevoie să le cunoască. Dacă bărbaţii ar fi mai înţelegători, cât de uşoară ar fi problema! L-ar fi apucat pe micul ei Unrat de sub bărbie şi i-ar fi povestit de-a dreptul: aşa şi pe dincolo. Acum, însă, era nevoită să mintă. Şi ce era mai grav e că acest joc putea să-i bage în cap idei neroade şi să-şi închipuie că ea nu dorea să stea singură acasă decât ca să se distreze fără el. Slavă Domnului, nici gând de aşa ceva! Era doar sătulă de distracţii şi mulţumită de a se bucura de puţină linişte împreună cu Unrat, bătrânelul ei caraghios care se ocupa de ea aşa cum nimeni nu se ocupase până atunci şi care era într-adevăr – îl privea uneori reflectând îndelung – un om de treabă.

Bănuiala de care se temea era străină de Unrat; nici nu-i venea lui în minte.

Pe de altă parte, ar fi putut ţine piept liniştită, alături de el, bârfelii oamenilor. Căci Unrat era mai tare decât îşi închipuia ea. Suferea atacuri peste care trecea fără măcar a pomeni un cuvânt despre ele. Cele mai multe se produceau la şcoală.

Aici, datorită lui Kieselack, toată lumea era informată despre viaţa particulară a lui Unrat. Câţiva profesori de liceu mai tineri, neştiind încă bine ce atitudine putea fi mai prielnică carierei lor, îl ocoleau spre a nu fi nevoiţi să-l salute. Tânărul profesor Richter, care-şi aruncase ochii asupra unei fete dintr-o familie bogată, familie inaccesibilă îndeobşte profesorilor secundari, îl saluta cu un surâs zeflemitor. Alţii se lepădau de orice legătură cu el. Unul dintre ei vorbi chiar în clasa lui Unrat despre „scârna – mai bine zis mocirla morală" – de care elevii erau datori să se ferească. Era acelaşi profesor Hübbenett, care făcuse pe vremuri aprecieri defavorabile despre fiul lui Unrat şi abaterile lui morale: şi asta tot în faţa elevilor tatălui.

Când Unrat intra acum în curtea şcolii, toţi strigau pe întrecute, în timp ce profesorul însărcinat cu disciplina elevilor întorcea capul cu dezgust:

— Vai! Miroase a murdărie morală!

Bătrânul profesor se apropia şi, sub privirile lui veninoase, zgomotul se potolea treptat; atunci Kieselack se înfigea drept în faţa lui şi rostea încet şi răspicat, privind pe sub pleoape:

— Mai curând a scârnă.

Iar Unrat, tresărind, se furişa mai departe; nu putea „să i-o dovedească" lui Kieselack.

Nu putea să-i mai dovedească nimic – îşi dădea bine seama de asta – nu putea să-l mai prindă niciodată, după cum nu putea să-i mai prindă nici pe von Ertzum şi nici pe Lohmann. El şi cei trei elevi ai săi trăiau aici pe baza unei îngăduinţe reciproce. Astfel, Unrat nu putea să-i facă nimic lui Lohmann, care nu mai venea la şcoală şi care, la o întrebare a sa, răspunsese pe tonul lui teatral că avea treabă. Unrat avea tot atât de puţină putere şi faţă de von Ertzum, care – amărât de mocneala lui îndelungată, fără niciun folos – smulgea extemporalul din mâna vecinului său de bancă spre a-l copia. Unrat mai era nevoit să privească neputincios cum, la toate întrebările sale, Kieselack îşi zăpăcea colegii de clasă, strigându-le răspunsuri fără rost, sau cum ţinea discursuri în gura mare, se plimba prin clasă fără motiv, ba chiar provoca în mijlocul orei câte o încăierare…

Dacă se întâmpla ca Unrat să se lase dus de panica lui de tiran ameninţat, vârând pe răzvrătiţi la „zdup", rezultatul era şi mai grozav. Clasa auzea atunci pocnituri şi gâlgâieli de sticle destupate, strigăte tari de „noroc", chicoteli suspecte, zgomot de pupături… Unrat se precipita la uşă şi-l lăsa pe Kieselack să intre iar în clasă. Ceilalţi doi intrau şi ei, nepoftiţi, cu chipuri ameninţătoare şi pline de dispreţ…

Pentru moment, Unrat răbda desigur multe neajunsuri din partea lor. Dar la ce le folosea asta? La urma urmei, tot ei erau învinşii, cei ce nu avuseseră parte de artista Fröhlich. Nu Lohmann era acela care-şi petrecea timpul la artista Fröhlich, în „zdup”… De îndată ce ieşea pe poarta şcolii, Unrat îşi lepăda supărarea şi îşi îndrepta gândurile spre fusta cenuşie a artistei Fröhlich, pe care trebuia să o aducă de la spălătorie, şi spre bomboanele cu care avea de gând să-i facă o surpriză. În schimb, directorul liceului nu putu să mai întârzie a interveni în starea de lucruri care domnea în clasa a şasea. Îl pofti pe Unrat în biroul lui şi-i atrase atenţia asupra disoluţiei morale spre care se îndrepta în mod vădit această clasă. Nu avea de gând să cerceteze de unde veneau germenii contagiunii. Dacă ar fi fost vorba de un profesor mai tânăr, ar fi făcut, desigur, această cercetare. Domnul coleg însă, a încărunţit cu cinste în şcoală, aşa că îl roagă să se gândească pe de o parte la sine, fără a uita pe de altă parte nici exemplul pe care-l datorează clasei.

Unrat răspunse la acestea:

— Domnule director, atenianul Pericle avea, negreşit, vezi bine, pe Aspasia ca iubită.

— Aceasta nu se prea potriveşte aci, observă directorul.

Dar Unrat:

— Aş socoti, mai apoi, că viaţa mea nu valorează doi bani, dacă m-aş mărgini să povestesc elevilor idealurile clasice ca nişte simple basme. Omul cu cultură umanistă are dreptul să se dezbare de prejudecăţile morale ale păturilor de jos.

Directorul, care nu mai găsea nimic de spus, dădu drumul lui Unrat şi rămase multă vreme pe gânduri. În cele din urmă, se hotărî să păstreze pentru sine cele auzite, de teamă ca nu cumva profanii să le interpreteze într-un sens defavorabil şcolii şi corpului didactic.

Pe menajera lui, care se scandalizase de vizitele artistei Fröhlich, Unrat o sili, cu o linişte triumfătoare de care furia ei se frânse neputincioasă, să plece din casa lui. Locul ei îl luă o slujnică de la „Îngerul albastru”. Arăta ca o otreapă şi primea în camera ei pe ucenicul de la măcelărie, pe coşar, pe aprinzătorul de felinare şi întreaga stradă.

O croitoreasă cu faţa palidă, pe care Unrat o vizita deseori din porunca artistei Fröhlich, se arătase totdeauna rece, şi distantă. Într-o bună zi, când Unrat tocmai achitase socoteala unei comenzi mai mari, ea deschise gura. Domnul profesor ar face bine să tragă puţin cu urechea la ce spune lumea. Nu i se pare ruşinos? La vârsta lui – oricum. Unrat puse, fără vreun răspuns, restul în portmoneu. Mai vârî o dată capul pe uşa întredeschisă şi spuse cu îngăduinţă:

— După momentul ales de dumneata, cinstită doamnă, pentru a-ţi rosti cuvintele, îmi dau seama că te temeai că sinceritatea prea mare a

spuselor dumitale ar putea să-ţi atragă dezavantaje băneşti. Să nu-ţi fie teamă, însă! îţi va fi îngăduit şi de acum înainte să lucrezi pentru artista Fröhlich.

Şi cu aceasta, se retrase.

Într-o duminică dimineaţă, pe când Unrat aşternea pe spatele unei foi a manuscrisului său despre particulele la Homer ciorna unei scrisori către artista Fröhlich auzi o bătaie în uşă şi văzu intrând pe Rindfleisch, meşterul cizmar, în redingotă neagră şi cu pălărie înaltă. Acesta se înclină adânc cu burta lui ascuţită şi spuse cu sfială:

— Domnule profesor, 'nă dimineaţa, aş ruga pe domnul profesor să-mi dea voie numai să pun domnului profesor o întrebare.

— Dă-i drumul, meştere, spuse Unrat.

— Am cumpănit mult şi nu-mi prea vine uşor. Dar aşa vrea Dumnezeu.

— Înainte, deci numai, omule.

— Mai ales că nici nu pot crede aşa ceva despre domnul profesor. Oamenii spun multe despre domnul profesor; asta domnul profesor o ştie desigur mai bine. Dar omul cu frica lui Dumnezeu nu trebuie să le dea crezare. Nu. Negreşit că nu.

— Dacă este aşa – observă Unrat şi făcu semn să înceteze – să lăsăm asta.

Rindfleisch îşi răsucea jobenul privind în pământ.

— Da. Dar Dumnezeu doreşte ca să-i aduc aminte domnului profesor că el nu vrea asta.

— Ce nu vrea? întrebă Unrat şi surâdea de sub ochelari. Poate pe artista Fröhlich?

Cizmarul răsuflă anevoie sub povara misiunii sale. Obrajii săi atârnând scofâlciţi se agitau sub barba lui de ţap.

— V-am destăinuit odată, domnule profesor – şi vocea lui se întunecă de atâta taină – că Dumnezeu nu îngăduie asta decât pentru ca…

— Să capete mai mulţi îngeri. Prea bine, meştere. Voi vedea deci ce se poate face.

Şi fără a-şi lepăda surâsul perfid, Unrat îl împinse afară pe pietist.

Aşa îşi ducea Unrat zilele, senin şi neclintit, când deodată avură loc nişte întâmplări grozave.

Un pândar reclamase că mormântul preistoric din pădure fusese vătămat cu rea-voinţă. În duminica aceea în care, după socoteala lui, se săvârşise această nelegiuire, el întâlnise o ceată de tineri pe şosea. După ce procurorul făcuse mai mult timp cercetări zadarnice, pândarul apăru într-o luni dimineaţă alături de director în sala liceului. Cât timp ţinu rugăciunea – fie că directorul citea capitolul din *Biblie*, fie că elevii cântau în coral – omul din popor de pe estrada

directorială privi cu atenţie adunarea, îşi ştergea des în acest timp fruntea cu dosul palmei şi nu părea în apele lui. La urmă fu silit să coboare şi să treacă, împreună cu directorul, printre rândurile de elevi. Se purta ca un om care, nimerind într-o societate prea înaltă, nu vede pe nimeni, ba se şi înclină în faţa lui Ertzum, pe care-l călcase pe picior.

Când toate speranţele de a descoperi pe criminal în cuprinsul liceului păreau pierdute, directorul făcu o încercare extremă. Citi încă un capitol din Biblie; apoi, dădu glas încrederii sala că această reculegere va fi mişcat cel puţin pe unul dintre vinovaţi făcându-l să se căiască, şi că acest vinovat, simţindu-se împins de conştiinţa lui se va prezenta în cancelaria directorului spre a denunţa pe complicii săi şi a-i preda justiţiei. Drept răsplată pentru mărturisirea lui sinceră el însuşi va fi nu numai iertat de pedeapsă, ci va primi şi o recompensă băneasc㠍. Şi rugăciunea luă sfârşit.

La trei zile după aceasta se întâmplă ca, în timpul unei ore despre Tit-Liviu, oră pe care clasa, ieşită din făgaşul disciplinei, o umplea cu larmă şi cu „îndeletniciri lăturalnice”, Unrat sări brusc în sus pe catedră, începând să ţipe:

— Lohmann, vei avea putinţa să-ţi continui în alt loc lecturile dumitale particulare. Dumneata, Kieselack, ţi-ai făcut de cap fluierând pe gaura cheii. Iar dumneata von Ertzum, vei putea în curând, la dumneata acasă, să-ţi cari, mai apoi, singur bălegarul la câmp. Departe de a mă gândi să-i surghiunesc pe aceşti trei nemernici la „zdup”, ceea ce ar reprezenta un loc cu mult prea nobil pentru ei, voi face mai curând totul pentru ca activitatea lor să-şi găsească sfârşitul meritat printre hoţii şi spărgătorii de rând. Nu vor mai aparţine mult timp obştii oamenilor cumsecade şi clipele lor printre noi sunt numărate.

Lohmann se sculă, ce e drept, şi ceru cu fruntea încreţită, o explicaţie. Vocea lugubră a lui Unrat fusese atât de plină de ură nesăţioasă, faţa lui exprima atât de fioros bucuria victoriei, încât toţi se simţiră înfrânţi. Lohmann se aşeză din nou, ridicând din umeri în semn de regret.

În recreaţia următoare, el fu chemat împreună cu Kieselack şi cu von Erztum la director. Când se întoarseră în clasă arătară, cu aparent dispreţ, că fuseseră chemaţi din cauza stupidului de mormânt preistoric. Văzură însă cum numaidecât se făcu un gol în jurul lor. Kieselack mormăi:

— Ei drăcie, cine oare ne-o fi denunţat?

Ceilalţi doi schimbară priviri scârbite şi-i întoarseră spatele lui Kieselack.

Într-o dimineaţă, cei trei tineri, scutiţi pentru ziua aceea de şcoală, fură duşi, în faţa unei comisii judiciare, lângă mormântul preistoric,

obiectul actelor lor de vandalism. Aici pândarul îi recunoscu. Instrucţia afacerii le mai procură câteva zile de scutire de şcoală. În sfârşit, păşiră ca inculpaţi în sala de şedinţe a tribunalului. De pe banca martorilor îi întâmpină surâsul veninos al lui Unrat.

În sală se aflau şi consulul Breetpoot, şi consulul Lohmann, iar substitutul de procuror nu se putu opri să se încline în faţa acestor doi domni influenţi. În sinea lui îşi frângea mâinile de necaz din cauza prostiei tânărului Lohmann şi a prietenului său, de a nu se fi prezentat mai demult autorităţilor. Acuzarea s-ar fi ferit să bată toba. Fireşte că toată lumea crezuse că era vorba numai de secături de teapa lui Kieselack.

După ce începură dezbaterile, preşedintele întrebă pe cei trei acuzaţi dacă se recunosc vinovaţi. Kieselack începu imediat să nege. I se aminti că el însuşi mărturisise vina faţă de directorul liceului şi recunoscuse totul în cursul instrucţiei. Directorul fu chemat în faţa tribunalului şi confirmă amănunţit acest lucru. I se luă apoi jurământul.

— Domnul director a minţit, afirmă atunci Kieselack.

— Domnul director şi-a întărit însă prin jurământ depoziţia.

— Aoleu! zise Kieselack, atunci cu atât mai vârtos a minţit.

O luase razna. Ştia că tot va fi eliminat, iar pe deasupra era amărât şi simţea clătinându-se credinţa sa în omenire, pentru că fusese trimis în faţa tribunalului, în loc de a primi recompensa făgăduită. Lohmann şi contele Ertzum îşi recunoscură fapta.

— Eu nu am fost, scânci Kieselack întrerupându-i.

— Noi însă da! hotărî Lohmann, îndurerat de această lipsă de camaraderie.

— Pardon, interveni Ertzum. Eu singur sunt făptaşul.

— Te rog, spuse Lohmann cu un aer ostenit.

— Trebuie să revendic, cu toată hotărârea, partea mea în această vătămare a bunului public, sau cum i s-o fi spunând.

Von Ertzum repeta:

— Eu singur l-am devastat. Acesta e adevărul.

— Dragul meu, lasă prostiile, îl rugă Lohmann.

Iar celălalt:

— La naiba. Erai doară destul de departe. Şedeai cu…

— Cu cine? întrebă preşedintele.

— Cu nimeni – cred, şi von Ertzum roşi până-n creştet.

— Cu Kieselack, probabil, rosti Lohmann.

Substitutul de procuror găsi cu cale să împartă vina pe cât mai multe capete pentru ca să rămână cât mai puţin din ea pentru fiul consulului Lohmann şi pupilul consulului Breetpoot. El atrase atenţia lui Ertzum asupra greutăţii materiale a înfăptuirii pretinsei sale acţiuni.

— Nici omul cel mai voinic nu ar fi în stare să facă atâtea stricăciuni câte pretinzi să fi făcut dumneata singur.

— Ba da, răspunse Ertzum cu mândrie şi modestie.

Preşedintele îi ceru lui şi lui Lohmann să indice şi pe ceilalţi tineri.

— Aţi fost probabil un grup vesel, mai numeros, presupuse el cu bunăvoinţă. Numiţi-i pe părtaşi, vă ajutaţi astfel şi pe dumneavoastră şi pe noi.

Inculpaţii tăceau. Apărarea ţinu să sublinieze nobleţea acestei atitudini. Încă din cursul instrucţiei, cei doi tineri fuseseră neclintiţi în hotărârea lor de a nu compromite nicio altă persoană.

Şi Kieselack fusese statornic în această privinţă, ’ dar lui nu i se luă în seamă acest amănunt. De altfel, el nu făcea decât să-şi rezerve lovitura de teatru.

— Aşadar nu mai era prezent nimeni? repetă preşedintele.

— Nu, răspunse Ertzum.

— Nu, spuse Lohmann.

— Ba da! strigă Kieselack cu piţigăiala lui sugrumată de elev care-şi ştie lecţia. Artista Fröhlich era şi ea cu noi!

Şi cum toţi ciuliră urechile, continuă:

— Ea a fost, de altfel, aceea care ne-a cerut să distrugem mormântul preistoric.

— Minte, zise Ertzum, scrâşnind din dinţi.

— Fiecare vorbă pe care o scoate – adăugă Lohmann – e o minciună.

— E absolut adevărat! stărui Kieselack. Puteţi întreba pe domnul profesor! Dânsul o cunoaşte cel mai bine.

Rânjea spre banca martorilor.

— Nu-i adevărat, oare, domnule profesor, că în acea duminică artista Fröhlich v-a scăpat din mâini? A dejunat atunci cu noi la mormântul preistoric.

Toate privirile se întoarseră spre Unrat, care părea nimicit şi clămpănea din fălci.

— Doamna aceea era şi ea de faţă? întrebă surprins şi pe un ton de simplă curiozitate omenească unul dintre judecători pe ceilalţi doi inculpaţi. Ridicară din umeri.

Dar Unrat, aproape înăbuşit, rosti:

— Ăsta ţi-e sfârşitul, păcătosule! Te poţi considera, vezi numai, ca şi mort!

— Mă rog, cine e doamna aceasta? întrebă de formă substitutul de procuror, căci toată asistenţa ştia despre ea şi Unrat.

— Domnul profesor Raat e poate în măsură să ne dea relaţii, presupuse preşedintele.

Unrat se mărgini să declare că e o artistă. Atunci substitutul ceru tribunalului să citeze de îndată pe numita persoană de sex feminin

deoarece era necesar să se stabilească în ce măsură trebuie trasă şi ea la răspundere ca autor moral al delictului în chestiune.

Tribunalul încuviinţă cererea, iar aprodul fu trimis s-o invite.

Între timp, tânărul avocat însărcinat cu apărarea lui Lohmann şi a lui von Ertzum examină în tăcere starea de spirit a lui Unrat. Ajunse la concluzia că acesta era momentul potrivit pentru a-l lăsa să se pronunţe şi ceru tribunalului să audieze pe profesorul Raat asupra stării mintale şi morale ale celor trei inculpaţi, care erau elevii lui. Tribunalul admise cererea. Substitutul de procuror care se temea de o depoziţie neplăcută pentru pupilul consulului Breetpoot şi fiul consulului Lohmann, încercase în zadar să se opună.

Când Unrat apăru la bară se auziră râsete. Era cuprins de o agitaţie înfricoşătoare, o mânie chinuită îi schimonosea faţa; îl treceau sudorile.

— Nu-ncape nicio îndoială – începu el îndată – că artista Fröhlich nu a luat parte nici la acea mârşavă nelegiuire nici, în general, la toată excursia aceasta blestemată.

Fu obligat întâi să depună jurământ. După aceea, încerc a imediat să-şi repete solemna declaraţie. Preşedintele îl întrerupse din nou cerându-i mărturia asupra celor trei elevi. Atunci Unrat începu să ţipe, ridicându-şi braţele. O deznădejde fără margini îi îneca glasul; părea încolţit din toate părţile, negăsind nicio scăpare.

— Flăcăii ăştia sunt lepădăturile neamului omenesc! Uitaţi-vă la ei: aşa arată clienţii de mâine ai puşcăriei! Din capul locului, ei sufereau numai în silă autoritatea profesorului şi nu se mărgineau să se răzvrătească împotriva lui, ci şi propovăduiau răzvrătirea. Datorită agitaţiei lor, clasa este alcătuită în bună parte din ticăloşi. Fie prin uneltiri revoluţionare, fie prin încercări de înşelătorie şi prin orice alte nemernicii, ei au făcut totul pentru a se dovedi demni de viitorul care, de bună seamă, doară, li se deschide aci. Acesta este locul unde mă aşteptam de mult să-i văd!…

Şi se întorsese, cu strigătul de răzbunare al cuiva care a suferit o groaznică lovitură către cei trei ademenitori ai artistei Fröhlich.

— Să ne privim în faţă, Lohmann!

Porni să dea de gol pe cei trei elevi în faţa tribunalului şi a publicului. Poeziile de dragoste ale lui Lohmann, escapadele nocturne ale lui von Ertzum peste balustrada balconului pastorului Thelander, apariţiile obraznice ale lui Kieselack într-un local interzis elevilor – toate fură scoase la iveală de el cu o vehemenţă nestăpânită. Îşi scuipă veninul împotriva degeneratului unchi al lui von Ertzum, împroşcând cu dispreţul său trufia întemeiată pe avere şi lipsa de ideal a protipendadei orăşeneşti, precum şi pe funcţionarul de la administraţia portului, căzut în darul beţiei, funcţionar care era tatăl lui Kieselack.

Acest clocot fanatic produse o penibilă impresie asupra tribunalului. Substitutul de procuror arunca, spre consulul Lohmann şi consulul Breetpoot, priviri prin care le cerea, politicos, scuze. Tânărul avocat observa cu ironie şi mulţumire atmosfera din sală. Unrat provoca în public haz şi indignare.

În sfârşit, preşedintele îi atrase atenţia că tribunalul era lămurit îndeajuns asupra relaţiilor dintre profesor şi elevii săi. Unrat continua să scoată foc pe nări, fără a voi să asculte:

— Cât timp încă, aceste existenţe catilinare vor jigni ele, prin povara mârşăviei lor, pământul pe care-l calcă? Ei afirmă acum că artista Fröhlich ar fi luat parte la orgiile lor criminale. În adevăr, numai asta le mai lipsea: să atingă onoarea artistei Fröhlich!

În mijlocul ilarităţii pe care cuvintele lui o stârniră, Unrat fu gata să se prăbuşească. Căci ceea ce spunea nu corespundea convingerilor lui intime. Era sigur că artista Fröhlich pe care în acea duminică de alegeri o pierduse din ochi, fusese la mormântul preistoric. Mai mult încă. O privire fugară asupra câtorva amănunte, cărora nu le dăduse până acum destulă atenţie, îi tăie respiraţia. Artista Fröhlich refuzase mereu să iasă cu el în oraş. Dar ce ascundeau oare toate pretextele invocate de ea spre a rămâne singură acasă?… Pe Lohmann?…

Se repezi din nou la Lohmann, strigându-i că puterea castei lui trebuie frântă! Preşedintele însă, îl pofti să se întoarcă la locul lui şi ordonă să fie introdusă martora Fröhlich.

Apariţia ei provocă murmure în public; preşedintele ameninţă că va dispune evacuarea sălii. Lumea se linişti, căci artista Fröhlich era plăcută la vedere. Costumul ei de stofă cenuşie îi dădea un aer de sobră şi simpatică eleganţă; era simplu pieptănată, şi-şi pusese o pălărie de dimensiuni potrivite, cu o singură pană de struţ; pe obraz avea foarte puţin roşu. O fetiţă din public observă în gura mare faţă de mama ei:

— Ce frumoasă e domnişoara!

Martora înaintă, fără sfială, până-n faţa judecătorilor; preşedintele o primi cu o uşoară înclinare. La cererea substitutului de procuror, ea fu audiată fără a presta jurământ, şi declară sincer, cu un surâs atrăgător, că luase în adevăr, parte la acea plimbare la ţară. Apărătorul lui Kieselack crezu, în sfârşit, că putea interveni cu un argument hotărâtor în favoarea clientului său.

— Îmi îngădui să atrag atenţia tribunalului că dintre cei trei inculpaţi, numai clientul meu a spus adevărul.

Dar nimeni nu se sinchisea de Kieselack.

Substitutul observă că dovada influenţării inculpaţilor a fost făcută şi că deci răspunderea delictului pe care cei doi tineri încercaseră dintr-o explicabilă galanterie s-o ia asupra lor, revine în întregime martorei Fröhlich, în calitate de autoare morală. Avocatul lui

Kieselack folosi prilejul pentru a cere tribunalului să ia în consideraţie şi amănuntul că atitudinea, ce e drept, prea puţin lăudabilă a clientului său, se datorează în mare măsură şi corupţiei moravurilor pe care relaţiile cu o femeie de categoria martorei sunt de natură să o provoace în rândurile tinerilor.

— Nu ştiu şi nici nu sunt curioasă să ştiu ce isprăvi au făcut băieţii la prăpădit ăla de mormânt, spuse apoi pe un ton degajat martora Fröhlich. Ştiu numai – asta cu privire la corupţia despre care a vorbit dumnealui – că, în după-amiaza duminicii cu pricina, unul dintre aceşti tineri domni mi-a făcut o propunere de căsătorie în toată regula, iar eu i-am răspuns că regret, dar nu pot să-i dau urmare.

Lumea râdea şi clătina din cap. Martora Fröhlich ridică din umeri, dar nu se uită la niciunul dintre inculpaţi. Deodată Ertzum, roşu ca un rac, rosti:

— Doamna a spus adevărul.

— Bineînţeles – adăugă ea – între mine şi cei trei elevi nu s-a petrecut niciodată nimic necuviincios totul s-a mărginit, ca să zic aşa, la zburdălnicii.

Declaraţia aceasta era destinată lui Unrat şi ea aruncă repede o privire într-o parte, căutându-l. El însă ţinea capul plecat.

— Vrea martora să susţină prin aceasta – întrebă substitutul – că, în relaţiile ei cu inculpaţii, nu a depăşit în niciun fel limitele îngăduite de morală?

— În niciun fel, ar fi exagerat, şi ea se hotărî să-i mărturisească lui Unrat, pe calea aceasta ocolită a depoziţiei judiciare adevărul întreg. Înşelătoria continuă ducea ia noi şi noi încurcături. N-aş putea spune tocmai că-n pici un fel. Dar în orice caz, într-unul cu totul secundar.

— Ce înţelege martora prin fel secundar? întrebă preşedintele.

— Pe ăsta, răspunse ea, arătându-l cu degetul pe Kieselack. Simţind toate privirile îndreptate spre el, acesta începu să-şi ochească cruciş vârful nasului. Stârnea din ce în ce mai multă antipatie, de astă dată din cauza norocului de care avusese parte. Încercă, ce e drept, după o vreme, să afirme:

— Spune minciuni.

Dar preşedintele întorsese capul. Se simţea, ca şi întreaga asistenţă, într-o bună dispoziţie plină de îngăduinţă umană. Lohmann, pe care destăinuirile Rosei despre nefericita propunere de căsătorie a prietenului său von Ertzum, îl jigneau adânc, folosi momentul acesta pentru a rosti pe tonul unui om de lume care povesteşte o anecdotă:

— Ce putem face? Doamna are gusturile ei. Lui Kieselack îi satisface dorinţele – o aflu de altfel abia acum.

Despre un alt obiect al favorurilor ei suntem mai bine informaţi… În schimb, refuză cu statornicie să devină contesă. Iar mie, care nu am formulat niciodată vreo pretenţie, îmi declară neîncetat că voi fi

totdeauna cel din urmă pentru ea.

— Exact, spuse martora Fröhlich, sperând că Unrat va auzi şi va lua notă.

Lumea râdea. Preşedintele se scutură şi el de râs, în timp ce unul dintre judecători se ţinea de burtă pufnind zgomotos pe nas. Reprezentantul parchetului strâmba supărat, din buze, iar avocatul şi le arcuia, sceptic, pe ale lui. Ertzum îi şopti lui Lohman:

— Până şi cu Kieselack, asta le-a pus vârf la toate! Pentru mine e ca şi moartă.

— Bine c-a dat Dumnezeu… De altfel, am ieşit bine din încurcătură. Cel care intră la apă e Unrat.

— Te rog însă să nu mă mai contrazici dacă iau mormântul preistoric numai asupra mea, mai mormăi Ertzum în grabă. Tot trebuie să părăsesc şcoala şi să intru la teasc.

Aci, preşedintele, care-şi venise în fire, mai ameninţă o dată cu glas părintesc, că va dispune evacuarea sălii. Apoi, declară încheiată audierea martorei Fröhlich, spunând acesteia că se poate retrage. În loc de a părăsi sala, ea se aşeză în spaţiul rezervat publicului. Nu înţelegea unde dispăruse Unrat.

Unrat ieşise cu paşi mari, pe furiş, în timpul ilarităţii generale. Fugea deznădăjduit ca şi cum ar fi mers pe zăgazuri care se năruiau sub rupere de nori, sau pe lângă nişte vulcani în erupţie. Totul se prăbuşea în jurul lui, trântindu-l în abisuri – căci artista Fröhlich se ocupa cu „treburi lăturalnice!" Lohmann şi ceilalţi, pe care Unrat îi socotea învinşi şi doborâţi pe vecie, ieşeau iar la iveală din neantul lor ori de câte ori el se uita în altă parte. Artista Fröhlich nu se ferea de băieţi, ci dimpotrivă, li se dăruia. O şi mărturisea în ce-l priveşte pe Kieselack, dar o mai tăgăduia în ce-l priveşte pe Lohmann. Unrat nu-i mai da însă crezare! Şi era uluit de faptul că artista Fröhlich se dovedea nedemnă de încredere. Până astăzi, până în această clipă înfiorătoare, ea făcuse parte din el, trup din trupul lui; şi deodată se smulsese: Unrat vedea locul sângerând şi nu pricepea. Cum nu avusese niciodată nimic comun cu alţii, nu fusese niciodată trădat. Acum suferea ca un băieţandru – aşa cum elevul lui, Ertzum, suferise de pe urma aceleiaşi femei. Suferea cu stângăcie, nestăpânit şi uluit.

Se întoarse acasă. La primul cuvânt pe care i-l adresă servitoarea, se înfurie şi o goni în stradă. Apoi se refugie în camera lui, încuie uşa, se înfundă în canapea, scâncind ca un copil. Cuprins apoi de ruşine, se sculă şi luă în mână manuscrisul despre particulele din stilul lui Homer. Stătea din nou rezemat de pupitrul său de scris, care timp de treizeci de ani îi împinsese în sus umărul drept. Dar multe din foile manuscrisului erau acoperite pe dos cu rânduri adresate artistei Fröhlich, sau uneori, numai cu vreo notiţă care o privea. Lipseau chiar unele foi: pe acestea i le trimisese, din neatenţie, ei. Înţelese deodată

că întreaga lui putere de muncă îi era subordonată ei, că voinţa lui, de o bună bucată de vreme, nu era îndreptată decât spre ea şi că toate ţelurile vieţii lui se contopeau în ea. După această descoperire, se întoarse în colţul canapelei sale.

Se lăsă noaptea şi din întuneric îi apăru faţa ei vioaie, capricioasă, dată cu dresuri. O privi cu teamă, căci îşi dădu seama că această faţă justifică orice bănuială. Artista Fröhlich aparţinea tuturor. Unrat îşi lipi mâinile de obrazul pe care sângele i-l biciuia în valuri. Senzualitatea lui târzie – smulsă unui trup secat printr-o ademenire înceată, subterană, senzualitatea aceasta, care prin izbucnirile ei năvalnice şi potrivnice firii îi schimbase viaţa, îi alterase cugetul dincolo de orice măsură – îl chinuia acum cu tot felul de vedenii. O vedea pe artista Fröhlich în mica ei cameră de la „Îngerul albastru", vedea gesturile ei care parcă îl dezbrăcau, primele ei gesturi de atunci, privirea ei care aprindea simţurile. Acum, privirea şi gesturile ei îl ocoleau pe Unrat, îndreptându-se spre altul – spre Lohmann… Unrat văzu scena, o văzu toată până la capăt, şi vedenia aceasta juca parcă în faţa ochilor săi, căci Unrat plângea cu hohote.

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

Se mai ducea la şcoala în virtutea unui rest de spirit conservator, deşi prevedea că unul dintre aceste drumuri la şcoală va fi cel din urmă. Profesorii liceului erau acum hotărâţi să nu-l mai ia în seamă. În cancelaria profesorilor toţi se ascundeau după câte un ziar, fugeau de la masă sau scuipau în colţurile încăperii de câte ori Unrat se aşeza să corecteze caietele clasei sale. Lohmann, von Ertzum şi Kieselack lipseau tustrei de la şcoală. Pe ceilalţi elevi, Unrat îi dispreţuia şi-i lăsa să-şi facă mendrele. Din când în când, ţâşnea în sus şi pedepsea pe câte un băiat cu o jumătate de zi de carceră. Dar, de multe ori, uita se însărcineze pe pedagog cu aducerea la îndeplinire a hotărârii.

Pe stradă, se furişa fără a vedea pe nimeni, fără a auzi nici insultele, nici ridicările în slavă. Nu observa nici pe birjarii care-şi opreau trăsurile spre a-l arăta pe Unrat străinilor ca pe o curiozitate a oraşului. Pe unde trecea, se vorbea despre procesul lui. Pentru lume, Unrat era, de fapt, acuzatul, iar purtarea lui în faţa tribunalului stârnea regrete şi mânie. Bărbaţii mai în vârstă, foştii elevi din primele promoţii, cărora persoana lui Unrat le trezea amintiri vesele din tinereţe, în jurul cărora anii ţesuseră o aureolă de duioşie, se opreau la vederea lui şi clătinau din cap.

— Dar ce s-o fi întâmplat cu bătrânul nostru Unrat? E jalnic, ce năzbâtii face de o bucată de vreme.

— Un profesor nu trebuie să aibă astfel de ieşiri faţă de băieţi. Asta nu-i purtare de educator. Şi-apoi atacurile lui împotriva negustorimii şi a familiilor ele frunte. Şi unde? În faţa tribunalului, mă rog.

— Şi cine vorbeşte? Un om care la vârsta lui îşi mai permite aventuri galante şi se vede dat de gol în public.

De altfel, e decăzut cu totul. Cazul lui va fi discutat în consiliul comunal, şi ştiu de la Breetpoot că nu vor să-l mai ţină la şcoală. N-are decât să plece în altă parte cu prietena lui.

— Dar nostimă damă, ce să spun!

— Asta cam aşa e.

Şi domnii râdeau, fiecare cu o uşoară sclipire în privire.

— Cum o fi dat Unrat de ea?

— Ehei, nu-ţi spuneam eu? Unui astfel de nume nu i te poţi

împotrivi la nesfârşit: e o adevărată scârnăvie bătrână şi pace.

Alţii aminteau de fiul lui Unrat, care se arătase odinioară cu o femeie de moravuri uşoare în târg. Se refereau la mărul care nu pică prea departe de pom şi afirmau, luându-se după profesorul Hübbenett, că prăbuşirea morală a tatălui era de prevăzut. Pretindeau de asemenea a fi observat din capul locului la Unrat ceva sperios, sinistru, profund suspect, şi declarau a nu fi deloc surprinşi de cuvintele rostite de el în faţa tribunalului împotriva oamenilor celor mai cu vază din oraş.

— Scârba asta bătrână trebuia ucisă demult, proclama la apropierea lui Unrat, negustorul de ţigări, Meyer, stând rezemat de uşa prăvăliei sale. Era acela ale cărui facturi trimise profesorului Raat începeau totdeauna printr-un U corectat apoi.

Dimineaţa, când Unrat se strecura de-a lungul ferestrelor de la „Cafe Central", patronul localului striga chelnerilor care făceau curăţenie înăuntru:

— Scârnăvia morală trebuie măturată şi ea!

Pe de altă parte, existau cetăţeni nemulţumiţi, care salutau cu bucurie emanciparea lui Unrat, îl revendicau, ca aliat, pentru propaganda lor împotriva ordinii stabilite şi convocau întruniri la care se discuta atitudinea lui curajoasă faţă de privilegiaţii urbei. În apelurile lor publice se spunea:

„Să ne scoatem pălăria în faţa acestui bărbat!"

Unrat nu răspundea invitaţiilor lor scrise şi respingea delegaţiile lor fără a le deschide măcar uşa. Şedea şi se gândea cu ură, cu dor şi cruzime la artista Fröhlich şi la mijlocul prin care ar putea s-o silească să părăsească oraşul şi să plece cât mai departe, în marş forţat. Îşi aduse aminte că-i pusese lucrul acesta în vedere cu severitate încă de la prima lor întâlnire. Ce bine ar fi fost dacă ea nu s-ar fi împotrivit atunci profesorului! De atunci ea săvârşise o sumedenie de năzbâtii, provocase multe nenorociri, iar Unrat, în setea lui de răzbunare nestăpânită şi chinuitoare, nu-şi mai putea închipui nimic mai de dorit decât ca artista Fröhlich să-şi încheie zilele într-un „zdup" adânc şi întunecat.

Ocolea cu grijă, în timpul zilei, străzile pe care ar fi putut-o întâlni. Numai noaptea, la o oră când la geamul nici unui local nu se mai profilau, pe perdelele lăsate, umbrele profesorilor care clămpăneau din fălci, el se furişa în acea parte a oraşului. Atunci, Unrat, sfiicios, duşmănos şi plin de aprigă dorinţă, dădea târcoale largi în jurul hotelului „Suedia".

Odată, în timpul unuia din aceste ocoluri, îi ieşi înainte, din întuneric, un om care-l salută: era Lohmann. Unrat se dădu întâi înapoi, răsuflând din greu. Apoi întinse amândouă mâinile ca să-l apuce pe Lohmann, care se dădu politicos la o parte. Când Unrat se

simţi din nou sigur pe picioare izbucni:

— Aşa dar, mai îndrăzneşti să te arăţi în faţa mea, mizerabile! Te prind la doi paşi de locuinţa artistei Frohlich! Iar te-ai ţinut de „îndeletniciri lăturalnice”.

— Vă asigur, domnule profesor, că vă înşelaţi, răspunse Lohmann cu blândeţe – vă înşelaţi de la început până la sfârşit.

— Atunci ce-ai căutat pe aici, afurisitule?

— Regret că nu mă pot pronunţa asupra acestui punct.

Pot să vă asigur numai că prezenţa mea aici nu vă atinge în niciun fel, domnule profesor.

— Am să te nimicesc! îl ameninţă Unrat, aruncându-i priviri de pisică turbată. Pregăteşte-te pentru ruşinoasa izgonire de la şcoală care te aşteaptă…

— M-aş bucura dacă vi s-ar da această satisfacţie, domnule profesor, spuse Lohmann fără gând de batjocură, ci mai curând cu melancolie, şi îşi continuă încet drumul, urmărit de ameninţările lui Unrat.

Nu mai înţelegea să-l jignească pe Unrat. Acum, când tăbărau pe el, Lohmann s-ar fi ruşinat să-l lovească. Îi era milă de bătrân, care mai vorbea de eliminarea lui Lohmann din şcoală, în momentul când propria sa concediere era deja hotărâtă; îi era milă de el, dar simţea şi un fel de simpatie stăpânită faţă de acest mizantrop, care fără a şovăi, stârnea împotriva sa atâta duşmănie, faţă de acest anarhist interesant care era pe cale să se înfiripe aici…

Veşnica lui bănuială împotriva lui Lohmann, din cauza acestei Rosa Fröhlich, era jalnică şi înduioşătoare; era chiar plină de tragică ironie dacă te gândeai la adevărata cauză care-l făcuse pe Lohmann să iasă din casă în toiul nopţii. Lohmann venea din Kaiserstrasse. Doamna Dora Breetpoot născuse în seara aceea. Şi cu duioşia lui tăinuită, Lohmann se apleca în gând peste patul ei de suferinţă. Inima lui – o flăcăruie care pâlpâia smerită şi zadarnică – râvnea să încălzească micul trup tremurând al pruncului, a cărui zămislire se datora poate ajutorului de judecător Knust, poate locotenentului von Gierschke, poate chiar consulului Breetpoot… Lohmann se dusese astă-noapte până-n faţa casei Breetpoot şi sărutase uşa încuiată.

Câteva zile mai târziu, sorţii fuseseră aruncaţi. Lohmann, care nu ţinea deloc la aceasta, fu lăsat să urmeze mai departe liceul până când avea să plece în Anglia; rudele lui erau prea puternice pentru ca eliminarea lui să fie luată în consideraţie. Kieselack îşi datora îndepărtarea din şcoală nu atât întâmplării cu mormântul preistoric, cât purtării sale necuviincioase în faţa tribunalului şi mai ales relaţiilor întreţinute de el cu artista Fröhlich şi date în vileag de dânsa, relaţii care fură socotite neîngăduite pentru un elev din clasa a şasea. Von Ertzum se retrase de bunăvoie şi se înscrise la un „teasc” de

bacalaureat. Unrat fu concediat.

I se acordase dreptul să-şi continue activitatea didactică până la toamnă. El însă o întrerupse deîndată, în înţelegere cu autoritatea superioară. Într-una dintre primele dimineţi libere ale lui Unrat, pe când acesta – rămas pentru totdeauna fără treabă şi fără rost – şedea pe sofa, pastorul Quittjens veni la dânsul. Văzuse în el un om ce se cufundă tot mai adânc în păcat şi în încurcături. Acum, când omul era la pământ, pastorul socotea că era ceva de făcut pentru creştinătate.

Începu deîndată, în timp ce fuma o ţigară de foi, să se înduioşeze de necazurile lui Unrat, de singurătatea lui, de duşmănia pe care şi-o atrăsese tocmai din partea celor mai cu vază. O astfel de situaţie nu e plăcută pentru nimeni; trebuie făcut ceva. Dacă Unrat ar mai avea cel puţin activitatea lui obişnuită! Concedierea însă punea vârf nenorocirii lui, căci îl lăsa, fără scăpare, pradă gândurilor amare… La drept vorbind e poate exagerat să spunem: fără scăpare. Pastorul Quittjens era gata să obţină de la cei cu vază reprimirea lui Unrat, să-l introducă într-o societate oarecare, eventual într-un club de popice. Toate acestea, fireşte, cu condiţia – pe care pastorul părea s-o regrete şi s-o privească ca un rău de neînlăturat – ca Unrat să se căiască în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor de rătăcirile sale şi să le pună capăt.

Unrat nu răspunse aproape nimic. Propunerea nu-l interesa. Dacă era vorba s-o piardă pe artista Fröhlich, i se părea fără rost să-şi asigure în schimb o partidă de popice.

Atunci, pastorul Quittjens trecu la consideraţii mai înalte. Deplânse pe elevii cărora tocmai unul dintre cei chemaţi să-i ocrotească le otrăveşte, prin asemenea exemple, trecerea pragului adolescenţei. Şi nu numai pe elevii din clasa a şasea, nu, ci şi pe toţi ceilalţi; şi nu numai pe toţi ceilalţi elevi din cuprinsul liceului, ci pe toţi foştii elevi de dincolo de zidurile liceului – adică oraşul în întregimea lui. Toţi aceştia – şi pastorul Quittjens lăsă să i se stingă ţigara de foi – vor începe să pună la îndoială învăţăturile primite în tinereţea lor şi se vor simţi clătinaţi în credinţa lor simplă. Poate oare Unrat să-şi încarce conştiinţa cu răspunderi atât de grele? Unul dintre elevi, Kieselack, a şi fost ajuns de nenorocire, şi Unrat va recunoaşte, desigur, că o parte din răspundere în căderea acestui copil îi revine lui însuşi. Aceasta nu este însă singura pagubă pe care e sortită s-o producă părăsirea moralei şi a credinţei de către un om ca Unrat…

Unrat tresări. Afla abia acum despre nimicirea lui Kieselack şi simţea o arzătoare bucurie de a fi pricinuit-o. Că exemplul lui putea fi primejdios pentru alţii, că acest exemplu putea semăna pierzania în oraş – acest gând nu-i trecuse încă prin minte. Se deschideau aici perspective de răzbunare, care îl aţâţau. Pete de roşeaţă îi apăruseră în obraz şi, căzut pe gânduri, cu răsuflarea tăiată, se trăgea de firele rare ale bărbii.

Pastorul Quittjens îi înţelese greşit tăcerea şi-i spuse că era sigur dinainte că Unrat nu va rămâne nepăsător. Mai ales dacă ţinem seama de creatura din cauza căreia se expune pe sine şi pe alţii celor mai mari neplăceri, *faux-pas*-ul său iese limpede în lumină.

Unrat întrebă dacă pastorul făcea aluzie la artista Fröhlich.

Bineînţeles, Acum, după mărturisirile făcute de ea într-o dezbatere judecătorească publică, este de presupus că ochii lui Unrat s-au deschis. Iubirea orbeşte, asta trebuie s-o recunoaştem – şi pastorul Quittjens îşi reaprinse ţigara de foi. Pe de altă parte, Unrat ar face bine să-şi aducă aminte de anii săi de studenţie şi de tot ce a aflat pe când era la Berlin. N-am fost nici noi uşi de biserică, hoho… şi cunoaştem damicelele astea. Nu face, zău, să-ţi distrugi existenţa proprie şi pe aceea a altora de dragul lor. Da, dacă ne amintim de Berlin…

Pastorul Quittjens surâdea fericit şi se pregătea să intre în confidenţe. Unrat dădea din ce în ce mai mult semne de nerăbdare şi deodată îl întrerupse pe pastor, întrebându-l dacă toate acestea se referă cumva la artista Fröhlich. Pastorul, mirat, răspunse că da. Atunci Unrat sări pufăind de pe sofa şi rosti cu glas înăbuşit şi ameninţător, împroşcându-l pe pastorul Quittjens cu balele sale:

— Ai insultat pe artista Fröhlich. Doamna aceasta se află sub protecţia mea. Părăseşte, te rog – haide, deci numai! – casa mea!

Pastorul, speriat, se întinse cât mai departe cu scaunul său. Unrat sări spre uşă şi o deschise. Când apoi, tremurând de mânie, se repezi din nou la pastorul Quittjens, acesta, descriind o curbă amplă spre a se feri, alunecă afară prin deschizătura uşii cu scaun cu tot. Şi Unrat închise uşa. Se mai plimbă mult timp gâfâind, prin odaie, îşi mărturisea că încă de curând îi urase artistei Fröhlich tot ce putea fi mai rău. Îşi închipuise despre ea cele mai grozave lucruri. Dar ceea ce Unrat era în drept să facă nu era nici pe departe îngăduit pastorului Quittjens. Artista Fröhlich stătea mai presus decât pastorul Quittjens. Stătea deasupra tuturor – unică şi sfântă în faţa privirilor omenirii. Era bine că, în felul acesta Unrat era readus la adevărata conştiinţă a lucrurilor. Artista Fröhlich îl privea numai pe el. Îl atacau pe el însuşi cei ce cutezau s-o clevetească! Furia lui de tiran, străbătută de accese de teamă, puse stăpânire pe el; fu nevoit să se proptească, la fel ca atunci când publicul de la „Îngerul albastru” râsese de ea. Să râdă de ca, ea pe care o fardase cu mâna lui! Să critice producţiile ei, pe care, în oarecare măsură, le prezenta el însuşi! Fireşte, vezi numai, isprăvile pe care ea se silise să le săvârşească la mormântul preistoric nu erau prea îmbucurătoare şi îl îndureraseră pe Unrat. Dar întâmplarea aceasta rămânea să fie lămurită numai între el, Unrat, şi artista Fröhlich. Voia să se ducă la ea, nu înţelegea să mai amâne acest lucru! îşi luă pălăria din cuier şi o atârnă din nou la loc.

Îl trădase, negreşit, mai apoi. Pe de altă parte, însă, ea deschisese astfel calea care dusese la pierzanie pe elevul Kieselack. Nu era oare aceasta o dezvinovăţire suficientă pentru ea? încă nu! Dar dacă ea atrăgea şi pierzania altor elevi…

Unrat rămase, locului cu capul plecat în timp ce un nor roşu îi acoperea faţa. Setea lui de răzbunare şi gelozia lui se înfruntau, în timp ce el rămânea nemişcat, în sfârşit, setea de răzbunare ieşi învingătoare. Artista Fröhlich era dezvinovăţită.

Şi Unrat începu să se gândească la elevii pe care dânsa i-ar fi putut duce la pierzanie. Ce păcat că negustorul de ţigări din piaţă nu mai era elev, şi nici practicantul care nu saluta, ci rânjea,. şi nici toţi ceilalţi din oraş. Pe toţi aceştia artista Fröhlich ar fi trebuit să-i ducă la pierzare. Ei toţi ar fi trebuit izgoniţi ruşinos, de la şcoală din pricina ei. Un alt fel de pierzare Unrat nu era în stare să-şi închipuie. Nu-i trecea prin minte o prăbuşire de altă natură decât aceea de a fi dat afară de la şcoală. Când bătu la uşa artistei Fröhlich, ea tocmai era gata să iasă în oraş.

— Ha, ha! Uite-l! Şi eu care tocmai voiam să merg la tine! Bineînţeles că nu mă crezi… dar să mă trăsnească Dumnezeu dacă nu-i adevărat!

— Fie şi aşa, spuse Unrat.

Şi chiar aşa era…

Când văzuse că Unrat nu se mai arăta deloc, artista Fröhlich se mărginise la început să-şi spună: „Atâta pagubă”! şi se obişnuise cu gândul să nu se mai mute în locuinţa ei proprie, ci să mai trăiască un timp oarecare din banii ce-i va lua din vânzarea mobilei primite. Apoi, întrucât soţii Kiepert îşi găsiseră alt rost şi plecaseră din oraş, avea să-şi caute un angajament nou. Arătase, slavă Domnului, cele mai binevoitoare sentimente bătrânului ei Unrat, dar nu se putea da peste cap pentru omul ăsta, şi dacă nu voia s-o creadă, n-avea decât. Îşi avea şi ea filosofia ei. E mult mai uşor să păcăleşti pe cineva după ce ai făcut o poznă, decât să-l convingi când, din întâmplare, eşti într-adevăr nevinovată. De altminteri, nu e chip să scapi niciodată de jocul ăsta de-a v-aţi ascunselea cu un bărbat care îţi găseşte nod în papură chiar în simple copilării, ca povestea cu mormântul preistoric, şi care îşi închipuise că, după ce ai făcut cunoştinţă cu el, te mai încurci cu oricine. Şi apoi, bătrânul nu era tipul care să-i placă. Se întâmplă doară ca omul să se înşele, n-ai ce-i face. Pe stradă câte unul se ţine o jumătate de ceas după tine până să îndrăznească să te ajungă din urmă şi să se chiorască dintr-o parte la tine. Şi când colo, deodată face stânga-mprejur, ca şi cum nici n-ar fi fost el. Unrat n-o cunoscuse, pesemne, până atunci, nici el decât din spate – şi de îndată ce a văzut-o din faţă, ia trecut pofta. Ei, dă-l încolo!

Văzând însă cum trece timpul şi întrucât se plictisea şi ducea lipsă

de bani, se gândi că, la urma urmei, nu avea niciun rost să lase lucrurile să se strice de-a binelea. Poate că bătrânului îi era ruşine să se întoarcă la ea, şi făcea doar pe supăratul, aşteptând ca ea să-i întindă un deget. Ce-o costa? Era în fond un copil bătrân, cam caraghios în încăpăţânarea lui. Îşi aduse aminte de el cum îl gonise pe căpitan din cabina artiştilor şi nu se sfiise să se ia la harţă şi cu Kiepert din pricina căpitanului – şi-o apucă râsul. Îndată după aceea, însă, se gândi la Unrat cu aceeaşi expresie încremenită şi îngândurată cu care îl mai privise uneori. Era gelos, nu încăpea îndoială, şi asta-i insufla respect Rosei. Poate că şedea acum şi se amăra, plin de necaz pe ea, nefiind în stare să ia masa de atâta ciudă. Dar aşa ceva era grozav. Inima ei bună se înduioşă. Şi nu numai din pricină că se gândea la folosul ei, ci din milă, din stimă pentru el pornise la drum.

— E mult de când nu ne-am văzut, spuse ea cu sfială şi ironie.

— Asta-şi are motivele sale, făcu Unrat. Negreşit, mai apoi, am fost ocupat.

— Aşa? Şi cu ce anume?

— Cu concedierea mea din corpul didactic al liceului de aci.

— Înţeleg. E o mustrare pentru mine.

— Tu eşti dezvinovăţită. Elevul Kieselack a fost doară şi el îndepărtat din şcoală, închizându-i-se astfel pentru totdeauna orice posibilitate de a îmbrăţişa vreuna dintre carierele deschise oamenilor instruiţi.

— Scârba, nu-mi pare rău de el!

— E desigur, de dorit ca soarta aceasta să fie rezervată multor altor elevi.

— Ei, dar cum să facem? spuse ea surâzând pe sub gene.

Unrat se îmbujoră la faţă. Se produse o tăcere în timpul căreia ea îl conduse înăuntru şi-l făcu să se aşeze. Alunecă pe genunchii lui, îşi ascunse faţa după umărul lui şi-l întrebă, alintându-se:

— I-a trecut oare puişorului de Unrat supărarea pe mititica lui artistă Fröhlich? Ştii, dragul meu, că tot ce am declarat în faţa tribunalului a fost întregul adevăr. Eram gata să spun: Dumnezeu mi-e martor deşi nici asta nu ajută la nimic. Dar poţi să mă crezi.

— Fie şi aşa, spuse el din nou.

Şi dorind să se apropie mai mult de ea, limpezind şi repetând cele întâmplate urmă:

— Ştiu prea bine, negreşit doară, că aşa-zisa moralitate este de cele mai multe ori, strâns legată de prostie. De acest lucru s-ar putea îndoi cel mult un om fără cultură umanistă. Totuşi, moralitatea este de folos pentru acela care, fără s-o posede, ajunge uşor să domine pe cei care nu se pot lipsi de ea. S-ar putea chiar afirma şi dovedi că aşa-zisa moralitate trebuie neapărat pretinsă sufletelor ascultătoare şi supuse. Cerinţa aceasta – atenţie acum! – nu m-a determinat însă niciodată să

recunosc că ar putea exista alte sfere de viaţă, cu legi morale care să se deosebească fundamental de acelea ale filistinilor de rând.

Ea asculta încordată şi mirată.

— Ce vorbeşti! Unde sunt ăia? Nu e vreo minciună?

— Eu însumi – continuă Unrat – am împărtăşit totdeauna deprinderile morale ale filistinilor. Şi aceasta nu pentru că le-aş fi atribuit vreo valoare sau m-aş fi socotit legat de ele, ci pentru că – haide deci numai! – nu am găsit vreun motiv ca să mă dezbar de ele.

Era nevoie să se îndemne singur pe când vorbea, atât era de şovăitor, de lipsit de culoare şi de vlagă tonul profund ruşinat cu care dădea la iveală îndrăzneaţa sa concepţie de viaţă.

Ea îi admira cuvântarea şi se simţea măgulită pentru că i-o adresa numai ei. Iar când apoi, el adăugă:

— Din partea ta însă – nu mă pot opri s-o constat – nu m-am aşteptat niciodată la o purtare asemănătoare cu a mea.

Ea-i făcu o mutră mirată plină de înduioşare, şi-l sărută. Dar abia îşi dezlipise gura de pe buzele lui, că el continuă:

— Ceea ce n-a împiedicat însă…

— Ei ce? Ce anume n-a împiedicat, Scârnăvică?

— …ca înclinaţia mea pentru tine să-mi fi îngreunat simţitor, în acest caz concret, suportarea unor lucruri principial admisibile şi ca aceste lucruri să mă fi îndurerat.

Ea ghici oarecum ce voia să spună şi se uită la el înclinându-şi ştrengăreşte căpşorul.

— Căci te privesc ca pe una de care nu oricine merită să aibă parte atât de uşor.

Ea luă un aer serios şi îngândurat.

Unrat încheie resemnat:

— Treacă deci!

Îndată după aceea, izbucni însă sub impulsul unei groaznice amintiri:

— Numai pe unul singur nu ţi l-aş ierta niciodată; de acesta neapărat, vezi doară, trebuie să te lipseşti, să nu-l revezi niciodată. E vorba de Lohmann!

Ea-l vedea istovit, cu broboane de sudoare pe faţă şi nu pricepea. Căci nu ştia nimic despre vedenia chinuitoare care-l copleşise odată: chipul lui Lohmann alăturat de al ei.

— Da, da! spuse ea. Împotriva ăluia ai fost totdeauna aşa de pornit. Voiai să-l faci pastramă. Poţi să-l şi faci. Scârnăvică – nu mai fi supărat. Slavă Domnului, nu mă uit la un copil fără minte ca ăsta. De-aş putea numai să te fac să înţelegi… Dar boala asta-i fără leac. Îmi vine să plâng.

Şi avea în adevăr poftă să plângă, pentru că nu era chip că-l convingă pe Unrat cât de nepăsătoare era inima ei faţă de Lohmann şi

pentru că în cel mai ascuns ungher al acestei inimi descoperea totuşi ceva ce-l privea pe Lohmann, ceva care ar fi făcut ca lacrimile ei să nu fie tocmai vrednice de crezare; ar fi vrut să plângă pentru că Unrat, copilul ăsta cărunt şi prost, zgândărea atât de des şi cu atâta stângăcie acel ceva şi pentru că liniştea pe care ea o dorea atât de mult nu exista, pesemne, în viaţă.

Dar întrucât Unrat nu ar fi înţeles obârşia lacrimilor ei, iar ea nu voia să încurce şi mai mult lucrurile îşi stăpâni plânsul.

De altfel, urmară zile plăcute. Ieşeau împreună şi completau înzestrarea casei şi echiparea personală a artistei Fröhlich. Îmbrăcată în rochii aduse de la Hamburg, ea apărea aproape în fiecare seară într-o lojă de la teatrul orăşenesc, iar Unrat, şezând lângă ea, înregistra cu o mulţumire perfidă, toate privirile indignate şi totodată pizmaşe, duşmănoase şi totodată pofticioase care se îndreptau spre ei. Acum se deschisese şi teatrul de vară şi avură putinţa să ia loc în grădină, în mijlocul societăţii înstărite şi respectabile, să mănânce pâine cu unt şi cu somn afumat şi să se bucure de ciuda celorlalţi.

Artista Fröhlich nu se mai ferea să-l expună pe Unrat influenţelor duşmănoase. Primejdia trecuse; el luase asupra sa, din pricina ei, concedierea de la liceu împreună cu prescripţia generală.

La început se simţise cam neliniştită. Cum de-i era dat tocmai ei, îşi spunea în tăcere, ca un om să-şi ia atâtea necazuri pe cap din cauza ei? Deocamdată dădu din umeri: „Ce să-i faci, aşa sunt bărbaţii!"

Cu timpul, recunoscu că el avusese dreptate şi că ea merita toate acestea, ba încă şi mai mult. Unrat îi repeta cu atâta stăruinţă cât de superioară era ea şi cât de puţin vrednică era omenirea s-o privească, încât sfârşi prin a se lua singură în serios. Nimeni n-o luase până atunci în serios în aşa măsură, şi de aceea nu se luase nici ea însăşi. Era recunoscătoare celui care îi arătase calea. Simţea că era datoare, din partea ei, să stimeze în chip deosebit pe bărbatul care-i atribuia un asemenea loc. Făcu mai mult: îşi dădu silinţa să-l iubească.

Pe neaşteptate, îi declară că ar vrea să înveţe latina. El consimţi numai decât. Îl lăsă apoi să vorbească, dându-i răspunsuri la întâmplare sau nesocotindu-i întrebările. Se uita tot timpul la el punându-şi sieşi, în gând, o sumedenie de alte întrebări. La a treia lecţie îl interpelă:

— Spune-mi, te rog, Scârnăvică, ce e mai greu de înţeles, în fond? Latina, sau elina?

— În general, probabil, elina, hotărî el.

Iar ea:

— Atunci vreau să învăţ elina.

Era încântat; întrebă:

— Dar de ce, oare?

— De aia, Scârnăvică dragă.

Îl sărută, deşi gestul părea a fi o parodie de tandreţe, totuşi intenţia era sinceră. Sub influenţa lui, Rosa devenise ambiţioasă şi, de dragul lui, ea alese elina în locul latinei, pentru că era mai grea. Dorinţa exprimată de ea era o declaraţie de dragoste – declaraţie anticipată a unei dragoste la care voia să se constrângă.

Îi venea doar destul de greu să-l iubească pe bătrânul ei Unrat. Nici elina nu putea fi un lucru mai greu. Îşi petrecea mereu degetele ei în jurul conturului noduros al obrazului lui, al fălcilor care clămpăneau, al orbitelor colţuroase – din care ochii lui aruncau priviri saşii, pline de venin, spre toţi ceilalţi, şi plină de copilărească docilitate spre ea – ca şi cum ar fi vrut să şi-l însuşească bine. Mişcarea aceasta trezea în ea milă şi o uşoară duioşie. Totul o înduioşa: gesturile şi cuvintele lui, stângăcia comică a celor dintâi şi spiritualitatea complicată a celor din urmă. Deseori îşi aducea aminte şi de respectul pe care îl merita. Dar nu izbutea să ajungă mai departe.

Pentru a compensa insuccesul eforturilor ei sentimentale, ea îşi dădu de câteva ori toată silinţa la lecţiile de elină.

Pe obrazul lui apărură, din pricina emoţiei, pete de roşeaţă şi Unrat se grăbi, tremurând de fericire, să ajungă la particulele sale. Când deschise pe Homer şi o făcu să citească pentru prima dată μεν… δε… νεν{2} şi când sunetele acestea iubite ieşiră în adevăr de pe buzele graţios vopsite ale artistei Fröhlich, simţi cum îi palpită inima. Fu silit să pună cartea deoparte şi să se reculeagă. Respiraţia lui era încă foarte agitată; apucă, pe masă, mâna mică, moale şi totdeauna puţin alunecoasă a artistei Fröhlich şi spuse că nu înţelege să se despartă de ea, de-ar fi chiar numai pentru un ceas din viaţa ce i-a mai rămas, şi că vrea s-o ia de soţie.

Ea îşi strâmbă întâi gura, gata să plângă. Apoi surâse mişcată şi îşi rezemă obrazul de umărul lui, legănându-se. Legănatul se prefăcu-n zvâcnituri; bucuria ei izbucni. Îl smulse pe Unrat de pe scaun, îl învârti prin odaie:

— Iată c-am ajuns şi doamna Unrat! Mă strâmb de râs, nu altceva. Doamna profesor Unrat – ba nu, Raat, mă rog, domnilor.

Şi făcu îndată pe cucoana respectabilă care se aşază în fotoliu. Câteva clipe vorbi cu rost: nu mai voia să se mute în noua ei locuinţă; cea mai mare parte din lucruri tot fuseseră vândute. Voia acum să-l însoţească pe Unrat în vila lui de dincolo de poarta oraşului şi s-o mobileze din nou. Apoi o apucă iarăşi râsul. În cele din urmă se linişti, căzu pe gânduri şi nu spuse decât:

— Când te gândeşti unde poate să ajungă omul!

Şi când el o întrebă dacă se bucură, adăugând că acum lucrurile nu trebuie, desigur, să mai întârzie, îi răspunse numai cu un zâmbet distrat.

În zilele ce urmară, ea nu păru să se gândească prea mult la

pregătirile pe care le avea de făcut. Uneori, părea de-a dreptul îngrijorată, dar nega cu hotărâre acest lucru. Ieşea des din casă şi se arăta enervată când el voia s-o însoţească. Unrat era surprins şi simţea nedesluşit prezenţa unei enigme penibile.

Într-o bună zi, o surprinse pe Rosa ieşind dintr-un hotel de rând. După ce merseră o bucată de drum unul lângă altul în tăcere, ea spuse misterios:

— Nu toate lucrurile sunt aşa cum, poate, ne închipuim.

Cuvintele acestea îl neliniştiră de-a binelea; ea nu se arăta însă dispusă să se explice.

În altă zi, în sfârşit, pe când Unrat trecea, la amiază, singur şi amărât, prin strada Siebenberg, pustie la ora aceea, o fetiţă mică, îmbrăcată în alb, îi ieşi înainte şi-i spuse cu o voce plângăreaţă, naivă:

— Hai acasă, tăticule!

Unrat se opri uimit, privind mânuţa cu mănuşa albă pe care i-o întindea copilul.

— Ce înseamnă oare asta? întrebă Unrat. Unde stai?

— Aici, şi fetiţa făcu un semn înapoi.

Unrat îşi ridică privirea şi zări la colţ pe artista Fröhlich, ţinându-şi capul aplecat, cu gingăşie, într-o parte şi schiţând un gest uşor cu mâna, depărtând-o puţintel de şold, cu oarecare timiditate ca şi cum s-ar fi scuzat, ca şi cum s-ar fi rugat.

Unrat clămpănea nedumerit din fălci. Deodată pricepu, şi uitându-se la mânuţa cu mănuşă albă, care tot i se mai întindea, o apucă fără înconjur.

CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

Familia pleca la plaja din apropiere. Locuia la hotelul băilor şi închiriase una dintre cabanele de pe plajă. Artista Fröhlich purta ghete albe şi un boa de pene albe peste rochia de voal alb. Avea un aer proaspăt, vaporos, când trecea cu vălul alb, care fâlfâia pe pălăria ei de crep neted, ţinându-şi de mână copilul îmbrăcat în alb. Unrat îşi pusese şi el un costum alb de plajă. Pe promenada podită de-a lungul dunelor, toate privirile din cabine îi urmăreau cu binoclurile, iar câte cineva din oraş istorisea străinilor povestea familiei.

Când copilul artistei Fröhlich făcea cozonăcei din nisip umed, era nevoit să-şi păzească bine formele de tinichea pentru prăjituri, căci de îndată ce se ivea cea mai vagă primejdie ca vreuna dintre ele să se piardă în nisip sau în apă, câte un domn elegant se şi repezea foarte grăbit şi le aducea – nu copilului, ci artistei Fröhlich. După aceea, înclinându-se în faţa lui Unrat, se prezenta. Aşa se face că familia ajunsese să-şi ia cafeaua în cabana ei de pe plajă împreună cu doi negustori din Hamburg, un tânăr brazilian şi un fabricant din Saxonia.

Această societate pestriţă făcea plimbări în barca cu pânze, toţi bărbaţii erau apucaţi de rău de mare, numai Unrat rămânea teafăr. El şi artista Fröhlich îşi surâdeau. Fetiţa primea zilnic kilograme întregi de praline împreună cu corăbii cu pânze, lopeţi de lemn şi păpuşi de celuloid. Veselia nu contenea. Călăreau pe măgari. Unrat, cu picioarele ieşite din scări, cu mâinile agăţate de coamă, trecea în galop pe lângă pavilionul de muzică, tocmai la ora concertului. Artista Fröhlich ţipa, fetiţa chicotea, iar lumea de la mese făcea reflecţii acre.

Când li se alăturară şi un bancher berlinez împreună cu o dansatoare maghiară, banda Unrat ocupă tot spaţiul. Făcea zgomot la masă, cerea capelmaistrului să cânte bucăţile cu care artista Fröhlich avusese a face în cariera ei, punea pe cont propriu să se aprindă artificii, răsturna totul cu capul în jos, organiza petreceri şi provoca indignare.

Pentru cei ce-şi petreceau timpul alături de Unrat de dragul soţiei sale, el era o enigmă. Îşi dădea în petic la consumarea anumitor feluri de mâncare, cădea pe jos la câte o petrecere cu dans, îşi purta hainele englezeşti ca şi cum ar fi voit doar să se travestească şi, când te uitai

aşa la el, nu făcea impresia să însemne un obstacol serios şi să poată produce alt efect decât acela de a stârni râsul prin toată jalnica lui făptură. Părea sortit de natură să fie totdeauna păgubaş. Şi totuşi, când cineva se afla în toiul flirtului cu soţia lui, surprindea pe neaşteptate câte o privire de seacă batjocură pe care i-o arunca Unrat. Când Unrat admira brăţara pe care o dăruiai soţiei sale aveai deodată sentimentul că te-ai păcălit. Şi chiar după ce obţineai avantaje aproape hotărâtoare – plimbându-te târziu, singur cu soţia lui, până jos, la marginea mării, în timp ce el şedea cu ceilalţi la un pahar – tu aveai impresia, când îţi strângea mâna la plecare, că eşti cel caraghios şi te îndoiai serios că vei ajunge vreodată la ţintă.

Şi nici nu ajungeai. Căci Unrat se pricepea cu mult prea bine să te deprecieze şi să te lichideze în ochii artistei Fröhlich. De îndată ce era singur cu ea, ironiza expresiile englezeşti ale celor doi negustori din Hamburg; dădea din umeri vorbind de brazilianul care, în loc să facă să sară pietricele netede pe suprafaţa liniştită a apei, folosea la aceasta monede de o marcă; imita portul distins al capului şi mişcările aristocratice ale industriaşului din Leipzig, când îşi aprindea o ţigară sau destupa o sticlă. Artista Fröhlich râdea atunci. Râdea fără ca motivele dispreţului lui Unrat faţă de toate acestea să o fi convins. De altfel, el nu invoca alt argument decât că grecii din vechime nu ar fi procedat aşa. Era însă totdeauna recunoscătoare oricui o făcea să râdă. Pe lângă aceasta, era subjugată de convingerea lui Unrat, îndărătnică şi aproape maiestuoasă în neclintirea ei, că nicio fiinţă omenească nu putea sta alături de el şi de ea. Sub vraja unui om puternic, câştiga şi ea în ceea ce priveşte conştiinţa de sine şi ţinuta. Brazilianului, care căzuse în genunchi în nisip, înaintea ei, lângă o stâncă singuratică, şi-şi ridica, implorând, mâinile, îi spuse pe tonul unei constatări directe, ca şi cum ochii i s-ar fi deschis în clipa aceea în faţa realităţii:

— Eşti totuşi un caraghios.

Cu toate acestea, o măgulise faptul că acest tânăr, care era oaspetele unei familii din oraş, îşi părăsea toţi cunoscuţii ca să hoinărească şi să-şi cheltuiască banii cu ea. În virtutea hotărârii lui Unrat, el era însă un caraghios.

După astfel de absenţe, Unrat nu-i punea niciodată vreo întrebare. Nu se arăta neliniştit când ea se dichisea prea mult, când rochiile ei vaporoase de dantelă sau de pânză subţire făceau pe admiratori să roiască în jurul ei. Dimpotrivă, în timp ce dumnealor aşteptau afară, Unrat o ajuta pe artista Fröhlich să se împopoţoneze şi o sulemenea ca înainte, în loja artiştilor. Observa cu zâmbetul lui veninos:

— Poporul îşi pierde răbdarea. Ar trebui să se cânte la pian ca să-i treacă de urât.

Sau:

— Dacă acum, pe jumătate fardată, ai scoate pe neaşteptate capul

pe uşă, ei ar striga, vezi bine, din nou: Ho-ho-ho-ho!

Plecarea din staţiunea balneară nu se petrecu fără un incident din cele mai aprinse.

Toată „banda Unrat” se afla la gară şi brazilianul izbutise tocmai să schimbe, deoparte, câteva cuvinte cu artista Fröhlich, când un domn bătrân şi şchiop, curtierul Vermöhlen, din familia căruia făcea parte tânărul străin, se apropie gâfâind şi încercă să pună mâna pe cutia de bijuterii pe care o ţinea artista Fröhlich.

Ea o primise, tocmai în dar, după toate regulile cuvenite, de la brazilian. Unrat fu silit să intervină ca să apere drepturile soţiei sale. În timp ce tânărul, ruşinat, îşi renega toate rubedeniile, bătrânul Vermohlen, foarte agitat, arăta soţilor Unrat că nepotul lui îşi depăşise de mult mijloacele pecuniare de care dispunea. Broşa aceasta nu mai fusese în stare s-o cumpere; din păcate, mătuşa lui, în slăbiciunea ei, îi dăduse banii necesari; dar banii erau ai lui Vermohlen şi, de aceea, târgul nu era valabil.

Unrat replică la aceasta, explicându-le foarte liniştit, că banii domnului şi doamnei Vermohlen sunt de bună-seamă unul şi acelaşi lucru, că el, Unrat, nu înţelege nicidecum să ţină seama de asemenea treburi interne ale familiei Vermohlen şi că, de altfel, clopoţelul gării sună pentru a treia oară. Şi strângând bine cutia cu broşa între degetele sale cenuşii, o împinse pe artista Fröhlich în vagon. Toţi îşi agitau pălăriile, afară de Vermohlen, care ameninţa cu bastonul.

Artista Fröhlich făcu întâi o observaţie sfioasă despre penibila întâmplare şi urmările ei posibile. Unrat o lămuri că temerile ei n-au niciun rost. Curtierul Vermohlen – adăugă el – are fii care au fost elevii lui şi pe care el, Unrat, nu-i putuse „prinde” niciodată. Neamul Vermohlen-ilor e înrudit cu multe familii din oraş.

Artista Fröhlich se liniştise. Arătă, râzând, micile briliante fetiţei ei şi declară:

— Aceste biete zorzoane sunt toate pentru Mimi; când Mimi va ajunge să aibă nevoie de zestre.

Unrat nu mai putea de bucurie că elevii Vermohlen fuseseră „prinşi” de astă dată. Treptat, începu să mediteze asupra faptului că, în cazul de faţă, o mână de elevi, împreună cu toate ramificaţiile familiei lor, suferiseră o pagubă care nu izvora nici din închiderea la „zdup”, nici din izgonirea de la şcoală. Paguba şi, fireşte, vezi bine, distrugerea totală putea deci fi provocată şi pe altă cale decât prin izgonirea de la şcoală. Pe o cale nouă, neprevăzută…

În oraş şi în vila lor viaţa dinainte îşi reluă cursul. Le lipseau relaţiile. Până seara, când ieşeau totdeauna la teatru şi la restaurant, artista Fröhlich, îmbrăcată în capot, se tolănea pe toate mobilele. Unrat îşi propuse s-o distreze puţin cu lecţiile ei de elină. Ea refuză îmbufnată.

Într-o seară, la reprezentaţia unei comedii, ea recunoscu în actriţa care deţinea rolul bucătăresei, o veche cunoştinţă.

— Ia te uită, asta-i Hedwig Pielemann în carne şi oase. Nu-ţi vine să-ţi crezi ochilor! Cum de-au putut-o angaja aici? Doar n-a fost niciodată bună de nimic.

Îndată după aceea, ea povesti o seamă de amănunte echivoce din viaţa fostei ei colege. Şi încheie:

— Ascultă, trebuie s-o poftim la noi.

Hedwig Pielemann veni, şi artista Fröhlich, ca să-i ia ochii, îi oferi mereu mese alese. Acum, pe mobile stăteau tolănite două cucoane în loc de una, şi fumau, şi-şi aduceau aminte una alteia de întâmplări pe care le mai discutaseră… Cu conştiinţa încărcată, Unrat le vedea plictisindu-se. Se simţea dator să facă ceva, dar stătea nehotărât, chinuit cum era de griji tainice. De câte ori clopoţelul de la intrare suna, sărea de pe scaun şi se furişa în mare grabă, până la uşa din faţă. Cucoanele băgară de seamă că nu lasă niciodată pe fata din casă să deschidă uşa.

— Ori vrea să-mi facă o surpriză, ori mă înşală, spuse artista Fröhlich. Nici nu ştii ce ştrengar e bătrânul meu Unrat.

Într-o zi, sosi o scrisoare din Hamburg de la cei doi prieteni. Aveau de gând să facă toamna, o călătorie cu vaporul, pe coasta spaniolă şi până la Tunis. Propuneau ca Unrat şi soţia lui să vină şi ei.

— Ei bravo! strigă artista Fröhlich. În sfârşit, se întâmplă ceva. Plecăm la sălbatici. Trebuie să ne-nsoţeşti, Pielemann, fă-ţi rost de un concediu. Dăm cu pomadă cafenie pe faţă, ne înfăşurăm în cearşafuri, iar; eu îmi pun pe cap diadema aia de mi-a rămas de pe când eram artistă.

Prietena Pielemann se lăsă uşor convinsă. Pe Unrat nu-l întrebară. Se mirară numai că arăta atât de puţin entuziasm. El amână să se pronunţe, până când prietena plecă; atunci, în sfârşit, se uşură, mărturisind totul: nu mai avea bani.

— Nu se poate. Un profesor trebuie să aibă bani! strigă ea.

Unrat surâse stingherit. Avusese într-adevăr şi el treizeci de mii de mărci economisite. Fuseseră cheltuite: aranjarea casei, rochiile, distracţiile. Cheltuielile curente nu ţineau pasul cu pensia lui Unrat; o întreceau cu mult. Unrat scoase din sertar somaţii de plată de la furnizori de tot felul, de la restaurante şi croitorese; le luase el singur în primire la uşă. Povesti, umilit şi plin de ură, despre tertipurile la care trebuie să recurgă pentru a amâna ivirea portărelului: dar nu mai putea să întârzie multă vreme.

Artista Fröhlich se arătă speriată şi copleşită de remuşcări. Îl asigură că nu avusese gânduri rele. Acum însă se terminase; cei doi caraghioşi n-aveau decât să plece singuri la sălbateci. Azi la prânz nu se va da la masă decât rasol, deşi, ce e drept, o gâscă se şi rumeneşte la cuptor –

iar seara, numai tobă; de asemenea va reîncepe să înveţe elina, căci în fond era lucrul cel mai ieftin. Unrat era mişcat şi-i dădu asigurări că, negreşit, vezi numai, îşi cunoştea datoria de a procura artistei Fröhlich toate de câte avea nevoie.

— Ei, da – spuse ea – cizmuliţele de piele aurită, de şaizeci de mărci.

O vesti îndată, în scris, pe Hedvvig Pielemann: „Nu avem parale". Împrejurarea aduse totuşi o schimbare în viaţa lor.

Prietena Pielemann hotărî că Unrat trebuie să dea lecţii.

— Da, dacă bărbatul meu n-ar fi atât de rău văzut în oraş, observă artista Fröhlich.

Prietena Pielemann, mândră de a putea face un serviciu:

— Îl trimit pe prietenul meu. N-are decât să-l jupoaie, mă voi face că nu văd nimic.

— Cine? Lorenzen, negustorul de vinuri? Lasă-te păgubaşă, e un fost elev al lui Unrat; m-a şi plictisit cu asta. Spune că tu îi convii, dar că prietenul tău nu-i va călca pragul… Şi chiar de l-aş convinge, sunt sigură că Lorenzen se va păzi să-i cadă în labe.

— Nu mă cunoşti, răspunse prietena Pielemann. Îi pun chestiunea de încredere: ori-ori.

Îi comunică lui Unrat că negustorul de vinuri Lorenzen are nevoie să înveţe greaca, pentru că vinde vinuri greceşti şi că Unrat ar trebui să-i dea lecţii. Unrat fu apucat mai întâi de o agitaţie bruscă, fără a putea articula încă un refuz. Vorbea tulburat şi cu un surâs răutăcios despre nenumăratele abateri şi încercări de răzvrătire ale elevului Lorenzen, despre prilejurile când Lorenzen îi rostise porecla, fără ca Unrat să-l poată „prinde".

— Ehei – observă el între altele – nimic nu e încă pierdut. Apoi, îţi mai aduci poate aminte, draga mea, de gălăgia care a domnit la căsătoria noastră, de cârdul care ne-a însoţit trăsura?…

— Da, da, lasă asta, făcu artista Fröhlich, căci pomenirea acestor întâmplări în faţa prietenei Pielemann o ruşina.

Unrat urmă fără a se lăsa tulburat:

— …de banda care, vezi numai, chiuia în faţa oficiului stării civile şi făcea năzbâtii şi, mai ales, de pietricica aruncată, care ţi-a pătat rochia albă de atlaz pe când te urcai în trăsură? Ei bine! este indiscutabil stabilit că printre tinerii atentatori era amestecat, trâmbiţându-mi numele în văzduh, şi elevul Lorenzen, care s-a acoperit şi el atunci de ruşine.

— N-avea grijă, ţi-l lămuresc eu! declară actriţa Pielemann.

— Din păcate nu l-am putut prinde, continuă Unrat.

Nu i-am putut-o dovedi. Acum însă e vorba să înveţe greaca. Pe mulţi nu i-am putut prinde. De-ar învăţa numai cu toţii greaca.

În urma acestei discuţii, Lorenzen sosi şi fu tratat cu blândeţe. Ori

de câte ori era nevoie de caiet sau de creion, Unrat o chema pe artista Fröhlich, atrăgând-o în conversaţie. Întâi trebuia să arate elevului Lorenzen cunoştinţele ei de greacă, apoi convorbirea aluneca spre lucruri moderne. Elevul Lorenzen intrase cu pretenţii de superioară ironie. Le lăsă treptat să cadă, văzând-o pe artista Fröhlich mişcându-se cu atâta graţie naturală şi măsură, printre mobilele ei nepretenţioase, găsind-o mai bine îmbrăcată decât propria lui soţie, care, la teatru, se indignase de fiecare dată văzând ţinuta artistei Fröhlich, şi începând să înţeleagă că puţin fard pe obraz, o umbră de jargon de femeie de moravuri uşoare şi câteva dramuri de cabotinaj dădeau o aromă stranie relaţiilor casnice. Ce vulpoi mai era Unrat ăsta! În felul acesta nu aveai, în adevăr, nevoie să mai mergi la club sau în altă parte. Şi în locul trufiei lui iniţiale, Lorenzen adoptă faţă de soţii Unrat un aer supus şi mieros.

Obţinu încuviinţarea să le aducă data viitoare puţin din vinul său. Mai aduse şi pateuri, astfel că o mică gustare înlocui lecţia de greacă. Când trebuia cumpărat ceva de afară, Unrat era de fiecare dată cel care se ducea. Se duse mai întâi chipurile, să cumpere un tirbuşon, iar mai târziu după ce băuseră, iar elevul Lorenzen era cu chef, se duse şi după alte multe lucruri.

Când aceste reuniuni începură să se repete, artista Fröhlich fu de părere că ar fi mult mai nostim dacă ar veni mai multă lume. Elevul Lorenzen prefera cercul intim, dar Unrat dădu dreptate soţiei sale. Lorenzen fu obligat să invite câţiva prieteni. Hedwig Pielemann aduse o colegă. Bărbaţilor le revenea sarcina de a procura prăjituri, mezeluri, fructe. Ceaiul îl oferea în schimb stăpâna casei. În mod regulat le venea poftă de şampanie, şi în mod regulat Unrat observa cu râsul lui prefăcut:

— Ştiţi prea bine, doamnelor şi domnilor, că am pierdut – să nu cercetăm dacă am meritat-o sau nu – calitatea mea de membru al corpului profesoral al liceului de aci.

De fiecare dată oaspeţii îl lăsau, plini de voioşie, să-şi termine declaraţia. După aceea, domnii cotizau şi trimeteau după şampanie. Uneori Unrat mergea el însuşi spre a face comanda. Putea' fi văzut atunci urcând din nou strada, precedat de băiatul de prăvălie şi vădit preocupat să apere transportul băuturii, aşa cum îl apărase odinioară la „Îngerul albastru".

Când buna dispoziţie creştea îndeajuns, artista Fröhlich ceda rugăminţilor şi cânta melodiile ei preferate: odată, când întrecuse măsura la băutură, îl cântă şi pe cel cu luna plină. Unrat o întrerupse pe loc şi-i trimise pe toţi acasă. Ei se mirară, ridicară proteste, se obrăzniciră. Dar când îl văzură pe Unrat suflând furios pe nări şi hotărât să nu cedeze, dispărură. Artista Fröhlich ceru cu umilinţă iertare soţului ei, asigurându-l că nu înţelegea nici ea ce o apucase.

Toţi erau oameni tineri şi cei mai mulţi făcuseră parte dintre obişnuiţii „Îngerului albastru”. Cât timp erau puţini la număr, erau incapabili de a găsi calea unor relaţii strict umane cu Unrat şi aveau o purtare plină de sfială, dar şi obraznică; îşi băteau joc de el, în spatele lui, şi recădeau într-o supunere şcolărească când li se cerea socoteală de glumele lor. Apoi, când numărul lor crescu, fiecare deveni un spectator fără răspundere. Nicio familiaritate nu mai altera dispoziţia generală. Părea că Unrat cu trupa lui se mutase într-un local mai mie, unde relaţiile cu femeile erau mai comode. Afară de aceasta, ora închiderii era aici mai târzie şi sosea totdeauna numai când lumea pleca de bunăvoie. Odată, când nu mai rămăseseră decât câţiva, Lorenzen îi hotărî să joace o partidă de bacara. Unrat se arătă curios, ceru să i se explice jocul şi, după ce-l pricepu, luă banca. Câştigă. De îndată ce câştigul încetă, trecu mâna. Lorenzen, ca iniţiator al partidei, se simţi împins să o învioreze. Scotea, repede, una după alta, din portofel bancnote de o sută de mărci. Câţiva se aprinseră la faţă şi nu încetau cu regretele de a nu fi luat mai mulţi bani cu ei. Bancherul câştigă din nou. Artista Fröhlich se strecură în spatele soţului ei şi mormăi:

— Vezi? De ce n-ai păstrat banca, bătrân zăpăcit?

Unrat răspunse:

— Pălăria de optzeci de mărci e a ta, draga mea. De asemenea sunt în măsură să astup deocamdată gura birtaşului Zebbelin. Să ne mulţumim cu atât.

Urmărea liniştit, cu privirea, bancnotele lui Lorenzen, pe care alţii le băgau în buzunar. Important era că Lorenzen le pierdea, şi Unrat, răsuflând mai repede, se simţea înaintând pe calea triumfului, uşor cutremurată de zguduiri subterane. Când Lorenzen, trezit în sfârşit, holbă cu o expresie stupidă ochii la portofelul lui gol, Unrat se apropie de el şi-i spuse:

— Să ne oprim pentru astăzi cu lecţia noastră de greacă, Lorenzen.

Curând începu să se răspândească în oraş vestea că la soţii Unrat s-ar petrece orgii. La bursă şi la club, la mesele obişnuiţilor din berării şi cafenele, în birourile caselor de comerţ, domnii aflară, prin câţiva holtei, amănunte savuros exagerate. Duseră ecouri slabe ale acestor povestiri în sânul familiilor lor, iar soţiile începură să şoptească între ele, dornice să afle cât mai multe amănunte. Cum o fi oare cancanul, pe care muierea lui Unrat se spune că l-ar fi dansat? Bărbatul nu izbutea să dea o lămurire suficientă şi astfel ele ajungeau să-şi închipuie un desfrâu, depăşind orice imaginaţie omenească. Şi apoi jocul de societate care părea să fie practicat în mod obişnuit la soţii Unrat: un joc de gajuri. Mai multe perechi trebuiau să se culce pe duşumea sub o cuvertură mare, toţi într-un rând şi anume un domn lângă o doamnă. Stăteau înveliţi până la gât, şi atât timp cât cuvertura

nu se mişca, nimeni nu se putea amesteca în ceea ce se petrecea dedesubtul ei. Dacă însă se mişca, respectivul sau respectivii erau obligaţi să dea un gaj. Jocul acesta producea o senzaţie fabuloasă în oraş. Ecourile sale confuze pătrunseră în cercurile fetelor tinere, făcându-le să mediteze ceasuri întregi asupra lui, cu priviri speriate, dar şi pline de curiozitate. Afară de aceasta, pretindeau că la soţii Unrat, doamnele apăreau uneori goale până la mijloc. „Ce necuviinţă de necrezut!" Trebuie să fie totuşi nostim.

Lorenzen aduse cu el câţiva ofiţeri, care cumpărau de la el vinul pentru popotă. Printre ei se afla şi locotenentul von Gierschke. Ajutorul de judecător Knust fu unul dintre primii bărbaţi din buna societate burgheză care îşi făcu apariţia. Intră în concurenţă făţişă cu tânărul profesor de liceu Richter în ceea ce privea persoana artistei Fröhlich. Richter se logodise în sfârşit cu acea fată bogată dintr-o familie, în general, inaccesibilă profesorilor de liceu, dar situaţia de logodnic nu-i pria. Devenise iritabil, dornic de plăceri şi-şi pierdea uşor capul lui de funcţionar, de obicei atât de chibzuit. Molipsit de exemplul lui Lorenzen, el pierdu într-o seară în casa lui Unrat o sumă egală cu mai multe din salariile sale lunare, făcu prinsori prosteşti şi, în focul cu care râvnea la graţiile stăpânei casei, întrecu orice măsură. În cancelaria profesorilor se auziră aluzii răuvoitoare la vizitele sale în casa lui Unrat, această ruşine a tagmei lor.

După cum voia roata norocului, Unrat cunoscu la joc suişuri şi coborâşuri. Odată cumpără artistei Fröhlich un mantou de şinşila de o mie de mărci, şi capul ei dat cu dresuri răsări aţâţător din blana cenuşie, pufoasă. Altă dată, însă, Unrat fu nevoit să se culce în pat la sosirea oaspeţilor şi să se prefacă bolnav, pentru că niciun restaurant nu mai voia să trimită de-ale mâncării. A doua zi se duse să explice furnizorilor că nu avea nimic de aşteptat de pe urma unei catastrofe. Neputându-se sustrage acestui argument, ei prelungiră creditul lui Unrat până când avea să câştige din nou la joc.

Artista Fröhlich nu ponta decât rareori şi atunci nu se oprea decât după ce pierdea totul. Într-o seară însă, avu atâta noroc, încât adversarul ei, Lorenzen, fu silit să se retragă… Era foarte palid şi dispăru proferând diferite ameninţări. Artista Fröhlich rămase locului, copleşită ca un copil după primirea darurilor, şi strângea în mâini, fără vlagă, bani de hârtie şi monede de aur. Cei din jurul ei se oferiră, cuprinşi deodată de o admiraţie deosebită, să-i numere banii; erau peste douăsprezece mii de mărci. Ea spuse numai că ar vrea să meargă să se culce. Şi, rămasă singură cu Unrat, cu privirea înfrigurată şi cu o voce dulce, pe jumătate înăbuşită:

— Acu Mimi are iarăşi zestre. Zorzoanele s-au dus toate pe gârlă dar acu e iarăşi asigurată şi n-o să aibă nevoie să facă la fel ca mine.

Dar încă în zorii zilei uşa fu luată cu asalt de creditori care parcă

mirosiseră banii şi, oricât a apărat artista Fröhlich cu trupul ei zestrea copilului, ei tot i-o smulseră.

Pe de altă parte, se răspândi zvonul că negustorul de vinuri Lorenzen era în încetare de plăti. Unrat alergă îndată să se informeze şi se întoarse palid, năduşit, neputând scoate niciun cuvânt. În sfârşit, gâfâind şi clămpănind din fălci, spuse:

— Dă faliment. Elevul Lorenzen dă faliment!

— Ce-mi pasă! spuse artista Fröhlich ghemuită pe divan şi legănându-şi mâinile între genunchi.

— Elevul Lorenzen dă faliment, repetă Unrat. Elevul Lorenzen zace zdrobit la pământ şi nu se va mai ridica. Deci cariera lui, negreşit, fireşte, a luat brusc sfârşit.

Vorbea în şoaptă ca şi cum s-ar fi temut să nu plesnească de propria lui bucurie.

— Dar ce câştigi cu asta? De zestrea lui Mimi tot ne-am uşurat.

— Elevul Lorenzen a fost prins acum. De astă dată am izbutit să pun mâna pe el şi să-l fac să-şi sufere soarta meritată cu prisosinţă.

Îl văzu agitându-se prin odaie ca ieşit din minţi. Mâinile lui atingeau tremurând, câte un obiect, fără să-şi dea seama. Ea mai spuse câteva cuvinte, dar îl auzi repetând întruna gâfâind:

— Elevul Lorenzen zace zdrobit la pământ.

Treptat, purtarea lui începu să o atragă. Agitaţia lui sufletească mai intensă, acoperi propria ei agitaţie şi o stinse. Uită de propria ei mâhnire; îşi urmări bărbatul cu privirea încruntată, speriată şi confuză în faţa acestei patimi ce se ivea ca un fel de nebunie gata să izbucnească în orice clipă din adâncul firii lui Unrat.

Totodată se simţi însă subjugată şi legată mai strâns, cu un dulce fior, de bătrânul ei Unrat, tocmai prin această patimă, prin această pornire violentă şi primejdioasă.

CAPITOLUL AL PAISPREZECELEA

Chiar şi câţiva elevi, supuşi încă disciplinei şcolare, se amestecară printre oaspeţii casei Unrat, Unul dintre ei, un găligan cu părul blond spălăcit, pierdu sume însemnate la joc. La sfârşitul sezonului, într-o sâmbătă, spre începutul primăverii, Unrat văzu pe prag pe profesorul Hübbenett, vrăjmaşul său, care se exprimase cu răutate despre fiul lui Unrat şi vorbise în faţa propriei sale clase despre „infecţie morală, mai bine zis despre scârnăvie". Acum stătea aci, înfipt bărbăteşte, iar Unrat îi surâdea cu venin. Îşi aşteptase colegul, căci elevul Hübbenett juca cu mult prea gros: s-ar fi zis că în această casă de profesor secundar ceva nu era în regulă.

Hübbenett, roşu ca un rac, merse drept spre fiul său care şedea pleoştit pe scaun, şi-i ceru să-l urmeze. Adăugă cu glas tare, fără a se adresa nimănui, că va întreprinde demersuri pentru a înlătura stări de lucruri de felul celor create aci de nişte aventurieri lipsiţi de conştiinţă; stări de lucruri care ţintesc la ispitirea şi coruperea unor tineri slabi; stări de lucruri menţinute prin jefuirea caselor de bani părinteşti şi prin alte mijloace sângeroase şi murdare.

Un ofiţer se strecură în grabă spre uşă. Un părtaş la petrecere, foarte neliniştit se apropie de profesorul indignat, încercând să-l convingă că ar proceda în mod neînţelept dacă ar provoca scandal. Socoteşte adunarea de aci ca necinstită? Să facă bine întâi şi să privească din cine e compusă. Se vede că nu ştie cine e domnul acela cărunt de la masa de joc, de lângă fereastră? Domnul acela e consulul Breetpoot. Şi cine-şi întoarce acolo capul, încreţindu-şi fruntea spre Hübbenett? Nimeni altul decât consilierul de poliţie Flad. Oare Hübbenett speră ca va ieşi bine dintr-un atac împotriva unor anumite situaţii existente, în care sunt interesaţi astfel de domni?

Hübbenett nu spera: i se putea citi pe faţă. Mai peroră puţin, ce e drept, ca un adevărat Caton, dar cu voce din ce în ce mai scăzută; apoi bătu în retragere. Nimeni nu-i mai dădea atenţie. Numai Unrat, radios de victoria lui, se strecură, cu îndemânare, după colegul său, poftindu-l la o băutură răcoritoare, iar când celălalt manifestă, printr-o mişcare din umăr, distanţarea sa morală, strigă cu cordialitate în urma lui că uşa casei sale va fi totdeauna larg deschisă pentru Hübbenett tatăl şi

fiul.

Veni apoi din nou sezonul băilor. De astă dată un adevărat puhoi de cheflii invadă mica localitate de pe litoral pe urmele lui Unrat. Familia Unrat luă cu chirie o vilă mobilată. Pe umilele sofale oneste, ei aşternură cuverturi brodate, de mătase japoneză, pe masa din faţă aşezară o ruletă, iar paharele cu inscripţia „Salutări de pe litoral" se umplură cu şampanie. Noua „bandă Unrat", după ce-şi petrecea noaptea la jocuri de noroc şi cu tot felul de năzdrăvănii, pleca pe plajă spre a vedea răsăritul soarelui; sau, duminică îşi lua micul dejun în timp ce orchestra băilor cânta coralul de dimineaţă. Alte nopţi le petreceau aiurea, în afara casei. În virtutea consideraţiei de care se bucurau însoţitorii ei solvabili, artista Fröhlich reuşea să impună ca restaurantul plajei şi cafeneaua, care erau de mult închise, să se deschidă pentru ea la orice oră ar fi dorit.

Era inepuizabilă. Ziua şi noaptea gonea haita ei de admiratori în toate direcţiile; unuia îi arunca un băţ strigându-i „aport!", iar altuia un os care voia să însemne o făgăduială; în acelaşi timp îi făcea cu ochiul semne şirete lui Unrat, care-şi freca mâinile. Voia să-l pună pe fiecare la încercare. Unuia dintre ei – un om gras şi rumen – îi porunci să înoate până dincolo de bancul de nisip, îndată după masa de seară care se compunea din şase feluri.

— Ascultă, omule, o să te lovească damblaua, spuse unul mai treaz.

Iar artista Fröhlich:

— Cine are de gând să fie lovit de dambla n-are ce căuta aici şi ar face bine să stea deoparte. Ce zici, Scârnăvică?

— Vezi bine – spuse Unrat – să stea mai deoparte. Şi adăugă: Elevul Jakobi a fost doară totdeauna foarte dibaci în exerciţiile fizice. Astfel, chiar după ce terminase şcoala s-a urcat pe zidul curţii pentru a răspândi cu ajutorul unui furtun, prin fereastra clasei din catul de jos, unde tocmai îmi predam lecţiile, duhoare de lapte de oaie acrit. Timp de mai multe zile, încăperea nu a putut fi scăpată de acest miros. De la un om ca acesta, avem, în adevăr, dreptul să ne aşteptăm să fie un înotător viteaz.

Cuvântarea aceasta fu foarte aplaudată şi tânărul se hotărî, în mijlocul râsetelor generale, să dea urmare provocării.

Toţi se adunaseră pe plajă când ieşi din cabina lui şi puseră rămăşaguri că va reuşi. Ce trandafiriu şi gras mai era! La jumătatea distanţei, cei din barca de însoţire fură nevoiţi să-l pescuiască. Adus la ţărm, el rămase tot fără cunoştinţă.

Încercările de a-l readuce la viaţă stârniră un viu interes. Unii, care pierduseră primul lor rămăşag, căutau să-şi scoată paguba punând un nou pariu pe redeşteptarea sau moartea lui Jakobi. Doamnele erau foarte impresionate de încordarea generală; una dintre ele fu apucată

de un acces de isterie. Când, după cincisprezece minute, accidentatul era tot nemişcat, mulţi amuţiră şi se îndepărtară. Unrat rămase.

Privea faţa obosită, palidă a elevului Jakobi şi căuta să şi-o amintească cum fusese pe vremuri: batjocoritoare şi răzvrătită. Aceştia erau ei. Stăteau culcaţi aci şi erau înfrânţi – cu desăvârşire înfrânţi. Dincolo de aceasta nu mai putea fi victorie şi nici pedeapsă. Simţea totuşi o uşoară apăsare în pântece. Calea triumfală pe care păşise începea din nou să se clatine. Ajuns pe piscul demenţei sale, tiranul fu cuprins de ameţeală.

Dar Jakobi deschise ochii…

Foarte indignaţi de această întâmplare se arătară cei doi negustori din Hamburg, brazilianul şi industriaşul din Leipzig. E drept că la ei indignarea pornea dintr-un sentiment de jignire personală, pentru că, de fapt, nu li se mai dădea nicio importanţă. Nu înţelegeau ce se petrecuse. În locul fetei, orice s-ar zice, blânde, de anul trecut, ei regăseau acum o artistă Fröhlich care îşi însuşise atitudinile îndrăzneţe şi poruncitoare ale unei adevărate frumuseţi şi căreia i se arăta supunere din partea tuturor, ca şi cum ar fi fost o asemenea frumuseţe. Şi cu toate astea nu era; prietenii din vara trecută găseau ridicolă toată această farsă. Dar zi de zi îi cădeau ei înşişi victime. Brazilianul mai încercă în primele zile să lege firul intimităţilor dinainte; apoi se deprinse să tânjească după artista Fröhlich, fără a mai îndrăzni să se apropie de ea.

Cei mai aproape de ţintă erau ajutorul de judecător Knust şi profesorul Richter; căci aveau mai mult de oferit decât alţii. Unul era cel mai căutat holtei din oraş, celălalt era logodit. Artista Fröhlich rămase multă vreme nehotărâtă. Knust era mai important, dar la Richter consecinţele evenimentului ar fi fost mai răsunătoare. Logodnica lui o irita, căci numai micuţa aceasta îşi pusese în gând să întreacă aci, în staţiunea balneară, toaletele marii artiste Fröhlich.

Îi pretinse lui Knust să meargă întins la primul bărbat al cărui nume îl va pronunţa ea din întâmplare, miercurea viitoare, şi să-l pălmuiască. Knust zâmbi cu faţa lui plinuţă de băutor şi răspunse că doar nu e nebun. Ea declară atunci că a isprăvit cu el şi că un om care are anumite pretenţii faţă de dânsa trebuie să fie gata să facă orice i-ar porunci, dar într-adevăr orice.

Richter era însă gata la aceasta; până într-atât îl scosese din fire situaţia lui de logodnic. Într-o după amiază, în timpul concertului de promenadă, lumea putu să-l vadă beat, în mijlocul unei cavalcade zgomotoase, stând în şa, în spatele artistei Fröhlich pe un măgar, şi ţinându-se strâns de ea; trecură în galop de-a lungul terasei cafenelei, unde în primul rând de mese şedea logodnica lui.

Numaidecât, după masa de seară, artista Fröhlich se ridică, îl luă pe Unrat şi pe Richter la stânga şi la dreapta ei şi vesti, cu un glăscior

firav şi dulce, că astăzi vrea să se culce devreme. Fură petrecuţi de o procesiune cu lampioane colorate de hârtie până acasă şi câţiva domni intonară sub balcon o serenadă. Când totul se linişti, Unrat, pe jumătate dezbrăcat, îşi chemă nevasta. O credea pe balcon. Nu. Căută şi chemă: voia să se bucure împreună cu ea de faptul, că acum şi soarta colegului Richter se împlinise şi cariera lui viitoare era ameninţată în chipul cel mai îmbucurător. Dar în camerele goale, veselia lui se risipi. Simţi cum i se strânge inima.

Cunoştea doară toanele ei; se mai dusese, desigur, la malul mării. Unrat se aşeză lângă pătucul cu gratii al copilului şi începu a goni ţânţarii.

Se găsise iarăşi un naiv care se lăsa la ora aceasta dus de nas de artista Fröhlich, schimbând brăţările şi trusele lui de argint pe câteva raze de lună. Între timp, Unrat se culcă… Dar în adâncurile cugetului său pe care prefera să le lase neexplorate, el şi ştia că însoţitorul artistei Fröhlich era Richter şi că, de data aceasta Richter nu era dus de nas.

Unrat se zvârcoli în pat până la miezul nopţii. Apoi se sculă, îşi puse hainele şi îşi zise cu glas tare că trebuie să trezească fata din casă, să trimită după oameni cu felinare; artista Fröhlich suferise poate un accident. Luă chiar o lumânare şi se îndreptă spre camera servitoarei. Abia când ajunse în capul scării spre pod, se smulse din amăgirea de sine, stinse cu teamă lumina ca să nu se trădeze cumva şi se întoarse pe dibuite în odaia de culcare.

În lumina razelor palide ale lunii se vedea patul gol al artistei Fröhlich. Unrat se simţea mereu îndemnat să privească într-acolo; răsufla tot mai grăbit. În cele din urmă se răsuci şi începu să scâncească. Se sperie de vocea lui şi se strecură sub plapumă. După o clipă, se hotărî să-şi ţină firea îşi aruncă din nou hainele pe el şi chibzui asupra felului cum avea s-o primească pe artista Fröhlich. Avea de gând să-i spună: „Ei? O mică plimbare – de bună seamă, fireşte. Bine ai făcut. S-a nimerit ca nici eu să nu fiu obosit şi să mă întorc în clipa asta.” Timp de un ceas îşi repeta această cuvântare plimbându-se întruna încoace şi-ncolo prin odaie. Atunci se auzi un zgomot uşor dinspre uşa din faţă şi, cu o mişcare sălbatică, Unrat îşi lepădă hainele şi se trânti în pat. Strângându-şi tare pleoapele, trăgea cu urechea la paşii furişaţi ai artistei Fröhlich, la foşnetul înăbuşit al fustelor care cădeau, la scârţâitul precaut al patului când ea se culcă, apoi, la un slab suspin; şi, în sfârşit, la obişnuitul, dragul ei sforăit.

Dimineaţa, se prefăcură amândoi că dorm. Artista Fröhlich se hotărî cea dintâi să caşte. Când Unrat se întoarse spre ea, zări o faţă schimonosită de suferinţă, gata să izbucnească în lacrimi. Se lipi de umerii lui şi hohoti:

— Ah, micul meu Unrat, de-ai şti! Nu merg toate aşa cum am dori şi nici ceea ce se întâmplă nu depinde de cele mai multe ori de noi.

— Fie şi-aşa, spuse Unrat mângâietor, iar ea plânse şi mai tare văzându-l atât de teribil de blând şi atât de resemnat faţă de scuza ei trasă de păr.

Rămaseră toată ziua închişi în casă. Artista Fröhlich, leneşă şi stângace de câte ori punea mâna pe ceva, privea cu ochii mari, plini de amintiri molatice, dulci, languroase, care-l făceau pe Unrat să-şi întoarcă ruşinat capul.

Câţiva dintre obişnuiţii casei veniră spre seară să-i vadă şi întrebară dacă au aflat noutatea. De unde s-o afle, doar nu ieşiseră din casă.

— Logodna lui Richter s-a rupt.

Artista Fröhlich îşi aruncă îndată privirea spre Unrat.

— E un om distrus, urmă unul dintre musafiri. E compromis până peste cap. Cât despre familia fostei lui logodnice poate fi sigur că n-o să se dea bătută până nu l-o scoate din slujbă. Nu mai vrea să-l ştie în oraş. căci ar face-o de râs. N-o să fie uşor pentru el să se descurce.

Artista Fröhlich văzu faţa lui Unrat roşind uşor şi apoi pălind din nou, îl văzu legănându-se când pe un picior, când pe celălalt, încleştându-şi degetele şi iar desprinzându-le; îl văzu întinzându-şi gâtul ca să respire, ca şi cum ar fi vrut să prindă din aer dulceaţa cuvintelor rostite, să aspire fericire. Simţea plăcere şi se chinuia în acelaşi timp.

De astă dată, era silit să-şi plătească triumful; cu conştiinţa încărcată, ea citi pe faţa lui simţămintele cu care plătea acest triumf.

În sfârşit, Unrat ieşi, iar artista găsi un pretext ca să-şi lase oaspeţii singuri.

— Te bucuri, desigur? îl întrebă ea afară, cu prefăcută nemulţumire. E însă urât să te bucuri de nenorocirea altuia.

Unrat şedea pe balcon, ţinându-şi încleştate încheieturile mâinilor, şi arunca prin frunzişul fagilor, priviri pierdute spre mare, ca şi cum ar fi scrutat orizonturi nesfârşite care nu pot fi atinse decât peste prăpăstii chinuitoare. Artista Fröhlich simţi ceva din tulburarea lui şi acum fu ea aceea care căută să-l mângâie. Spuse:

— Nu te frământa, Scârnăvică. Principalul e că omul a fost lichidat. Tot e un câştig pentru tine.

Nu putu înăbuşi un oftat, căci, întorcându-se cu gândul numai cu câteva ceasuri înapoi, se găsea foarte nerecunoscătoare faţă de bietul Richter. Dar, la urma urmei, cum se petrecuseră lucrurile? Era, ce e drept, băiat drăguţ şi vesel, dar dacă n-ar fi fost Knust, pe care ea voise să-l necăjească, nimic nu s-ar fi întâmplat. Dar, se isprăvise cu el. Cu Unrat e cu totul altceva. Te apucă uneori ameţeala în faţa lui. Uite-l cum şade şi acum!

— Ei, tu şi cu mine, spuse ea întinzându-i mâna.

El apucă în adevăr această mână, dar zise:

— Din toate lucrurile, unul e sigur: un om care a izbutit să atingă piscurile cele mai luminoase – un astfel de om cunoaşte bine şi abisurile de nepătruns.

CAPITOLUL AL CINCISPREZECELEA

Când se înapoiară în oraş lumea îi şi aştepta. Holteii declarau la club.

— Slavă Domnului, s-a sfârşit cu plictiseala!

Chiar a doua zi după sosire, dădură prima recepţie, şi tot oraşul se strădui să afle cine a luat parte, ce s-a servit la masă, ce rochii noi purtase artista Fröhlich. În perioada care urmă, unii negustori căsătoriţi începură să primească seara, târziu, ştiri neobişnuite; ba se petrecuse ceva în port, ba la birou erau treburi neaşteptate de lichidat; şi dispăreau grăbiţi de acasă.

Totuşi, unii se ţineau departe, fie în virtutea principiilor lor morale, fie datorită unui temperament rece, fie din economie. Aceştia rămâneau să caşte printre scaunele goale de la club sau de la „Societatea pentru cultivarea simţului obştesc", indignându-se la început, iar apoi stând la îndoială, fiindcă numărul lor se împuţina tot mai mult. Ultimii rămaşi se socotiră înşelaţi şi puşi pe nedrept în inferioritate.

Teatrul orăşenesc îşi ducea zilele mulţumită subvenţiilor. Nu exista vreun varieteu demn de atenţie. Cele cinci sau şase demimondene disponibile pentru uzul domnilor de condiţie bună erau arhicunoscute, iar plăcerile pe care le puteau oferi păreau searbede când te gândeai la casa Unrat şi la stăpâna casei.

În acest oraş patriarhal, care nu oferea altă ieşire din plictiseala vieţii onorabile de familie decât viciul brutal şi plicticos, vila din faţa porţii oraşului, unde întâlneai femei care nu erau propriu-zis cocote, dar nici doamne, unde stăpâna casei, o femeie măritată, soţia profesorului Unrat, cânta cuplete picante, dansa indecent şi, dacă ştiai cum să iei lucrurile, putea fi, pare-se, câştigată şi pentru alte năzbâtii – această vilă căpăta o strălucire fabuloasă, înconjurată de nimbul argintiu şi tremurător care învăluie palatele zânelor. Nu-ţi venea să crezi că aşa ceva există! Nu te puteai împiedica să te gândeşti în fiecare seară de câteva ori la casa soţilor Unrat. Zăreai câte un cunoscut furişându-se după un colţ de stradă, auzeai un orologiu bătând ora şi-ţi spuneai: „Acolo începe acum petrecerea". Te culcai obosit, fără să ştii măcar ce te obosise, şi oftai: „Acolo, petrecerea e

acum în toi”.

Erau fireşte, unii domni, e drept, foarte puţini la număr, cum ar fi consulul Lohmann, care îşi petrecuseră tinereţea în străinătate, care se simţeau la Hamburg ca la ei acasă, care plecau din când în când la Paris şi la Londra, şi pe care nici măcar curiozitatea cea mai fugară nu-i atrăgea spre recepţiile bătrânului dascăl ieşit din minţi şi ale tinerei sale soţii. Dar burtă-verzimea sedentară, micii burghezi îmbogăţiţi, care, practicând negoţul de peşte şi de unt, bătuseră timp de treizeci de ani aceleaşi câteva străzi, descopereau deodată o întrebuinţare neaşteptat de bogată în plăceri pentru banii lor. O răsplată strălucită a trudei lor li se înfăţişa înaintea ochilor şi începeau abia acum să priceapă pentru ce trăiseră. Alţii, cum era, de pildă, consulul Breetpoot, care cunoscuseră pe vremuri viaţa oraşelor mari se simţeau aici cam ruginiţi, se hotărâră la început să se mulţumească cu ce li se oferea şi sfârşiră prin a se distra fără a mai face comparaţii. Alţii iarăşi, cei cu studii academice, mergeau la soţii Unrat împinşi de amintirea şantanurilor pe care le frecventaseră în anii lor cei mai buni; printre aceştia se numărau şi judecătorii din procesul devastării mormântului preistoric, împreună cu pastorul Quittjens. Căci şi – pastorul Quittjens lua parte la petreceri, la fel ca oricare om. Apoi, unii concetăţeni mai modeşti, ca proprietarii cafenelei „Cafe Central” şi negustorul de ţigări din piaţă, se simţeau măguliţi şi înaintaţi în rangul lor social, graţie relaţiilor ce stabileau cu vârfurile societăţii, relaţii care nu erau posibile decât la soţii Unrat. De fapt, ei, cei mărunţi, alcătuiau majoritatea şi dădeau tonul. Acest ton era plin de stângăcie. Era nepotrivit numai pentru că era atât de stângaci. Toţi aceşti oameni se aflau acolo în aşteptarea rafinamentelor speciale, echivoce, pe care nu le poate oferi decât o asemenea ambianţă, unde dragostea nu se plăteşte numaidecât cu bani peşin şi unde totuşi nu te plictiseşti… Numai că tocmai prezenţa lor făcea ca petrecerea să nu ia un caracter cu totul neechivoc. Dacă nu se purtau cuviincios ca în familiile lor, ei deveneau ordinari ca într-o casă de toleranţă. Nu puteau altfel. Chiar dacă vreunul îşi dădea, la început, silinţa – curând după ce băuse, după ce pierduse puţin la joc, după ce se deprinsese cu atmosfera, o lua razna, spunea lucruri deşuchiate, tutuia pe câte o doamnă, se lua la ceartă. Toate acestea dăunau bunei ţinute a doamnelor. Se emancipaseră de orice reguli de etichetă în petreceri. Actriţa Pielemann era de nerecunoscut; fu în stare să se lase scoasă, în urma unei bătăi furtunoase în uşă, dintr-o cameră unde stătuse încuiată o jumătate de ceas cu unul dintre oaspeţi şi să se întoarcă fără jenă, împreună cu banda înveselită de băutură, în salonul de joc. Artista Fröhlich trebui să admită că iarna trecută Hedwig Pielemann nu fusese încă în stare să facă asemenea isprăvi.

Ea însăşi, artista Fröhlich, continua să păstreze oarecum aparenţele.

Se înţelegea de la sine că ea nu avea a face decât cu bărbaţi aleşi pe sprânceană, cu consulul Breetpoot, sau poate cu ajutorul de judecător Knust: ceva absolut sigur nu se ştia. La ea acasă nu se petrecea niciodată nimic. Artista Fröhlich practica adulterul cu toată prudenţa şi cu tot ceremonialul femeii serioase, măritate: cu voalete duble, perdele lăsate la cupeu, întâlniri afară din oraş. Toată această etichetă o înălţa în rang şi nimeni nu ar fi îndrăznit să o confunde cu celelalte femei. Lucrul acesta se evita, fie chiar numai pentru că niciodată nu se ştia exact care anume era tocmai protectorul ei şi până unde ar fi mers el cu îngăduinţa. Se ţinea seama mult de faptul că Unrat însuşi nu îngăduia nimic. Se cunoştea un caz, când, în mijlocul unei dispoziţii foarte prietenoase, el se repezise asupra unui domn care, din întâmplare, făcuse tocmai în spatele lui o observaţie despre stăpâna casei. Unrat se repezise şuierând printre dinţi şi pufăind; respinsese orice explicaţie, iar la capătul unei trânte aprige, îl dăduse pe uşă afară pe acest bărbat înalt şi voinic. Nenorocitul rămăsese exclus pentru totdeauna. Şi totuşi fusese unul dintre cei care jucau sume mari la cărţi, iar ceea ce spusese despre artista Fröhlich era, negreşit, lucrul cel mai inofensiv ce se putea spune despre ea. Oamenii ştiau deci la ce să se aştepte din partea lui Unrat îndată ce era vorba de artista Fröhlich, şi se fereau.

Cât pentru rest, toate puteau fi date peste cap; Unrat era de acord. Îşi freca mâinile când nu el, ci altcineva, făcea să sară banca, în timp ce feţe consternate, obosite de lăcomie, năduşite şi buimăcite se mişcau încoace şi încolo, sau holbau încremenite ochii, îşi dădeau seama cu mulţumire de starea de beţie a unuia, însoţea pe altul, complet decavat, cu urări pline de o ironie de nepătruns, rânjea în treacăt când undeva, câte o pereche de îndrăgostiţi era prinsă asupra faptului şi avea momentele cele mai pline de vioiciune atunci când cineva apărea dezonorat. Un tânăr de familie bună trişă la joc. Unrat insistă ca să rămână. Valuri de indignare se stârniră, iar unii plecară protestând. După două-trei seri, ei se întoarseră, şi Unrat le propuse, surâzând veninos, o partidă cu tânărul trişor.

Un alt caz luă o întorsătură şi mai dramatică. Unui jucător îi dispăruse un pachet de bancnote pe care-l aşezase în faţa sa. Începu să ţipe, ceru să se încuie uşile şi să fie cercetaţi toţi cei de faţă. Ceilalţi se împotriviră, se înjurară reciproc, îl ameninţară cu bătaia pe păgubaş şi bănuiră în răstimp de cinci minute pe fiecare, fără excepţie. Vocea lui Unrat pătrunse, nu se ştie cum, ca din mormânt, prin tot zgomotul. Declară că vrea să-i indice el pe aceia care urmau să fie căutaţi în buzunare, şi întrebă dacă lumea era dispusă să-l asculte. Oaspeţii erau curioşi să afle, se simţeau îndemnaţi să pară mai presus de orice bănuială şi strigară: Da! Atunci Unrat, împingându-şi gâtul înainte şi înapoi, rosti numele locotenentului Gierschke, al elevului Kieselack şi

al consulului Breetpoot.

— Breetpoot? Breetpoot?

— Da, Breetpoot.

Unrat îşi menţinea hotărârea, fără să spună mai mult despre ceea ce ştia… Şi Gierschke, un ofiţer? „N-are a face”, afirmă Unrat. Iar locotenentului, care se împotrivea furios propunerii, îi spuse să reflecteze:

— Mulţimea e împotriva dumitale şi te va dezarma.

Vrei să-ţi ia odată cu sabia şi onoarea, şi să nu mai posezi nimic altceva decât un pistol, cu ajutorul căruia, de bună seamă, doară, îţi vei lua viaţa? Negreşit, vezi bine, e mai plăcut să te laşi percheziţionat.

Pus în faţa acestei alegeri, Gierschke capitulă. Unrat nu avea nici cea mai mică bănuială împotriva lui: voise numai să-l supună, să tăvălească trufia lui în noroi. De altfel tocmai în clipa aceea Kieselack fu prins pe când încerca să arunce pachetul de bancnote afară, prin fereastră. Consulul Breetpoot ceru numaidecât, răspicat, socoteală lui Unrat. Dar Unrat, apropiindu-se de Breetpoot, îi rosti în obraz, fără ca nimeni altul să poată auzi, un nume, un singur nume – şi Breetpoot se potoli. Veni din nou chiar de a doua zi şi jucă neîncetat. Von Gierschke lăsă să treacă o săptămână. Kieselack mai apăru o singură dată şi pierdu o sumă oarecare. După aceea, bunica lui se prezentă la autoritatea fiscală, unde Kieselack ocupa un post neînsemnat, şi se plânse că nepotul ei o jefuise. În sfârşit, se găsise un pretext pentru concedierea lui; căci nimeni nu îndrăznise să facă acest lucru numai pentru un simplu scandal petrecut la jocul de noroc. Elevul Kieselack se ducea astfel la fund. Pentru Unrat faptul acesta însemnă o sărbătoare pe care o gustă din plin.

Păstra, în voluptatea lui, o indiferenţă perfidă. În vălmăşagul celor ce se luau la întrecere în goana spre faliment, spre dezonorare şi spre spânzurătoare, Unrat, neclintit şi cu genunchii îndoiţi, părea un dascăl bătrân a cărui clasă a căzut într-o sălbatică turbulenţă şi care, de după sticlele ochelarilor săi, ţine minte toate numele celor răzvrătiţi pentru a le strica, mai târziu, certificatele. Ei îndrăzniră să se opună puterii stăpânitorului; acum, lăsaţi de capul lor, n-aveau decât să-şi rupă unii altora coastele şi să-şi sucească gâtul. Tiranul dăduse, în sfârşit, naştere anarhistului.

Părea mândru de noua lui stare şi avea o predilecţie pentru propriul său obraz în actualele lui culori tinereşti. De douăzeci de ori pe seară scotea o oglindă de buzunar înserată într-o cutiuţă cu inscripţia „bellet”.

Deseori, în timpul larmei, strălucirii şi primejdiilor nocturne, el îşi amintea de unele nopţi din trecut. Fusese luat peste picior la „Cafe Central” şi se furişase spre casă. De după vreun colţ întunecat i se

zvârlise în obraz porecla aşa cum ai arunca un pumn de murdării… Într-una dintre nopţi, dorise ceva din partea oamenilor. Le ceruse să-i spună cine e artista Fröhlich, unde putea fi găsită şi – lucrul acesta era de cea mai mare însemnătate – cum ar putea să împiedice ca trei elevi şi în deosebi cel mai păcătos din ei, Lohmann, să aibă parte de ea. Nimeni nu-i dăduse răspunsul. Nu întâlnise altceva decât rânjete obraznice şi capete de pe care nimeni nu-şi scotea pălăria. Fusese nevoit să facă salturi dezordonate printre cărucioarele copiilor care coborau panta repede a unei „gropi" şi-i împuiau urechile, strigându-i porecla cu vocile lor subţiri. Strecurându-se prin faţa prăvăliilor iluminate, el nu mai adresase nici unui răzvrătit cuvântul; se furişase de-a lungul caselor – casele a cincizeci de mii de elevi în plină răscoală – cu o senzaţie de încordare în creştetul capului, pentru că în orice clipă, ca o căldare de lături, numele lui putea ţâşni din vreo fereastră! Ca să scape de această urmărire şi batjocură care îi distrugea nervii, el se refugiase la capătul străzii celei mai liniştite, departe, tocmai jos, la azilul domnişoarelor bătrâne, şi lăsase liliecii să dea târcoale pălăriei sale, aşteptând şi aci, chiar şi aci, să audă strigându-i-se numele.

Numele lui! Acum şi-l dădea el singur, şi-l aşeza pe creştet ca o cunună de lauri. Bătea pe umeri pe câte un oaspe jefuit de ultimul ban şi spunea:

— Da, da, sunt o adevărată scârnăvie.

Nopţile lui! Aşa arătau ele acum. Casa lui era cea mai luminată, i se dădea cea mai mare importanţă; era casa în care se împlineau cele mai multe destine. Cită teamă, cât nesaţ, câtă supunere, câtă fanatică furie de autodistrugere clocoteau în jurul lui! Toate aceste jertfe se aprindeau pentru el! Toţi se înghesuiau să i le aducă, ba chiar să se jertfească, arzând ei înşişi pentru el. Ceea ce îi mâna încoace era golul din creierul lor, nerozia celor lipsiţi de cultura umanistă, curiozitatea lor prostească, lascivitatea lor ascunsă, fără dibăcie, sub o mască de moralitate, lăcomia lor de bani, poftele lor trupeşti, vanitatea lor şi pe lângă acestea, sute de interese întreţesute. Nu erau oare tocmai creditorii lui Unrat acei care îşi târau aci rudele, prietenii, clienţii, din dorinţa de a procura bani datornicului lor? Nu erau oare tocmai femeile măritate avide de pradă, care îşi trimeteau bărbaţii pentru a-şi apuca partea din banii care se vânturau aci? Altele veneau ele însele. Sub măştile din timpul carnavalului pare să se aflat femei cumsecade. Se observaseră feţe bănuitoare de bărbaţi care îşi căutau soţiile. Fetele mari vorbeau în şoaptă acasă despre plecarea, la o oră târzie, a mamei lor „la casa din faţa porţii oraşului". Ciripeau cu jumătate de glas fragmente din cântecele artistei Fröhlich. Cântecele străbăteau pe ascuns oraşul. Misteriosul joc de gajuri, la care perechile se culcau pe jos sub o cuvertură, îşi făcu drum în mijlocul familiilor; el se juca în

serile în care fetele de măritat invitau în casă dansatori tineri, în timp ce se vorbea, cu râsete înfundate, despre „casa din faţa porţii”.

Înainte de începutul verii, trei femei din societatea bună şi două fete tinere se retraseră brusc pentru o şedere la ţară, considerată cam timpurie. Se produseră trei noi falimente. Negustorul de ţigări din piaţă, Meyer, emise poliţe false şi se spânzură. Despre consulul Breetpoot se şopteau diferite lucruri…

Şi această nimicire morală a unui oraş, pe care nimeni n-o putea opri, pentru că prea mulţi erau amestecaţi într-însa, era săvârşită de Unrat, şi spre triumful lui. Patimii care-l scutura în taină – acestei patimi din care trupul lui uscăţiv nu lăsa să apară decât ici şi colo o sticlire verzuie a ochilor, plină de venin, un rânjet palid – i se supunea, i se robea un întreg oraş. Era puternic; putea fi fericit.

CAPITOLUL AL ŞAISPREZECELEA

S-ar fi simţit fericit dacă ar fi fost şi mai puternic; dacă, într-o criză a destinului său, destin care nu era altul decât de a urî omenirea, el nu ar fi căzut pradă artistei Fröhlich. Ea era reversul patimii lui; ea trebuia să primească totul, în măsura în care ceilalţi pierdeau totul. Era cu atât mai vrednică de a fi îngrijită, cu cât toţi ceilalţi meritau să fie zdrobiţi. Instinctul de dragoste al mizantropului, peste măsură de aprins, se concentrase asupra ei. Şi asta era prost pentru Unrat, şi-o spunea el însuşi. Îşi spunea că artista Fröhlich n-ar fi trebuit să fie altceva decât o unealtă pentru a-i prinde pe elevi şi a-i băga la apă. În loc de aceasta, ea stătea acum alături de Unrat însuşi, curată şi inaccesibilă în faţa omenirii, iar el era silit s-o iubească şi să sufere din pricina iubirii lui care se împotrivea să-i slujească ura. Dragostea lui Unrat era închinată ocrotirii artistei Fröhlich şi pentru ea umbla după pradă; era o dragoste cu totul virilă. Totuşi, în cele din urmă, chiar şi această dragoste trebuia să-l epuizeze…

Uneori când artista se întorcea acasă, se întâmpla ca Unrat să se ascundă şi să nu reapară până seara. Se tocmea atunci cu el prin uşă, folosind glăsciorul ei subţire, niţeluş compătimitor. El însă nu voia nici măcar să mănânce. Pretindea că are de făcut vreo lucrare ştiinţifică. Ea îl prevenea prietenește că o să cadă bolnav şi se hotăra, cu un oftat, să lase să-i treacă şi criza asta. Se vede treaba că el iar îi umblase prin dulapul cu rochii şi-i scotocise rufele murdare. Poate că citise azi de dimineaţă bileţelul, îl apuca deodată nebunia; nu mai era în stare s-o privească atunci când se întorcea acasă cu hainele de pe ea mototolite; se învârtea ruşinat prin toate colţurile şi se făcea nevăzut. Era într-adevăr de speriat. Dar la urma urmei, ea nu putea să ia lucrurile chiar în serios, cu totul în serios. Doar şi ea însăşi juca prea multe roluri, în primul rând juca pe femeia măritată: îi era cu neputinţă să privească lucrurile altfel decât ca un joc. Când îi trimisese bătrânului ei Unrat, atunci în mijlocul străzii, pe Mimi a ei – da, atunci simţise în adevăr ceva, fusese ceva frumos. Dar acum, toată acea comedie cu bărbaţii, toată fandoseala până să ajungă la adică, mormanul de minciuni neîncetate şi grija ca nu cumva să-i scape vreo vorbă în faţa lui Unrat, care totuşi ştia prea bine cum stăteau lucrurile! îi era de-a dreptul

recunoscătoare că juca şi el comedia şi făcea atâta caz de micile ei escapade zilnice. Asta mai aducea puţină viaţă în casă! Curios că el nu izbutea să se deprindă. Şi totuşi în fond, el ţinea mai mult la toate astea decât ea însăşi. Uneori se purta ca ieşit din minţi şi voia, dintr-o zi pe alta, să distrugă pe cutare sau cutare. Nu mai era în stare să rabde. „Ţi-l recomand pe elevul Vermohlen. Aruncă-ţi, fireşte, doară, privirea asupra elevului Vermohlen". Ce însemna asta, mă rog? Mai era nevoie oare după aceea să-l întrebe, să-i ceară încuviinţarea? Dar atunci când ţinea atât de mult ca dânsa să ajungă la capăt cu consulul Breetpoot?

Artista Fröhlich ridica din umeri.

Unrat, pe care ea nu-l înţelegea, era cuprins spasmodic de adevărate accese copleşitoare de pasiune. Dragostea lui, pe care trebuia să şi-o rănească zilnic spre a-şi alimenta ura, aţâţa această ură, o făcea să fiarbă tot mai turbat. Ura şi dragostea se zăpăceau, se înteţeau reciproc, îşi dădea una alteia forme înfiorătoare. Unrat avea vedenia înfrigurată a unei omeniri stoarse, cerşind iertare: a acestui oraş, care se prăbuşea şi zăcea pustiit; a unui morman de aur şi sânge, care se topea parcă în cenuşiul sfârşitului de lume.

Alteori, era năpădit de halucinaţii în care artista Fröhlich îi apărea iubită de alţii. Imaginile îmbrăţişărilor străine îl sufocau; în toate aceste îmbrăţişări îi apărea chipul lui Lohmann! Tot ce era mai infam, mai demn de ură din câte i se putea întâmpla lui Unrat era pentru totdeauna condensat în trăsăturile lui Lohmann – acest elev care nu putea fi „prins" în niciun chip şi care nici nu mai era în oraş.

După astfel de stări de neputincioasă amărăciune, îl copleşea mila de sine însuşi şi de artista Fröhlich. O vestea pe un ton mângâietor că nu mai e mult, că aveau să se retragă, să părăsească oraşul şi să se bucure de „ceea ce pe bună dreptate oamenii au fost siliţi să-ţi cedeze".

— La cât crezi oare că se ridică asta? întrebă ea, respingându-i propunerea. Tu nu ţii minte decât ceea ce primim. Dar ceea ce ne iau iarăşi înapoi nu e puţin lucru. Ne-au scos mobila la licitaţie, nu-i aşa? Crezi oare că pentru cea pe care am luat-o acum am plătit măcar o singură rată? Te păcăleşti singur dacă crezi asta. Din tot ce e aici nu e a noastră decât perna asta de pe canapea şi rama prăpăditului ăstuia de tablou. Nimic altceva.

Era într-o dispoziţie necruţătoare, obosită peste măsură de vânătoarea neîncetată după bărbaţi; pierduse din vedere tocmai latura distractivă a vieţii pe care o ducea şi se răzbuna pe acela care-i stătea la îndemână. Unrat atribui o teribilă însemnătate cuvintelor ei.

— Este datoria mea să mă îngrijesc de bunăstarea ta. Nu am de gând să mă arăt mai prejos de această îndatorire. Vor avea să ispăşească, nemernicii! adăugă el, şuierând. Ea nici nu auzea; se

plimba iritată prin odaie şi-şi frângea mâinile.

— Nu-ţi închipui, sper, că duc această viaţă tâmpită de dragul tău şi ca să te ajut să-ţi dobori pe muţunachii tăi. Nu, dacă n-ar fi Mimi, dar pentru Mimi sunt datoare să câştig, pentru ca ea să ajungă altceva decât mine. O, Doamne…

Aduse apoi fetiţa, în cămăşuţa ei albă de noapte, după care urmă o criză de plâns. Unrat stătea cu capul plecat şi-şi lăsa braţele să atârne. Fu nevoit să iasă; artista Fröhlich se culcă. Dar la ora sosirii oaspeţilor, fu iarăşi la înălţime, împăcându-l şi pe Unrat. Era blândă şi prietenoasă, îi şoptea deseori, deoparte, câte ceva confidenţial, în aşa fel în cât toţi să vadă că el rămânea pentru ea persoana principală. Îşi bătea joc împreună cu el tocmai de domnii cu care el ar fi putut s-o bănuiască; îl amăgea, căutând să-i dea impresia că nimic serios nu s-a petrecut vreodată. Ba, în asemenea momente, el nu era departe de iluzia că recoltase toate succesele sale fără a fi dat nimic în schimb. De fapt, nu credea aceasta; dar căuta să se convingă că nimic nu-l împiedica s-o creadă, căci nu exista vreo dovadă contrarie. Atât de aducătoare de mulţumire era reacţia după chinurile lui anterioare.

Într-o zi senină de primăvară, prima zi senină după multe crize sufleteşti. Unrat şi artista Fröhlich plecară împreună să se plimbe în oraş. Unrat îşi liniştea tocmai conştiinţa cu ideea că la urma urmei tot erau aliaţi. Artista Fröhlich care, odată cu întreruperea lecţiilor de elină, renunţase şi la ambiţia de a-l iubi pe Unrat, îşi trăgea respectul de sine şi buna dispoziţie din sentimentul ei sincer de prietenie pentru Unrat. De aceea, amândoi se mărginiră să surâdă când domnul Droge, negustorul de mărunţişuri din colţul străzii, deschise brusc uşa prăvăliei sale la trecerea lor, ameninţându-i cu pumnul şi strigându-le vorbe de ocară. Nici vânzătoarea de fructe nu putu să-şi păstreze liniştea văzându-i trecând. Îl asmuţise chiar pe domnul Droge să-şi îndrepte furtunul de apă asupra lui Unrat, când va trece. Asemenea incidente nu mai puteau fi evitate la nicio ieşire pe stradă a soţilor Unrat.

Erau plini de datorii faţă de toată lumea, cu toate că aruncau cu banii în toate părţile, iar furnizorii care nu le acordaseră, ci le impuseseră creditul lor făceau cel mai mare scandal. Devenise o regulă ca artista Fröhlich să primească de la Paris toalete achitate cu anticipaţie, în timp ce franzeluţele consumate luna trecută la dejun nu erau încă plătite. Şi totuşi artista Fröhlich îşi închipuia că pune bani deoparte pentru fetiţa ei, iar Unrat, că jefuieşte pe alţii pentru artista Fröhlich. De câte ori sosea – în zadar, ce e drept – portărelul, el trezea consternare, furie şi tristeţe. Cum de-ar fi putut să prevadă din nou sosirea lui? De mult artista Fröhlich nu se mai descurca în facturi şi poliţe. Activitatea permanentă a lui Unrat tindea la ruinarea altora, iar nu la îngrijirea propriei sale prosperităţi. Dar dezastrul pe care-l

pricinuiau în jur, în condiţiile de viaţă ale altora, se reflecta şi asupra situaţiei lor. Înşelaţi şi încolţiţi, ei se strecurau escrocând pe alţii, nutrind mereu speranţa nesigură într-un câştig neînchipuit de mare la joc şi în dispariţia finală a tuturor creditorilor. Simţeau, negreşit, în taină, pământul fugindu-le de sub picioare şi, în timp ce curentul îi ducea, mai căutau să provoace cât mai multe pagube.

În strada Siebenberg fură siliţi să îndure o întâlnire cu negustorul de mobile care-i acuză că vânduseră o parte din mobilele neplătite încă, ameninţându-i cu judecata. Unrat îl pofti cu un surâs veninos să vină la faţa locului, spre a se convinge. Artista Fröhlich spuse:

— Nu-ţi mai face speranţe zadarnice. Atât de deştepţi suntem şi noi ca să ne dăm seama că nu ai obţine nimic pe calea asta.

În clipa aceea se auzi lângă ea un zdrăngănit de sabie. Se uită într-acolo, dar îşi întoarse repede privirea. Cineva spuse cu voce răguşită:

— Ei, drăcia dracului!

Apoi o alta, surprinsă dar calmă:

— Ia te uită!

Artista Fröhlich nu mai auzea cuvintele negustorului de mobile. După o clipă îl părăsi. Îşi urmă drumul uşor ameţită. Abia în faţa cofetăriei Mumm, îl observă pe Unrat care nu scotea un cuvânt. Simţi un fel de mustrare de conştiinţă şi începu să vorbească pe un ton inocent în dorinţa de a-l împăca din nou după ce tocmai zăriseră amândoi pe oamenii aceia. Unrat deveni şi el deodată cordial şi, plin de vioiciune, o pofti să intre în cofetărie, în timp ce el făcea comanda, ea şi intră în salonul învecinat. Se auzi atunci o bătaie în geam. Artista se feri să privească într-acolo; era sigură că-i va zări din nou pe Ertzum şi pe Lohmann.

Nici seara Unrat nu se liniştise încă. Se strecură grăbit printre oaspeţi, făcea reflecţii de o ironie seacă şi sălbatică, repetând: „Sunt o adevărată scârnăvie”, şi explică:

— Din tot ce e aci, nu-mi aparţine, fireşte, vezi numai, decât o pernă de canapea şi rama tabloului de acolo.

Când artista Fröhlich se duse în camera de culcare, el o urmă şi-i anunţă:

— Elevul Breetpoot va ajunge, în sfârşit, într-un viitor apropiat să promoveze clasa.

— Ruinat? întrebă ea. Dar cum se poate, Scârnăvică? E doldora de bancnote de câte o mie de mărci.

— O fi cum spui. Trebuie însă adâncită cu cea mai mare stăruinţă întrebarea: De unde vin bancnotele?

— Ei?

Se apropie de ea cu un surâs şters; părea să tremure.

— Am aflat; am mituit pe casierul lui. Sunt banii minorului von Ertzum, bani pe care tutorele îi sustrage.

Şi, văzând-o pe artista Fröhlich încremenită de mirare, adăugă:

— Nu-i aşa? În condiţiile astea merită să trăieşti.

Iată-l deci pe al doilea din cei trei. Elevul Kieselack zace zdrobit la pământ. Elevul von Ertzum se va prăbuşi îndată şi el cu mare zgomot. N-a rămas decât al treilea.

Ea nu fu în stare să-i rabde privirea.

— Dar de cine vorbeşti? întrebă ea încordată.

— Al treilea e unul care mai rămâne să fie prins. Trebuie, şi va fi prins.

— Cum aşa? făcu ea şi ridică o privire nesigură. Apoi, deodată, pe un ton provocător: Cred că e acela pe care nu poţi să-l suferi şi la care nu vrei să mă uit nici chiar când trece pe stradă. Nici asta chiar n-o admiţi.

Unrat lăsă capul în jos; se lupta cu respiraţia.

— Deşi nu am de gând… continuă el cu glas înăbuşit. Şi totuşi, acest elev trebuie prins. E unul care a rămas să fie prins.

Ea dădu din umeri.

— Dar ce te uiţi aşa? Cred că ai febră. Scârnăvică, ascultă ce-ţi spun, culcă-te şi asudă bine. Îţi trimit un ceai de muşeţel. Enervarea asta fără sens te poate îmbolnăvi şi ce ne facem atunci? Mă auzi?… Zău, mi-e teamă că se întâmplă o nenorocire.

Unrat nu auzi. Spuse:

— Dar nu tu, nu tu trebuie să-l prinzi!

Rosti aceasta cu o înfricoşătoare implorare în glas, pe care ea nu o cunoscuse până atunci, care o aţâţa, înfiorând-o, care o înspăimânta, trezindu-i aşteptări plăcute, ca o bătaie sălbatică la uşa camerei ei, în puterea nopţii.

CAPITOLUL AL ŞAPTESPREZECELEA

Artista Fröhlich chibzui îndelung, a doua zi dimineaţa, la ce ar putea să cumpere din oraş şi, îndată ce se hotărî, porni de acasă. Se privea cu coada ochiului în toate vitrinele, oglindindu-şi chipul; zăbovise două ore şi jumătate ca să-şi facă toaleta. În bătaia pulsului ei era puţin din febra aşteptării. La începutul străzii Sienbemberg, în faţa librăriei Redlien, – se opri – niciodată nu se oprise încă în faţa librăriei – se aplecă înspre cărţile din vitrină şi simţi în ceafă un fior de spaimă, ca şi cum cineva era gata s-o apuce în clipa aceea. Auzi atunci în spatele ei:

— Ce plăcere să vă revăd, doamnă!

Ea întoarse capul cu o mişcare voit molcomă, plină de graţie.

— A, domnul Lohmann! Te-ai întors pe la noi?

— Dacă nu pricinuiesc, prin aceasta, nemulţumirea dumneavoastră, stimată doamnă…

— Nicidecum. Dar unde ţi-ai lăsat prietenul?

— Vorbiţi de contele Ertzum? El, el are drumurile lui proprii… Dar nu vreţi să facem câţiva paşi împreună, doamnă?

— Aşa? Şi ce face de obicei prietenul dumitale?

— Serveşte sub drapel ca elev-ofiţer, doamnă. Pentru moment se află aci, în concediu.

— Nu mai spune! E tot atât de drăguţ ca înainte?

Se mira că Lohmann nu-şi pierde cumpătul, deşi ea nu se interesa mereu decât de prietenul lui. Avea chiar impresia că-şi bate joc de ea. Impresia aceasta, Lohmann – numai el şi nimeni altul – i-o făcuse de cele mai multe ori şi pe vremuri, la „Îngerul albastru”… Ea se înfierbântase toată. Lohmann o invită să intre cu el în cofetărie. Îi răspunse înciudată:

— N-ai decât să te duci singur. Eu am treabă.

— Stăm cam demult timp la acest colţ de stradă pentru ochii ageri ai provincialilor, doamnă.

Deschise uşa în faţa ei. Ea suspină şi, cu rochia uşor foşnind, intră în cofetărie. În trecerea spre încăperea din fund, Lohmann rămase câţiva paşi în urma ei şi se miră încă o dată cât de frumos ieşea în evidenţă talia ei înaltă, ce bine era coafată, cu ce siguranţă de cucoană îşi lăsa

fusta să atârne, cât se schimbase între timp. Apoi comandă ciocolată.

— Aţi devenit între timp o personalitate cunoscută aci.

— Se poate, spuse ea şi schimbă vorba: Dar dumneata? Ce ai făcut în fond? Unde ai fost?

O informă bucuros. Urmase câtva timp şcoala comercială la Bruxelles, iar apoi lucrase în Anglia ca practicant voluntar la un om de afaceri, prieten al tatălui său.

— Ai petrecut desigur, de minune! observă ea.

— Nu. Nu e genul meu spuse el pe un ton sec, ba chiar dispreţuitor, încreţindu-şi actoriceşte faţa, în felul lui bine cunoscut.

Ea îl privea dintr-o parte, cu o atenţie plină de sfiiciune. Era îmbrăcat în negru de sus până jos şi-şi păstrase pe cap pălăria rotundă, neagră. Faţa lui devenise puţin mai gălbuie, iar trăsăturile mai pronunţate; era proaspăt ras şi privea de sub pleoapele întunecate, de o stranie formă triunghiulară, pe jumătate închise, într-o direcţie unde nu se petrecea nimic. Voia să-l silească să se uite la dânsa. Mai ţinea să verifice dacă mai purta chica de altădată.

— De ce nu-ţi scoţi pălăria? întrebă ea.

— Aveţi dreptate, doamnă, făcu el şi se supuse. Da, părul lui se ridica şi acum în sus ca un vârtej şi recădea pe frunte într-o şuviţă. Îşi întoarse, în sfârşit, spre ea privirea.

— La „Îngerul albastru" nu puneaţi încă atâta preţ pe forme, doamnă. Cum se schimbă oamenii! Cum ne schimbăm cu toţii! Şi asta în răstimpul ridicol de numai doi ani.

Stătea cu capul întors şi se gândea atât de vizibil la altceva, încât ea nu îndrăzni să-i mai spună nimic, cu toate că reflecţia lui o iritase puţin. Dar poate că nici nu o vizase pe ea! Poate că i se păruse numai.

Lohmann făcuse aluzie la doamna Dora Breetpoot şi la faptul că o regăsise atât de schimbată, atât de deosebită de chipul pe care-l purta în inima lui. O iubise ca pe o doamnă de înaltă distincţie. Fusese femeia cea mai remarcabilă a oraşului. Odată, făcuse în Elveţia, cunoştinţa unei ducese engleze, şi de pe urma acestei întâlniri se alesese şi ea cu un fel de nimb deosebit. De fapt, în oraş, ţinea locul ducesei. Că nobilimea engleză e prima în lume, nimeni nu avea dreptul să pună la îndoială acest lucru aci. Mai târziu, într-o călătorie în sudul Germaniei, un căpitan de cavalerie, din Praga, îi făcuse curte; pe vremea aceea aristocraţia austriacă era egală în rang cu cea engleză. Era uimitor cum de se lăsase Lohmann impresionat de toate aceste amănunte luând parte încrezător, la acest joc, cu atât mai uimitor, cu cât totul nu se petrecuse decât abia cu doi ani mai înainte. Acum, se întorcea în acest oraş, care se dezumflase ca şi cum ar fi fost de cauciuc. Casa Breetpoort scăzuse la jumătate – iar înăuntru locuia o neînsemnată cucoană din provincie. Întru nimic mai mult decât o simplă provincială. Tot mai avea, negreşit, profilul de medalie al unei

creole dar, vai, ce expresii provinciale ieşeau din gura medaliei! Umbla îmbrăcată încă după moda din anul trecut şi nici aceea înţeleasă cum trebuie. Mai mult încă, avea veleităţi artistice care dădeau greş. Şi preţiozitatea cu care îl primise pe cel întors de pe meleaguri îndepărtate, ca şi cum el ar fi avut sarcina să-i aducă salutări! Şi pretenţiile ei iritante că oraşul acesta nu e potrivit pentru ea! Cum de nu-l iritaseră înainte toate acestea? Pe atunci, ce e drept, ea abia îi adresase un cuvânt, abia îl luase în seamă. Fusese doar un elev.

Acum era un domn. Ea cocheta cu el, căuta să-l lege de „cercul" din jurul măruntei ei persoane… Îl făcuse să soarbă, până la fund, cupa amărăciunilor. Se gândea la puşca cea veche, care, pe atunci, stătea veşnic pregătită, pregătită cu toată seriozitatea pentru cazul că ar fi fost descoperit. Mai simţea şi astăzi o mândrie oarecum melancolică amintindu-şi de pasiunea de adolescent care durase până în pragul anilor săi de maturitate, înfruntând ruşinea, ridicolul, ba chiar şi puţină scârbă. Dragostea lui durase în ciuda existenţei lui Knust, a lui von Gierschke şi a altora. În ciuda numeroşilor copii pe care-i zămislise femeia iubită. Cu câtă pasiune sărutase uşa casei ei în noaptea în care aflase de ultima ei facere! Asta mai însemnase ceva; recunoştea că pe vremea aceea fusese nemăsurat mai bun, nemăsurat mai bogat. (Cum de se socotise obosit pe atunci? Acum era obosit.) Tot ce avusese mai bun de dăruit în viaţa lui mersese către femeia aceea fără ca ea să bănuiască. Acum, când era golit de toate, ea căuta să-l câştige… Lohmann iubea lucrurile mai ales de dragul ecoului pe care îl deşteaptă, iubea dragostea femeilor numai de dragul amarei singurătăţi care urma după ea, preţuia norocul cel mult de dragul acelui dor chinuitor pe care îl lasă în urma lui. Această mică snoabă, care i se înfăţişa acum în plină lumină îi părea greu de suportat, căci îi altera duioasa amintire a simţămintelor de odinioară. Toate îl supărau la ea chiar şi semnele de decădere care ieşeau la iveală în salonul ei deşi nu încă şi la ea însăşi. Ştia de situaţia rea a lui Breetpoot. Ce nemărginită tandreţe i-ar fi atras ei odinioară, din partea lui, această constatare. Acum vedea numai cum eforturile ei de a se arăta graţioasă contrastau pretenţios cu lipsurile care o năpădeau din toate părţile şi se ruşina dinainte pentru ea din cauza îngâmfării cam lipsite de demnitate, cu care avea să-şi conteste sărăcia. Se simţea jignit când o privea, jignit şi umilit când îşi clădea seama de comportarea ei. În ce stare te aduce viaţa! Ei se scufundase. Se scufundase şi ea. Când plecă, simţi cu înfricoşătoare precizie fuga unor ani clin viaţă, simţi cum se închidea uşa în urma unei iubiri care însemnase o tinereţe întreagă.

Acestea i se întâmplaseră în dimineaţa sosirii lui. Îndată după aceea se întâlni cu Ertzum şi amândoi dădură peste soţii Unrat. În acest spaţiu restrâns, lucrul nu putea întârzia mult. Oricât de scurtă era

vremea de când Lohmann sosise în oraş, el auzise totuşi vorbindu-se despre ei, iar isprăvile bătrânului Unrat stârniseră interesul său de amator de ciudăţenii omeneşti. Constată că Unrat împlinise tot ceea ce firea lui putea prevesti cu doi înainte, ba chiar mai mult. Dar şi mai grandioasă îi apăru evoluţia artistei Fröhlich. De la cântăreaţa de şantan de la „Îngerul albastru", la demimondena în stil mare! Căci la urma urmei, aşa apărea la prima vedere. Doar când te uitai mai bine răzbeau la suprafaţă trăsăturile mie-burgheze. Dar orişicât, nu era puţin lucru ceea ce se realizase aci. Şi unde mai pui numeroasele pălării care salutau pe soţii Unrat când treceau! Şi toate acele priviri umilite şi pofticioase, oriunde artista Fröhlich făcea să-şi adie parfumul! între ea şi publicul ei, oraşul, se petrecuse de bună seamă un fel de păcăleală reciprocă. Ea îşi dăduse aere de frumuseţe stăpânitoare, fusese tratată ca atare şi apoi, la rândul ei, ajunsese să creadă ea însăşi ceea ce spunea despre ea cei care o înconjurau. În chip asemănător se petrecuseră probabil odinioară lucrurile cu Dora Breetpoot şi cu pretenţiile ei de eleganţă mondenă.

Faptul că el se interesa acum de artista Fröhlich i se părea lui Lohmann de o înţepătoare ironie. Îşi putea aduce aminte de vremea când închinase versuri şi uneia şi alteia şi când, răscolit de patima de a-şi răzbuna suferinţa, dorise s-o întineze pe Dora Breetpoort, pe care o purta în suflet, propunându-şi să dea mângâierilor celeilalte femei gustul unui viciu sumbru. Viciu? Acum când nu mai avea nicio iubire, nu mai înţelegea niciun viciu. Nicio amărăciune a inimii lui faţă de doamna Breetpoot nu se întorcea spre folosul doamnei Unrat. Nimic nu va tresări în el când va trece împreună cu ea prin faţa casei Breetpoot. Conducea pur şi simplu o cocotă elegantă prin oraşul din care zeii pieriseră.

Pe Ertzum prefera să nu-l ia cu dânsul în această împrejurare. De îndată ce zărise femeiuşcă, Ertzum începuse, fără noimă, să-şi zdrăngănească sabia. Ertzum era în stare să se lase iar stăpânit de un potop de sentimente. El trăia totdeauna în prezent, în timp ce, în cofetăria frecventată încă la această oră, Lohmann, şezând lângă artista Fröhlich, nu sorbea din paharul lui, care nu se mai golea, decât rămăşiţa tulbure a stărilor sufleteşti de odinioară.

— Să vă torn puţin coniac în ciocolată? întrebă el. Să ştiţi că amestecul e minunat! Apoi: Dar multe se mai povestesc despre dumneavoastră, doamnă!

— Cum aşa? întrebă ea foarte atentă.

— Ei, se pare că dumneavoastră şi bătrânul nostru Unrat aţi zăpăcit tot oraşul şi provocaţi o groază de nenorociri.

— A, la asta te gândeşti? Ei da, facem ce putem. Oamenii se distrează la noi – deşi nu vreau să mă laud singură ca amfitrioană.

— Aşa se spune. De altminteri, nimeni nu e lămurit asupra

motivelor reale ale comportării lui Unrat. Unii par să creadă că foloseşte jocul de cărţi pentru a-şi asigura existenţa. Eu sunt de altă părere. Noi doi, stimată doamnă, îl cunoaştem doar mai bine.

Artista Fröhlich tăcea încremenită.

— El e tipul tiranului care preferă să piară decât să se supună vreunei îngrădiri. E de ajuns o simplă vorbă de batjocură – vorbă care pătrunde prin perdelele de purpură ale patului său până şi în visele lui din timpul nopţii – ca să-i provoace pete vinete pe piele, de care nu se poate vindeca decât printr-o baie de sânge. Este născocitorul crimei de lezmaiestate: ar inventa-o el, dacă ar mai fi nevoie. Cu oricât de nebunească jertfire de sine s-ar arunca un om la picioarele lui, el totuşi l-ar uri ca pe un răzvrătit. Ura de oameni devine pentru el un chin mistuitor. Faptul că plămânii oamenilor din jurul lui aspiră şi expiră un aer pe care nu el îl potriveşte, îl umple de poftă de răzbunare, îi încordează nervii până la extrem. Nu mai lipseşte decât un impuls, o înlănţuire oarecare de întâmplări potrivnice – un mormânt preistoric devastat şi tot ce se leagă de acest fapt. Nu mai e nevoie decât de o supraexcitare a pornirilor şi instinctelor sale – de către o femeie de pildă – şi tiranul, căzând pradă panicii, cheamă vulgul în palat, îl îndeamnă la omor şi pârjol, proclamă anarhia!

Artista Fröhlich stătea cu gura căscată, fapt care-l umplea de mulţumire pe Lohmann. Cu asemenea femei vorbea totdeauna în aşa chip, incit nu le rămânea decât să caşte gura. De altminteri, el zâmbea sceptic. Socotea în descrierea lui, că nu face decât să ducă până la extrem analiza unei posibilităţi abstracte. Nu voia, în fond, să-l definească pe bătrânul, ridicolul Unrat. Căci îl vedea încă prea mult, din perspectiva lui de fost şcolar, aşezat în bancă, mai jos decât catedra. Îi venea prea greu să-şi închipuie ca perfect adevărate enormităţile petrecute cu acela care îi dictase atâtea nerozii despre Fecioara din Orléans.

— Am cea mai mare simpatie pentru soţul dumneavoastră, adăugă Lohmann cu un surâs, punând vârf prin aceasta uluirii artistei Fröhlich. Despre căsnicia dumneavoastră nu am auzit, în adevăr, decât laude, mai spuse el după aceea.

— Ei da, trebuie să ştii că suntem instalaţi de minune. Şi de altminteri… Ambiţia o învioră: …nu cruţăm nimic pentru oaspeţii noştri. Uneori, oamenii nu mai ştiu ce năzbâtii să facă. Ai avea de ce să râzi. Ah, dacă ai veni dumneata, aş cânta în cinstea dumitale Maimuţa, pe care de obicei n-o cânt pentru că tot e puţintel cam nepotrivită.

— Sunteţi irezistibilă, doamnă.

— Vrei poate iarăşi să mă iei peste picior?

— Mă supraestimaţi. Mi-a trecut pofta de glumă când v-am revăzut. Trebuie să ştiţi, doamnă, că sunteţi singura fiinţă care merită atenţie

în oraşul acesta.

— Ei şi? făcu ea mulţumită, dar fără să se mire.

— De n-ar fi decât toaleta dumneavoastră. Rochia de postav de culoarea rezedei este bineînţeles, cu totul la înălţime. Aţi ales cu drept cuvânt pentru ea pălăria neagră. Dacă pot să-mi îngădui o singură obiecţiune: etola de *point-lace* nu mai e la modă anul acesta.

— Nu mai spune!

Ea îşi apropie scaunul.

— Eşti sigur de asta? Atunci, scârba tot m-a păcălit cu ea. Noroc că nu am plătit-o.

Adaugă însă repede, roşind:

— Din partea mea am s-o şi plătesc. Dar ca s-o port, nici gând. Am pus-o azi pentru ultima dată, poţi fi sigur de asta.

Era fericită să-i dea dreptate, să i se poată supune. Competenţa lui în privinţa soţilor Unrat îi sporea nemăsurat respectul pentru el. Şi unde mai pui că se pricepea şi la modă. Vorbea din nou atât de distins:

— Mă gândesc ce aţi devenit dumneavoastră, scumpă doamnă, pentru aceşti provinciali! O stăpânitoare peste vieţi şi averi, o adorată fiinţă funestă, o Semiramidă, în sfârşit, mai ştiu eu ce, pentru care toată lumea, prinsă în vârtej, se aruncă nepoftită în prăpastie, nu-i aşa?

Şi cum, în chip vădit, ea întârzia prea mult să înţeleagă:

— Vreau să zic că bărbaţii nu aşteaptă să fie rugaţi, iar dumneavoastră, doamnă, aveţi de la ei, de la toţi fără excepţie, dacă nu mă-nşel, mai mult decât vă face trebuinţă.

— Aici exagerezi. Am noroc în această privinţă şi că bărbaţii mă iubesc destul de mult, hai să zicem…

(Bău întâi puţin; asta trebuia să i-o spună.)

— Dar aşa cum îţi închipui dumneata că o iau razna… Aici te-nşeli – şi îl privi drept în ochi – nu toţi au norocul să poată sta singuri cu mine la o ciocolată.

— Dar eu îl am? Atunci poate a venit şi rândul meu?

Îşi înălţă capul şi-şi încreţi faţa. Ea, încurcată, nu mai putea privi decât pleoapele lui lăsate în jos.

— Dar – urmă el – dacă-mi aduc bine aminte, trebuia să fiu ultimul la dumneavoastră? Nu mi-aţi spus asta pe vremuri, de nu ştiu câte ori, doamnă? Aşadar – şi deschise ochii, privind-o cu obrăznicie – toţi ceilalţi au şi fost lichidaţi?

Ea nu era jignită; se simţea numai chinuită.

— Fleacuri. Ai idei cu totul greşite. Oamenii trăncănesc. De pildă, despre mine şi Breetpoot. Pretind că l-am stors, Dumnezeu ştie cum. Acum se zvoneşte că s-a atins şi de banii lui Ertzum – păcatele mele.

Îşi dădu seama prea târziu de ceea ce spusese şi privi ruşinată, în fundul ceştii.

— Ăsta e, în adevăr, lucrul cel mai grav, zise Lohmann, aspru şi întunecat.

Întoarse capul într-o parte şi amândoi tăcură.

În cele din urmă, artista Fröhlich rosti cu oarecare sfială:

— Doar nu e numai vina mea. De-ai şti cât a cerşit! Ca un copil, te asigur. Caraghiosul bătrân! Nu mai are un dinte în gură. N-o să-ţi vină să crezi, dar voia să fugă cu mine. Să fug cu diabeticul ăsta, nu, mulţumesc!

Lui Lohmann îi şi părea rău că arătase indignare morală faţă de un spectacol atât de distractiv. De aceea spuse:

— Aş vrea într-adevăr să asist o dată la seratele dumneavoastră.

— Eşti invitat! zise ea repede şi plină de bucurie. Vino odată, te aştept negreşit! Dar acu trebuie să plec. Nu te ridica te rog. O, Doamne, am uitat!

(Se frământă, văitându-se şi frângându-şi mâinile.)

— Nu se poate, căci Unrat a spus că suntem destui acum şi că nu vrea să mai primească pe alţii. Ultima dată mi-a şi făcut scandal. De aceea, mă-nţelegi…

— Pe deplin, doamnă.

— Ia te rog, nu fă îndată pe ofensatul. Asta nu-nseamnă că nu poţi să vii la mine când nu e nimeni acolo. Să zicem astăzi la cinci. Dar acum am plecat.

Şi ieşi foşnind, cu toate semnele unei grabe extreme.

Lohmann nu-şi dădea seama cum ajunsese până aci, cum se făcea că o dorea. Bănuia că era la mijloc atracţia pe care o exercită pierzania. Tocmai pentru că prin această mică. hetairă caraghioasă, cu cinismul ei blajin şi tonul ei popular, Ertzum se găsea adus, de fapt, acum la doi paşi de pierzare. Şi Ertzum tot o mai iubea. Ertzum putea cel puţin să-şi cumpere cu bani fericirea. Lohmann se ducea la ea absolut rece, fără nicio licărire de patimă. Se ducea în locul prietenului său, care o meritase prin lunga lui suferinţă. Acum doi ani, lucrul acesta ar fi fost cu neputinţă. Îşi amintea că atunci când Unrat, deşi cu totul pierdut el însuşi mai voia încă să-l izgonească de la şcoală, simţise milă faţă de el, o milă sinceră, nicidecum răutăcioasă. Acum însă se ducea la soţia lui Unrat. „Cum ne mai schimbă viaţa!” îşi spuse încă o dată Lohmann cu melancolie şi mândrie.

Dinăuntrul locuinţei îl întâmpină zgomot de ceartă. Fata din casă îi deschise stingherită uşa salonului. Lohmann zări în faţa artistei Fröhlich, care era foarte agitată, un om năduşit, care ţinea în mână o hârtie.

— Ce doreşti dumneata? întrebă el. A, de asta e vorba. Ce sumă? Cincizeci de mărci? Şi pentru asta, atâtea ţipete?

— Ce să-i faci, domnule – răspunse creditorul – am mai venit de cincizeci de ori, o dată pentru fiecare marcă!

Lohmann îl plăti şi-i dădu drumul.

— Doamnă, vă rog să nu-mi luaţi în nume de rău această încălcare, spuse el, de astă dată mai puţin degajat.

Se simţea într-o poziţie falsă; ceea ce avea poate să primească acum devenea răsplata serviciului pe care îl făcuse.

Cel puţin era dator să nu se oprească atunci la cincizeci de mărci; vanitatea lui Lohmann se împotrivea la aceasta.

— De vreme ce am început să fiu îndrăzneţ… doamnă, mi-aţi fost descrisă, nu ştiu dacă pe bună dreptate, ca încurcată în penibile afaceri băneşti.

Artista Fröhlich îşi încleşta nervoasă degetele şi le desfăcea apoi din nou. Întorcea nehotărâtă capul în dreapta şi în stânga, frecându-şi gâtul de gulerul scrobit al rochiei ei de interior. Miile de plictiseli ale existenţei ei, neîncetat hărţuită de furnizori, curtezani şi cămătari, îi treceau toate deodată prin minte; şi acolo, în portofelul care i se întindea, era un teanc gros de bancnote de o mie de mărci.

— Cât? întrebă Lohmann liniştit şi totuşi precaut. Aş merge atât de departe pe cât mi-aş putea permite.

Ea nu se mai frământa. Nu voia să fie cumpărată, şi în niciun caz de Lohmann.

— Da de unde! Nu-i adevărat! spuse ea. N-am nevoie de nimic.

— Cu atât mai bine. Altfel, m-aş fi simţit măgulit, doamnă.

Se gândi o clipă la Dora Breetpoot şi la faptul că acum şi ea avea nevoie de bani şi, cine ştie, ar putea fi cucerită eu bani… Pentru a mai lăsa artistei Fröhlich posibilitatea de alegere, puse portofelul deschis pe masă.

— Să stăm jos, în sfârşit, spuse ea; şi, schimbând vorba, adăugă veselă: Dar ce pungă bine împănată ai! (Şi întrucât el păstra o tăcere rece:) Cum vei fi scăpând de biştarii ăştia? Nu porţi măcar inele la degete!

— Nici nu scap de ei niciodată, (Şi explică, fără a se îngriji dacă ea înţelege:) Nu plătesc femeile, pentru că nu vreau să mă umilesc. De altfel, nu e voie. E la fel ca şi cu operele de artă, pentru care aş da orice. Dar poţi oare să le posezi? Vezi câte una într-o prăvălie şi pleci visând la ea. Te întorci poate, apoi, şi-o cumperi. Dorinţa nu cere bani, împlinirea nu-i meritată.

Şi-şi întoarse privirea de la portofel. Totodată îşi traduse cuvintele în limbaj popular:

— Vreau să spun că încă de a doua zi sunt sătul de lucrul dorit.

Artista Fröhlich, plină de respect, şi totodată puţin ironică în faţa idolului ei, observă:

— Atunci nu cumperi pe semne altceva decât mâncare şi băutură?

— Puteţi să-mi recomandaţi altceva? Şi, încreţindu-şi fruntea, se uită deodată cu atâta obrăznicie în ochii ei, ca şi cum ar fi vrut s-o

întrebe: „Vrei poate să te cumpăr pe dumneata?” Apoi, dând din umeri ca un răspuns la ceea ce nu rostise: „Amorul trupesc e de-a dreptul respingător.”

O puse într-o mare încurcătură. Cu oarecare timiditate încercă să găsească ceva comic în reflecţia lui şi exclamă:

— Nu mai spune!

— Trebuie să ne ridicăm deasupra noastră – hotărî Lohmann – să devenim puri, măreţi. Să călărim ca Parsifal. Îmi voi face probabil, serviciul militar la cavalerie şi voi învăţa totodată înalta şcoală. Cu excepţia călăreţilor de circ, nu există în Germania nicio sută de oameni care să se priceapă în călăria de înaltă şcoală.

De astă dată ea râse fără înconjur.

— Păi atunci, devii chiar dumneata artist de circ, un fel de coleg îndepărtat al meu. Ce nostim!

Apoi, cu un oftat:

— Mai ţii minte „Îngerul albastru”? A fost totuşi lucrul cel mai bun.

Lohmann tresări.

— Se poate – spuse el pe gânduri – să fi fost lucrul cel mai bun. Toată epoca aceea…

— Pe atunci mai puteai să râzi, nu trebuia încă să te răfuieşti cu toată banda. Când mă gândesc cum am dansat împreună, iar pe urmă a venit, Unrat, şi dumneata a trebuit să fugi pe fereastra cu perdeaua roşie. Ştii oare că mai e şi acum furios pe dumneata şi ar vrea să te facă pastramă? spuse ea cu un râs nervos.

Trăgea mereu cu urechea spre uşă, uitându-se totodată cu mustrare la Lohmann, pentru că lăsa totul în sarcina ei, atunci avea să facă singură treaba. Îşi pusese în gând să nu renunţe la Lohmann, în primul rând pentru că toţi îi erau îngăduiţi, numai el nu. Era un lucru de nesuferit. Apoi pentru că, datorită bănuielii lui Unrat şi urii sale sălbatice, o rămăşiţă de dorinţă îndârjită mai rămăsese trează în ea din vremurile acelea fără complicaţii, de care îşi amintea acum suspinând şi mai ales pentru că superioritatea solemnă a lui Lohmann şi distincţia lui exotică îi biciuiau dorinţa până la ameţeală. În sfârşit, îl voia pentru că lucrul era primejdios, pentru că atmosfera din jurul ei era încărcată de catastrofe şi pentru că posibilitatea de a dezlănţui aceste catastrofe gâdila simţurile artistei Fröhlich.

— Şi ce versuri sentimentale făceai pe vremea aceea, spuse ea. Desigur că te-ai lăsat de asta. Mai ţii minte poezia dumitale despre lună plină, aia de-am cântat-o odată, iar oamenii au râs ca nişte imbecili?

Se aplecă visătoare, pe rezemătoarea fotoliului ei şi, lipindu-şi de piept degetele mâinii drepte, intonă cu o voce subţire şi slabă:

„O, ceru-i înstelat şi luna plină.”

Ea cântă toată strofa şi, gândindu-se că acesta era singurul cântec din lume care-i era interzis, avu tot timpul în faţa ochilor chipul lui Unrat. Era groaznic; ţinea în mână cutiuţa „bellet"; cu oglindă şi era sulemenit în chip caraghios.

„Eu plâng şi stelele râd pe bolta-naltă".

Lohmann, căruia scena îi făcea o impresie penibilă, încercă s-o oprească. Ea atacă, însă, fără să se întrerupă strofa a doua:

„O, ceru-i înstelat"

În clipa aceea uşa împinsă cu putere trosni şi, cu un salt ca de pisică, Unrat apăru în cameră. Artista Fröhlich scoase un ţipăt ascuţit şi se repezi în colţul camerei, în spatele fotoliului lui Lohmann. Unrat gâfâia fără a scoate un cuvânt, şi ea găsi că arată întocmai cum şi-l închipuise pe când cânta. Avea aceeaşi privire oribilă ca în ajun. „De ce nu băuse el oare ceaiul de muşeţel?" se întrebă ea în mijlocul spaimei ce o covârşise.

Unrat socotea că totul s-a terminat. Toată opera lui de distrugere şi de pedepsire rămânea zadarnică, de vreme ce la sfârşitul ei Lohmann şedea, totuşi, lângă artista Fröhlich. O impusese privirilor întregii omeniri, se străduise ca tot ce smulgea celorlalţi să devină al ei, iar în răstimp ea prefăcea în realitate vedeniile sale cele mai chinuitoare, vedeniile lui despre ea şi Lohmann, în trăsăturile căruia se concentra tot ce era mai infam, tot ce era mai vrednic de ură. Ce mai rămânea? Se isprăvise cu artista Fröhlich, deci şi cu Unrat. Trebuia s-o condamne la moarte şi, prin aceasta, pe sine însuşi.

Fără să spună un cuvânt, o prinse de beregată. Unrat horcăia, ca şi cum el ar fi fost sugrumat. Se opri o secundă ca să respire. Ea folosi această secundă pentru a striga:

— Mi-a spus că dragostea trupească îl dezgustă, te asigur.

Unrat o strânse din nou de beregată. Deodată se simţi tras cu putere de amândoi umerii.

Lohmann făcu aceasta numai ca o încercare. Nu ştia precis dacă avea vreun rol aici; i se părea că visează. Aşa ceva nici nu putea să existe. În felul lui inteligent de a judeca. evoluţia stranie a lui Unrat se desfăşura fără complicaţii şi oarecum ireal, ca într-o carte. Ceva atât de concret era imposibil de conceput. Lohmann îşi făurise o teorie interesantă în legătură cu bătrânul său profesor; clar îi cunoscuse prea puţin sufletul – zborurile abisale ale acestuia, patima groaznică de care era mistuit, faptul că, dincolo de orice, era osândit să nu poată scăpa de sine. Intuiţia lucrurilor, care-i lipsise lui Lohmann, îi venea

acum prea brusc; fu cuprins de teamă – teamă de real.

Unrat se întoarse spre el. Între timp artista Fröhlich fugi zbierând, în odaia de alături, trântind şi încuind zgomotos uşa. O clipă, Unrat păru ameţit; apoi îşi veni în fire şi începu cu paşi târşiţi să dea târcoale lui Lohmann. Acesta, pentru a-şi păstra ţinuta, se rezemă iar de masă, îşi apucă portofelul şi căută să se îndepărteze. Se gândea vag la ceea ce ar putea să spună.

Ce înfăţişare avea fiinţa de-acolo! Ceva intermediar între păianjen şi pisică, cu nişte ochi dementi, pe lângă care se prelingeau picături de năduşeală, unindu-se cu balele de pe bărbia care clămpănea. Nu era plăcut să simţi pretutindeni în jurul tău tentaculele ei gata să apuce. Dar ce bolborosea?

Unrat gâfâia ininteligibil:

— Nemernicul – îndrăzneşti – să-l prind – în sfârşit să-l prind – să dea-ncoace, să predea tot!

Şi în clipa aceea smulse portofelul din mâna lui Lohmann şi o zbughi cu el spre uşă.

Lohmann încremenise, înspăimântat, dându-şi seama că aci se săvârşeau grave fapte penale.

Unrat, interesantul anarhist, săvârşea adevărate crime. E drept că anarhistul reprezenta o ciudăţenie morală şi un incontestabil caz extrem; iar crima – o potenţare a unor înclinaţii şi emoţii generale-omeneşti, care nu avea în sine nimic surprinzător. Unrat însă încercase să-şi sugrume soţia în prezenţa lui Lohmann şi săvârşise un furt în dauna lui Lohmann însuşi. Aici comentatorul începu să şovăie, spectatorul îşi pierdu surâsul binevoitor. Mintea lui Lohmann, care nu fusese niciodată pusă la încercare într-un asemenea fel de necrezut, se lepădă de orice pornire distructivă şi răspunse în chip foarte burghez la „crimă” prin „poliţie”. Păstră, ce e drept, conştiinţa că ideea aceasta nu era prea neobişnuită, dar îşi spuse: „Toate au o margine”, şi trecu cu hotărâre, peste şovăielile lui. Da, pasul lui Lohmann deveni hotărât când se îndreptă spre uşa camerei vecine şi începu s-o zgâlţâie. Ştia bine că artista Fröhlich se închisese acolo; dar era dator să se convingă pe deplin că, după plecarea lui, ea nu va cădea în ghearele sângerosului ei soţ… După aceea Lohmann părăsi casa.

Trecu o oră; o mulţime care sporea necontenit se revărsa de după colţul străzii. Lumea era în sărbătoare: se hotărâse arestarea lui Unrat. În sfârşit! Povara propriei ei stricăciuni era luată de pe umerii ei prin făptui că se înlătura ceea ce o prilejuise. Revenindu-şi în fire, oamenii aruncau o privire asupra cadavrelor împrăştiate de jur împrejur şi descopereau că, în adevăr, era timpul să se ia măsuri. De ce, în fond, se zăbovise atâta timp?

Un camion de bere, încărcat până sus cu butoaie, astupa jumătate din stradă, când îşi făcu drum o trăsură închisă în care soseau

reprezentanţii autorităţilor. Vânzătoarea de fructe din colţ venea fugind în urma ei; domnul Droge, negustorul de mărunţişuri, târa după el furtunul.

În faţa casei lui Unrat, mulţimea se îmbulzea şi ţipa. În sfârşit el apăru, încadrat de agenţi. Artista Fröhlich năucită, ciufulită, scăldată în lacrimi, zguduită de jale, plină de remuşcare şi de nemaipomenită supunere, se agăţa de el, stătea atârnată peste el, se topea într-însul. Fusese arestată şi ea, lucru pe care Lohmann nu-l prevăzuse. Unrat o sui în cupeul în care, din pricina perdelelor trase nu se desluşea nimic; căuta parcă ceva, zăpăcit, în mijlocul urletelor gloatei. Unul cu şorţ de piele, vizitiul camionului de bere, îşi arătă capul său palid de ştrengar şi orăcăi:

— Un transport de scârnăvie!

Unrat se întoarse dintr-o smucitură pentru a descoperi de unde venise cuvântul, care acum nu mai era titlu de glorie, ci devenise din nou un bulgăre de noroi aruncat asupra lui. Îl recunoscu pe Kieselack. Ridică ameninţător pumnul, muşcă cu gâtul întins aerul; dar apa ţâşnind din furtunul domnului Droge îl nimeri drept în gură. În timp ce scuipa apa ca un havuz, primi o lovitură din spate, se poticni de scara trăsurii şi se prăbuşi cu capul înainte pe pernă, lângă artista Fröhlich, în beznă.

Sfârşit

{1} Denumirea cursului particular special pentru pregătirea în vederea examenului de bacalaureat.
{2} Particule adversative (pe de-o parte, pe de alta) care revin des în hexametrii lui Homer

Cuprins

CAPITOLUL ÎNTÂI
CAPITOLUL AL DOILEA
CAPITOLUL AL TREILEA
CAPITOLUL AL PATRULEA
CAPITOLUL AL CINCILEA
CAPITOLUL AL ŞASELEA
CAPITOLUL AL ŞAPTELEA
CAPITOLUL AL OPTULEA
CAPITOLUL AL NOUĂLEA
CAPITOLUL AL ZECELEA
CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA
CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA
CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA
CAPITOLUL AL PAISPREZECELEA
CAPITOLUL AL CINCISPREZECELEA
CAPITOLUL AL ŞAISPREZECELEA
CAPITOLUL AL ŞAPTESPREZECELEA